Anne: Melek mi, Yosma mı?

Estela V. Welldon

ANNELİĞİN İDEALLEŞTİRİLMESİ VE ALÇALTILMASI

İngilizceden çevirenler: Semra Kunt Akbaş & Can Kurultay

AYRINTI

ESTELA V. WELLDON

Londra'da Portman Clinic'te 30 yıldır uzman psikiyatrist olarak çalışmaktadır. University Collage London'daki Forensic Psychotherapeutic Studies'te çeşitli görevler yürütmekte ve dersler vermektedir. International Association for Forensic Psychotherapy'nin kurucusu ve eski başkanıdır ve yakınlarda bu kuruluşun ömür boyu onursal başkanı seçilmiştir. Ayrıca alanındaki çeşitli kuruluşlarda görevler almaktadır. Ceza ve aile hukuku üzerine mahkemelerde uzman olarak görüşlerine başvurulmaktadır.

Annelik psikolojisi ve sosyolojisi üzerine yazdığı *Anne: Melek mi, Yosma mı?-Anneliğin İdealleştirilmesi ve Alçaltılması* adlı kitabıyla sayısız ödül kazanmış, kitap birçok dile çevrilmiştir. Bir klasik yapıt haline gelerek bütün dünyada üniversitelerin ders programlarına alınmıştır. Estela Welldon *The Practical Guide to Forensic Psychotherapy*'nin birinci editörüdür. Toplumsal ve cinsel sapmalar ve grup analizlerinde uzman olan yazar, bu konularda birçok makale yazmıştır. Yine bu alanda birçok derginin de yazı kurulunda görev almaktadır.

Estela Welldon dünyanın birçok yerinde çok sayıda kurumun kadrosunda yönetici ve hoca olarak yer almakta, çeşitli konferans ve toplantılar örgütlemektedir. Ayrıca, film senaryoları ve televizyon programlarında danışmanlık da yapmaktadır.

Ayrıntı: 338
İnceleme dizisi: 173

Anne: Melek mi, Yosma mı?
Anneliğin İdealleştirilmesi ve Alçaltılması
Estela V. Welldon

İngilizceden çevirenler
Semra Kunt Akbaş & Can Kurultay

Kitabın özgün adı
Mother, Madonna, Whore
The Idealization and Denigration of Motherhood

The Guilford Press/1992
basımından çevrilmiştir.

© 1988 Estela V. Welldon & The Guilford Press

Bu çevirinin Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak illüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Düzelti
Sait Kızılırmak

Baskı ve cilt
Mart Matbaacılık Sanatları Ltd. Şti. (0 212) 212 03 39 (pbx)

Birinci basım *2001*

Baskı adedi *2000*

ISBN 975-539-345-5

AYRINTI YAYINLARI
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr
Dizdariye Çeşmesi Sk. No.: 23/1 34400 Çemberlitaş-İst. Tel.: (0 212) 518 76 19 Faks: (0 212) 516 45 77

Estela V. Welldon

Anne: Melek mi, Yosma mı?

Anneliğin İdealleştirilmesi ve Alçaltılması

AYRINTI

İNCELEMEDİZİSİ

ŞENLİKİ TOPLUM/*I. Illich* ◢ YEŞİL POLİTİKA/*J. Porritt* ◢ MARKS, FREUD VE GÜNLÜK HAYATIN ELEŞTİRİSİ/*B. Brown* ◢ KADINLIK ARZULARI/*R. Coward* ◢ FREUD'DAN LACAN'A PSİKANALİZİ/*S. M. Tura* ◢ NASIL SOSYALİZM? HANGİ YEŞİL? NİÇİN TİNSELLİK?/*R. Bahro* ◢ ANTROPOLOJİK AÇIDAN ŞİDDET/*Der: D. Riches* ◢ ELEŞTİREL AİLE KURAMI/*M, Poster* ◢ İKİBİN'E DOĞRU/*R. Williams* ◢ DEMOKRASİ ARAYIŞINDA KENT/*K. Bumin* ◢ YARIN/*R Havemann* ◢ DEVLETE KARŞI TOPLUM/*P. Clastres* ◢ RUSYA'DA SOVYETLER (1905-1921)/*O. Anweiler* ◢ BOLŞEVİKLER VE İŞÇİ DENETİMİ/*M. Brinton* ◢ EDEBİYAT KURAMI/*T. Eagleton* ◢ İKİ FARKLI SİYASET/*L. Köker* ◢ ÖZGÜR EĞİTİM/*J. Spring* ◢ EZİLENLERİN PEDAGOJİSİ/*P. Freire* ◢ SANAYİ SONRASI ÜTOPYALAR/*B, Frankel* ◢ İŞKENCEYİ DURDURUN!/*T. Akçam* ◢ ZORUNLU EĞİTİME HAYIR!/*C Baker* ◢ SESSİZ YIĞINLARIN GÖLGESİNDE YA DA TOPLUMSALIN SONU/*J. Baudrillard* ◢ ÖZGÜR BİR TOPLUMDA BİLİM/*P. Feyerabend* ◢ VAHŞİ SAVAŞÇININ MUTSUZLUĞU/*P. Clastres* ◢ CEHENNEME ÖVGÜ/*G. Vassal* ◢ GÖSTERİ TOPLUMU VE YORUMLARI/*G. Debord* ◢ AĞIR ÇEKİM/*L. Segal* ◢ CİNSEL ŞİDDET/*A. Godenzi* ◢ ALTERNATİF TEKNOLOJİ/*D. Dickson* ◢ ATEŞ VE GÜNEŞ/*I. Murdoch* ◢ OTORİTE/*R. Sennett* ◢ TOTALİTARİZM/*S. Tormey* ◢ İSLAM'IN BİLİNÇALTINDA KADIN/*F. Ayt Sabbah* ◢ MEDYA VE DEMOKRASİ/*J. Keane* ◢ ÇOCUK HAKLARI/*Der: B. Franklin* ◢ ÇÖKÜŞTEN SONRA/*Der: R. Blackburn* ◢ DÜNYANIN BATILILAŞMASI/*S. Latouche* ◢ TÜRKİYE'NİN BATILILAŞTIRILMASI/*C. Aktar* ◢ SINIRLARI YIKMAK/*M. Mellor* ◢ KAPİTALİZM, SOSYALİZM, EKOLOJİ/*A. Gorz* ◢ AVRUPA'MERKEZCİLİK/*S. Amin* ◢ AHLÂK VE MODERNLİK/*R Poole* ◢ GÜNDELİK HAYAT KILAVUZU/*S. Willis* ◢ SİVİL TOPLUM VE DEVLET/*Der: J. Keane* ◢ TELEVİZYON: ÖLDÜREN EĞLENCE/*N. Postman* ◢ MODERNLİĞİN SONUÇLARI/*A. Giddens* ◢ DAHA AZ DEVLET DAHA ÇOK TOPLUM/*R. Cantzen* ◢ GELECEĞE BAKMAK/*M. Albert - R Hahnel* ◢ MEDYA, DEVLET VE ULUS/*P. Schlesinger* ◢ MAHREMİYETİN DÖNÜŞÜMÜ/*A. Giddens* ◢ TARİH VE TİN/*J. Kovel* ◢ ÖZGÜRLÜĞÜN EKOLOJİSİ/*M. Bookchin* ◢ DEMOKRASİ VE SİVİL TOPLUM/*J. Keane* ◢ ŞU HAİN KALPLERİMİZ/*R. Coward* ◢ AKLA VEDA/*P. Feyerabend* ◢ BEYİN İĞFAL ŞEBEKESİ/*A. Mattelart* ◢ İKTİSADİ AKLIN ELEŞTİRİSİ/*A. Gorz* ◢ MODERNLİĞİN SIKINTILARI/*C. Taylor* ◢ GÜÇLÜ DEMOKRASİ/*B. Barber* ◢ ÇEKİRGE/*B. Suits* ◢ KÖTÜLÜĞÜN ŞEFFAFLIĞI/*J. Baudrillard* ◢ ENTELEKTÜEL/*E. Said* ◢ TUHAF HAVA/*A.Ross* ◢ YENİ ZAMANLAR/*S. Hall-M. Jacques* ◢ TAHAKKÜM VE DİRENİŞ SANATLARI/*J.C. Scott* ◢ SAĞLIĞIN GASPI/*I. Illich* ◢ SEVGİNİN BİLGELİĞİ/*A. Finkielkraut* ◢ KİMLİK VE FARKLILIK/*W. Connolly* ◢ ANTİPOLİTİK ÇAĞDA POLİTİKA/*G. Mulgan* ◢ YENİ BİR SOL ÜZERİNE TARTIŞMALAR/*H. Wainwright* ◢ DEMOKRASİ VE KAPİTALİZM/*S, Bowles-H. Gintis* ◢ OLUMSALLIK, İRONİ VE DAYANIŞMA/*R. Rorty* ◢ OTOMOBİLİN EKOLOJİSİ/*P. Freund-G. Martin* ◢ ÖPÜŞME, GIDIKLANMA VE SIKILMA ÜZERİNE/*A. Phillips* ◢ İMKÂNSIZIN POLİTİKASI/*J M. Besnier* ◢ GENÇLER İÇİN HAYAT BİLGİSİ EL KİTABI/*R. Vaneigem* ◢ CENNETİN DİBİ/*G. Vassal* ◢ EKOLOJİK BİR TOPLUMA DOĞRU/*M. Bookchin* ◢ İDEOLOJİ/*T. Eagleton* ◢ DÜZEN VE KALKINMA KISKACINDA TÜRKİYE/*A. İnsel* ◢ AMERİKA/*J. Baudrillard* ◢ POSTMODERNİZM VE TÜKETİM KÜLTÜRÜ/*M. Featherstone* ◢ ERKEK AKIL/*G. Lloyd* ◢ BARBARLIK/*M Henry* ◢ KAMUSAL İNSANIN ÇÖKÜŞÜ/*R. Sennett* ◢ POPÜLER KÜLTÜRLER/*D. Rowe* ◢ BELLEĞİNİ YİTİREN TOPLUM/*R. Jacoby* ◢ GÜLME/*H Bergson* ◢ ÖLÜME KARŞI HAYAT/*N O. Brown* ◢ SİVİL İTAATSİZLİK/*Der.: Y. Coşar* ◢ AHLÂK ÜZERİNE TARTIŞMALAR/*J. Nuttall* ◢ TÜKETİM TOPLUMU/*J. Baudrillard* ◢ EDEBİYAT VE KÖTÜLÜK/*G. Bataille* ◢ ÖLÜMCÜL HASTALIK UMUTSUZLUK/*S. Kierkegaard* ◢ ORTAK BİR ŞEYLERİ OLMAYANLARIN ORTAKLIĞI/*A. Lingis* ◢ VAKİT ÖLDÜRMEK/*P. Feyerabend* ◢ VATAN AŞKI/*M. Viroli* ◢ KİMLİK MEKÂNLARI/*D. Morley-K. Robins* ◢ DOSTLUK ÜZERİNE/*S. Lynch* ◢ KİŞİSEL İLİŞKİLER/*H. LaFollette* ◢ KADINLAR NEDEN YAZDIKLARI HER MEKTUBU GÖNDERMEZLER?/*D Leader* ◢ DOKUNMA/*G. Josipovici* ◢ İTİRAF EDİLEMEYEN CEMAAT/*M. Blanchot* ◢ FLÖRT ÜZERİNE/*A. Phillips* ◢ FELSEFEYİ YAŞAMAK/*R. Bilington* ◢ POLİTİK KAMERA/*M Ryan-D. Kellner* ◢ CUMHURİYETÇİLİK/*P. Pettit* ◢ POSTMODERN TEORİ/*S. Best-D. Kellner* ◢ MARKSİZM VE AHLÂK/*S. Lukes* ◢ VAHŞETİ KAVRAMAK/*J.P. Reemtsma* ◢ SOSYOLOJİK DÜŞÜNMEK/*Z Bauman* ◢ POSTMODERN ETİK/*Z. Bauman* ◢ TOPLUMSAL CİNSİYET VE İKTİDAR/*R.W. Connell* ◢ ÇOKKÜLTÜRLÜ YURTTAŞLIK/*W. Kymlicka* ◢ KARŞIDEVRİM VE İSYAN/*H. Marcuse* ◢ KUSURSUZ CİNAYET/*J. Baudrillard* ◢ TOPLUMUN McDONALDLAŞTIRILMASI/*G. Ritzer* ◢ KUSURSUZ NİHİLİST/*K A. Pearson* ◢ HOŞGÖRÜ ÜZERİNE/*M. Walzer* ◢ 21. YÜZYIL ANARŞİZMİ/*Der.: J. Purkis & J. Bowen* ◢ MARX'IN ÖZGÜRLÜK ETİĞİ/*G. G. Brenkert* ◢ MEDYA VE GAZETECİLİKTE ETİK SORUNLARI/*Der : A. Belsey & R. Chadwick* ◢ HAYATIN DEĞERİ/*J. Harris* ◢ POSTMODERNİZMİN YANILSAMALARI/*T. Eagleton* ◢ DÜNYAYI DEĞİŞTİRMEK ÜZERİNE/*M. Löwy* ◢ ÖKÜZÜN A'SI/*B. Sanders* ◢ TAHAYYÜL GÜCÜNÜ YENİDEN DÜŞÜNMEK/*Der.: G. Robinson & J. Rundell* ◢ TUTKULU SOSYOLOJİ/*A. Game & A. Netcalfe* ◢ EDEPSİZLİK, ANARŞİ VE GERÇEKLİK/*G. Sartwell* ◢ KENTSİZ KENTLEŞME/*M. Bookchin* ◢ YÖNTEME KARŞI/*P. Feyerabend* ◢ HAKİKAT OYUNLARI/*J. Forrester* ◢ TOPLUMLAR NASIL ANIMSAR?/*P. Connerton* ◢ ÖLME HAKKI/*S. İncaoğlu* ◢ ANARŞİZMİN BUGÜNÜ/*Der.: Hans-Jürgen Degen* ◢ MELANKOLİ KADINDIR/*D. Binkert* ◢ SİYAH 'AN'LAR I-II/*J. Baudrillard* ◢ MODERNİZM, EVRENSELLİK VE BİREY/*Ş. Benhabib* ◢ KÜLTÜREL EMPERYALİZM/*J. Tomlinson* ◢ GÖZÜN VİCDANI/*R. Sennett* ◢ KÜRESELLEŞME/*Z. Bauman* ◢ ETİĞE GİRİŞ/*A. Pieper* ◢ DUYGUÖTESİ TOPLUM/*S. Mestrovic* ◢ EDEBİYAT OLARAK HAYAT/*A. Nehamas* ◢ İMAJ/*K. Robins* ◢ MEKÂNLARI TÜKETMEK/*J. Urry* ◢ YAŞAMA SANATI/*G. Sartwell* ◢ ARZU ÇAĞI/*J. Kovel* ◢ KOLONYALİZM POSTKOLONYALİZM/*A. Loomba* ◢ KREŞTEKİ YABANI/*A. Phillips* ◢ ZAMAN ÜZERİNE/*N. Elias* ◢ TARİHİN YAPISÖKÜMÜ/*A. Munslow* ◢ FREUD SAVAŞLARI/*J Forrester* ◢ ÖTEYE ADIM/*M. Blanchot* ◢ POSTYAPISALCI ANARŞİZMİN SİYASET FELSEFESİ/*T. May* ◢ ATEİZM/*R. Le Poidevin* ◢ AŞK İLİŞKİLERİ/*O.F. Kernberg* ◢ POSTMODERNLİK VE HOŞNUTSUZLUKLARI/*Z Bauman* ◢ ÖLÜMLÜLÜK, ÖLÜMSÜZLÜK VE DİĞER HAYAT STRATEJİLERİ/*Z Bauman* ◢ TOPLUM VE BİLİNÇDIŞI/*K. Leledakis* ◢ BÜYÜSÜ BOZULMUŞ DÜNYAYI BÜYÜLEMEK/*G. Ritzer* ◢ KAHKAHANIN ZAFERİ/*B. Sanders* ◢ EDEBİYATIN YARATILIŞI/*F. Dupont* ◢ PARÇALANMIŞ HAYAT/*Z. Bauman* ◢ KÜLTÜREL BELLEK/*J. Assmann* ◢ MARKSİZM VE DİL FELSEFESİ/*V. N. Vološinov* ◢ MARX'IN HAYALETLERİ/*J. Derrida* ◢ ERDEM PEŞİNDE/*A.MacIntyre* ◢ DEVLETİN YENİDEN ÜRETİMİ/*J. Stevens* ◢ ÇAĞDAŞ SOSYAL BİLİMLER FELSEFESİ/*B. Fay* ◢ KARNAVALDAN ROMANA/*M. Bakhtin* ◢ PİYASA/*J. O'Neill* ◢ ANNE: MELEK Mİ, YOSMA Mı?/*E.V. Welldon* ◢ KUTSAL İNSAN/*G. Amgamben* ◢ BİLİNÇALTINDA DEVLET/*R. Lourau*

HAZIRLANANKİTAPLAR

ARMAĞANIN MANTIĞI/*Der.: A. Schrift* ◢ YAŞAMA FELSEFESİ/*A. Nehamas* ◢ POSTMODERN EDEBİYAT KURAMI/*N. Lucy* ◢ FOUCAULT'NUN ÖZGÜRLÜK SERÜVENİ/*J.W. Bernauer* ◢ NIETZSCHE: BİR AHLÂK KARŞITININ ETİĞİ/*P. Berkowitz* ◢ GENEL ETİK/*A. Heller* ◢

İçindekiler

— Önsöz 9
— Giriş 11
I. KADINLARDA CİNSEL SAPKINLIK 33
II. CİNSELLİK VE KADIN BEDENİ 33
III. RAHMİN GÜCÜ 56
IV. BİR SAPKINLIK OLARAK ANNELİK 77
V. ENSEST YAPAN ANNELER:
Çocuğun bir başkasının yerine konması 99
VI. BİR FAHİŞE OLARAK SİMGESEL ANNE:
Bu kimin denetimi? 121

VII. İKAME ANNELİK ENSEST KURBANI FAHİŞELER:
Bundan kim sorumlu? 145
— Sonsöz 171

— Kaynakça 175
— Dizin 176

Arkadaşlarıma ve meslektaşlarıma çok şey borçluyum, ama bunlar hastalarıma borçlu olduklarımla karşılaştırılamaz. Bu kitabı, teşekkürlerimle hastalarıma adıyorum ve kitabın onlarla aynı acı dolu sıkıntıları çekenlere ya da çekebilecek olanlara yardım etmesini umuyorum.

TEŞEKKÜR

Her yazar, tek ebeveynli bir ailedir ve elbette ben de çocuğumdan sorumlu tek kişiyim. Ama bu çocuğun pek çok amcası, teyzesi, büyükannesi ve büyükbabası var. Bu akrabalardan bazıları bana yardımcı olmak için çok çaba harcadılar, bazıları ise farkında olmadan bana yardım ettiler. Kimileri sürecin gebelik dönemine katkıda bulundu; kimileri gelişimini destekledi; kimileri de ona kendi başıma sağlayamayacağım akıcılığı ve inceliği kazandırdı. Bazı insanlar ise, projeyi çok katmanlı gelişiminin her aşamasında etkiledi: Bana olan güveni ve önemli içgörüleriyle Dr. Earl Hopper, tüm proje boyunca desteğini benden esirgemedi, Gregario Kohon da yine sürecin tamamına zeki ve yapıcı yorumlarıyla katkıda bulundu.

Eğer kitabın bir başlangıcı olduğu söylenebilirse, bu, Portman Kliniği Müdürü Dr. Mervin Glasser'in 1978 yılında klinikte kadın sapkınlıklarına ilişkin ilk seminerlerin sorumluluğunu bana verme kararı olmuştur. Portman'da kadın sapkınlıkları ve suçlarla ilişkili sorunların tanısı ve tedavisi konularında edindiğim deneyimler, bana erkek hastaların sayıca kadınlardan ne kadar çok olduğunu gösterdi ve düşünmeye başlamamı sağladı. Sonuçta ortaya çıkan fikirler, Portman Kliniğinde meslektaşlarımla yaptığım sayısız tartışmaya konu oldu. Aydınlatıcı yorumları için hepsine tek tek teşekkür ederim. Bu fikirler genişledi ve "annelik ve cinsel sapkınlık" konusunda bir konuşma biçimini aldı. Bu konuşmayı, aralarında Luisa Alvarez de Toledo, Pamela Ashurst, Fern Cramer-Azima, Maria Dufau-Catt, Florencio Escardo, Zaida Hall, Lousie Kaplan, Moises Lemlij, Adam Limentani, Terry Lear, Norman Morris, Marisa Pastorino, Jonathan Pedder, Malcolm Pines, Bart de Smit, Frank Tait, Patrick Woodcock ve Monica Zureti'nin bulunduğu pek çok meslektaşım, büyük bir anlayışla okudu. Dr. Janine Puget'e, yorumları ve desteği için özel olarak teşekkür etmek istiyorum. Kansas, Topeka'da gelişimimi etkileyen mesleki eğitimimin büyük bölümünü aldığım Menninger Vakfı, 1985'de beni sözünü ettiğim konuşmayı yapmak üzere çağırdı ve bu çağrı, konuyla ilgili anlayışımı bir adım daha ileri götürdü. Zengin yorumları ve konuyla ilgili yeni literatüre ulaşmamı sağladıkları için Dr. Roman Ganzarain'e, Dr. Bonnie Buchele'ye ve Dr. Larry Kennedy'ye çok teşekkür ederim.

Beni, daha farklı, ama aynı ölçüde güçlü biçimde etkileyen başka insanlardan da söz etmek istiyorum.

Bu meslekle ilgisi olmayan bazı kadın arkadaşlarımın kendi kendime yarattığım ya da başkalarının neden olduğu akıl karışıklıkları içinde, bu denli tutkulu bir projeyi sürdürmemde önemli etkileri oldu. Bu arkadaşlar, özellikle de Helena Kennedy ve Georgia Brown, bulgularımla ilgilendiklerini canlı bir biçimde görmemi –ister böyle bir niyetleri olsun isterse olmasın– sağladılar, onlara büyük şükran borçluyum.

Düşünceleri ve yaşantıları, dilimleri ya da bölümleri kesin olarak tanımlanmış, iyi kabarmış bir keke dönüştürmeye çalıştığım bu araştırma sürecinin son devrelerine bir katkı da, Sally Belfrage'den geldi. Sally, bir kitabın nasıl oluşturulacağını ve modern dünyada kadın olmanın nasıl bir şey olduğunu biliyor.

Gerçekler, sunumu, biçemi ve savı vurgulamalıdır ve umarım vurguluyordur da. Margaret Walker ve Tavistock Kliniği kütüphanesindeki ekibi, bana çok zaman ayırdılar ve ben de onların engin deneyimlerinden, mizah duygularından ve sonsuz sabırlarından çok yararlandım. Yıllar içinde, Portman'daki büro çalışanları, özellikle Judy Wilkins gibi pek çok kişi doğru ve kesin bilgiler edinmeme yardımcı oldu. Pek çoğu, hedefimin ne olduğunu, henüz ben bile bilmezken biliyordu.

Bu kısa yazıda sözünü etmeyi unuttuğum tanınmış ya da tanınmamış kişiler olabilir. Onlardan özür diliyorum ve son olarak, bu kitaptaki malzemenin pek çok kişiye ait olduğunu söylüyorum.

Önsöz

Erkekler sapkındır; kadınlar nevrotik: Bu psikososyal gerçeği ilk sorgulayanlardan biri, kendi alanında belki de ilki, Estela Welldon'dır. Welldon, cinsel sapkınlık alanında uzmanlaşmış bir psikiyatr olarak çalışan ve feminist hareketle mesleki ve kişisel bağlantıları olan bir kişi; bu sayede de bu ayrımın belli bir erkek ideolojisinden çıktığını görmeye başladı. Kadınlar sapkın olarak görülemezdi, çünkü sapkınlık modeli erkekti. Kadın sapkınlığının bu bakışla yadsınması, sayısız kadına kaale bile alınmayan acılar yaşatırken, çocuklarını da olası bir tehlikeyle karşı karşıya bıraktı. Welldon, *Anne: Melek mi, Yosma mı?* kitabında, kadın fizyolojisinin, sapkınlığa tamamen farklı bir örüntü verdiği savını açıklıyor.

Hem erkek hem de kadın sapkınlığının kaynağında, bozuk bir

ana/çocuk ilişkisi olabilir; ancak daha sonra yetişkinde ortaya çıkan sapkınlığın amaçları, erkekte ve kadında farklılık gösterir. Hem erkek hem de kadın, kendisini taciz eden, göz ardı eden ya da yoksun bırakan anneye saldırır; ama kadın, bu annenin kendi kadın bedeninde içselleştirdiği ya da kendi anneliğinde bulduğu biçimine saldırır. Nefret ettiği şeyle özdeşleşir; ve o nefret edilen şey nasıl ki annesinin uzantısı olan kadında varoluyorsa, kadının benliğinin uzantısı olan bebekte de varolur. Sonuç olarak, kadının tipik sapkınlıkları, kendi kendine zarar vermeyi ya da çocuk tacizini içerir.

Welldon, sapkın kadını anlamak için onun annesine ve anneannesine ilişkin bir şeyler bilmemiz gerektiğini öne sürer. Annelikteki sapkınlık, bir dizi tacizin ya da bebeklikte kronik olarak ihmal edilmenin son ürünüdür. Anneliğin çoğalması, sapkın anneliğin de çoğalmasıdır. Yetişkin kadın, bebeklikteki korkusunu ya da güçsüzlüğünü zalimce bir egemenliğe dönüştürecektir ve bu egemenlik hükmünü daha zayıf olan üzerinde sürdürecek, fahişenin müşterisine ya da annenin çocuğuna karşı gösterdiği şiddet veya nefret biçimini alacaktır. Welldon'un perspektifine göre artık hiç kimse anneliği idealleştirme ya da alçaltma kolaylığına kaçmasın; toplumsal politikalar ve psikolojik anlayış, insan olmanın zorluğunun merkezindeki nokta olan anneliğin yerli yerini almasını sağlamaya çalışmalıdır: Bunun sonuçları iyi olabileceği kadar kötü de olabilir. Anneliğin her iki tarafında da şanslar eşit ağırlıktadır: Annelik, mucize ve umutsuzluk, kendiliğindenlik ve ağır bir çalışma alanıdır.

Welldon, bu önemli tezinin dayandığı temelde büyük bir duyarlılıkla hareket eder. Gösterdiği anlayışın, şefkatin temelinde duygusallık değil çaba vardır; ve bu, ister sapkın, ister "normal", ister nevrotik olsun, bir başka insanı anlamak için gereken o yoğun çabadır. Unutulmamalıdır ki, anneliği hiç sorgulamadan idealleştiren yalnızca erkekler değil, aralarında köktenci feministlerin de bulunduğu kadınlardır aynı zamanda. Kadına ve erkeğe ilişkin büyüleyici bir tez, verimli bir bakış açısı sunan *Anne: Melek mi, Yosma mı?* aynı zamanda bir cesaret örneğidir.

Juliet Mitchell
Londra, Eylül 1991

Giriş

Bu kitap ilk kez 1988'de İngiltere'de yayımlandı. Yayımlandığı tarihte çok ilgi topladı ve tartışma yarattı, çünkü kadın psikopatolojisinin daha önce göz ardı edilmiş ya da tanı konmamış yönlerine dikkat çekiyordu. Kitaba ilk tepkiler şaşkınlık ve inanmazlık oldu. Bir kez daha "suçun kadınlara yüklendiği" yönünde varsayımlarda bulunuldu ve kitap, feminist kitapçılarda hemen kara listeye alındı. Bu ilk tepki, kitap okunduktan ve iletisi anlaşıldıktan sonra hızla değişti. Bir anneden talep edilenleri karşılayamadığını hissettiği için zor durumda olan ya da sıkıntı yaşayan kimi kadınlar, gereken uzman yardımını alamamışlardı, çünkü "anneler böyle şeyler yapmaz"dı: Bu, anneliğin aşırı idealleştirilmesine bir örnektir. Neyse ki durum giderek düzeliyor.

Kimi annelerin sorunlarına ilişkin modası geçmiş varsayımlarda ilk çatlak, 1960'larda, doktorların bebeklerini hırpalayan annelerin hiç de az olmadığı gerçeğini en sonunda fark etmek zorunda kalmasıyla açıldı. Bu fark ediş, kadınların başına dert olan çok çeşitli sapkınlıkları gösteren ve bu sapkınlıkların başında hatalı anneliğin geliyor olmasının nedenlerini çözümleyen klinik bulgularımın mesleki açıdan ciddi biçimde dikkate alınmasına zemin hazırladı. Elbette herkes, erkek cinsel sapkınlıklarının dışa yansımalarını anlıyordu, fakat aynı eylemler kadınlarda gözlenmediği için, penisi olmayan kadınların sapkınlıkları olamayacağı varsayılıyordu. Bu, kadınların sorunlarının yadsınmasına bir başka örnekti, çünkü erkek için iyi olanın kadın için de iyi olduğu düşünülüyordu. Çalışmam, kadınların yalnızca sapkın olabileceğini değil, bu sapkınlıkları bütün bedeniyle ifade edebileceğini de gösterdi. Kadınların, intikam almak ya da cinsel kaygıdan kurtulmak için kendine zarar verme yolunu seçmesi hiç de az rastlanan bir durum değildir. İştahsızlık, aşırı yeme ve kendi kendini yaralama gibi birincil olarak kadınlarla özdeşleştirilen hastalıklar da sıklıkla erkek sapkınlıklarının eşdeğerleri olarak görülebilir.

Kitap, basında olumlu karşılandı. Örneğin, ülkenin önde gelen gazetecilerinden biri, yapıtı, 1988 Yılın Kitabı ödülüne aday gösterdi. Kitaba yönelik yapıcı eleştiriler arasından seçtiğim, *New Statesman and Society* dergisinin Aralık 1988 sayısında yayımlanan parçaya dikkat çekmek istiyorum ... "Tacize uğrayan bir çocuğun, ilerde çocuk tacizcisi olma eğilimi gösterdiği şimdi kabul ediliyor olsa da, görünen o ki uzmanlar bile bunun bütün anıştırmalarını betimlemekten kaçınıyor. Kadınlar hakkında farklı (feminist olsun feminizm karşıtı olsun) kuramlar, kadınları kurban olarak şiddetin suçluları değil, nesneleri olarak kabul etme noktasında birleşiyor ve kurbanlaştırılmayı önlemekten çok uzak olan kurban olma durumunun, kurbanlaştırılmayı gerektirebileceğini göz ardı ediyor." Mayıs 1990 tarihli *British Medical Journal*'ın "Çocuklara Cinsel Tacizde Bulunan Kadınlar" başlıklı başmakalesi, kitabın ele aldığı başlıca noktaların, "Yerleşik Düzen"in hakim anlayışı içinde kabul gördüğünü ortaya koymuştur.

Kitaptaki fikirler, İngiltere'de kısa sürede kabul gördü ve ABD'de de bir ölçüde benimsendi. Ne var ki Amerika'da kitabın çok az sayıda nüshası dolaşıma çıktı. Bu nedenle Guilford Publications'ın kitabın Amerika baskısını yapma önerisini hoşnutlukla karşıladım. Belki bu sayede kitabın daha geniş bir çevreye yayılması olanaklı olur. Bunu umuyorum, çünkü ilk başta beni bu kitabı yazmaya iten nedenler, hâlâ geçerliliğini koruyor. Sapkınlıkları olan kadınların anlaşılması ve onlara karşı tutumlar konusunda gelişme sağlanması için daha yapılacak çok şey var.

Umuyorum ki bu kitap, kendi adına konuşacaktır. İçindeki hataların sorumluluğu bana aittir. Bu çalışma, kesinlikle bu konuda söylenecek son söz değildir; zaten gücü de son değil, ilk söz olmasından geliyor. Ama bütün görüşlerin öncüleri vardır ve ben de bana pek çok şey öğreten insanlara teşekkür ediyorum. Bilim çevresine teşekkürlerimi kitabın içinde belirttim. Bu Giriş bölümünde de sözlü ve yazılı yorumlarıyla içgörülerime katkıda bulunan çok sayıda insana teşekkürlerimi sunuyorum; ve bu kategoride herkesten çok hastalarımın yer aldığını belirtmek istiyorum.

Estela V. Welldon
Londra, Eylül 1991

I
Kadınlarda cinsel sapkınlık

İnsan ırkının tuhaflıkları üzerine çok kafa yoran bir adamın uzun zaman önce söylediği bir sözü anımsıyorum. Her iki cinsin kayda geçmiş tüm zamanlar boyunca birbirine bakmış olmasına karşın hâlâ birbirini anlamaktan âciz görünmesini dikkate değer buluyordu. Her bir cinsin, kendi cinsinden beklentilerini diğerine yansıtma eğiliminin, kısmen doğru olan bu acı iddiayı haklı çıkarıp çıkarmadığını merak ediyorum doğrusu. Ders vermenin ve kitap yazmanın erkeklerin ayrıcalığı olageldiği bir dünyada, kadınların içinde bulunduğu kötü duruma ilişkin anlayışımızın yoksul kalmasının nedeni böylece kısmen aydınlanmış oluyor. Bazı yanlış varsayımlarda bulunulmuş, bunlar erkekler kadar kadınlar tarafından da hemen kabul edilmiştir. Ancak söz konusu varsayımların kökenleri farklı olabilir.

Psikanaliz, bilinçdışına ve eylemlerimizin ardındaki güdülere ulaşma olanağını verdi bize. Böylece, karşı cinsi anlama yetimizin daha arttığına ve karşılıklı bir benlik bilgisine daha yakın olduğumuza iyimserlikle inandık. Ama ne yazık ki bunun zamansız bir varsayım olduğu ortaya çıktı; bu aydınlanma arayışı hâlâ gelişme aşamasındadır.

Bu paha biçilmez keşfin yaratıcısı olan Freud, bir dâhiydi elbet, ama gene de iki cinsin cinsel içgüdü gelişimindeki karmaşıklıklara ilişkin tam bir anlayış aktaramadı. Normal cinsel içgüdü gelişiminin temeline erkek modeline dayanan Ödip kompleksini koydu. Freud'a göre, bu kompleks penis devresinde üç ile beş yaşlar arasında ortaya çıkar. İkili bir isteğe dayanır: İlk olarak karşı cinsten ebeveyne duyulan arzu ve ikinci olarak da erkek çocuğun annesine sahip olmasının yolunu açan aynı cinsten olan ebeveynin ölümünü isteme. Çocuk, babasının bu öldürücü isteklere misilleme yapmasından korkar: Hadım edilmek, ona, kaçınılmaz sonuç gibi görünür. Hadım edilme kaygılarından kurtulmanın doyurucu tek yolu, ensest nesnesinden vazgeçmektir; böylece Ödip kompleksi sona erer ve çocuk erken gelişme dönemine girer. Bu, hem normal cinsellikle ilişkili olarak hem de normal cinselliğin sapkın yansımalarını anlamak için pek çok uygulamacı tarafından kullanılan geleneksel bir kuramdır.

Kuramın başlıca iki odak noktası vardır: İlk olarak, cinsel organ fallustur; ikinci olarak da çocuk üçlü bir ilişkinin içindedir –bu ilişki içinde önce annesini fethetmeye çalışır, ama sonunda ebeveyn biriminin dışında bir yeri kabul etmek zorunda kalır. Kuram önce erkek çocuğun cinsel içgüdü gelişimine uygulanmış, ama bir süre sonra kız çocuğununkine de aktarılmıştır. Kızlarda "penis kıskançlığı"nın ortaya atılmasıyla erkeklerdekine koşut bir durum yaratılmıştır. Kız çocuk, hadım edilme kompleksinin yönettiği Ödip kompleksine girer. Cinsel nesnesini anne değil baba olarak değiştirmekle kalmaz, annesinin ona vermediği penise duyduğu isteği de babasından bir bebek doğurma isteğiyle değiştirir. *Böylece penisle bebek arasında simgesel bir eşdeğerlik yaratılmıştır.*

Freud'un kendisi de kadın cinselliğinin bir "muamma" olduğu-

nu düşünüyordu. Kadın cinselliği konusunda aydınlatılmayı, kadın meslektaşlarından bekliyordu; çünkü onların ebeveynleriyle aktarım süreci boyunca uygun "ikame anne" olma üstünlüğüne sahip olduklarına inanıyordu. Bu başlı başına tuhaf bir istekti, çünkü Schafer'in belirttiği gibi: " ... O [Freud], aktarım sürecinde psikanalistin aslında çiftcinsiyetli bir rol üstlendiğini göz ardı etmeyi sürdürüyordu ... Freud'un, annelik duygularının erkek analiste aktarılmasına ya da bu durumda erkek analistin annelik duygularının karşıaktarımına karşı dikkatli olduğuna ya da bundan etkilendiğine ilişkin çok az kanıt vardır" (1974, s. 477). Schafer, daha sonra da şunları yazmıştır:

> *Freud, anneler hakkında uzun uzadıya düşünmeye hazırlıklı değildi ... Kadınların öznel yaşantılarına hiçbir zaman sürekli bir ilgi göstermedi. Kadının kendi dişiliğine ve değerlerine ilişkin olumsuz duyguları dışında, özellikle de oğul tarafından sevilme ve hamile bırakılma gibi telafi etmeye yönelik özlemler dışındaki konularla ilgilenmedi... Anlaşılan kendi içindeki babayı, hadım ediciyi ve diğer erkekleri tanıyor, ama anneyi ve kadını tanımıyordu. (s. 482)*

Freud'a kadın meslektaşlarından çok sayıda yanıt geldi. Pek çok kadın psikanalist, Freud'un önermelerine koşut giden ya da bunlara ters düşen, özgün ve zengin yepyeni fikirler üretmek için harekete geçti. Ne yazık ki bu fikirler, kadınların kendi iddialarını meşrulaştırma çalışması olarak görülmeyip, ayrılıkçı sesler olarak kabul edildi. Bu konuda ilk konuşanlardan biri olan Horney, "Kadınlarda hadım edilme kompleksinin kökleri üzerine" başlıklı çalışmasında şöyle demiştir: "... insan ırkının yarısının kendine verilen cinsiyetten hoşnut olmadığı ve bu hoşnutsuzluğun üstesinden ancak avantajlı koşullarda gelebileceği iddiası, yalnızca kadın narsisizmleri açısından değil, biyoloji bilimi açısından da kesinlikle doyurucu değildir" (1924, s. 38).

Yakın zamanda yayımlanan çok sayıda kitap ve makale, ortaya çıkarmıştır ki daha 30'lu yıllarda Riviere (1929), Brierly (1932, 1936) ve Payne (1935) gibi kadın psikanalistler konuya önemli katkılarda bulunmuşlardır. Aynı yıllarda, Deutsch (1925, 1930) ve

Lampl de Groot (1928, 1933) ve daha sonraki yıllarda Brunswick (1940) –bunlar da kadın psikanalistlerdir– Ödip öncesi dönemde annenin etkisini kabul etmiş ve o arkaik, güçlü ve denetleyici annenin çocuk üzerindeki açık etkisine Freud'un yeterince dikkat etmemiş olduğunu belirtmişlerdir (bakınız Barglow ve Schaefer, 1970).

Horney (1924, 1926, 1932, 1933), Muller (1932) ve Barnett (1966), küçük kız çocuğunu bir penisten yoksun görmek yerine, onun kendisini en baştan itibaren kadınsı hissetmesini sağlayan vajinal duygular ve içgüdüler yaşantıladığını yazarak kendi bakış açılarını ortaya koymuşlardır. Greenacre (1950), yetişkin kadınlarla klinik deneyimlerinden hareketle, vajinal farkındalığın kadınlarda ergenlikten çok önce varolduğu görüşünü geliştirmiştir.

Mesleğin içindeki bu kadınlar, kadın bedeninin işlevlerine ve bedenin kadının iç dünyasındaki simgesel işleyişine ilişkin önemli içgörüler sunmuştur. Bunların hep birlikte alternatif bir kuramsal sistem oluşturdukları söylenebilir; ne var ki bu bir işe yaramamıştır. O zamanlarda psikanalitik fikirler dünyası erkeklere aitti; fallusun üstünlüğü, sınırsız, kuşku götürmez ve çürütülemez biçimde kabul görmüştü. Bu kadınların kendi alanlarına ilişkin fikirleri daha önce erkeklerin söylediklerine kıyasla çok daha ileri düzeyde ve yenilikçi olduğu halde, geleneksel psikanaliz onların söylediklerinden hiç etkilenmemiş görünüyordu. Bu görüşler, psikanalitik hareket içinde pek az ilgi gören ve gün ışığına çıkmayan çalışmalar olarak kaldılar. Aslında kadın psikanalistler, kendi alanlarında "ikame anne" ve hastabakıcı gibi çalışmakla görevlendirilmişti; yeni kuramlar öne sürmeleri beklenmiyordu. Penis, anatomik bir gerçeklik olarak kabul edilirken, tüm gücün atfedildiği kapsayıcı bir simge olarak "fallus" terimi kullanılırdı; erkeklerin düşün ve felsefe dünyasında öyle bir egemenlik vardı ki fallusun üstün gücünü kabul etmek doğal bir hal aldı. Kadınların fikirleri, psikanaliz dünyasından değil, kadın hareketinden gelen baskıların bir sonucu olarak ancak son yirmi yılda yeniden canlandı. Bundan önce kadınlar, erkek efendilerinin kuramlarını dinlemek ve onlara boyun eğmek zorundaydılar. Bu alanda çalışan birçok analist, hâlâ, Freud (1905, 1931, 1933) ile Jones (1927) arasında kadın cinselliği konusundaki

anlaşmazlıklara göndermeler yapıyor; kadın çağdaşlarının fikirlerini, yadsımayla ve buyurgan bir kayıtsızlıkla karşılıyorlar.

İki cinsin toplum içindeki görece yerleri çok farklıdır ve Erikson da bunu açıkça göstermiştir: "Çağlar boyunca (ille de ataerkil çağlarda) kadın, mazoşist gizilgüçlerin kötüye kullanılmasına izin veren kişilik olarak çeşitli roller üstlenmiştir: Kısıtlanmaya ve hareket kabiliyetinden yoksun bırakılmaya, köleleştirilmeye ve çocuk yerine konmaya, fahişe olarak kullanılmaya ve sömürülmeye izin veren bu roller, en iyi koşullar altında, psikopatolojide çapraşık egemenliğin 'ikincil kazanımları' dediğimiz şeyi bırakmıştır kadına" (1968, s. 284). Schafer de aynı durumu şöyle anlatır: "... insan cinselliği aslında *psikocinselliktir* ... Psikocinsellik zihinsel cinsellik demektir; yani toplumsal bir dünyada gerçek ve hayali yaşantılar ve durumlar çevresinde gelişmiş ve örgütlenmiş anlamlar ve kişisel ilişkiler cinselliği demektir ... Nihai doğurgan cinsellik üzerine bu odaklanma, Freud'un kadın psikolojisindeki kusurlarının bazılarını açıklar ..." (1974, ss. 472-3, italikler yazar ait).

Chasseguet-Smirgel (1985a, 1985b) ve McDougall (1986) gibi kadın meslektaşların kadın cinselliği ve sapkınlıklarına ilişkin önemli kuramlarının yayımlanması ve mesleğimizde ciddiye alınması ancak son on beş yılda olmuştur. Bu kuramlar, hem fikirler hem de uygulama üzerinde çok büyük ve arzu edilen etkiler yaratmıştır.

Geleneksel psikanalitik çerçeve –yani Freud'un kuramları– içerisinde erkeklerde sapkınlık, merkezi ve ana unsuru hadım edilme kaygısı olan çözülmemiş bir Ödip kompleksinin sonucu olarak görülür. Ödip kompleksli erkek erkekliğe ulaştığı zaman karşı cinsten biriyle cinsel yakınlığa ulaşamaz, çünkü annesi hâlâ onun bilinçdışında etkindir ve erkek, babası tarafından hadım edilmekten aşırı bir kaygı duyar. O zaman cinsler arasındaki ayrımı inkar eder ve fallik bir anne yaratır.

Geleneksel kuram, erkek ve kız çocuk arasındaki "zoraki koşutluk"uyla birlikte birçok araştırmacı tarafından terk edilmiştir. Anne-bebek birimine ilişkin gözlemlerle ve "Ödip öncesi" dönem denilen anneye bağlanma döneminin her iki cins için önemine ilişkin

farkındalığa yönelik sistemli çalışmalar ışığında geleneksel kuram çekici olmaktan iyice uzaklaşmıştır. Günümüzde Ödip öncesi devre, erkeklerdeki sapkınlığın psikopatolojisinde dikkate alınmaktadır; çünkü psikogenez, yani zihinsel gelişim, anne tarafından terk edilmekten ya da taciz edilmekten duyulan yoğun korkularla derinden ilişkilidir. Kanıtlar, erkek sapkınlığının çoğu kez, ilk yıllardaki hatalı anneliğin sonucu olduğunu gösterse de, kadın sapkınlığı konusunda böyle bir kabul yoktur. Acaba sapkın annelik kavramını ve diğer sapkın kadın davranışlarını kadın bedeninden ve bu bedenin doğal tutumlarından kaynaklanan ayrı ve tamamen farklı bir psikopatolojiye göre kavramsallaştırmak neden bu kadar zor? Erkek varsayımları, kadın sapkınlıkları da dahil olmak üzere kimi kadın davranışlarını anlamayı, bazen kadın sapkınlıklarının varolduğuna ilişkin tüm kanıtları reddetme noktasına varacak kadar güçleştirmiştir. Bundan sonraki bölümlerde saptanan kadın yaşantılarına nadiren tanı konmuş olmasının nedeni, belki de, kadınların cinsel gelişimini erkeklerinkine koşut gören çok eski gelenekten kaynaklanmaktadır: Erkek için normal olduğu düşünülenin kadın için de normal olduğu varsayılagelmiştir.

Bu kitap, ihmal edilmiş olan kadın sapkınlıkları alanını, yirmi yıldır kadın hastalarla yapılan klinik çalışmalara dayanarak araştırmaktadır. Ayrıntılı bir tartışmaya girmeden önce, "sapkınlık" teriminin günlük ve psikanalitik kullanımları arasında bir fark olduğunu anlamak önemlidir. Sözcük, alışılagelmiş kullanımında kınayıcı ve ahlâki anıştırmalar taşısa da, psikanalizde yalnızca kişilik gelişiminin cinsel unsurunda bir işlev bozukluğu anlamına gelir. (Sık sık sapkınlık yerine kullanılan "sapma" terimi istatistiksel bir anormalliği anlatır; belli bir kültürel ortamda belli koşullarda beklenen, alışılagelenin dışında bir oluşumu betimler. Ben, "sapkınlık"ı psikanalitik anlamda kullandığımı vurgulamalıyım. Bu, klasik bir nevrotik ya da psikotik durumdan çok farklıdır. "Sapkınlık" terimini kullanmakta ısrar etmemin nedeni de, terimin bazı belli ve belirleyici özelliklerin varlığını tanımlamasıdır. Öte yandan diğer otoriteler gibi Storr da, sapkınlıktan söz ederken, "sapma" terimini kullanmayı yeğler ve şöyle der: "Cinsel açıdan *sapma* olarak değerlendirilen

davranışın başlıca özelliği, heteroseksüel ilişkinin olanaklı olduğu koşullar mevcutken içten gelen duygusal baskıyla bunun yerine bir başka şeyin konmasıdır" (1964, s. 13, italikler bana ait).

Rycroft'un yalın tanımıyla sapkınlık "heteroseksüel ilişkinin hedef olarak yeğlenmediği herhangi bir yetişkin cinsel davranış biçimidir" (1968, s 116). Sapkınlığın tanımı, yazardan yazara biraz değişiklik gösterir. I. Rosen'e göre (1979a, s. 32), sapkınlık, son yol olarak her zaman jenital orgazma giden cinsel boşalmayı içermeliyken, Laplanche ve Pontalis daha kapsamlı bir görüşü benimserler: Sapkınlığın, "cinsel zevk elde etmenin tipik olmayan araçlarına eşlik eden tüm psikoseksüel davranışları" kapsadığını düşünürler (1973, s. 306). İlk tanımlar, erkeklere uyar; ama kadınlara uygulanmaları neredeyse olanaksızdır, çünkü bu tanımlarda sapkın amaçlar için bazen "heteroseksüel birleşme" işlevi esas alınır. "Gerçek cinsel sapkınlık"ın tanımının, her zaman bedenin katılımını içermesi gerektiği iyi bilinmektedir. Bir başka deyişle, insanın tuhaf ya da sapkın eylemler hakkında fantezilerinin olması sapkın olarak etiketlenmek için yeterli değildir. "Beden engeli"nin anlamı, bireyin, sapkın eylem için bedenini kullanması gerektiğidir. Ne var ki ben, sapkınlığın tanımındaki "beden" teriminin, yanlış biçimde yalnızca erkek anatomisi ve fizyolojisiyle, özellikle de penis ve jenital orgazmla özdeşleştirilmiş olduğuna inanıyorum. Aksi takdirde, bazen en sapkın fantezilerin de eşlik ettiği ve sonucu kadın bedeninde maddeleşen üreme dürtülerinin, doğal işleyişi sırasında kadın bedenine tamamen egemen olduğu gerçeğini nasıl yadsıyabilirdik?

Erkekler sapkınlığa penislerini yitirme korkularıyla başetmenin yolu olarak başvurduğu için, kadınlar, sapkınlıkların onlar için erişilmez olduğu bir durumda bırakıldılar. Bu sava göre, kadının penisi olmadığına göre farklı bir tür Ödip kompleksi ve hadım edilme kaygısı olmalıydı. Böylece "Penisi olmadığı için kadınların cinsel sapkınlıkları olamaz" görüşü çok az sorgulandı. Freud, küçük kız çocuğunun, babanın bebeğini içinde taşıdığını hayal ettiğini söylemekle kız çocuktaki Ödip kompleksinin çözüldüğünü iddia etti. Onun görüşlerini geliştirerek, "Kadın çocuk doğurabildiği için onun cinsel sapkınlıkları olamaz" diyebiliriz kışkırtıcı bir biçimde.

Sapkınlığı betimlemeye çalışırken, ana vurgumun, sapkın bireyi anlamak üzerinde olduğunu belirtmek isterim. Psikolojik gelişimdeki kimi dönüm noktalarına bakacak ve bunların sapkın eylemin biçimi ve içeriğiyle nasıl bağlantılı olduğu üzerinde kafa yoracağım. Bu arada aklımızdan çıkarmamamız gereken nokta sapkınlığın her iki cinste de bir yaşama –ya da sevme– gücü olan jenital cinsellikle, cinsel gibi gözüken arasında derin bir çatlak içerdiği, ama aslında jenital öncesinin tüm resmi kapladığı çok daha ilkel devrelere karşılık geldiğidir.

Erkek sapkınlığında bu çatlak, bireyin anatomik olgunluk olarak yaşantıladığı şeyle, zihninde kendisini öfkeli ve umutsuz bir bebek olarak gördüğü zihinsel beden imgeleri arasındadır. Bu nedenle fiziksel açıdan jenital orgazmla tepki vermesine karşın, zihnindeki fanteziler Ödip öncesi devrelere aittir.

Yaşamın sonraki devrelerinde, artık tam bir yetişkin gibi göründüğü zaman, intikam almaya hazırdır. Bu nefretin bilinçli olarak farkında değildir. Aslında, "kendisini neyin denetlediği"ni ya da giderek artan kaygısından kurtulduğu duygusunu yaşatan ama yine de bu kısa soluklu iyilik duygusunun ötesinde ona haz vermeyen "o şeyleri" neden yaptığını genellikle anlamaz. Yanlış olduğunu bildiği belli bir etkinliğin neden kendisini iyi hissettirdiğini bilmez. Üstelik, besbelli daha doyurucu ve toplumsal açıdan daha kabul edilebilir bu kadar çok seçenek varken, kendi davranışı onu daha da şaşırtır. Acıyla da olsa farkında olduğu tek şey, eylemi yinelemek için duyduğu karşı konmaz bir istektir, ama birey bu isteğe yol açan düşmanlıktan tamamen habersizdir. Üstelik nefret ettiği ve intikam almak istediği kişinin kim olduğu bilgisi de bilinçdışının denetimindedir.

Şimdiye dek söylediklerim her iki cins için de geçerlidir, ancak kadın dünyasında neler olduğunu göstermek için kimi değişiklikler ortaya koymam gerekecek. Kadınlardaki bu durumlara şimdiye dek doğru tanı konmadı; daha önce belirttiğim gibi belki de kadınlar sapkınlık yapma yetisinden yoksun görüldüğü için, onlara ilişkin daha derin bir anlayışa varmaktan korktuk.

Bir klinisyen olarak, erkek ve kadın sapkın davranışı arasındaki

başlıca farkın amaçta yattığını gözlemledim. Erkekteki eylem, dışarıdaki bir nesneye yönelikken, kadında genellikle kendine, ya kendi bedenine ya da kendi yaratısı olarak gördüğü nesneye, yani bebeğe karşıdır. Her iki durumda da beden ve bebek, yarı nesne olarak ele alınır.

Sapkın kadın, gelişim duygusunu, kendi kimliği olan ayrı bir birey olarak yaşamasına izin verilmediğini duyumsar; bir başka deyişle, kendisi olma özgürlüğünü yaşamamıştır. Bu yüzden, tam bir varlık olmadığına, annesinin bir yarı nesnesi olduğuna, çok küçük bir bebekken annesini yaşantıladığı biçimde, bir varlık olduğuna dair derin bir inanç vardır içinde. Yaşamının ilk günlerinden itibaren, istenmediğini, arzulanmadığını ve önemsenmediğini ya da ana-babasının (genellikle annesinin) yaşamının çok önemli ama neredeyse tanınmayan bir parçası olduğunu duyumsar. Sözü edilen son durumda, boğulduğunu ve "aşırı korunduğunu" (ki bunun gerçek anlamı, hiç korunmadığıdır) hissedecektir. Her iki koşul da çok büyük bir güvensizlik ve kırılganlık yaratır; bu sonuçsa bebekken kendisi için en önemli olan kişiye, yani anneye karşı yoğun bir nefret uyandırır.

Bu kişiler önceleri kendisi kurbanken, daha sonra kurban edici haline gelirler. Eylemleriyle, daha önce kendilerinin maruz kaldığı aşağılanma ve kurban edilme süreçlerinin uygulayıcısı olurlar. Kurbanlarına kendilerine davranıldığı biçimde, yani yalnızca kendi kaprislerini ve tuhaf beklentilerini karşılamak için orada olan yarı nesneler gibi davranırlar. Bu tür cinsel aşırılıklar, hem anneyi hem de kimlik duygusunu yitirme tehdidiyle ilişkili amansız korkulara karşı manik bir savunmadır.

Sapkınlığın başlıca özelliği, bireyin annesini yitirmekten duyduğu çok büyük korkuyu sapkın eylemiyle simgesel olarak alt etmeye çalışmasıdır. Bebekken annesinin yanında kendisini hiçbir zaman güvencede hissetmemiştir; yani tam da, annesini çok tehlikeli bir kişi olarak yaşantıladığı için en kırılgan olduğu dönemde. Sonuç olarak sapkınlıktaki gizli güdülenme, düşmanca ve sadistçedir. Bu bilinçsiz düzenek sapkın zihnin belirleyici özelliğidir.

Bu savımın kaynağı tamamen klinik deneyimlerimdir. Ancak

şimdi, kadın sapkınlığını ve nedenlerini biraz anladıktan sonra görüyorum ki en azından yetersiz annelik meselesinde şimdiye dek kanıtların olduğu gibi kabul edilmesini önlemiş olan kimi güçlükler belli bir toplumsal ortamdan kaynaklanıyor. Amacım, toplumsal tarih yazmak değil; fakat zamanımızda kadınları, kadınların duygusal gereksinimlerini ve biyolojik-üremeyle ilgili işlevlerini görme biçimimizde çok ciddi tutarsızlıklara tanık olduğumuz sonucundan kaçınmak da zor.

Örneğin 1960'larda Laing'in (1961) "şizofren" annelere ilişkin kuramsallaştırmalarının hem profesyoneller hem de sıradan insanlarca nasıl yanlış yorumlandığını ve şizofren kadınları suçlamak için nasıl kullanıldığını çok iyi anımsıyorum. Laing, kuramında bu annelerin bebeklerine (daha önce Bateson'un (1956) "çifte bağ" diye adlandırdığı) çelişkili iletiler gönderdiklerini iddia ediyordu. Sonuç olarak bebeklerin aklı karışıyordu; neyin doğru ya da yanlış olduğunu bilmesine annenin hiç izin vermediğini hissediyordu bebek; ve böylece zihninde psikotik örgütlenme başlıyordu. O zamanlar hem mesleki hem de genel görüş, bu şizofrenik hastaların "anlaşılması" meselesinin artık hallolduğuydu; öyle ki bu hastalar "yeni bir dünyanın ermişleri" olmuşlardı. Peki ya anneleri? Çocuklarının durumundan otomatik olarak onlar sorumlu tutulmuştu. Bu anneler ne gerçek ne de şefkate dayalı bir anlayış gördü; "kötü" davranışları nedeniyle "kınanmaları" gerekiyordu. Ne var ki klinik mesleğinin dışında pek az kişi, bu annelerin de yaşamlarının erken dönemlerinde travmatik yaşantılardan geçtiğini ve çocuklarına karşı "çifte bağ" tutumuna girmelerinin nedeninin kısmen bu yaşantılar olduğunu anımsadı. Oysa, anneler kurban edilmişti ve şimdi de kendileri kurbanlar yaratıyordu.

Yine 1960'larda, "hırpalanan bebekler"e gerçekte ne olduğunu kabul etmeye yanaşmadık; hiç kimse, hatta deneyimli doktorlar bile o bebeklerdeki yaralanmalara annelerinin neden olduğuna inanmadı. Hiç kimse o kadınları anne olarak anlamamış gibiydi: "Kadınlar" böyle şeyler yapabilirdi, ama "anneler" yapmazdı. Oysa elbette bu kadınlar öncelikle –kimi yalnızca rastlantı eseri anne olmuş– kız çocuklardı. Bence, kadınlara doğru tanı konamamasının

nedeni, kısmen, toplumun anneliği yüceltmesi, anneliğin herhangi bir olumsuz yönü olabileceğini kabul etmemesiydi.

Aradan yirmi yıl geçti ve benzer biçimde biz de annenin ensest yapması olasılığını kabul etmiyoruz. Bildiğimiz kadarıyla, çok daha yaygın olan baba tarafından ensest olayını fark etmeye herkes hazır, ama anneler söz konusu olunca durum değişiyor. Kimse böyle bir şey olduğuna inanmıyor ve bu da bazen anneyi düş kırıklığına uğratıyor.

Bu kitabın ana konuları olan sapkınlığı ve anneliğin sorunlarını anlamak için, kendimizi daha önce sözünü ettiğim mesleki ve toplumsal kimi varsayımlardan kurtarmalı ve temel ilkelere geri dönmeliyiz. Konuya, kadın bedeni ve bu bedenin doğal özellikleriyle başlamalıyız. O zaman, kadınların psikopatolojisinin erkeklerinkinden tamamen farklı olduğunu keşfetmek artık tuhaf gelmeyecektir.

Kadınların psikopatolojisini incelerken, cinsel dürtü gelişiminin daha ilkel gibi görünen bu düzeyi üzerinde duracağım. Sapkın bireyin çok erken bir yaştan itibaren cinsel duygusal olgunluğa (yani jenital cinselliğe) ulaşması engellenmiştir ve bunun sonucunda birey, doyurucu heteroseksüel ilişkiler kurmakta zorluk çeker. Sapkınlığın anlaşılmasında bu gerçek çok önemlidir. Terapi sırasında ve bu özel hasta grubunda ortaya çıkan aktarım türünden, anneyle kurulan bu çok erken ilişkinin ne kadar derin olduğunu gözlemledim. Söz konusu devrede baba, ikincil bir rol oynar. İleride açıklayacağım gibi, bu durum daha sonra, özellikle de ergenlikte değişir.

Burada, Klein ve daha başkalarınca da ortaya konan nesne ilişkileri kuramını izleyeceğim. Bu kuram, yaşamın ilk birkaç ayının ve bebek-anne ilişkisinin önemini vurgular ve o sırada bebeğin kullandığı savunma düzeneklerinin ömür boyu aynı kaldığını ve cinsel dürtülerin gelişimi ve duygusal gelişim için son derece önemli olduğunu gösterir.

Kadın cinselliği konusunda, küçük kız çocuğunda penis kıskançlığının önceliğini sorgulamakla kalmayıp çocuğun yaşamının erken devrelerinde vajinasının bilinçsiz biçimde de olsa farkında olduğunu vurgulayan Jones'in (1927), M. Klein'in (1928, 1932,

1933, 1935) ve Horney'in (1924, 1926, 1932, 1933) görüşlerine bağlı kalacağım. Klein, sözü edilen farkındalığı epeyce erken bir Ödip gelişimine bağlar. Kuramının merkezine kız bebeğin annesinin üreme işlevlerine duyduğu yoğun kıskançlığı yerleştirir. Bu kıskançlık, bebekte annesine büyük bir düşmanlık yaratır ve onun, annesinin bedenine girerek içindeki her şeyi çalmak gibi fanteziler kurmasına yol açar. Kız çocuk, yansıtma düzeneklerini kullanarak annesinin onun üreme yetilerini çalacağını varsayar. Tedavi ettiğim kadınlarda bu zihinsel düzeneklerin ortaya çıktığını gözlemledim ve bunların erkek çocuktaki hadım edilme korkularının eşdeğeri haline geldiğine inanıyorum.

Yetişkinliğinde sapkın tutumlara ya da sapkınlıklara yol açacak durumlarla kız olsun erkek olsun tüm bebekler karşı karşıya kalabilir. Ancak kadının, anne olduğunda bebeğine karşı sapkınlaştırıcı eylemlerde bulunma fırsatı olduğu göz ardı edilmemelidir.

Bundan sonraki bölümlerin yapısı, bu genel görüşler göz önünde tutularak belirlenmiştir. İkinci Bölüm, kadının bedeninin ve bebeğinin niteliğinin, kadın psikolojisinde temel olduğu görüşü üzerinde yoğunlaşır; kadın bedeninin özel olarak bebek üretmek ve doğurmak için tasarlanmış olması çok önemlidir. Aynı bölümde ayrıca, kadın üreme organlarının erkeğinkine oranla daha geniş bir alana yayıldığı vurgulanır. M. Pines'in ifadesiyle:

> *Erkek çocukla kız çocuğun bedenleri arasındaki farkları ortaya koyan Deutsch, penisin erken keşfedilme, sürekli uyarılma ve biyolojik işlevlerini yerine getirmeye hazır olmadan önce erojen bölge haline gelme biçimine dikkat çeker... Klitoris doyurucu olmayan bir cinsel organ olduğu için, penis kadar çok cinsel dürtü istemez. Klitorisin bu "daha yumuşak egemenliği" nedeniyle bir kadın, yaşamı boyunca daha bebeksi olmayı sürdürebilir ve bu yüzden* tüm bedeni cinsel bir organ olarak kalabilir. *(1969, s. 5, vurgular bana ait)*

Bunlar, penis kıskançlığının önemini vurgulayan ve kadının cinsel gelişimi sırasında yaşadığı aşağılık duygusunu abartan eski moda fikirlerdir; ama yine de kadının tüm bedeninin cinsel bir organ olduğu kabul edilir.

Kadınların çoğu kez, tüm bedenleri cinsel bir organmış gibi davrandığını biliyoruz. Patolojik vakalar da kadınların kendi bedenlerine sapkın olarak değerlendirilebilecek çok çeşitli saldırıda bulunduğunu gösteriyor. İştahsızlık hastalığı (anoreksia nervosa), aşırı yeme (bulumia) ve kendi kendini yaralama bu saldırılar arasında. Söz konusu durumlara kadınlarda erkeklerden daha sık rastlandığı gayet iyi biliniyor. Bunlara eşlik eden âdet bozukluğu, kadınların yalnızca beden imgeleriyle değil, cinselliğini ve cinselliğinin doğal biyolojik işlevlerini kabul etmesiyle ilgili çözülmemiş sorunları olduğunun göstergesi olabilir.

Üçüncü Bölümde, rahmin gücü vurgulanarak tartışma bir adım daha ileri götürülüyor: Rahim de penis kadar güçlüdür, ama farklı bir biçimde işler. Anne acıkmış bebeğini süt dolu göğüsleriyle beslemeye hazır olduğunda, anne-bebek birimi biyolojik-psikolojik bir doruktadır. İki taraf birleşir ve mutluluk dünyasının kapıları onlara açılır. Gerçeklik ilkesini kabul ettikten sonra, iki bireyin bu anları bir daha asla aynı biçimde yeniden yaşayamayacaklarını biliriz. Bu ütopya durumunu yeniden üretmeye çalışabiliriz, ama yaşımız ilerledikçe beklentilerimizin kesinlikle sınırlı olduğu gerçeğini daha iyi anlarız. Ne var ki kimi insanlar gerçeklik ilkesini kabul etme aşamasına gelemezler, çünkü bebekken onları düş kırıklığına uğratan ve zarar veren çok fazla yaşantıları olmuştur; şimdi bile hâlâ vaat edilmiş bir mutluluk diyarı ararlar ama bu arayış sırasında pek çok tehlikeli yoldan geçerler. Sapkın bireyin hayal dünyasında olup bitenlerin ilk katmanı budur. Ne var ki Stoller'in (1985) çok etkileyici bir ifadeyle "nefretin erotik biçimi" diye betimlediği en önemli sadist intikam unsuruyla karşılaştığımızda fark edeceğimiz üzere durumun tamamı daha karmaşıktır.

Bu, bizi, kitabın kalbi sayılabilecek Dördüncü Bölüme götürür. Annelik ve cinsel sapkınlığı konu alan bölüm kendi kendini anlatmaktadır.

Sonraki bölümlerde, Dördüncü Bölümde betimlenen durumun nedenleri ve sonuçları ele alınmıştır. Anne ve baba tarafından uygulanan ensest Beşinci Bölümde ve ensestin oldukça sık yol açtığı bir sonuç olan fuhuş Yedinci Bölümde incelenmiştir. Sık sık fahişelere

giden erkeklerin sorunlarına ve müşteriyle fahişe arasındaki ilişkiye Altıncı Bölümde değinilmiştir. Bu konular, yakın zamana dek büyük ölçüde toplumsal tabuların altına gömülmüş zor sorulardır, ancak ana konumuzla ilgili oldukları da açıktır. Kitabın tamamı gibi, bu alandaki bulgularım da klinik deneyimlerimin ve bu deneyimlerim üzerine kafa yormalarımın sonucudur.

Eğer bu varsayımın kimi kadınların içinde bulunduğu güç durumun mesleğimiz açısından anlaşılmasına katkısı olacaksa, bu, tamamen şu veya bu nedenle hastam olmuş kadınların sundukları kanıtlar sayesindedir. Burada aktarılan kimi klinik örneklerin acı çeken kadınlara ilişkin istisnai ya da aşırı örnekler olduğu düşünülebilir. Aslında bazıları gerçekten öyledir; ancak bu hastaların sıkıntılarının niteliği, erkeklerin önünde bu gibi güçlüklerden açıkça söz etme cesaretini gösteremeyen pek çok başka kadın tarafından da bir ölçüde paylaşılır. Bunlar, reddedilme ya da yanlış anlaşılma riskine girmektense, düşüncelerini kendilerine saklamayı yeğlerler. Amacım, kimi kadınların kendilerini içinde bulduğu, üstelik de bu yüzden suçlandığı güç durumların daha geniş biçimde fark edilmesidir. Bu kadınların tedavisini yazmayı amaçlamıyorum. Bu, gelecekte tek başına ele alınmaya değecek ayrı bir konudur. Ama umuyorum ki, bu zaman zarfında kimi yorumlarım farklı bir tanı yaklaşımı öne sürer.

Klinik çalışmalarım sırasında, kadın gereksinimleri ve kadın cinselliğinin çeşitli yönleri hakkında öğrendiğim şeyler arttıkça, kadın cinsel sapkınlığı hakkındaki bu kitabı yazmak benim için büyük bir mesleki amaç oldu. Kadınlar bana, her zaman cinsellikle yakından ilişkili olmasa da sorunlar derinlemesine araştırıldığında cinselliğe bağlı olduğu ortaya çıkan duygusal sıkıntılarla geliyorlar. Çünkü, dünyadaki çok sayıda feminist hareket sayesinde kadınların anlaşılmasında çok yol alınmış olmasına karşın, çoğu kadın yanlış anlaşılacağı korkusuyla cinsellikle ilişkili sorunlarından söz etmekte hâlâ güçlük çekiyor. Bu korku, kısmen kadınların akıl karışıklığını ve duyduğu utancı yansıtıyor, kısmen de konuyla ilgili bilgilerin önemli ölçüde yetersiz olduğunu gösteriyor.

Bu kitapta yalnızca tanıdığım kadınların sorunları hakkında ya-

zıyorum. Bu sorunlar, kadınların yalnızca cinselliği ile değil, früstrasyonları (düş kırıklıkları), güvensizlikleri ve yalnızlıklarıyla da ilgili. Hastalarım bu acı çatışmaları bazen öyle iyi gizliyorlar ki, profesyonel yardım bir yana, uzun bir süre boyunca en ufak bir destek bile alamıyorlar. Bazen de onlara büyük bir utançtan başka bir şey vermeyen çeşitli eylemlerle hayali bir güç duygusu kazanmaya çalışıyorlar.

Yaşamın her alanından ve düzeyinden kadınları tedavi ediyorum. Bu kadınların kimisi, özellikle cinsellikle ilgili sorunlar nedeniyle bana yönlendiriliyor. Kimileri genel olarak yaşamıyla ilgili çatışmalarda profesyonel yardım almak için, kimileri de kişisel ilişkilerindeki zorlukları çözmek için kendiliğinden bana geliyor. Yönlendirme kurumları, hukuki sorunları olan kimi hastaları bana gönderiyor. Bazı kadınlar yardıma gereksinim duyduğunu kibarca reddediyor; bu, genellikle benlik saygısının düşük olduğunu gösteriyor ve çok fazla ciddiye alınmaması gerektiği inancını sürdürmelerine yol açıyor. Bu kadınların pek çoğu, bana ne biçimde gelirse gelsin, bir süre boyunca yoğun psikoterapi alıyor ve betimlemeye çalışacağım sorunlar da psikoterapi sürecinde ortaya çıkmaya başlıyor.

Gördüğüm kadınların pek çoğu açıkça psikotik değil ve tam bir ego parçalanması da yaşamıyor. Bu kadınlar, çeşitli ölçülerde şiddetli, narsisist sınır kişilikler olarak kabul edilebilir. Kimi, meslek yaşamını sürdürmeyi ve ilişkiler kurabilmeyi başarabilmiş, ama bunları doyurucu bulmuyor; bazısı ise, dış dünyada varoluşunu yalnızca çalkantılı bir biçimde sürdürebiliyor.

Kıta Avrupa'sındaki meslek sahibi kadın gruplarıyla bir grup analisti olarak etkileşim kurmak, kadınlar hakkındaki bilgimi daha da artırdı. Bu kadınlar, Londra'daki hastalarımın çoğuna oranla daha az yardıma gereksinim duyuyorlar. Amaçları, kendini daha iyi tanımak ve böylece daha mutlu yaşamak. Ayrıca, tamamen kadınlardan oluşan bir grubun içinde olmanın nasıl bir duygu olduğunu öğrenmek istiyorlar. Bu, cesur ve bence başarılı bir girişim; bu gibi gruplara, başka bir yerde duyulamayacak ölçüde bir yakınlık ve güven egemen oluyor. Kadınların ya diğer kadınlarla özdeşleşerek ya da onlarla yüzleşerek duygularını ifade etme ve yaşadığı zorluk-

ları dile getirme biçimi, karma bir toplulukta iletişim kurma biçimlerinden belirgin şekilde farklı. Grup, bazen bu kadınlara sırlarını, travmalarını, utanç ve düş kırıklığını denetlemesi için bir yol açıyor. Bazen de başarılar, kazanımlar ve ev ya da meslek yaşamında duyduğu hoşnutluğu –diğer kadınları kıskandırma korkusuna ve bu korkunun ona kendi annesinin kıskançlığını anımsatmasına karşın– anlatma özgürlüğü veriyor.

Bu kitap kısmen, bu gruplar sayesinde ortaya çıktı; "şiddetli sorunları olan kadınlar"ın klinik çalışmamda bana getirdiği güçlüklerin çok sayıda başka kadın tarafından da bir ölçüde paylaşıldığını bu gruplar sayesinde daha iyi gördüm. Kadınların kendini tanımaya çalışırken karşı karşıya kaldığı özel sorunları; yani, kadınların yalnızca kadın olarak değil, anne olarak da önem taşıyan yakın olma rollerinde onlara yöneltilen çok çeşitli ve çok sayıda talebin şiddetlendirdiği sorunlar, genellikle dikkate alınmaz. Pek çok kadının, kadınlığı hakkında anneliğinden ayrı bir benlik bilgisi edinmesi, elde edilmesi neredeyse olanaksız bir lükstür. Bunun nedeni belki de, erkeklerin aksine kadınların hem zihninin hem de bedeninin annelikle iç içe olmasıdır.

O kadın gruplarıyla yaşantılarım, bana her şeyin biyolojik ya da psikolojik etkenlerle açıklanamayacağını gösterdi. Toplumsal yapılar ve kültürel çevreler de önemlidir. Aslında Hopper'in (1986) izinden giderek toplumsal içgörünün tutarlı uygulanması için intrapsişik bir olgunun uygun uzunlukta bir zaman ölçeğinde ve toplumsal, psikolojik yönler tam olarak göz önünde tutularak dikkate alınmasını istiyorum. Bu, en az üç kuşaklık bir yaklaşım gerektirir ve kadınların ulaşabileceği başlıca güç ve denetim kaynağı olarak anneliğe önem kazandıran çeşitli toplumsal ve kültürel olguları içermelidir. Benim alanımda, annenin ve anneannenin yaşamlarının erken devresindeki olaylar bilinmeksizin, anne-bebek biriminden çıkan psikopatolojik davranışları tam olarak anlamak olanaksızdır.

Annelik işlevi, kimi kadınlara, bebeğini, bilinçdışı gereksinimleri için bedeninin bir uzantısı gibi kullanarak ona karşı "saptırıcı" tutumlar sergileme fırsatı vermiştir. Bu olgular, psikolojik, fizyolojik, biyolojik, toplumsal, tarihsel ve kültürel etkenlerin bileşik so-

nucudur. Yalnız unutmayalım ki bu tür genel düşünceler, bizi, kadınların sapkın davranışlarını kabul etmekten alıkoymuştur. Hiç kimse böylesi davranışların varolduğunu kabul etmeyeceği için, hepimiz, değişimin öngörülemeyeceği bir sistemin sessiz işbirlikçileri olduk. Bu nedenle de kimi kadınlar sıkıntılarını daha iyi anlama olanağından yoksun bırakıldı.

Bulgularımı tedbirli bir biçimde sunuyorum. İnceleme yapmak, hele de bir kuram oluşturmak üzere yola çıkmış değilim. Yalnızca, klinik çalışmalarımda önüme gelen kanıtları kağıda geçirdim. Sapkınlık hakkındaki mevcut kuramlar, özellikle kadınlarla ilişkili kuramlar ışığında, bu kanıtlar bana şaşırtıcı geldi ve gözlemlerimi kaydetme, düzenleme ve anlamlandırma gereksinimi duymaya başladım. Sonuçta ortaya bu kitap çıktı. Kişisel gözlemlerime bağlı kaldığım halde, bu alanda çalışan tek kişi olmadığımın farkındayım ve yorumlarımın bu farkındalığı yansıtmasını umuyorum. Ayrıca klinik malzemelerimin zaman zaman tartışmalı olduğunu ve sonuç olarak şu veya bu nedenle yanlış anlaşılabileceğini ve onaylanmayabileceğini de biliyorum. Henüz incelenmeye başlamış bu özel psikopatoloji türünde bu durum acı olsa da kaçınılmazdır. Yine de gereksiz tartışmalardan olabildiğince kaçınmaya çalışacağım. Ne var ki, başlıca sorumluluğum hastalarıma karşı olduğu için, onların bana öğrettiklerine saygı duymam ve bana açma cesaretini gösterdikleri sorunları tanımaya ve bu sorunlardan kaçınmanın yollarını başka insanlara öğretmeye çalışmam gerekir diye düşünüyorum.

Anneliğin öteki yüzü ya da "sapkın annelik" yalnızca gerçek yaşamda ortaya çıktığı biçimiyle değil, çok sayıdaki simgesel temsilin bazılarıyla da incelenecektir. Anne-bebek ilişkisinin kimi yönlerinin yetişkinlikte yeniden yaşama geçirilmesi, eski ilişkinin karikatürü olan dehşet verici yansımalar yaratabilir. Bunlar, yalnızca fahişeleri değil, onların peşinden ayrılmayan erkekleri de ilgilendiren göz ardı edilmiş bir diğer sorun olarak Altıncı Bölümde ele alınacaktır. Hem fahişelerin hem de onlara düşkün erkeklerin sorunlarının kökü aynıdır: Yaşamın ilk devrelerindeki hatalı annelik. Bu, aile geçmişindeki duygusal yoksunluğun ve cinsiyetin fark edilmesine karşı bir tehdidin sonucu olabilir. Yedinci Bölümde betimlen-

diği gibi, ensest, bazen bir tür ikame "annelik" yaşantısı verir. Böyle bir yaşantısı olmuş kimi kız çocuklar, fahişeliği, hayatta kalmak için tek düzenek olarak görürler. Bu kadınların geçmişi her ne olursa olsun iki süreç birarada işbaşındadır: Hem tam denetim sahibi olmanın ve bilinçli ya da bilinçsiz intikamın itici rol oynadığı egemen bir konumda bulunmanın yarattığı bir coşkunluk duygusu, hem de bir ayrılma/bölünme süreci. Bunlar, sözünü ettiğimiz kız çocukların çok küçük yaşlarda tacize uğradığı zaman bastırdığı çaresizlik ve umutsuzluk duygularıyla bağlantılı gizli bir yas tutma sürecini etkisiz duruma getirmek amacıyla kullanılan manik savunmalardır.

Anneliğin bu "öteki yüzü"nün varlığı, bizi şaşırtmamalıdır. Kadınların bu zorlu ve sorumlu annelik görevini –çoğunlukla herhangi bir duygusal hazırlığı olmadan– yerine getirmesi beklenir. Annenin sorumluluğu, giderek artan dış taleplere yeterli biçimde uyum sağlayacak, sağlıklı ve dengeli bir bebek yetiştirmektir. Aslında kadın, kendinden bekleneni gereğince yapamayacak kadar yalnızdır ve bu, erkekle kadın arasındaki temel farklardan birine işaret eder. Büyümekte olan bebek, yetişkinlik ilişkilerini üzerine kuracağı temelleri annesiyle ilişkisinin ilk birkaç ayında alır; ve anne, dengeli ve duygusal açıdan olgun olsa da olmasa da, bu süreç gerçekleşir. Annenin yetiştirilişi nasıl olursa olsun, her zaman "annelik içgüdüsü"nün öne çıkacağı ve mucizeler yaratacağı varsayılır. Ya da Kestenberg'in ifadesiyle, " ... gerçek bir anne olan kadına ilişkin ideal resmimizde, bebeğiyle ne yapacağını salt sezgileriyle bilen, her şeye gücü yeten ve her şeyi bilen bir anne vardır" (1956, s. 260).

Toplum, annelerden, sanki ellerinde onları önceki çatışmalarından kurtarmakla kalmayıp, anneliğin ortaya çıkardığı yeni acil durumlarla becerikli, doğru ve usta bir biçimde başa çıkmalarını sağlayacak sihirli bir değnek varmış gibi davranmasını bekler. Acaba anneliğin kimi kadınlarda eski sorunları artık baş edemeyeceği bir noktaya kadar yoğunlaştırdığını görmemiz neden bu kadar zor? Kadının bebek hakkında bildiği tek şey var: Bebeğin gelişiyle, biraz sıkıntı çekecek, uygulamada birtakım rahatsızlıklar yaşayacak

olsa da, anneden beklenen mutluluk ve doyuma ulaşmasıdır. Mutluluk ve doyum genellikle elde ediliyor; ama bazen de eski, acı dolu bir yaşantı bilinçsiz biçimde yeniden su yüzüne çıkıyor. Korkunç bir umutsuzluk, üzüntü ve yetersizlik duygusu, yeni bebeğe yönelik bir nefrete ve intikam duygusuna dönüşebiliyor.

Kadınların, genellikle karanlıkta kalan özel sorunlarıyla nasıl uğraştıklarını dinledikçe, kadın cinselliği hakkında bildiklerimizle kadınlar ve kadınların cinsel yaşantılarındaki kötüye gidiş arasındaki geniş çatlağı kapatmamız gerektiğine daha çok ikna oluyorum.

II

Cinsellik ve kadın bedeni

Üreme için kullanılan organlar, aynı zamanda, cinsel haz dinamiğini de harekete geçirir. Pek çok birey için kesindir. Ne var ki kimi insanlar, cinsel gerilimin atılması ve bunun üreme organları üzerindeki etkileri arasındaki gerçek ya da simgesel bağlantıyı bedeninin zihinsel temsili içine yerleştiremez. Üstelik bazı insanlar, bu ikisi arasındaki ilişkiden tamamen habersizdir. Karşı cinsten biriyle yakınlık kurarak cinsel organlar aracılığıyla dış dünyayla etkileşime girmenin insanın iç yaşamını nasıl zenginleştirebileceğini algılayamazlar.

Orgazm, eşlerin duygusal ve fiziksel açıdan birleşmesi için paha biçilmez bir araçtır. Karşılıklı güvenin egemen olduğu, başka bir şeyle karşılaştırılamayacak bir fiziksel yakınlık yaratmakla kalmaz,

aynı zamanda cinslerin farklılaşmasının birbirini tamamladığı gerçeği gerçekten kabul edilmiş ve onaylanmış olur.

Böylece aşk bizi birleştirdi
Ve birleştirerek bütünleştirdi.

Böylesi bir ilişkide, *ötekinin* bilinmezliğine ve gizemlerine ilişkin pek çok fanteziyi ve mucizeyi aydınlığa kavuşturacak pek çok içsel olay vardır. İlişki iyi gittiği zaman, her iki taraf için de inanılması güç bir gönenç yaratır bunlar.

Bu konulardaki bilgi toplumsal-cinsel kimliğin erken devrelerdeki gelişimi için çok önemlidir. Kimi insanlar için, apaçıktır bu; ilişki duygusal anlamda ilerledikçe, yalnızca birbirinin bedenini değil, bedenlerindeki üreme işlevlerini de düşünürler. İşte o zaman, her ikisini de yansıtan duygusal ve fiziksel özellikleri taşıyacak ve onları birbirlerine daha da yaklaştıracağını umdukları yeni bir insan yaratma hakkında fantezi kurmaya başlarlar. Bibring ve arkadaşları "cinsel eşle yoğun bir nesne ilişkisi hamile kalma olayına yol açar ve hamile kalma olayıyla, aşk nesnesinin bu anlamlı simgesi benliğin parçası haline gelir" demiştir (1961, s. 15).

Ancak pek çok başka insan, bu isteği/umudu/düşü paylaşmaz. Sevgiyi umursamadan, bedenini patlayıcı ve içgüdüsel bir biçimde cinsel gereksinimlerinin hızla doyurulması için kullanır. Sapkın erkek birey eylemlerde –üreme organlarının kullanılmasını saymazsak– üreme organlarının olumlu zihinsel ve simgesel temsillerinden yararlanmaz; bu ekstra boyut onun erişiminde değildir.

Ama bir kadın için durum farklıdır. Kadın, bir üreme organının varolduğunu toplumsal-cinsel kimliğinin çekirdeğinden, dişiliğinin en ilkel köklerinden bilir. Üreme organı, cinsel birleşme durumunda kadının bedenini geçici de olsa temelden değiştirecek ve aynı zamanda tüm yaşamını derinden etkileyecek bir hamilelik ortaya çıkarabilir. Başlangıç olarak, Bibring ve arkadaşlarının daha önce belirttiği gibi, "yabancı beden", benliğin libidinal yoğunlaşmasından ve hamileliğin erken devresinde artan, ama fetüsün rahimde hareket etmeye başlamasıyla duran, narsisizmden sorumlu olacak-

tır; hareketli fetüs, benlik içindeki ayrı bir nesne olarak yaşantılanır ve bu farkındalık, hamile kadının narsisist sürecini kesintiye uğratır. Lester ve Notman'a göre, "bu hareketlilik, bebekle ilk bağlantıyı başlatır ve annede, anneliğe yani bebeği besleme ve ona bakma dürtüsünün uyanışına işaret eder" (1986, s. 364). "Çocuk her zaman bedenin parçası olarak kalacaktır; ve aynı zamanda dış dünyanın ve cinsel eşin parçası olan bir nesne olarak kalmak zorunda olacaktır (Bibring ve ark., s. 16). Hamilelik, olgunlaşma sürecinde bir gelişme devresi olarak görülüyor ve büyümenin temel bir parçası olarak kabul ediliyorsa bu kavramlar geçerlidir. Ancak, D. Pines'in dikkat çektiği gibi, özellikle ilk hamileliği göz önünde bulundururken, patolojik sonuçların da farkında olmamız gerekir. Ne de olsa bedendeki bu değişiklikler ve benliğin zihinsel temsilleri, nesne ve nesne ilişkileri, hamile kadının kendine ilişkin görüşünü sonsuza dek değiştirecektir (Pines, D., 1972). "Ergenlik çağına geldikten sonra, bir daha çocuk olamazsınız ve anne olduktan sonra yeniden tek bir birim olamazsınız" (Bibring ve ark. S. 13).

Sevişme edimi, kadın için erkeğinkinden farklı bir boyut kazanır; çünkü kadın, aynı organı hem cinsel zevk hem de üreme için kullandığının çok daha farkındadır erkeğe oranla. Bir erkekle bir kadın seviştiği zaman ortaya çıkan anlatılmaz zenginlik, bir kadına özellikle dokunaklı gelebilir. Yalnızca hastalarım değil, başka kadınlar da bana en mutlu cinsel birleşmelerde hamile kaldığından emin olduğunu anlattı. Bedenler ve duygular arasındaki iletişimin eksiksiz olduğu bu birleşmenin uygun ve doğal tek sonucunun bir bebek olacağına dair içlerine doğan ani düşünceyi, doğumun zamanı da doğrulamıştır. Bu, derin bir kadın içgüdüsüdür, çünkü kısır kadınlar bile, eğer hamile kalabilecek olsalar, mükemmel bir cinsel birleşmenin doruk noktası olan özel bir anda hamile kalacaklarından emin olduklarını söylerler. Kadının bedeniyle ve bedeninin zihinsel temsilleriyle ilgili farkındalığı böyledir; ya da böyle olabilir.

Bu farkındalık, gerçeklik ilkesini daha biyolojik ve fizyolojik biçimde öğretir kadınlara; erkeklerse bu bağlamda haz ilkesine daha yatkındır. Kadının dürtüsü nesne aramadır; sonuç olarak kimi

kadınlar, erkeklere yabancı olan belli sapkın tasarımlara yönelir. Kimi kadınlar hamile kalır, çünkü bir erkeğin yanında kendini güvenceye almanın tek yolunun bu olduğuna inanır; oysa erkek bu sürecin parçası olmak istemediğini söylemiş bile olabilir. Bazı kadınlardaysa hamile kalma isteği derinden aşağılandığı için nefret etmeyi öğrendiği bir erkekten intikam alma arzusundan kaynaklanır.

Eski hastalarımdan biri olan otuz bir yaşında bir kadın, cinsel duygusuzluk ve cinsellik hakkında tiksinti duygularıyla bağlantılı şiddetli bir çöküntü yaşadığı için profesyonel yardım almak istemişti. Ayrıca, bir yaşında ölen kızı hakkında karşı konmaz, ürkütücü fantezileri vardı. Tüm bu belirtiler, kızına hamile kaldıktan sonra başlamıştı. Bana gelmeden üç yıl önce zeki ve anlayışlı bir erkeğe âşık olmuş ve onunla ilişkiye girmişti. Başlangıçta aşırı nazik olan adam, daha sonra sadist davranışlar göstermeye ve kadını dövmeye başlamıştı. Kadın kendini açık bir biçimde savunamıyor, kendi içinde gizli monologlar kuruyordu savunmak yerine; ve bunlar cinsel birleşmenin habercisi oluyor, ona acı bir rahatlık veriyordu.

Eğer ondan hamile kalırsam, denetimin kimde olduğunu öğrenmek ve bana saygı göstermek zorunda kalır, çünkü o zaman onun çocuğunu taşıyor olurum. Ondan nefret ediyorum, ama bunu göstermek istemiyorum. Onu gerçekten, derinden incitmek istiyorum ve hamile kalmanın bunun için en iyi yol olduğunu biliyorum, çünkü o zaman benden kurtulamaz.

Karşı koyamadığı bu tür düşünceler, kadını cinsel açıdan tahrik ediyordu. Kadın büyük bir cinsel haz alabiliyor ve kaygılarından anlık da olsa kurtulabiliyordu, ama cinsel birleşme bittiği anda kendinden iğreniyordu. Burada intikam unsurunun, karşı konmaz ve tekrar eden cinsel içgüdü eylemiyle birlikte iş başında olduğunu görüyoruz. Söz konusu eylemde, ego-uyumludan ego-uyumsuza hızlı bir geçiş vardır ve bu da sapkınlığın başlıca göstergelerindendir. Bir başka deyişle, başlangıçta egonun istekleriyle uyumlu gibi algılanan eylem, yapıldıktan sonra benliğe ters gelir ve eylemin gerçekleştirilmesinin arkasından pişmanlık ve suçluluk duyguları ortaya

çıkar. Kadınlarda bu eylemler somut biçimde bir benliğe, bir nesneye ve bir nesne ilişkisine yöneliktir.

Kadınlık, cinsellik ve annelik mesleki literatürde karıştığı gibi bu kadınların kafasında da birbirine karışmış olabilir. Bu karışıklık, elbette, kadınlığın temel psikobiyolojik gerçeklerinden türer.

> *Önemli olan yalnızca anatomi değil, zihinsel temsillerdir: Erkek ya da kadının anlamı, erkek ya da kadın olarak işlev gören psişik bir yapının yaşantısıdır. Bu simge, fizyolojiye ya da diyalektik ifadesiyle, fizyolojik ve toplumsal etkenlere büyük bir bağımlılık içinde görülebilir. Freud'un kategorileri –yani hadım edilme kompleksi, penis kıskançlığı, fallik dönem, vajinanın farkında olmama, klitorisin penise benzetilmesi ve bir erkek organı olarak görülmesi, penisin yedeği olarak çocuk, klitorisle eril orgazm, etkin erkek cinselliği, edilgen kadın cinselliği– biyolojiyle psikoloji arasında bir sentez yaratır ve kadın cinselliği bu sentez yoluyla anlaşılır. Kültürel, sosyolojik etkenler yoktur ya da yalnızca ikincil bir etki olarak görülür. Böylece söz konusu sentez, diyalektik değil, mekanist bir sentezdir.* (Arnaiz, Puget ve Siquier, 1983, ss. 33-4)

Bu ifade salt anatomik boyutun ötesine geçer ve yüzeyden daha derine inen bir simgeciliği içine alır. Bu yazarlara göre, "M.Klein'ın penis merkezli kuramlara meydan okuyan kuramlarını ortaya atmasından sonra bile, kadın psişik yapısı, anneyi, her şeyden önce göğüs kabul eden ve bu nedenle besleme bağı ve hamilelik üzerine odaklanan diyalektik bir biçimde görülür. O zaman kadın, memeli ekolojisi bakış açısından anlaşılır (ss. 33-4, çeviri bana ait).

Bir hastam, bana bedeninden ne kadar nefret ettiğini ve kocasının ona dokunması fikrinin bile onu tiksindirdiğini anlatmıştı. Cinsel birleşme sırasında kocasının içine girmesine izin veriyordu ama o kadar; o zaman huzur buluyordu, önsevişmeden hiç haz duymamıştı. Hamilelikleri sırasında bedeninden hoşnut oluyor, bedeniyle gurur duyuyordu. Sanki bedeninin kendi zevki için ona ait olduğunu hiç hissetmemiş, bu bedeni ya yalnızca erkeğin cinsel boşalması ya da kendisinin hamile bir kadın işlevi görmesi için bir "köprü" olarak yaşantılamıştı.

Bleichmar, "hadım edilme kompleksinin kız çocukta toplumsal değerleri ve çağrışımları olan 'toplumsal cinsiyeti' değil, ama cinsel arzuyu yönlendirmesi ve normalleştirmesi"ne dikkat çeker. Bir başka deyişle hadım edilme kompleksi, temelde, kadınlığın değil, kadın cinselliğinin örgütlenmesine karar verecektir" (1985, s. 27, benim çevirim).

Erkeğin entelektüel başarısı onun toplumsal cinsiyetiyle tutarlı görülürken, koşut durumlardaki kadın kendini bir çatışma içinde bulur; zihnini başarılı biçimde kullanmak (bu, genellikle, erkek dünyasının ayrıcalığı kabul edilir) ve bedeni kullanmakla bağlantılı görünen kadınlığın çatışmasıdır bu. Bu gibi durumlarda kadın, zihniyle kadınlığı arasında bir parçalanma süreci yaşar. Bu, özellikle, kızını etkilemediği halde kendisinin maruz kaldığı sosyoekonomik baskılar nedeniyle kendi zihinsel yetilerini kullanamamış kadınların kızları için doğrudur. Böyle bir kız evlat, başarılı olmaktan korkar; yalnızca erkeklerin değil, içindeki annenin de onun başarılarına misilleme yapacağına inanır. Bunun sonucunda, kadının zekâsını olduğundan değersiz görürken bedenine hak ettiğinden daha fazla değer vermeyi kadınlığa denk görmekten kaynaklanan bir aşırı abartma ortaya çıkabilir. Terapiye gelen meslek sahibi kimi kadınlar dikkate değer bir entelektüel konuma sahiptir ve maddi açıdan bu konumun meyvelerini almıştır. Onlara denk konumlardaki erkekler başarılarıyla böbürlenmekte sorun yaşamazken, kadınlar başarılarını kabul etmekte zorlanır ve kabul etseler bile, bundan adeta utanırlar ve güven duymazlar. Kendilerini geleneksel standartlara açıkça başkaldırmış gibi hissederler. Mesleki ve toplumsal yaşamlarında, kendilerine cinsel açıdan yaklaşan çekici ve ilginç olmayan erkeklere, kendilerine karşın, karışık bir tepki verirler. Bir yandan aşağılandığını hisseder ve öfkeye kapılırlar; diğer yandan bu gibi istenmeyen yaklaşımlar onlara gizliden gizliye güven verir ve gururlarını okşar. Kadın zihnine atfedilen gücün azlığına karşın, kadın bedenine ve kadınlığa böylesi acı bir güç atfedilmiştir.

Bu bağlamda bir örnek terapiye gelen bir hastamdır. Öğrenciyken dikkate değer başarılar kazanmış olmasına karşın mesleki açı-

dan yüksek bir standarda ulaşmakta güçlük çekiyordu bu kadın. Terapi sırasında bana, kendisini aynı zamanda hem bir kadın hem de başarılı bir meslek sahibi biri olarak kabul edemediğinden söz etti. Sonra da ancak "kötü konuşma"ya başladığı zaman, cinsel birleşmeden duyduğu tiksintinin üstesinden gelmeyi başardığını anlattı. "Kötü konuşmak"tan kastı, sevgilisine, tanımadığı, "kötü kokulu bir sokak kadını"nın adamı baştan çıkardığı fantezisini anlatmasıydı. Fanteziyi, açık saçık sözler ve mide bulandırıcı senaryolar kullanarak, ağır ağır, öykü anlatır gibi anlatıyordu. Fanteziler "kirlendikçe" kadının heyecanı artıyordu ve en sonunda, eşini bir başka kadınla birlikteyken düşleyerek orgazm oluyordu. Bu fanteziye kadının gerçekten yatağa zincirlenmesi, tamamen hareketsiz kalması ve eşine bir köle gibi itaat etmesi eşlik ediyordu. Ama daha sonra kadın, tüm bunları dehşet verici buluyor, çöküntüye giriyor, hiçbir biçimde sevilmeye ve şefkate layık olmadığını hissediyordu.

Terapi sırasında kadının fantezilerinin, derinden nefret ettiği bir adamla çok kârlı bir evlilik yapan, ilgisiz ve ihmalkar annesiyle ilişkili olduğu ortaya çıktı. Hastam kendisini hiçbir erkeğin sevgisine layık göremiyordu ve cinsel birleşme sırasında annesini hayal ederek onunla özdeşleşiyordu. Bu özdeşleşme öyle bir ölçüdeydi ki, kendi içinde parçalanarak iki kadın haline geliyordu. Hastam bu kadınlardan birini, sevişmek yerine "nefretleşerek" aşağılandığı zaman orgazm olabilen âdi bir yaratık olarak görüyordu; diğer kadın ise erkeklerle yakın ilişkilerinden doyum sağlayamazken erkekleri aşağılayan ve küçümseyen profesyonel bir bilim insanıydı. Kadın, bilinçdışında, mesleki başarıyla annesini öldürme arasında bağlantı kurmuştu. Annesini, onun başarılı olma yönündeki bütün çabalarını baltalayan "içsel bir sabotajcı" olarak yaşıyordu. Bu hastada, "cinsel içgüdü egosu" ile Fairbairn'in betimlediği "içsel sabotajcı" arasındaki parçalanmayı çok açık biçimde görürüz (1944). Fairbairn'in kuramına göre, bebek annesinin başarısızlığıyla karşı karşıya kaldığı zaman bu düzeneği benimser. Sayers'in (1986, s. 65) bize anımsattığı gibi, bu noktada Fairbairn, Horney'in kız çocuğunda Ödip kompleksiyle ilgili sonraki kuramına (Horney, 1939) geri döner. Bu kuramda Horney, çocuktaki ensest türü bağlanmanın, ancak

bir ilgi eksikliği durumunda; ana-baba kendi ilgilendiği şeylerle, çocuğun ilgilendiği şeyleri ihmal edecek kadar çok meşgul olduğu zaman ortaya çıktığını iddia eder.

Lasch, A. Reich'ın annesi tarafından, varolmayan ya da doyurucu olmayan bir kocanın ikamesi olarak görülen ve öyle muamele edilmiş olan kadınlara ilişkin betimine dikkat çeker. Bu kadınlar, kökleri ilk çocuklukta bulunabilecek hayali isteklerinde annenin penis eksiğini kapatmak için kullanıldıklarını bildirmişlerdir. Aktris olan bir kadın, izleyicilerin beğenisi karşısındaki taşkınlık duygusunu şöyle anlatır: "*bütün beden yüzeyinde* hissedilen yoğun bir heyecan ve *bütün bedeniyle dimdik sivrilme*." A. Reich'a göre, "besbelli bu kadın, bütün bedeniyle kendini bir penis gibi hissediyordu" (1984, s. 71, italikler yazara ait).

Kadın bedeninin simgesel bir penis gibi kullanıldığına inanmak, kadın bedenini ve simgeselliğini bir bütün olarak, erkek bedeninden farklı bir versiyon olarak görmekten daha kolay ve belki de daha gelenekseldir. Ama kadın bedeni fantezilerde neden bir penis oluyor? Neden, kadının önemli, karmaşık ve yalnızca kendine özgü fiziksel, fizyolojik ve simgesel özelliklerini temsil etmiyor? Erkek üstünlüğünü korumak ve sürdürmek için ilk görüşü benimsemek daha yerinde olabilir. Böylece, kadının sadece psikolojik ve hatta "anatomik olarak" kendini kılık değiştirmiş erkek olarak başka bir alana yerleştirdiğinde ve ancak vekaleten ve yapay biçimde sahip olabildiği penise; bütün gücün simgesi olarak penise sadece erkeğin sahip olduğu inancı pekiştirilir. Bence Annie Reich'ın betimlediği kadınlar, bu olgudan etkilenmişlerdi, kendilerini erkeklerden daha alt düzeyde görüyor ve kendi kuşaklarında, bütün karmaşıklıklarıyla birlikte kendi benlik ve zekâ duygularını geliştirmekten âciz kabul ediliyorlardı. Erkek üstünlüğüne dayanan bir efendi modeline boyun eğiyorlardı.

Zaman değişirken, özgürlük ve seçim de değişiyor. Ancak annesinin erkeklere cinsel haz vermek için kadın bedeninden ve bir erkek dünyasında güçlü bir konumu garantilemek için üreme yetisinden yararlandığını bilen kimi kadınlar, bu eski ilkelere karşı koymaktan derin bir korku duyuyorlar. Bu kadınlar, annelerinin nadi-

ren ulaşabildiği akademik ve zihinsel başarılara ulaşmaktan sürekli korkuyorlar. Kadınlardaki bu "başarı kaygısı", daha önceki yazarların kadınlara atfettiği hadım edilme kaygısının eşdeğeri olabilir. Şimdi anne, başka başarıları bastırdığı hissedilen "iç sabotajcı" durumuna geliyor.

Kadın bedeni, bir başka canlıyı barındıracak biçimde tasarlanmıştır. Ama bu ne denli muhteşem bir düşünce olsa da, işin mucizevi yanı bir bedenin bir diğer beden içinde bulunmasından ibaret durağan durumdan daha öte bir şeydir. Anneye ne denli rahatsız edici ya da tatsız gelse de, içerideki bedenin dışarıdakinin içinde büyüdüğü gerçeğini yadsımak olanaksızdır. Aslında pek çok kadın bu durum hakkında güçlü başkaldırı duyguları olduğunu iddia eder. Bazı kadınlarsa, (yukarıda belirtildiği gibi) hamile olmaktan yalnızca hoşnutluk duyarlar.

Hamilelik, zihni gerçeklik üzerinde yoğunlaştırır. Kadın cinselliğinin bir "muamma" olarak kaldığı sıkça söylenir ve bu bilinemezlik, kadınların cinsel organlarının "saklanmış" olmasıyla ilgili olabilir. Bu durum konuyu belirsizleştirir. Bu saklanmışlık savı, hamilelik sırasında kadının üreme organlarında meydana gelen değişikliklere uygulanırsa, gücünü kısmen yitirir. Bu değişiklikler öyle belirgindir ki hem erkeklerde hem de kadınlarda güçlü duygular uyandırır. Göğüsler ve rahim şişer ve değişir. Göğüsler, besleme işlevleri olmasının yanı sıra cinsel uyarım odağıdır. Freud (1905), buna "organ hazzı" demiştir; bir başka deyişle, göğüsler herhangi bir yaşamsal işlevle doğrudan bağlantılı olmasalar bile, cinsel haz yaratabilirler. Müstakbel baba, bunu gayet iyi bilir. Bebek doğar doğmaz, bu maternal/libidinal göğsün meyvelerinden yoksun kalacağını, bebeğin bunları onun elinden alacağını sık sık söyler. Pek çok kadın, cinsel eşleri göğüslerini okşadığında ya da emdiğinde vajinal orgazm yaşayabilir.

Kimi kadınlarda göğüslerle bağlantılı cinsel hazzın kesilmesi, yalnızca hamilelikte olmaz, sütten kesildikten sonra da yıllar boyunca sürebilir. Eşiyle yeniden sevişmeye başladığında çok büyük bir yitim duygusu yaşayan ve daha önce kendine büyük haz veren

bu boyutun eksikliğinin farkına varan pek çok kadın, bana bu olguyu anlattı. Bunların bazısı bebeğini iki yaşına kadar emzirmişti; kimileri, emzirmenin her zaman olmasa da cinsel haz verdiğini fark etmişti. Bebeğin gelmesiyle birlikte bedeninin önemli bir parçası bir cinsel uyarım bölgesi olarak fazlalık haline gelmiş ve göğüslerinin yavruyu besleme gibi merkezi bir rolde çok daha yaşamsal olan yeni işlevi, hak ettikleri bu hazzın yerini almış olabilirdi bu kadınlara göre.

Kadınlığı annelik işlevinden ayırmak son derece zordur; bunun nedeni belki de anneliğin doğasının, yalnızca kadınlıkla bağlantılı, duygusal, fiziksel, biyolojik, hormonal, kültürel, sosyolojik ve fizyolojik etkenlerle içi içe geçmiş olmasıdır. Erkek için olduğu gibi kadın için de orgazmın çok çeşitli bedensel ve zihinsel temsilleri olabilir; ancak kadın bedeninin büyümüş erkek cinsel organını ve –olasılık olarak– hamilelik sırasında büyüyen fetüsü içinde barındırması kadın için duruma yepyeni bir boyut katar.

Çok eski tarihlerden bu yana pek çok psikanalist orgazm konusunu araştırmıştır. Ben bunlardan birkaçına değineceğim. Ferenczi, söylencelere göndermede bulunarak değil, embriyolojik, fizyolojik ve biyolojik gerçekleri yorumlayarak penis ve vajinadan kozmik simgeler diye söz eder. Bütün yaşamı ana rahmine geri dönme eğiliminin belirlediği ve cinsel edimde bunun apaçık olduğu görüşünü geliştirir. Bireyin cinsel gelişimi, jenital bölgenin birincilliğinde en üst noktasına ulaşır ve bu noktaya otoerotizmden başlayan, narsisizmle süren ve jenital nesne sevgisine varan bir süreçle ulaşılır. Organizmanın hiçbir parçası yoktur ki cinsel organlarda temsil edilmesin; işte bu nedenle birleşmedeki cinsel gerginlik, bütün organizma adına boşaltılır. Ferenczi'nin kuramına göre, "karşılıklı çekim, gerçekte kişinin eşinin bedeniyle birleşme ya da belki bir bütün olarak annenin rahminin yerini alan bir şey olarak onun içine girme fantezisini ifadesinden başka bir şey değildir" (1924, s. 34). Bu kuramın, kadın için değil, erkek için geçerli olduğunu bir kez daha görüyoruz. Chasseguet-Smirgel'in dikkat çektiği gibi, "Ferenczi, her iki cinse bakışık bir doyum sağlamak için, kendini, kadının cinsel birleşme sırasında erkeğin penisiyle özdeşleşmesin-

den ve annenin rahmine geri dönme isteğinden söz etmek zorunda hissediyor" (1985b, s. 33). D. Pines, bu konuda aydınlatıcı bir yorum yapar:

> *Deneyimlerime göre, ana rahminin güvenliğine geri dönmek için zaman zaman duyulan evrensel bir istek vardır. Bir erkek cinsel eşinin bedenine, hayalinde ise annesinin bedenine girdiği zaman ve onu doyurduğu ve onunla doyuma ulaştığı zaman, bilinçdışında bu isteğini gerçekleştirmiş olabilir. Bir kadının bedeni ise, ancak kadın kendisi anne olduğu zaman ve hem annesiyle hem de bir çocuk olarak kendisiyle özdeşleşebildiği zaman buna olanak verir.* (1986, s. 7)

Bir kadın arkadaşım, bu kitabın taslağını okurken şu yorumu yaptı: "Bir zamanlar çok sayıda erkeğe 'Hamile bir kadın gördüğünüzde kiminle özdeşleşirsiniz?' diye sormuştum. Hemen hemen hepsi 'Bebekle' yanıtını verdi. *Herhangi bir* kadının böyle söylediğini düşünebiliyor musun?"

Kadın hastalar, bana, orgazmı ve hatta hamile kalmayı eşleriyle cinsel birleşme sırasında vajinalarının, bir bebek tarafından simgesel biçimde işgal edilmesi olarak yaşadıklarını anlattılar. Pek çok kadın eşiyle cinsel birleşme sırasında vajinasına bir bebek geldiği fantezisi kurduğundan söz etti; bu kadınların rahime giren bir bebek olarak yaşadığı o özel eşe karşı duyguları, koruyucu ve önemseme ağırlıklıydı. Bu durum, erkeklerin birleşme sırasındaki fantezilerine karşılık geliyor gibi görünüyor. Bir kadın hastam, en son sevgilisinin sevişirken istediği şeyi bana söylemişti: "Bütün bedenimi, senin cinsel organının içine sokmak istiyorum." Hastam şöyle diyordu: "Korktum, sanki bu adamın bedeni bir bebeğin bedeni olacaktı ve adam, annesinin bedenine geri girmek istiyordu, ama bu, benim bedenimdi."

Lemoine-Luccioni'ye (1982) göre, bir erkek için cinsel birleşme neyse, bir kadın için hamilelik ve doğum odur. Üstelik,

> *Cinsel birleşme sırasında erkek, kadının içinde Ötekini arar, ama annesini bulur; bu, onda eski bir cinsel içgüdü uyandırır; bu içgüdü, erkeğin cinselliğini yitirdiği cinselleşme ve cinslerin birbirinden ayrılması öncesindeki devrede ortaya çıkmıştır. Kadın erkekte babasına ait*

ve her şeye gücü yeten bir penis arar, ama zayıf bir penis bulur. O zaman kadın, babasının penisine ilişkin fanteziyi korumak için annelik işlevine girer ve fallik olur. (s. 39, benim çevirim).

Erkekleri ve kadınları bakışık görmek neden bu kadar zor? Eğer böyle görmek için bir girişimde bulunursak, her iki cinste aşağıdaki koşut durumu görebiliriz. Erkek çocuk, babasının annesiyle özel bir cinsel ilişkiye girme yetisini kıskanır, çünkü babası, çocuğun cinsellik de dahil olmak üzere her biçimde arzuladığı ilk nesne ilişkisini elinden almıştır. Çocuk öyle bir durumda kalır ki, babasını kıskanır ve ondan nefret eder; yansıttığı duygularına babasının misilleme yapacağından, hatta onun kendisini hadım etmesinden korkar.

Kız çocuk da, annesinin babasıyla özel bir cinsel ilişki yaşamasını aynı ölçüde kıskanır. Üstelik bu ilişki, annesinin bedeninde yeni bir varlığın üremesini de sağlayabilir. Kız çocuğun kıskançlığı, annesinin hamile kalma yetisine yöneliktir ve korkuları, annesine yansıttığı duygulara karşılık gelir. Bu, annesinin misilleme yaparak onu kısırlaştırması ya da doğurganlığını elinden almasıdır ve hadım edilme korkusuna eşdeğerdir (Klein, 1928, 1932, 1933, 1935, 1955). Böylece kız ve erkek çocuk için, yetişkin eşdeğerleriyle aralarında bakışık bir durum vardır; bunu inkar etmek, cinsler arasındaki ayrılığı inkar etmektir. Bu olguları, yalnızca tek bir cins aracılığıyla anlamayı amaçlayan her kuram yanlış anlamalar doğuracaktır.

Ne var ki sorun, kız çocukta cinsel nesnenin değişmesidir. Bleichmar'ın (1985) işaret ettiği gibi, sorun, yalnızca sevgi nesnesinin anneden babaya değişmesiyle değil, kız çocuğun, ataerkil, eril ve fallik bir dünyada neden kız olmayı isteyeceğiyle de ilgilidir. Mitchell de aşağıdaki satırlarda benzer ve önemli bir soru sorar:

Kız çocuğun öğrenmesi gereken, başka bir öyküdür. Annesine duyduğu sevgi, erkek çocuğunki gibi kültürel açıdan tehlikeli değildir, yalnızca kültürel anlamda cinsel olarak "gerçeklikten uzak" tır. Eğer bir penisi olduğu inancında ısrar ederse ..., gerçekliği reddetmiş olacaktır ve bu da gelecekte bir psikoza temel oluşturacaktır. "İdeal" durumda kız ço-

cuk, penis açısından âcizliğini fark edecek, onunla karşılaştırılan annesiyle özdeşleşecek ve daha sonra babasının gözünde onun yerini almak isteyecektir. (1984, s. 231)

"Çocuğun cinsiyetinin ne olduğundan bağımsız olarak önemli olan anneyi yitirme tehdidi dir" (1984, s. 78) diyen Kohon'a kesinlikle katılıyorum. Psikanalitik literatürde çoğu yazar bu gerçeği kabul etmiştir. Bu olgu, Ödip öncesi hatalı devrelerin –yani hatalı oral ve anal devrelerin– sapkın davranışlardaki sorumluluk payının önceden sanıldığından çok daha fazla olduğunun anlaşıldığı sapkın psikopatolojisiyle özellikle ilgilidir. Sperling de bu noktayı vurgularken şöyle der: "Çocukluk fetişi, oral ve anal düzeylerde anneden ayrılmaya karşı patolojik bir savunmayı temsil eder: Öyle görünüyor ki, Ödip öncesi dönemde haz veren annenin yitirilmesine bağlı ayrılık kaygısı, hadım edilme kaygısından çok daha önemlidir" (1963, s. 391).

Yine de psikoterapistler, kız çocuğun cinsel içgüdü gelişimi konusunda erkek çocuğunkine dayanan geleneksel kuramları yeğlerler. Bana öyle geliyor ki, Ödip öncesi erken devrede annelerin bebekleri üzerindeki eşsiz gücü hakkında bilinçdışı bir farkındalığı inkar etmek için, kız çocuğun penis kıskançlığı kuramına takılıp kalıyoruz.

Kohon'un iddia ettiği gibi, erkekler için eşdeğer bir "rahim kıskançlığı"ndan söz etmek yeterli değildir. Aslında Kohon'a göre, "cinsler arasındaki farkları açıklamaya çalışmak yerine, "rahim kıskançlığı" kavramıyla, farklılıkları ortadan kaldırmak mümkün olacaktır" (s. 79). Mitchell'in ifadesiyle, "Heteroseksüel bir ilişki yoluyla toplumsal varlıklar olarak üretiğimiz sürece, insan topluluğu kadınlarla erkekleri birbirinden ayırmalıdır ... İnsan topluluğunun varolması için, erkeklerle kadınlar birbirlerinden farklı olarak belirginleşmelidir" (1980, ss. 234-5).

İlk önce bu farklılaşmayı değerlendirmeye, sonra da her bir durumun kendine özgü özelliklerini ele almaya çalışalım. Kadının ve erkeğin cinsel içgüdü gelişimleri de, psikopatolojik yönleri de birbirinden farklıdır. Erkek sapkınlıklarının betiminde sık karşılaşılan

üstü örtülü bir varsayım, "çocukların, *babada gerçek bir penisin varolduğuna değil*, annede bir penis olduğuna inandıkları"dır (Kohon, s. 79, italikler yazara ait). Bu, "annedeki hayali penis/göğüs"ten söz ettiğimiz zaman, aslında annenin küçük bebeğin yaşamını yönlendirmek için kullandığı bir denetleme gücü uygulayan bir penise/göğüse gönderme yapıp yapmadığımızı merak ediyorum.

Bu bağlamda özgün ve aydınlatıcı fikirleri için Zilbach'a (1987) teşekkür ediyorum. Zilbach, Freud'un kız çocukta cinselliğin gelişimiyle, özellikle fallik devreyle ilgili kuramlarına karşı çıkar ve eril penis kavramının eşdeğeri olan bir kadın alternatifi sunar. Kız çocukta birincil çekirdek kadınlığın, çok erken dönemde, anneyle özdeşleşmede yerleşmeye başladığına ve olası bir yaratı olarak bir bebek isteği içerdiğine inanır. Daha sonra, kız çocuk yetişkinliğe ulaştığında, gerçek doğurganlık, gerçek yaratma başlayacaktır; spermin, kadının içinde daha önce düşünüldüğü gibi edilgen biçimde alındığı değil "etkin biçimde yutulduğu" zaman. Bu "etkin yutuş" kadın olmanın çekirdeği, başlangıcı, büyüyen özüdür. Etkin yutuş yoluyla yaratı olasılığı, çatışma ve Ödip dışıdır ve kadınlığa giden yolda sonraki pek çok psikolojik adımın atıldığı temeli oluşturur. Zilbach'ın görüşüne göre, jenital devre, kadınlar için ayrı gelişim çizgisinin sonu değildir; çünkü bundan sonra âdet görme, hamilelik vb. devreler bulunur; ve bence bu devrelerin Zilbach'ın kuramı ışığında yeniden çözümlenmesinde fayda vardır.

Benim klinik deneyimlerime göre, kadınlar yalnızca cinsel birleşme sırasında içlerine girildiği zaman bedenlerini bir bütün olarak algılıyor görünüyorlar. Vajinaları canlanıyor ve artık, "öteki"ne tamamlayıcı biçimde yanıt veren bir organın varlığından emin oluyorlar. Bu duygu doğumda da yaşanıyor. Lemoine-Luccioni'nin (1982) bize anımsattığı eski masala göre hamilelik yalnızca bebek getirmez, bazen de vajinal orgazma enerji verir ve öykünün ilerki bölümünde, çocuk doğurmak cinsel duygusuzluğa şifa olur.

"İki cins birden olma itkisi"nde Kubie (1984), hem erkeğin hem de kadının bilinçsizce kendi cinsini karşı cinse eklemeye ya da kendi cinsini karşı cinsle tamamlamaya çalıştığı bir süreci betimler. Bu itki ne kadar bilinçdışı olursa, kişinin kendine verdiği zarar ve söz

konusu itkinin eş seçiminden mesleki uğraşlara kadar yaşamdaki temel etkinlikleri belirleme üzerindeki etkisi o kadar artar. Ancak bu süreç başarısızlıkla sonuçlanmaya ve derin bir düş kırıklığı yaratmaya mahkumdur, çünkü bilinçsiz olarak arzulanan hedef, asla gerçekleşmez. Kubie'ye göre, kimileri için cinsel birleşmenin hedefi ne orgazm ne de üremedir, yalnızca "sihirli bir değişme" sürecidir. Bu nedenle, "cinsel birleşme sonrası çöküntü", cinsel birleşme yoluyla değişerek çift cinsiyete sahip olma gereksiniminin doyurulmasının olanaksız olduğunun fark edilmesiyle ilgili olabilir. Kubie, bu durumun sonuçlarını, yani özellikle bireylerin günlük yaşamda yaşantıladığı ve kendileri için büyük acı kaynağı olan bağlanma eksikliğinde bu itkinin ortaya çıkardığı yansımaları anlatır. Yine, biyofiziksel ya da biyokimyasal gereklilikler yerine, bilinçdışı gereksinimlerden söz eder, çünkü söz konusu gereklilikler, bilinçdışı oral simgelerle yanlış bir biçimde simgelenir ve bu nedenle de karşılanamaz hale gelir. Bilindışında penis, früstrasyona uğramış göğüse denk görülmüş ve bu nedenle cinsel doyum veremez, tersine daha fazla früstrasyon yaratır bir hale gelmiştir.

> *Bu doyurulamazlık (olanaksızın gerçekleşmemesi), insanların yatakta sevişme yanılsaması altında nefretleşmesi gerçeğiyle bağlantılıdır ve ne kadar acıdır ki, cinsel açlığın fizyolojik açıdan tam anlamıyla doyurulması, doyum hissi değil, üzüntü, dehşet ve öfke yaratır ve en önemlisi de cinsel açlığın hemen ve durmadan yinelenmesine yol açar.* (s. 417)

Kubie ayrıca, kaçma ya da dinlenme olanağı olmadığını, çünkü orgazm doyumuna hemen ulaşmanın geçici bir ihanet, bir yanılsama haline geldiğini; bunun nedeninin de doyumun, gereksinimin yinelenmesine yol açması olduğunu ekler. Kubie'nin bulgularında, sapkın davranış özelliklerinin pek çoğunu görebiliriz. Aynı çalışmada Kubie her iki cins birden olma itkisinin kısmi unsurlarının, bir noktada teşhircilik, travestilik, açık homoseksüellik, yeme bozuklukları ve kleptomani gibi bozukluklarla ilişkili olabileceğini dikkate almak gereğine işaret eder. Bana öyle geliyor ki Kubie iki farklı süreci tanımlamaktadır. "Sihirli değişim"de ne haz ne üreme, yalnız-

ca her iki cinsi kavrama yanılsaması vardır ve bunun sonucu toplumsal-cinsiyet anlamında tarafsızlıktır. Ancak Kubie, "nefretleşmek"ten söz ettiği zaman, kesinlikle sapkınlıkların temel doğasını betimler ve sözünü ettiği olgu, pek çok eski hastamın sıkıntılarının bir parçasıdır (Bakınız s. 22).

Kadın sapkınlığında yalnızca bütün beden değil, bedenin zihinsel temsilleri de sadizm ve düşmanlığı ifade etmek için kullanılır. Kadınlar sapkın tutumlarını yalnızca bedenleriyle değil, sıklıkla kendi kendilerine zarar verecek biçimde bedenlerine de ifade ederler. Kadınlarla en sık ilişkilendirilen psikopatolojilere baktığımızda, üreme işlevini etkileyen biyolojik ya da hormonal bozukluklarla ilgili kendini yaralama belirtilerini buluruz. İştahsızlık ve aşırı yeme hastalıklarında ya da âdetin yokluğunun da varlığının da patolojik koşulun şiddetinin göstergesi olduğu kendine zarar verme biçimlerinde durum budur. Bu kadınlar, açlık çektikleri zaman bedenlerini yönetmekten mutluluk duyarlar ve yeniden yemek yemeye başladıkları zaman bu duygu yok olur. Kendilerine verdikleri fiziksel zararların ya da tacizin sonucunda bedenlerinin aldığı biçimi denetlemek yoluyla güç duygusu yaşarlar.

Sapkınlık, erkekte düşmanlığın ifadesiyle ve kaygının, yalnızca bir organdan serbest bırakılmasıyla bağlantılıyken kadında bu bağlantı açık ve kesin değildir. Ayrıca erkekteki sapkınlığın ayırt edici özelliği olan takıntı, kadında olmayabilir. Belki de bu nedenle kadında hastalığın gidişatına ilişkin tahminler daha iyidir. Kadında sapkınlık bütün beden yoluyla tam işlev görür. İrigaray, kadın cinselliğinin zenginliğini şöyle ortaya koyar: "Kadının neredeyse her yerinde cinsel organlar vardır. Kadın hemen her yerinden haz duyar. Bütün bedeninin rahimleşmesinden/histerizasyonundan söz etmeden bile, kadının zevk coğrafyasının tek ve aynı alan üzerinde fazlasıyla odaklanmış bir imgelemde, hayal edilenden çok daha çeşitli, farklılıklarıyla daha çoğul, daha karmaşık, daha gizli olduğu söylenebilir" (1977, s. 103). Bence İrigaray'ın sözünü ettiği bu "çoğul zevk kaynakları" sapkın kadınlarda, kendi kendine acı verme odağı olabilir ve kadınlar bundan sapkın bir cinsel içgüdü hazzı alırlar.

Kadın hastalarımın bana anlattığı ve beni bu biçimde düşünmeye iten kimi sıkıntıları sizinle paylaşırsam, belki savımı daha iyi açıklayabilirim.

İlk olarak, "sapkın" bir estetik cerrahi vakası: Bayan Z. (kendi ifadesiyle) "âdet öncesi gerginlik" nedeniyle beni görmeye geldi. Uzun boylu, zayıf, güzel giyimli ve çekici bir sarışındı. Otuz sekiz yaşındaydı, ama çok daha genç gösteriyordu. Ne var ki gözleri bomboş bakıyor ve hareketlerinde hiçbir duygu göze çarpmıyordu. Aslında görünüşünün kusursuzluğu ve güzelliği bana erkek bir travestiyi çağrıştırıyordu. Belki de bu ilk karşıaktarım tepkisi, onun kendini ifade etmekte zorlanması yüzünden pek çok seans boyunca ortaya çıkmayan kimi sorunlarını daha çabuk anlamamı sağlamalıydı.

Bayan Z. ilk görüşmemizde sürekli olarak kendini çöküntüde hissettiğini ve "kendimin dışında olmak" diye tanımladığı bir duygunun onu "çok rahatsız ettiği"ni söyledi. Kendi dışında olmaktan kastı, sanki bedeni de zihni de ona ait değilmiş gibi hissetmesi, kendini herhangi bir duruma tam anlamıyla veremediğinin farkında olmasıydı. Kendi eylemlerinin tanığı haline gelmişti ve yaşamını ne kadar etkilerse etkilesin, duygulardan yoksundu.

Bana durumuyla ilgili başka bilgi veremiyordu ve sonunda o anki durumunu geçmişteki olaylarla ilişkilendirmeye başladı. Sorunlarının bana gelmeden beş yıl önce, o sıralardaki (beşinci) kocasıyla, evlenmeden önce bu adamdan hamile kalması ve adamın bu hamileliğin sürmesine kesinlikle karşı çıkmasıyla başladığına inanıyordu. İncinmişti, ama kendi haklarını tanımlayamıyordu. Hem birlikte olduğu erkeği memnun etmek için hem de karşılığında evlilik sözü aldığı için kürtaj yaptırmayı kabul etmişti. Çok zengin bir adam olan kocası, zaman zaman ona annelik ediyordu. Ama kadın kürtajdan önceki gece adamın ona karşı kabalığını, özellikle de hamilelik yüzünden "çok büyük" olan göğüslerini okşamayı reddettiğini istemeden de olsa anımsıyordu. Adam kliniğe onunla gitmemişti ve bu da kadına hâlâ acı veriyordu. O zamandan beri kendini umutsuz ve bomboş hissediyordu.

Daha da kötüsü, ilişki başladıktan üç dört ay sonra, yani benim-

le görüşmeye başlamadan yedi yıl önce, kadın adamın travesti olduğunu fark etmişti. O evde yokken, adam onun giysilerini giyiyordu. Kadın bunu sorduğunda adam kadın giysileri giydiğini kabul etmişti. Sonra kadından da bu uygulamalara katılmasını "talep" etmiş. Kadın, adamın bu talebini, onu bu sorundan kurtarmak ya da belki sorunun yoğunluğunu azaltmak umuduyla kabul ettiğini söyledi.

Ama kadının işbirliği tam ters bir tepki yaratmıştı; adam ondan zaman, mükemmellik ve beceri açısından daha fazla taleplerde bulunmaya başlıyordu. Artık adam bunu her gün yapmak istiyordu; üstelik kendisi kadın gibi giyinmekle kalmıyor, kadından da genellikle aşırı gösterişli, özel şeyler giymesini istiyordu. Kadın, senaryosu her zaman adam tarafından yazılan ve "baskın" bir rol oynamak zorunda bırakıldığı küçük oyunlara katılır olmuştu. Başlangıçta bu oyunlar oldukça masumdu, ama zaman içinde daha düşmanca ve saldırgan bir yapı aldı ve hançerli ayakkabılar, zincirler, kamçılar, boğma araçları vb de kullanılmaya başlanmıştı. Kadın tüm bunları itici buluyordu ve cinselliğe kendini tamamen kapamıştı.

Şimdiye dek aktardıklarıma dayanarak, bunun sapkın eylemlerde bulunan çiftlerde çok da olağandışı olmayan bir danışıklı dövüş, sadomazoşist bir davranış vakası olduğunu söyleyebilirsiniz. Ancak burada özellikle vurgulamak istediğim bir nokta, hastamın tam bir insan olduğunu reddetmesi ve bir kadın olarak kendini tam anlamıyla alçaltmasıdır. Hastam bana danışmaya geldiğinde âdet öncesi gerginlik bahanesine sığınmıştı ve belki de bu açıklamaya kısmen olsun inanıyordu.

Şimdi konunun can damarına inelim. Bu nokta, tedavinin çok daha sonraki bir aşamasında ortaya çıktı. Kürtajdan ve anlaşmalı evlilikten sonra kocası hastamın fiziksel görünüşünden şikayet etmeye başlamıştı. Önce burnunun büyüklüğünden rahatsız olduğunu söylemiş ve ardından parasını seve seve ödeyeceği bir estetik ameliyat geçirmesini "önerecek" kadar ileri gitmişti. Kadın bu "öneri"ye uyduktan sonra, kocası ona "dişlerinin çok düzgün olmadığını" söylemiş, kadın geniş çaplı bir ağız ameliyatı geçirmişti. Bunları, "gözlerinin altındaki torbalar" ve sonunda "çok büyük"

olan göğüsleri izlemişti. Kadın bütün ameliyatları hiç itiraz etmeden yaptırdığını anlattı; ama göğüs ameliyatından ve sonucundan söz ederken "Bu operasyon, tıbbi bir sorundan ötürü yapıldı", diye açıkladı; göğüslerinin kitlelerle dolu olduğu teşhisi konmuştu. Cerrah kadının göğüslerini almış, boşlukları silikonla doldurmuştu; hastam o ameliyattan sonra göğüslerinin erotik uyarımlara duyarlılığını tamamen yitirdiğini söylüyordu.

Çok uzun süre önce gördüğüm bu hasta, Granoff ve Perrier'in (1980) ortaya attığı fikre açık bir örnektir. Granoff ve Perrier, sapkın kadın psikopatolojisini açıklarken, estetik ameliyatının yarattığı ego parçalanmasının kadının kişiliği üzerinde derin ve hiç bitmeyen etkiler doğurduğunu söyler. Bu yazarlara göre,

> *Kadın kendi başına bir fetiş haline gelir; tüm fetişler gibi buna da cinsel önem atfedilmiştir ama aynı zamanda da, normal cinsel amaca hizmet etmek için kesinlikle uygun değildir. Böyle bir kadının heteroseksüel ilişkiye, fetiş bedeniyle verdiği tepki gizli homoseksüelliğe karşı bir savunmadır. Erkeğin rolü çok önemlidir; çünkü erkek onunla bir penis ilişkisi kurma girişiminde bulunduğu anda reddedilir. Erkeğin "sen benim kadınımsın" diye ifade ettiği kesin inanç, kadına bir fetiş gibi davranmasındaki işbirlikçi tutumuyla bağlantılıdır.* (s. 80, benim çevirim)

Bu karmaşık düzeneğin işleyişini pek çok kadın hastamda gözlemledim. Tedavi sırasında, Bayan Z. yavaş yavaş kendini öne sürmeye başladı. Kocası bu gelişmeden giderek daha çok kaygılanmaya başladı ve kadının "sahibi" olduğunu "iddia etti"; onu gittikçe artan benlik duygusu farkındalığından uzaklaştırmak için bir yurtdışı yolculuğu uydurdu. Kadını bir daha görmedim. Hasta, kendi bireyleşme sürecini "hayatta kalma" duygusunu tehlikeye atabileceğini hissettiği için durdurdu.

Bu kadının bedenini de zihnini de kendine ait değil gibi hissetmesi şaşırtıcı mıdır? Değildir aslında; çünkü bedeni de zihni de gerçekten de kadına ait değildi. Hastam, kendi bedenini ve biçimini çok fazla küçümsüyordu ve bu, kocasıyla sapkın ve işbirlikçi bir biçimde davranmaya itiyordu onu. Hedefine ulaşması için uzun yıl-

lar ve beş evlilik geçirmesi gerekmişti. Bu hedef, kendi cinsine karşı intikamını hayata geçirmek için "doğru" eşi bulmak ve *kendi bilinçdışı sapkın* tasarımlarına göre, bedenini ve zihnini katletmekti. Zihni, kadınlara karşı açıkça sadist davranışlar gösteren bu sapkın adamın denetimine girmiş ve bedeni, adamın bir kadın bedeninin nasıl görünmesi gerektiğine ilişkin beklentilerine göre yeniden biçimlenmişti. Kadının kendisinin olduğunu kabul edebileceği hiçbir şeyi kalmamıştı.

Khan, aşağıdaki açıklamasıyla, bu kadının ve kocasının sapkınlığını anlamamıza yardım edebilir:

> *Sapkın kişi, kendini mahrem ilişkilere teslim edemez; böyle bir yakınlık yerine parçalanmış, çözülmüş ve güdümlü bir ego-kontrol altında tutar durumu. Yakınlık durumunda bu, onun hem başarısı hem de başarısızlığıdır. Süreci sürekli yenilemeye zorlayan, işte bu başarısızlıktır. Sapkın kişinin teslimiyeti yaşamaya en çok yaklaştığı nokta, kendini mahrem bir ilişkiye teslim eden diğer nesneyle görsel, dokunsal ve duyusal özdeşleşmelerdir. Böylece sapkın kişi, içgüdünün idealleşmesini düzenlese ve motive etse de, kendisi görgül doruk noktasının dışında kalır.* (1979, ss. 22-3, vurgu yazara ait)

Kadın cinsel sapkınlığını anlamak için, erkek uyarlamasını göz ardı etmeli ve yeni bir bakış açısı kazanmalıyız; yoksa kadın sapkınlıklarını erkek sapkınlıklarıyla karşılaştırmaya dayanan sonuçlar, yapmacık ve yanlış olur. Bence Zavitzianos'un (1971) kadınlarda fetişizm ve teşhircilikle ilgili çalışmasındaki hata budur. Bu yazarın harcadığı zorlu ve neredeyse kahramanca çabaları takdirle karşılıyorum, ancak vardığı sonuçlara katılmıyorum. Neden katılmadığımı kısaca anlatmaya çalışacağım.

Zavitzianos, hastası Lilian'da fetişizm ve teşhirciliği betimler. Kitap okurken mastürbasyon yapmasını, "annenin penisinin (erkek fetişizminde durum budur) değil, babanın penisinin" yerini alan bir fetiş olarak yorumlar (s. 302). Fetişizm Lilian üç yaşındayken, erkek kardeşinin doğumuyla ana-babasının yatak odasının dışına taşındıktan sonra başlamıştı. Teşhirci davranışları da küçük bir kızken başlamıştı. Etrafta çıplak dolaşıyor, cinsel organıyla oynuyor

ve çevresindeki herkesi şaşırtıyordu. Aynı zamanda hırsızlık da yapıyordu; annesinin cüzdanından para çalmakla başlamış, daha sonra da hoşuna giden ve işine yarayan her şeyi çalar olmuştu. Bunu, becerikli ve dikkatli bir biçimde yapıyordu. Gençlik suçları bittikten, yetişkin olduktan sonra Lilian, analiz sırasında yeniden kitapları kullanmaya ve babasının arabasında yine teşhirci davranışlarda bulunmaya başlamıştı ve yine mastürbasyon yapıyordu. Bana öyle geliyor ki bu davranışların yeniden ortaya çıkması, Lilian'ın annesiyle/analistiyle birleşme yönündeki ilkel arzusunu simgeleyen oral devreye derin bir biçimde geri çekilmesiyle ilişkiliydi.

Benim düşünceme göre, kitaplar, Lilian'a annesinin ona gönül rahatlığı veren, onun yalnızlığını dağıtan ve uykuya dalmasına yardım eden göğüslerini simgeliyordu. Teşhirci davranışlarına mekan olarak seçtiği, babasının arabası, ona güvenlik ve bir tür denetim duygusu veren, ayrıca analistin danışma odasına da benzeyen rahim benzeri özellikler taşıyordu.

Görüş farklılığımı bir yana bırakırsak, Zavitzianos'un Lilian'a koyduğu sapkınlık tanısına kuvvetle katılıyorum. Ne var ki, Lilian'ın sapkınlığının erkeklerde bulunan sapkınlıkların bir eşdeğeri olduğuna inanmıyorum: Bu sapkınlık, doğası itibarıyla kadına özgüydü. Lilian'ın psikopatolojik belirtileri de geçmişi de koyduğum tanıyı doğruluyor. Zavitzianos'un bildirdiğine göre, "Lilian çocukları olmasını çok istemişti, ama geçici olarak onun sorumluluğuna bırakılan çocukları ihmal etmiş ve onlara kötü davranmıştı. Çocukların canını yakmak, Lilian'a zevk veriyordu; genellikle onları yaralayacak ölçüde sıkıştırarak ya da çimdikleyerek veriyordu bu acıyı. Lilian, kendi sorumluluğundaki erkek çocuklara mastürbasyon yapıyordu üstelik; ve kız çocuklara da (mastürbasyon yapmıyor ama) sarılıyordu" (s. 298). Zavitzianos'a göre, "Lilian'ın annesi de davranış örüntüsü kızınkine benzeyen psikopat bir kişilikti. Kızıyla narsisist ve sembiyotik (ortakyaşamsal) bir temelde ilişki kuruyordu. Bencil ve kıskanç biçimde onu babasından uzak tutmuştu. Kızını, kendi kirli uğraşlarını vekaleten gerçekleştirmek için kullanıyordu. Ayrıca Lilian, bebekliğinde mastürbasyon yapılarak fiziksel açıdan aşırı uyarılmıştı" (s. 299). Ama, annesi tarafından mı ba-

bası tarafından mı uyarıldığı belli değildi. Görünüşe bakılırsa bundan babası sorumlu tutuluyordu. Ne var ki ben, Lilian'ı cinsel açıdan ayartanın annesi olduğundan kuşkulanıyorum. Burada kadın sapkınlıkları düzeneğini iş başında görebiliriz: Lilian "anne rolü" oynarken, küçük bir yaşta ona yapılanları başkasına yapıyordu. Lilian'ın annesi de benim sapkın annelik betimime uyuyor. Lilian'ın teşhirci davranışları da annesinin tacizine uğrayan (ve klinik durumu Beşinci Bölümde tüm hatlarıyla anlatılan) teşhirci hastamınkilere uyuyor. Ben, Lilian'ın üç yaşındayken erkek kardeşinin doğumuyla yoksun kaldığını hissettiği "narsisist ve psikopat" annesiyle Ödip öncesi sevgi/nefret ilişkisini özlediğine inanıyorum.

Zavitzianos, ayrıca, hastasının suçlu davranışlarının kısmen de mastürbasyonu tamamen bastırmasından kaynaklandığını iddia eder. Burada onun kadın ve erkek cinselliğinin eşdeğerliğine sıkı sıkıya bağlı olduğunu bir kez daha görürüz. Bu bakımdan, Laufer'in "kadın mastürbasyonunun erkek mastürbasyonuyla aynı normal anlamı taşıdığı varsayılır" (1982, s. 301) ifadesini aktarmak yerinde olacaktır. Laufer, kimi kadınların mastürbasyon için ellerini kullanmaktan kaçınmasını, erkekle kadın cinselliği arasındaki ayırt edici özellik olarak görür. Daha sonra kız çocuğun, bilinç dışında elini annesinin eliyle özdeşleştirdiği ve anneyle kız arasındaki ilişkinin niteliğinin, kızın farklı devrelerde mastürbasyona karşı tavırlarını belirleyeceği hipotezini geliştirir. Ödip öncesi devrede kız çocuk, bebek doğuramadığı için annesiyle özdeşleşemezse, elinin etkinliğini bir kaygı kaynağı olarak yaşantılar. Ergenlik döneminde annesinin cinsel bedeninden nefret ederse ve onunla ve onun bedeniyle özdeşleşemezse, ergenlik çağındaki kız, elini, örneğin bileklerini ya da kollarını keserek, karşı konmaz bir biçimde kendi bedenine zarar vermek için kullanacaktır. Laufer'e göre, bu etkinlikler, "anneye, cinsel eşe ya da analiste karşı denetimsiz bir düşmanlık patlaması"nın sonucu olarak gerçekleşir" (s. 298). Greenacre'nin (1953a) açıkladığı gibi, kadın sapkın davranışı olabileceğini düşündüğüm mağazadan hırsızlık eğilimine karşı konmaz biçimde "kendini kaptıran" kadınlarda tam olarak aynı davranış dizilerini gözlemledim.

Bu kadınların sorunları, toplumsal-cinsiyetleriyle ve üreme işlevleriyle ilişkilidir. Bedenine böylesine zarar verirken, yalnızca kendinden hoşnut olmamayı değil, şimdi mücadele ettiği bedeni ona veren annesine karşı beslediği çok büyük doyumsuzluğu da ifade etmiş olur. Anneliğin ilettiği güç ne kadar vurgulansa azdır: Bu konuya Dördüncü Bölümde yeniden döneceğim.

Ancak şimdiki konum, üreme işlevlerinin ve organlarının her iki cins tarafından sapkınlığı ifade etmek için kullanıldığıdır. Sapkın erkekler, genellikle yarı nesneler tarafından temsil edilen simgesel aşağılanma kaynaklarına saldırmak ve nefretlerini göstermek için penislerini kullanırlar. Erkekte sapkınlık peniste odaklanıyorsa, kadında da benzer biçimde üreme organlarıyla ifade edilecektir. Erkek, sapkın hedeflerini penisi aracılığıyla izlerken, kadın bunu tüm bedeniyle yapar, çünkü üreme organları çok daha geniş bir alana yayılmıştır ve dışavurumları da daha belirgindir.

Rahmin gücü kadınları erkeklerden ayırır ve annelik gücünü ortaya çıkarır. Bu, paranın, hukukun ya da toplumsal konumun gücü kadar etkili ve genellikle bunlardan daha uzun erimli ve daha kapsamlıdır. Kendini tam anlamıyla göstermesi yıllar, kuşaklar alabilir, ama tersine çevrilmesi neredeyse imkansızdır. Bu, normalde iyi amaçlarla kullanılan bir güçtür; fakat bir aksilik olduğunda, sevgi, doyum ve güvenlik yaratan içgüdüler bunların tam tersini üretebilir. Bir sonraki bölümde betimleyeceğim gibi, rahmin gücü, sapkınlıklara yol açabilir.

III

Rahmin gücü

Kadın cinsel içgüdüsü ve kadının iç dünyasına özgü diğer özelliklerin bazı belirleyici yönleri üzerine inceleme yapmak, kadınlarda sapkınlığın nedenlerini anlamamıza yardım edebilir. O zaman kadın sapkınlıklarını erkeklerdeki psikopatolojinin koşutları olarak görmekten kurtulabilir ve bunların kendine özel temel nedenlerini fark etmeye başlayabiliriz.

Konunun özü, kadının üreme yetisindedir ve bu yetinin ifadesi, erkeğin yaşadığı her şeyden kökten farklıdır. Üreme yetisi, kadının yalnızca duygusal yaşamını değil, bedeninin, daha somut olarak da fiziksel bedeninin zihinsel simgelerini, belirli bir süre için de olsa, anlamlı bir biçimde etkiler. Bu başlama noktasından hareketle, kadın cinsel sapkınlıklarına ilişkin varsayımlar üretmek için en az iki

farklı, ama birbiriyle ilişkili olguyu anlamamız gerekir.

Bu olgulardan biri "iç uzam"la ilgilidir. Erikson (1968), bu terimi, yalnızca hamileliği ve çocuk doğurmayı değil, aynı zamanda emzirmeyi ve kadın anatomisinin doluluk, sıcaklık ve cömertlikle ilgili bütün yönlerini betimlemek için kullanmıştır. Erikson'a göre, iç uzam, "eksik organ"dan, yani penisten çok daha fazla gerçekliğe sahiptir. Kaliforniya Üniversitesindeki araştırmasında gösterdiği gibi, erkek ve kız çocuklar uzamı farklı biçimlerde kullanırlar. Erkek çocuklar çoğu kez dış uzamı kullanırken, kız çocuklar iç uzamı vurgular. Bu nedenle kadın ve erkek, "insan bedeninin topoğrafyasını nasıl yaşantıladıkları" bakımından birbirinden ayrılır (s. 273). Erikson, ayrıca, "kadın yaşantısında 'iç uzam'ın olası doyumun tam merkezi olduğu gibi, umutsuzluğun da merkezi" olduğunu söyler (s. 278). Bu "iç uzam" kadının çekirdek toplumsal-cinsel kimliğiyle ve bedeninin zihinsel simgeleriyle ilişkilidir.

İkinci olgu da ritmiklik ve biyolojiyle bağlantılı olan zamanla ilgilidir. Bu, "biyolojik saat"tir. Yetişkinlikte, annelik kararlarında ve özellikle "zaman azaldığı"nda, önem kazanır.

Yaşamını yalnızca mesleğine adamış kimi kadınlar için bu olguya katlanmak güç olabilir. Yetişkin yaşamlarının başında mesleğinde ilerlemek için çocuk doğurmamaya karar veren kadınlardır bunlar. Bu gruptaki kadınlar, genellikle otuzlu yaşlarında tedaviye gelirler; uzun zamandır sürdürülen çocuk istememe kararlılığı bu yaşlarda giderek daha çok kaygı yaratmaya başlar ve kadınların kafası karışır. Zamanın geçmesi ve menopozun yaklaşması, artık sıkıntı vermektedir. Bunun kesinlikle az rastlanan bir olgu olmadığını, ama kaçınılmaz da olmadığını gördüm. Biyolojik saatin baskısı altında kalan pek çok kadın, yine de doygun kadınlığa ulaşır.

Lax da benzer bir görüş öne sürerek şöyle demiştir: "Otuzlarının sonlarındaki bekar kadınlar, kendilerini 'biyolojik saat'in tehdidi altında hissederler sık sık. Bunlar, yaklaşan menopozu, mutlu bir ilişkisi olan kadınlara göre daha yakın görürler ve o zaman da erkek arayışları genellikle çılgınca bir boyut kazanır" (1982, s. 160). Lax, ayrıca, bu koşullar altında kadınların uygun olmayan ilişkilere girdiğini ve istenmeyen bir hamilelik sonucu kürtaj yaptırırsa,

şiddetli bir çöküntü yaşadıklarını belirtir. Lax'a göre bu gruptaki kadınların yaşadığı bir diğer sonuç da, kadınların bir erkekle karşılıklı bir aşk ilişkisi umudunu yitirme sonucunda lezbiyen içgüdülerinin yüzeye çıkmasıdır. Bu gibi içgüdüler, anneyle yaşamın erken bir dönemindeki ilişkilere kısmi bir psikoseksüel geri çekilmeye karşılık gelir. Lax şöyle devam eder: "Bu kadınlarda homoseksüel telaşa dair izler görülmez. Bu telaşsızlık da, kuşkusuz, kısmen günümüzde ahlâki değerlerin gevşemiş olmasına bağlıdır ve söz konusu gevşeme kadınların lezbiyen ussallaştırmasını pekiştirir" (s. 160).

Kadınlık ve annelikle ilgili belirgin kaygı/doyum alanları vardır. Bu alanlar, psikolojik olgunlaşmanın daha erken devreleriyle bağlantılı kararlılığın ya da başarısızlığın ifadeleridir ve biyolojik saatin buyruklarına tâbidir.

İç uzam ve biyolojik saat birbirinden ayrı olgulardır, ancak etkileri birbirinin içine geçmiştir. Kadınların yaşamındaki olgunlaşma krizlerinde, bazen biri, bazen diğeri önem kazanır. Ergenlikte, hamilelik fantezileriyle bağlantılı olarak "iç uzam" daha önemliyken, daha sonraları "biyolojik saat" diğerine baskın çıkabilir. Menopozda ikisi bir araya gelir. Bu bölümdeki tartışma, kabaca bu kronolojiyi izlemektedir.

D. Pines, önemli bir noktaya dikkat çekerek "hamile kalma isteği ile dünyaya yeni bir canlı, bir çocuk getirme ve anne olma isteği arasındaki belirgin psişik fark"tan söz eder (1982, s. 311). İlk istek, yaşamın çok erken bir döneminde ortaya çıkar. Kadının çekirdek toplumsal-cinsel kimliği, anneyle Ödip öncesi bir özdeşleşme içerir. Bu özdeşleşme, beden farkındalığı ve iç simgeler birbirinden ayrıldığı ve böylece cinsler arasındaki farkın kabul edildiği iki yaş civarında iyice yerleşmiş olur. O zaman bir bebek istemek, "birincil kadınlık"ın bir parçası olmuştur (Stoller, 1976). Bu konu, anne ve bebek üzerine yapılan ve bebeğin yaşamının ilk üç ayını içine alan araştırmalarda geniş biçimde ele alınmıştır. Bu gibi çalışmalar, nesne ilişkisi kuramına hem kız çocukların toplumsal-cinsel kimliğindeki hem de yetişkin kadınların anne olarak işlevlerindeki normallik ve patoloji değerlendirmelerine ulaşma olanağı verir.

Şimdi kadının çekirdek toplumsal-cinsel kimliğinin özelliklerini ve bu kimlikteki değişmelerin kadının yaşamının hem en erken devrelerinde hem de ergenlikte nasıl oluştuğunu ele alacağım. Kendi cinsel kimliğine ulaşmak için ve çocuklarının cinsel kimliğini kabul etmek için mücadele etmiş kadınların tedavisi sırasında elde ettiğim klinik malzemeleri size sunacağım.

Çekirdek toplumsal-cinsel kimliğin yerleşmesinde, bebeğin annesiyle nesne ilişkisi ve annenin, bebeğinin cinsiyetini doğduğu andan itibaren kabul etmesi ve onaylaması çok önemlidir. Bunun için annenin kendi toplumsal-cinsel kimliğini ve bunun zihinsel simgelerini kabul etmiş olması gerekir. Annenin bu kabul süreci bazen zor ve acılı olabilir; çünkü bilinçdışının derininde, doğacak çocuğun cinsiyetine dair kendi beklentileri vardır.

Kız ve erkek çocukların toplumsal-cinsel kimliklerinin oluşumundaki yaşantıları birbirinden çok farklıdır. Abelin (1978), erken bir dönemde cinsel kimlik oluşturmanın erkek çocuklar için daha kolay olduğuna, oysa kız çocukların "kuşaksal bir kimlik" oluşturmaya eğilim gösterdiğine inanır. Kuşaksal kimlikle anlatmak istediği, kız çocuğun içinde, benliğin iki nesne arasındaki yeridir: Bu nesnelerden biri kendinden daha büyük olan annesi, diğeri daha küçük olan simgesel bebeğidir: "Annemden küçüğüm, ama bebekten büyüğüm" (s. 147). Kuşaksal kimliğin, yalnızca annenin bedeninin kız çocuğunkine yansıtılmasıyla değil, sadece kadın dünyasına özel olan biyolojik saatle de ilgisi olduğunu düşünüyorum. Erkek çocukların kız çocuklarına oranla, anneleriyle özdeşleşmekten çok daha erken vazgeçtikleri geniş kabul görmüştür. Buna koşut olarak, baba erkek çocuğun ilk gelişim yıllarında, kız çocuğa oranla daha önemli bir rol oynar. Aslında en baştan itibaren, erkeğe, kadından esirgenen zengin ve benzersiz bir yaşantı verilmiştir. Erkeğin bebeklik dönemindeki ilk nesne ilişkileri karşı cinsledir. Bu durum, onun yaşamının ileriki devrelerinde kadınlarla ilişkilerinde bir bildiklik ve rahatlık duygusuyla hareket etmesine olanak verirken, kadın Ödip öncesi dönemde babasından uzak olması sonucunda erkeklerle ilişkilerinde zorluklar yaşayabilir. Elbette bu, erkek çocuğun yaşamının kendiliğinden daha kolay olduğu anlamına gel-

mez; tüm bunlar, anneyle kurulan ilk ilişkinin niteliğine bağlıdır. Kimi erkek çocuklar büyüdüğü zaman ilgili, şefkatli, duyarlı ve sorumlu olur, kimileriyse tam tersi: Nefret dolu, kaba, sadist ve duyarsız.

İşte kadın, anne olduğunda böyle bir güce sahip olur. Açıkçası, ilk yaşantılar gelecekteki olası psikolojik özelliklerin hepsini açıklamaz, ama bütün insanlar üzerinde güçlü bir etki bıraktığı da yadsınamaz. Bu bilgiler ışığında, şimdi de cinsler arasındaki kimi farklılaşmalara bakalım.

Bu farklılaşmaların bazısı somut özelliklerdir, ancak bazı farklarsa her iki cinste de çok geniş bir hayal dünyasından çıkan çeşitli simgeleştirmelerle ilişkilidir. Erkek çocuğun, kadında (fallik devrede) kıskançlık uyandırabilecek simgesel bir güç ve üstünlük duygusu veren bir penisle doğduğu elbette doğrudur. Penis kıskançlığının nesnesi, fiziksel organdan çok erkeğin dünyadaki egemen konumudur. Ben bunun gereğinden fazla vurgulandığına ve bu süreç içinde kendini daha âciz bir konumda hisseden kadının üreme organları yoluyla hayali ve gayretli bir biçimde kendi güç fantezilerini oluşturmaya, üstelik de bunları eylemleriyle göstermeye çalıştığının gözden kaçırıldığına inanıyorum. Sözünü ettiğimiz fantezilerin sonuçları, korkutucu ya da umut verici olabilecek geniş bir yelpazeye yayılır; ve bu fantezilerin altında yatan motivasyonlar da normal denilen türden olabileceği gibi sadist ya da kaba da olabilir. Kadın olduğu için hor görülen, aşağılanan ve gözden çıkarılan kadın fantezilerinin temelinde, aşırı uçlardaki güdülenmelerin bulunması daha olasıdır.

İlk önce hamilelikle ilgili fantezileri ele alalım. Bu hayaller, ergenlik dönemi öncesindeki küçük kız çocuklar için ne anlama gelir? Bazen, yaşamın çok erken dönemlerinden kaynaklanan çatışmalar kızların kendini zayıf ve güvensiz hissetmesine ve annelerine açık ya da gizli biçimlerde başkaldırmasına yol açabilir, çünkü olumlu bir kadın özdeşleşmesi olamamıştır. Bu kızlar ergenlik dönemine geldiğinde bu zorluklar su yüzüne çıkar.

Genç kadın, bedeninin içinde ve dışında meydana gelen çok büyük değişikliklerle ilişkili güçlü duygularla baş etmeye çalışırken

kendisini garip ve güvensiz duyumsayabilir ve bazen de kadınlık duygularının onaylanmasında annesinden destek alamaz. Ne de olsa, ergenlik çağında erkek çocuğu olan annelerin oğullarıyla gösteriş yaptığı ve ilişki yanlış anlaşıldığında bundan narsisist bir hoşnutluk duyduğu, oysa aynı annelerin ergenlik çağındaki çekici kızıyla birlikteyken erkeklerin kızına iltifat etmesi durumunda aşağılandığı ve kendini küçük düşürülmüş hissettiği gayet iyi bilinmektedir. Anneleri yaşlanırken, genç kızların bedenlerinin taze güzelliği daha da belirginleşir. Özellikle anne menopoza yaklaşıyorsa, ortaya çok büyük bir rekabet duygusu çıkar. Burada, erkek çocuğun durumunda olduğu gibi, tek bir organdan söz etmiyoruz. Erkek çocuk babasıyla karşılaştırdığında kendini küçük ve yetersiz hissedebilir ve sonuçta denetimin babanın elinde olduğunu kabul eder. Babalar, nadiren oğullarıyla böyle açık bir rekabet içindedir. Ergenlik çağındaki erkek çocuğun bağlanma duygusunu anneden bir başka kadına aktarması daha kolaydır, çünkü ilk sevgi nesnesini değiştirmesi gerekmemektedir. Oysa kız çocuk, anneye bağlılıktan babaya bağlılığa geçmek zorundadır. Eğer bu dönemde babası tarafından reddedilirse, hamilelik fantezileriyle intikam almaya çalışabilir.

Babanın, kızının yeni başlayan cinselliğiyle yaşadığı zorluklara nasıl tepki verdiği önemlidir. Eğer baba çok mesafeli ve ilgisizse, ergenlik çağındaki kız çocuk küçümsendiğini ve değersizleştirildiğini hissedebilir; baba eleştirici ve aşağılayıcıysa, kız çocuk harap olduğunu hissedecektir. Bu gibi duygular, tipik ergenlik başkaldırılarında ifade edilebilir. Kız çocuğun kendini ve bedenini kabul ettirmek amacıyla karşı konmaz ve ayrım yapmayan bir "cinsel" arayışa girmesi de olasıdır. Bu davranışın çok çeşitli zihinsel simgeleri vardır. Kız çocuk önce annesi, ardından babası tarafından reddedildiğini hisseder. Onu düş kırıklığına uğratan bir göğüsten, penis biçimine girmiş bir diğer göğüse her iki cinsi birden arayışı sürer. Ne var ki bu birincil gereksinim kendini "cinsel" bir biçimde gösterir, çünkü yaşamın bu devresinde aniden ortaya çıkıveren ikincil cinsel özellikler, bunaltıcı hayal dünyasını pekiştirir ve karıştırır. Aslında her bir "cinsel" ilişki, örneğin bu gençlerin beceriksizce işlediği suç eylemlerinin her biri, zihinlerinde hem umut hem de

früstrasyonla ilişkilidir. Umut çok kısa sürede yok olur ve yerini yoğun bir düş kırıklığı alır, çünkü aranan şey, yani anneyle ya da daha kesin ifade edersek, annenin göğsüyle ve göğüste doğal olarak varolan bütün o besleme özellikleriyle simgesel bir birleşme asla bulunmaz. Kız çocuk bunun sürekli bir sevgi arayışı olduğunun farkında değildir. Bunu yalnızca kendinden değil, isyankar eylemlerini onaylamayan ve yanlış anlayan bütün dünyadan da saklar. Gereksinim duyduğu güvenceyi dışarıdan alamadığı için, bunu hamilelik fantezileriyle kendi içinde yaratmak için uğraşır. Bu gibi zamanlarda, hamilelik, kadın cinsine ait olmanın tartışmasız kanıtı olur.

Genç kız, o zaman iç uzamının, annelik ve sonuçlarının yaratacağı derin değişikliklerle başa çıkmak için gereken duygusal ve psikolojik olgunluktan çok uzak bile olsa, hem bir penisle hem de hamilelikle/bebekle doldurulmaya hazır olduğunu biyolojik olarak hisseder. Bu, ergenliğin yaşamda neden bu kadar hassas bir dönem olduğunu kısmen açıklar. Genç kız, kadınlığına ilişkin yetersizlik ve güvensizlik hissettiği zaman, iç uzamla bağlantılı simgesellikler hakkında artık hayal kuramaz; bunun yerine bedenini somut bir biçimde kullanır ve hamile kalır. Bu, suç işleyen ve gelişigüzel cinsel ilişkiye giren genç kızlarda sıkça gözlenir.

Gelişigüzel cinsel ilişkiye girme konusunu anlamak için, cinselliği bir yana bırakmamız ve bu genç kadınların bedeninin zihinsel simgeleri hakkında bilgi edinmemiz gerekir. Bu simgeler, kızların bebekken annesiyle arasında früstrasyon yaratan yaşantılarla bağlantılıdır. Gelişigüzel cinsel ilişki, temelde nesne ilişkileri yaratmak üzere bulunulan karşı konmaz ve yanıltıcı bir girişimdir ve başarısız olmaya mahkumdur, çünkü genç kız kendisini gerektiği gibi besleyemediğini hissettiği annesiyle aralarında düş kırıklığı yaratan bir yaşantıdan kaçmaktadır. Şimdi, annesiyle bağlantısında eksik olan şeyi, karşı koyamadığı bir biçimde ve hiç ayrım yapmadan erkeklerde aramaktadır. Bu nedenle de daha yaşayacağı çok früstrasyon vardır. Bunların kökleri, iki farklı kaynaktadır: Gerçek anne ve simgesel baba/anne. Bu gibi yaşantılar, genç kızların ergenlikte karşılaştığı bir çatışmanın aşırı durumlarıdır. İç cinselliğin

uyanması ve ikincil cinsel özelliklerin gelişmesiyle, kızın bedeni anneninkine benzer. Bunun dolaysız bir sonucu olarak, kızın annesiyle aralarındaki çözülmemiş eski çatışmaların hepsi, özellikle de früstrasyon ve öfkeyle ilişkili olanlar yeniden canlanır.

Bu tür bir sorunu olan genç kızlarla deneyimlerim oldu. Bu kızlar, bir terapi grubu içinde tedavi ediliyorlardı. Asi delikanlılarla çok sayıda cinsel ilişkileri olmuştu ve bu ilişkileri kurmaktaki gizli amaçları, daha önce yaşamadıkları ölçüde bir yakınlık bulmaktı. İlişkiler başarısız olmasının yanı sıra kızlara daha başka früstrasyonlar yaşatıyordu. Eğer arayış sırasında hamile kalırlarsa, bu onları mutlu ediyordu, çünkü o zaman kadın cinsine ait olduklarından emin oluyorlardı. Kimi genç kızlar için hamilelik nihai başarıydı ve bunlar hemen kürtaj yaptırıyordu. Bazıları içinse doğum da gerekliydi, ama yeni varlıkla ilgilenemeyeceği inancıyla doğar doğmaz bebeğinden vazgeçmeyi planlıyorlardı. Bir grup kız içinse hamilelik bedeninin içinde büyüyen fetüsle yakın olma umudu demekti. Bunlar, zaman zaman bir zafer duygusu, anneye yönelik bir intikam duygusu da yaşıyorlardı. Annelerinin yansıttığı ve kendilerinin düşmanca olduğunu varsaydıkları duyguların gerçekte üreme yeteneklerine zarar vermediğini öğreniyorlardı. İşte bu nedenle anne olmak en azından üç kuşağı içine alan bir süreçtir: Kadın hem kendisinin annesi hem de annesinin annesi olur. Bazen kendisine davranış biçimi nedeniyle anneye ya da babaya duyulan intikam, kız ya da erkek bebeğin gelecekte ne tür bir yaşamı olacağını gösterebilir.

Bu görüşler, bütün uzmanlardan kabul görmez. Örneğin, Limentani şöyle der:

> *Penis kıskançlığı, sapkın kadınlarda da büyük bir sorun olabilir. Ama acaba bu yine de erkek anatomisinin bir parçasına duyulan özlemin ifadesi midir? Zaman zaman geçmişte hayali olarak yapılan kötü şeyleri onarma amaçlı simgesel bir edim olarak, anneye bir bebek verme tutkusunu gerçekleştirememenin yarattığı derin früstrasyonu da ifade edebilir.* (1987, s. 421)

Bu görüş, belli bağlamlarda geçerlidir, ama benim klinik deneyimim farklıdır ve (daha önce belirttiğim gibi) penis kıskançlığının

gereğinden fazla önemsendiğini öne sürer. Gerçek genellikle görünenden oldukça farklıdır: Hamilelik, pek çok kadına, annesine yönelik fantezilerini onarma fırsatının aksine, somut bir eylemle ondan intikam alma olanağı verir.

Bu bağlamda anımsadığım bir hastam vardı; on altı yaşındaki bu kız daha iki yaşındayken, artık hiçbir şeye tahammülü kalmadığını hisseden annesi tarafından terk edilmişti. Onu gördüğümde annesiyle yeniden bir araya gelmişlerdi. Aralarındaki ilişki zor ve acıydı; çünkü hasta, yaşamının bu kadar erken bir döneminde kendisini terk ettiği için annesini bağışlayamıyordu. Hastanın annesi de kendi annesi tarafından doğar doğmaz terk edilmişti. Hastam hamile olduğunu öğrendiğinde ilk önce sevinmiş ve "Şimdi annem benim bebeğime katlanmak zorunda kalacak" demişti. Bu kız annesine karşı öyle bir öfkeyle doluydu ki ilk söylediği şey, "Bu, anneme iyi bir ders olacak" olmuştu.

Benzer bir geçmişi olan ve annesini soğuk ve uzak algılayan bir başka hasta da, hamileliğine tepkisini "Annem beni öldürecek" sözleriyle gösterdi. Besbelli, annesinin ona duygusal bir tepki vermesi ve böylece onu bir insan ve bir kadın olarak kabul etmesi umudunu ifade ediyordu.

Pek çok kadında rastlanan bir diğer fantezi de gelişmemiş ve özürlü bir bebek doğurma korkularıyla ilişkilidir. Bu fantezinin bu kadar sert bu kadar şiddetli olması, kadının bedenine atfettiği önemin, bu bedeni ne harika veya ne denli çirkin şeyler üretme yetisi içinde gördüğünün bir göstergesidir. Raphael-Leff'in deyişiyle "Bütün *geçiş devreleri* gibi hamilelik de eskiden kalma çözülmemiş çatışmaları ve kaygıları yeniden canlandırır. Kadının içten içe tahayyül ettiği yaşam verme ve öldürme güçleri arasındaki çok eskilere dayanan çarpışma, şimdi, bir sınav olan doğum alanına yerleştirilir ve kadının yaratıcı mı yıkıcı mı olduğunun *kanıtı* olur" (1985, s. 16, italikler yazara ait).

Müstakbel annenin belki de farkında olmadığı bu çok sayıda ve çok çeşitli beklentiler, bebeğini doğurduğu andan itibaren güçlü ve yoğun bir biçimde varolabilir. Beklentilerden biri de doğacak çocuğun cinsiyetiyle ilgilidir. Bazen kız ya da erkek bebek doğurmanın

duygusal artıkları vardır.

Bazen, bir hayret duygusu beklenen çocuğun cinsiyeti hakkındaki tüm diğer duygulara üstün gelir. Hamile bir hastamın sıkıntısı da buydu ve hasta şöyle diyordu: "İkisi de beni düş kırıklığına uğratacak. Erkek olursa da düş kırıklığına uğrayacağım kız olursa da; çünkü erkek çocuklarıyla ortak ilgi alanlarım gerçekten yok, hele dokuz yaşında erkek çocuklarını futbol formaları içinde görünce bunu daha çok hissediyorum; kız olursa yine düş kırıklığına uğrayacağım, çünkü İngiliz toplumunda erkek çocuk doğurmaya çok fazla önem veriliyor." Hasta sözlerini şöyle sürdürdü:

Ailede bir tek erkek yeğen var; ve bütün ailenin saatler boyunca onun hangi okula gideceğini tartışması gerçekten mide bulandırıcı. Çocuk daha üç yaşında. Bu arada ablası üniversiteye gidecek ama hiç kimse onu umursamıyor. Hiç erkek kardeşim olmadığı ve bütün kardeşlerim kız olduğu için aniden büyük bir rahatlama duydum. Böyle olmasaydı, bize de çok kötü davranacaklardı.

Hamile kalma isteğiyle anne olma isteği arasındaki ayrımı aklımızdan çıkarmaksızın, kadınların anne olmakla ilgili en sıradan ve olumlu beklentilerine bir bakalım. Kadınların annelik korkuları, bazen üremenin verdiği büyük güç duygusuyla el ele gider. Kadın çocuk doğurmaya hazır olduğu zaman, düşleri ve hayalleri, kız ya da erkek bir bebekle en yakın ilişkide maddeleşebilir: Bu, cinsiyeti ne olursa olsun, kadının, yeni bir insanda yaratabileceği duygusal yakınlık ve fiziksel bağımlılığın ölçüsünü gösterir. Kadına duyulan bu ilk bağımlılık yalnızca fiziksel değil, duygusal izler de bırakabilir. Sadece kadınlar bebekleri üzerinde böylesine erken ve belirleyici etkiler yaratabilir, ama bu tekel ancak kadın üreme işlevlerinde olgunluğa eriştiği zaman olanaklıdır. Kadınlar (daha doğrusu genç kızlar) bu olgunluğa gelmeden –önceki yaşantılar yüzünden birçok früstrasyon yaşamış olması ihtimal dahilindedir– korkunç intikam duygularına dönüşebilecek güçlü bir kıskançlığa açıktır. Bu kıskançlık, kızları erkek çocuklar kadar iyi, hatta kendi alanlarında onlardan çok daha iyi oldukları intikam fantezileri üretmeye yönlendirebilir. Kız çocuklar üreme fantezilerini, oyuncak bebekle-

ri, arkadaşları ve kardeşleri üzerinden hayata geçirir ve bunların iyi annesi ya da kötü, çirkin üvey annesi gibi davranırlar. Hepimiz bu gibi durumları masallardan biliriz ve şimdi de şanssız ailelerin günlük yaşamlarında aynı şeylerin farkına varıyoruz.

Bir süre için durumu yalnızca kadın açısından düşünelim. Geleneksel psikanalitik görüşlere göre kadın bedeni içinde, kadında kıskançlık, yarışma ve rekabet duyguları uyandıran o erkek bedeni vardır. Anne rolündeki kadın, erkek bebek taşıyor olma konusunda bir şaşkınlık ve yoğun bir heyecan duyar. Ne de olsa, içinde karşı cinsin mucizelerini taşımaktadır. Bazılarında erkek çocuk doğurma gizli isteği, başarı duygusuyla ilişkili olabilir, çünkü annesi bir erkek çocuk doğuramamıştır. Bir hastamın bir oğlan doğurmasından söz ederken "Bebeğin erkek olduğunu duyduğumda içimde tam bir huzur hissettim. Üç kızı olan annem bana bakmış ve öfkeyle 'Buna nasıl cüret edersin?' diye sormuştu" dediğini anımsıyorum.

Üç kuşaktır ailesinde ilk oğlan çocuğunu doğuran bir başka hastamın bebeğinin erkek olmasına ilk tepkisi de büyük bir gurur ve doyum duygusu olmuştu; ama daha sonra bu duyguların yerini huzursuzluk almıştı. Bebekten "kız" diye söz etmeye başladığını ve ona "kız" giysileri almak için karşı konmaz bir istek duyduğunu fark ettiğinde şaşkına dönmüştü. Annesinin, anneannesinin ve kız kardeşlerinin kendisine –fantezisinde– yönelteceği kıskanç saldırıları önlemek için bir önlemdi bu. Bir başka deyişle, hastam kendini güvende hissetmek için bebeğin cinsiyetini değiştirerek başarı duygusunu saklamak zorundaydı.

Kimileri için doyum duygusu, kadının ait olmak istediği cinsiyetten bir bedenle birbirine karışmış olmakla ilişkilidir. Bunun aksine, başka kadınlar da "kadınlığının erkeklik tarafından kirletilmiş" olmasından korku duyar (Raphael-Leff, 1985, s. 16). Kimileri bir oğlan istediklerini açıkça ifade eder; ama bazıları bunu aşırı bir özenle saklar ve bu "gizli istek"i kendilerinden başka kimsenin bilmesine gerek duymadıklarını söylerler. Bazı ateşli feministlerin, "kız kardeşleri"nce bilinmesini istemediği bu sırrı bana açtığı olmuştur. Acaba bir kadın için diğer cinsi kendi bedeninde barındırmanın anlamı nedir? Bu duygular doğumdan sonraya da aktarılır ve

uzun süre devam edebilir. Bu biçimde, bir oğlan çocuğunun annesinin tutumu, oğlunun erkekliğe doğru nasıl gelişeceği üzerinde anahtar bir etkiye sahiptir.

Şimdi kız çocuğu olan anneye dönelim. Kız çocukların da, ilk nesne ilişkisini kendi cinslerinden biriyle kurdukları için eşsiz bir yaşantı edindiğini söyleyebiliriz. Anne, kız çocuk doğurduğu andan başlayarak kızını büyütürken onda kendisinin minyatür bir uyarlamasını, bir kadını görür. Normal koşullar altında, bu, derin bir bağlılık ve sevgi dolu güvenlik duygusu yaratır (Zilbach, 1987). Ama anneliğin yeniden yaşama geçirilmesiyle sorunlar baş gösterir. Annenin, küçük kızının gelişimine karşı tutumu, kendi annesine karşı duygularından, annesinin ona verdiği bedenden ve çocukken kendi cinsinden olan annesi tarafından ret mi kabul mu edildiğinden etkilenir. Böylece kız çocuğun doğumu, annede, kendi doğumunun kendi annesinde yarattığı tepkinin aynısını yaratabilir.

Bir başka hasta hamile kalmış olmaktan tiksiniyordu ve bebeğini, neredeyse ölüme terk etme düzeyinde ihmal eden "kötü bir anne" olacağını sanıyordu. Bebeğini emziremeyeceğinden emindi, çünkü bunun bedeni için çok korkunç bir şey olduğunu düşünüyordu. Bana geçmişini anlatırken ailenin ilk çocuğu olduğunu söyledi. Belli ki kadının kimliği konusunda aklı karışıktı ve ergenlik çağındayken bazı homoseksüel ilişkileri olmuştu. Bebek doğduğunda şaşkın bir durumdaydı, ama aynı zamanda "doğru şey"i yapmaya çalışma bakımından da cesurdu. İşte bebeğini emziriyordu ve hatta annelik sürecinden hoşlandığını da büyük bir şaşkınlık içinde fark ediyordu. Hasta şöyle diyordu: "Bir oğlan çocuğum olduğu için içim rahat; oğlumun benimle aramıza mesafe koyacağını biliyorum. Oğlum için bağımsız olmak, bir kız çocuğuna göre daha kolay." Bundan sonra hasta, bana, annesinin ölen ablasından nasıl söz ettiğini ilk kez o anda anımsadığını söyledi. Ablası iki aylıkken ölmüştü çünkü annesi bebeğin özellikle beslenmeyle ilgili talepleriyle başa çıkmayı başaramadığını söylemişti. Bu kadın doğacak çocuğunun cinsiyeti hakkında hiçbir hayal kuramamıştı, çünkü "kader"i yüzünden bir kız çocuğun ölümüne sebep olmaktan dehşetli korkuyordu. Kendi annesi de ailenin ikinci çocuğu, ama hayatta ka-

lan ilk çocuğuydu ve anneannesinin geçmişi de aynıydı, onun ablası da üç aylıkken ölmüştü. Bütün bunlar hastamın bilincinde kapalı kalmıştı, ama bu bilinçdışı anılar hamileliği boyunca onun yakasını bırakmadı.

Bu durum, bir kadının kendi cinsiyetine ilişkin çatışmalarının, en azından üç kuşak boyunca izlenebilecek sapkın ya da saptırıcı tutumlarla sonuçlanabileceğini gösterir. Eğer genç anne, kız olduğu için doğduğu andan itibaren anne babası için bir düş kırıklığı nesnesi olmuşsa ve eğer anne babasının bu tutumu uzun süre devam etmişse, o zaman otomatik olarak kadında kendi bedenine karşı yoğun bir hoşnutsuzluk ve nefret uyanacaktır. Yine de kadın en sonunda bu duyguları yenebilir ve sonuç olarak bir anne olarak rolünü kabul edebilir.

Buraya dek betimlediğim şeylerin çoğu, "iç uzam"la ilgilidir. Şimdi "biyolojik saat"e geçelim. Erkekte ve kadındaki zamansallık duygusu arasında geniş ve görülmeye değer bir fark vardır. Kadının doğduğu andan itibaren içinde biyolojik bir saati vardır. Bu saat, ilk âdetten menopoza kadar kadının yaşamına egemen olur ve kadın hamilelik umudu/korkusuyla karşı karşıya kalır. Bu durum, kadının gerçeklik ilkesi temeline sıkıca yerleşmesini sağlar. Kadın, cinsel içgüdü gelişiminin erkeğinkinden farklı olmasına ilaveten yalnızca kadın cinsine özgü bir biçimde ve üreme işlevleriyle yakından ilişkili olarak, zamanın engellenemez biçimde geçiyor olduğunu hissetmenin verdiği bir sıkışma, bir elini çabuk tutma duygusu yaşar. Hamileliğin dokuz aylık sabit süresi, kadınlara, zaman ve gerçeklik konusunda özel bir farkındalık kazandırır; ama bunun, gerçekten hamile oldukları zamana özel bir farkındalık olması da gerekmez. Hamilelik sırasında oluşan çok sayıda fiziksel değişiklik kadının zihnini yoğunlaştırır ve toplumsal-cinsel kimliğiyle, hormonları ve üreme organlarıyla ilgili önemli olayların farkına varmasını –erkeğe oranla daha çok– sağlar. Kadın ve erkek arasındaki anormal olmayan cinsiyet farklılıklarının sorumlusu kısmen bu durum olabilir. "Biyolojik engellenemezlik", bunaltıcı ve karşı konmaz bir olgudur ve erkekle kadın arasındaki belirgin psikolojik farklılıkları açıklayabilir.

Ergenlik hepimize ikinci bir şans, bebekliğin ilk dönemlerindeki travmatik olayların verdiği zararı onarma fırsatı verir. Ne var ki eğer koşullar bize karşıysa, özellikle cinsellikle ilgili konularda her şey daha güç olabilir. Kız çocuklarda ergenlik, geçmişte travmatik yaşantılar yoksa bile ciddi ve çok önemli etkiler yaratabilir. Eski hastalarımdan birinin geçmişine baktığımız zaman göreceğimiz gibi, ergenlik çağındaki kadın bedeni, bu bedeni zayıf düşürecek ters koşullar altında kendi cinsiyetinin ifadesini bulmak için mücadele eder.

İlk âdet dönemi, kız çocuğun-kadının doğurganlığının habercisidir. Bundan sonra kadın her dört haftada bir âdet görecektir ve bu ona doğurganlık umudunu/korkusunu sürekli anımsatacaktır. Bu âdetler yıllar boyunca sürecektir, ama bu yıllar da sınırlıdır. Böylece, anne olma konusundaki kararsızlık, bazı durumlarda yıllar geçtikçe artan bir kaygı yaratacaktır. Âdet dönemlerinin arkasından bir tür "mini-yas" gibi yan etkiler görülebilir; kadın, o sırada anne olmamayı seçmiş olsa bile, hamilelik yaşantısından yoksun kaldığını duyumsar.

Zamanın baskısı karşısında öncelikler değişebilir. Biyolojik saat, üreme işlevlerinin sonunu, yani menopozu başlatmak için de kurulmuştur. Menopoz zaman zaman rahatlamayla ve huzurla karşılanabilir; ama çoğu kadın büyük bir yitim duygusu yaşar; değerinin ve benlik saygısının azaldığını hisseder. Bazen bu, ergenlik döneminde yaşanan toplumsal-cinsiyet früstrasyonlarına karşılık gelir.

Birkaç yıl önce gördüğüm, otuz bir yaşında, meslek sahibi bir kadının durumu buydu. Kadın, anne olup olmamaya karar veremediği için birdenbire kendini aşırı bir baskı altında hissetmeye başlamıştı. Daha önce çocuk doğurmamaya karar vermişti. Meslek sahibi bir adama âşık olması ve ikisinin bir araya gelip bir aile kurmalarına hiçbir engel bulunmaması, kadının yaşadığı çatışmayı daha da şiddetlendiriyordu. Kadın, yaşadığı baskı yüzünden dışarıdaki koşulları suçlayamamasından ötürü de "şanssız" bir sıkıntı çekiyordu.

Yaşamının başlangıcında her şey oldukça normal görünüyordu. Onun doğması annesini de babasını da sevindirmişti. İki çocuklu

bir ailenin ikinci çocuğuydu ve ağabeyi ondan üç yaş büyüktü. Annesi de babası da orta sınıftan meslek sahibi insanlardı ve olağan olduğu biçimde, "temeli sağlam" bir aile oluşturmak istiyorlardı. İlk çocuklarının bir oğlan, ikincinin kız olmasına çok sevinmişlerdi, bunun mükemmel olduğunu hissediyorlardı. Oğlan çocuk, yalnızca erkek olduğu için değil, büyük olduğu için de ailede egemen bir rol oynuyordu. Ana-babanın kendisinden beklediği akademik başarıya ulaşmıştı oğlan; kız çocuğun ise daha bildik, daha evcimen bir örüntüyü izlemesi yani başarılı, meslek sahibi bir adamla evlenip kendi ailesini kurması bekleniyordu. Baba, kızıyla duygusal bakımdan ilgileniyor, onun oyunlarından ve cilvelerinden hoşlanıyordu; anne "oğlu"yla gurur duyuyordu ve ona sevgisini, kolay ve doğal yollarla gösteriyordu. Her iki çocuk da kendi rollerinde kendilerini güvencede ve güvenli hissediyorlardı. Elbette, bu, kardeşlerin yoğun rekabet nedeniyle tartışmasına engel değildi: Her biri, diğerini annesinin ya da babasının gözdesi olmakla suçluyordu ve anne babasının ilgisinin yalnızca kendisine yönelik olması için tek çocuk olmayı yeğleyeceğini ifade ediyordu. Bunu, düşmanca, ama yine de sıcak bir biçimde yapıyorlardı, çünkü kardeşler birbirine çok yakındı.

Bu dengeli, uyumlu ve bakışık bütünlüğü aniden sarsacak bir olay yaşanıyordu ailede. Oğlan on dört yaşında hastalanıyor, doktora götürülüyor, doktor çocuğa yanlış tanı koyuyor ve çocuk iki gün sonra ameliyathanede, akut karın enfeksiyonundan ölüyordu. Babanın, duyduğu psişik acıya verdiği tepki bir felakete yol açacaktı. Oğlunun ölümünün sorumlusu olarak görmeye başladığı kızına karşı duyguları aniden tamamen tersine dönecekti. Cenaze töreninde, on bir yaşındaki kızı yakalayıp tabutun içindeki çocuğu görecek biçimde havaya kaldırıyor ve bağırıyordu: "İşte istediğin oldu, ondan kurtuldun ve yalnız kaldın." Sonra, bu korkunç olaya nasıl tepki vereceğini bilemeyen şaşkın insanların önünde, onu hemen yere bırakıyordu. Kız başlangıçta yoğun bir duygusuzluk, ardından büyük bir umutsuzluk ve tam bir yalnızlık yaşamıştı. Onun hem en iyi dostu hem de negatifi olan ağabeyi onu terk etmişti. Babasının sevgisi de elinden alınmıştı; babası artık ondan nefret edi-

yordu. Daha önce ilgi dolu olan annesi öyle yoğun bir üzüntü yaşıyordu ki duygusal açıdan artık yoktu. Ergenlik dönemi öncesinde, on bir yaşındaki bu kız çocuğun iç ve dış tüm dünyası birkaç saat içinde parçalanmıştı. Onun kaderini temelinden değiştirecek olaylar yaşamıştı. Kendinden ve toplumsal-cinsiyetinden beklentileri tamamen tersine dönecekti. Eski, akademik açıdan başarılı oğlan çocuk ve ev yaşamında mutlu kız çocuk klişesi artık yoktu.

Bir hafta sonra, ağabeyini anma töreni için evden çıkmak üzereyken, karnı ağrımaya başlamış ve vajinasından kan geldiğini görünce korkuya kapılmıştı. Bu âni olay karşısında ona yardım edecek ya da güven verecek kimse yoktu. Yine de bedeni onunla ilgilenmiş, âdetinin başlamasıyla kendi cinsiyetini yeniden onaylamasını sağlamıştı. Bu, kız çocuğun bir başkasının yerini alması yönündeki beklentilerinin asla gerçekleşemeyeceğini gösteren sağlıklı bir işaretti. Çocuk, artık kendi cinsel kimliğinden emin olmuştu. Ancak bu fizyolojik işarete karşın, yaşadığı kayıp ve anne babasını düş kırıklığına uğratmama gereksinimi karşısında daha başka güvencelere de hâlâ gereksinimi vardı.

Babasının davranışlarındaki şiddet unsuru giderek çoğalıyordu. Adam oğlunun ölümünü kabullenemiyordu; içi intikam doluydu ve bir silah edinerek oğlunun hastalığına yanlış tanı koyan doktoru aramaya başlamıştı. Adamın patolojik yasının hedefi hastamdı. Onu, iki yıl boyunca siyahlar giymeye ve haftada iki kez ağabeyinin mezarını ziyaret etmek üzere kendisiyle birlikte mezarlığa gitmeye zorlamıştı. Babası, kızın kadınlıkla ilgili ilk fiziksel ve duygusal ifadelerine alayla ve aşağılamayla tepki veriyordu. Şimdi içini kıskançlık doldurmuştu ve kızının kadınlığını öne sürme girişimlerine öfkeyle yanıt veriyordu. Onu, kadın olduğu için utandırmak ve aşağılamak için bulabildiği her bahaneyi kullanıyor, düzenli olarak da dövüyordu. (Kendi tarzında, kızıyla bir tür ensest örüntü izliyordu.) Onun bir oğlanla birlikte olması düşüncesine katlanamıyordu ve okul saatleri dışında herhangi biriyle görüşmesini yasaklamıştı.

Annesi derin bir çöküntü yaşıyordu ve duygusal olarak kendini tüm bu olaylardan koparmıştı. Gençken o da, akıllı, neşeli, hoş bir

kızdı; entelektüel potansiyeli olduğu halde ekonomik ve toplumsal nedenlerle akademik bir kariyer yapamamıştı. Genç kızlığında romatizma türü bir hastalığa yakalanmış, bunun sonucunda kalbinde bir rahatsızlık ortaya çıkmıştı. Bu kalp rahatsızlığı nedeniyle doktorlar, hamile kalmamasını önermişti; sağlığı açısından tehlikeli olabilirdi. Yine de kadın iki kez hamile kalmıştı. Ağabeyinin ölümünden sonra hastam, annesiyle ilgilenmeye ve ona bakmaya başladı, ama babasından gizliden gizliye nefret ediyordu. Bir erkek çocuk gibi babasından kurtulmayı ve annesine kendi başına bakmayı hayal ediyordu.

Hastam on yedi yaşında beklenmedik bir biçimde üniversiteye başladı. Doktor olmak istiyordu. Bu, onu tanıyan herkesi, hatta kendisini bile şaşırtmıştı, çünkü kızın hırslı biri olmadığı düşünülmüştü hep; ve kendisi de bir meslek sahibi olmaktan hiç söz etmemişti. Oysa şimdi, her iki cinse birden ait olmak ve her iki cinsten beklenenleri bir arada yerine getirmek için büyük bir iç baskı hissediyordu.

Hasta, bundan sonra, büyük bir kararlılıkla, son derece başarılı bir akademik kariyer yapacaktı. İçinden gelen ve kendini göstermeye çalışan özlemlere inatla kulak asmadı; kendi cinselliğiyle ilgiliydi bunlar. Bu özlemlerini tatmin etmek yerine anoreksiyaya yakalandı; ve yemek yemeyi reddetmesi ailesi için büyük sorun yarattı. Ona "Avrupa'daki çocuklar savaş yüzünden açlıktan ölüyor; sen önüne konan yemeği yemiyorsun" diyorlardı. Hastam ise "Bütün o çocuklar ölürken ben nasıl yemek yiyebilirim? Ben de ağabeyim gibi ölmeyi yeğlerim" diye düşünüyordu.

Giderek olayların gidişatında bir başka önemli değişiklik olacak, babası kızıyla ve onun başarılarıyla büyük gurur duymaya başlayacaktı. Ama anne, kızının doktor olma kararlılığından hoşnut değildi; bunu, kötü bir taklitçilik olarak görüyordu; üstelik kızı, "bir kız için çok daha uygun bir meslek" olduğunu gördüğü hemşireliği seçse, kendisi de hemşiresini yitirmemiş olacaktı. Bir anne olarak kendisine yeterince değer verilmediğini hissediyordu, çünkü kızı onun izinden gitmiyordu; ayrıca anneliğin ona getirdiği yoğun acıyı da hâlâ duyuyordu. Kendisinin yaşamında hiç tatmadığı ba-

ğımsızlığı ve özgürlüğü kazandığı için kızını çok kıskanıyordu.

Hastam, ağabeyinin ölümünden on yıl sonra, tıp fakültesinin ikinci sınıfındayken, annesi beyin trombozu geçirdi, bilincini yitirdi ve yirmi dört saat sonra öldü. Hastam tüm bu süreç boyunca onun yanındaydı. Ama şimdi babası, annesinin ölümü nedeniyle de onu suçluyordu. Hastam babasıyla yalnız kalmıştı; hâlâ okula devam ediyordu ama hiçbir erkekle ilişki kurmuyordu. Bazı isterik özellikler geliştirmişti; cinsel konularda aşırı engellenmiş ve bastırılmıştı. Bayılma nöbetleri geçiriyordu, ruh hali sürekli değişiyordu, kolay sinirleniyordu. O dönemde bu şikayetlerle psikoterapiye girmeye karar vermişti. Terapide pek çok içgörü kazanmış ve bireysel bir yaşamı olmasının tek yolunun babasından uzaklaşması olduğunu görebilmişti.

Hastanın farklı yaşlarda birkaç kadınla yakın ilişkisi vardı. Bu ilişkiler ona doyum ve dayanışma duygusu veriyordu. Bir zamanlar annesiyle arasındaki karşılıklı iyi ilişkiyi yeniden yaratıyordu. Erkeklerle kurduğu geçici ilişkilerde, ya onun gereksinimlerine oldukça duyarsız kaba erkekleri ya da kendisiyle aynı yaştaki etkisiz, zayıf erkekleri seçiyor ve zamanını onların ilerlemelerine yardım etmekle geçiriyordu. Onları yatıştırmaya ya da yeniden canlandırmaya çalışarak, öfkeli bir babayla ya da zayıf, ölü bir ağabeyle ilişkisini yeniden yaşama geçiriyordu.

Duygusal yaşamı doyurucu değildi ama anne olmayı düşünebileceğini sanmıyordu. Bu, ona hiçbir zaman gerçek bir seçenek gibi görünmemişti. Bana, bir meslektaşıyla ilişkiye girdikten yıllar sonra gelmişti. Hastam, anneliğe ulaşmasının yasaklandığını hissettiğinden beri bastırılmış olan annelik özlemlerine bakmayı ancak daha önceki geçmişini çözdüğümüz zaman başardı. Aslında babasına bir mektup yazıp hamile olduğunu haber verdiğinde demeliyiz. Babası görülmemiş bir hızla ona yanıt vermiş ve "bu konuda hâlâ yapabileceği bir şey olabileceğini" söyleyerek onu "uyarmıştı." Şu öğüdü veriyordu kızına: "... Çocuk doğurmayı her kadın becerir, oysa senin yaşamda daha önemli şeyler yapman gerekiyor." Hasta, hem övüldüğünü hem de alçaltıldığını hissediyordu. Bu tepkisindeki ikilik, onun erkek ve kadın kimliklerini yansıtıyordu.

Bu hastanın geçmişi, toplumsal-cinsel kimliğin ve bu kimliğe ulaşmanın karmaşık ve çapraşık yapısını gösterdiği gibi travmatik bir olaya maruz kalındığında ergenlik çağının ne ölçüde hassas nasıl kırılgan olabildiğini gösterir. Bir bireyin içinde bulunduğuna inandığı ilişkiler ve beklentiler alanı, gerçekte başkalarınca (geçmişteki en az üç kuşak tarafından) belirlenir. Bu örnekteki kadın çoğu ölçüte göre normal ve başarılı bir insan olarak değerlendirilebilecek bir insandır. Çocuk doğurmamaya kesin kararlı olması, pek çok başka durumda, açık düşünmenin ve bilinçli bir seçimin sonucu olarak görülebilir. Ama kadın hiçbir zaman kendisi için bir seçim yapmamıştır. Her zaman babasının kendi başarı ve gurur duygusu uğruna; babanın, kızını ölen oğlunun yeniden canlanmış haline dönüştürme isteğine göre hareket etmiştir.

Bu vaka, ergenlik çağında iç uzamın ve daralan zamanda biyolojik saatin taşıdığı özel öneme örnektir. Bu iki olgu, menopoz zamanında özel bir biçimde bir araya gelir. Menopoz, kadınlara özgü bir sıkıntıdır ve önemi, sapkınlık kuramları da dahil olmak üzere erkeklere ilişkin klinik gözlemlere dayanan kuramların otomatik olarak kadınlara aktarılmasının uygun olmamasının bir başka nedeni olarak anlaşılmalıdır.

Bir erkek kendi üreme organlarının daimi sahibiyken, kadının üreme organları kadına yalnızca kiralanmıştır. Belki de Raphael-Leff'in (1985) deyişiyle, bu "kiracı"nın bedeninin yönetimini yalnızca hamilelikte ele aldığını söylemek daha doğru olur; peki, kadın ne zaman bedeninin tamamen kendine ait olduğunu hisseder? Kadının üreme yeteneğini yitirdiği yaşta erkek, (spermleri gençlikte olduğundan daha az olsa da) üreme yeteneğine hâlâ sahiptir. Lax bunu şöyle ifade eder:

> *Kadının narsis kırılganlığı doğurganlığın sona ermesiyle artar; ve erkeğin üreme yeteneklerinin orta yaşta hâlâ sona ermemesi yüzünden bu kırılganlık daha da çoğalabilir. Bu gerçek, yaşam döngüsünün bu devresinde cinsler arasındaki anlamlı bir farkı açıklar: Bir erkek yeni bir aile kurup çocuk sahibi olabilir, ama kadın bunu yapamaz.* (1982, s. 159)

Ben, bu farkın, çocuklarla cinsel ilişkiye girmenin (Pedofili) erkeklerde kadınlara oranla çok daha yaygın olmasını büyük ölçüde açıkladığına inanıyorum. "Lolita sendromu"nu yaşayanlar genellikle erkeklerdir; aynı yaştaki kadınların biyolojik saatin egemenliğinde olmaktan ötürü artık ulaşamayacağı bir "ölümsüzlük"ü arar yaşlı erkekler. Yaşlanan bir adam çekici bir kız gördüğünde, onu yalnızca cinsel olarak tahayyül etmez; gelecek çocuğunun genç annesi olabilecek kişi olarak da kabul eder. Öyleyse neden koşut durumdaki yaşlı bir kadın, genç ve çekici bir adam gördüğünde, kendisi de dahil olmak üzere herkes onun aklına kendi oğlunun geldiğini varsayar? Kadınlar ve erkeklerde böylesi çifte standartlara izin veren bir kültürel, toplumsal süreç mi vardır? Narsisizm, cinsler arasında değişiklik gösterir mi? Yoksa "zamanın işareti", narsisizmi kadınlarda ve erkeklerde farklı mı etkiler?

Rahmin gücünü vurgulayan bu bölümü histerektominin, yani rahmin yitirilmesinin kadınlar üzerinde yaratabileceği etkileri anlatarak bitirmek yerinde olur. Bu durum, hastanelerin kadın hastalıkları ve doğum bölümlerine giren çıkan kadınların duruşuyla simgelenir. Hamile kadınlar, içeriye cömert dışbükeyliklerinden gurur duyarak girerler; histerektomiden çıkanlar ise öne doğru öyle eğilmişlerdir ki yağmalanmış karınlarının hayali içbükeyliğini tamamlamaya çalışır gibidirler. Doğumdan yıkıma bir U dönüşü yapılmıştır.

Kadınlar için bu kadar önem taşıyan bu "iç uzam"dan yoksun erkekler, histerektominin kadın için anlamını anlamakta zorlanırlar. Histerektomi, menopozdan daha yıkıcı olabilir, çünkü acı veren bir seçme unsuru vardır. Şiddetli karın ağrısıyla bağlantılı yoğun kanama nedeniyle histerektomi önerilebilir, ama bu ameliyatın "öznel" belirtiler nedeniyle önerilmesi nadirdir. Kadın hastalıkları uzmanı "Karar sizin" der. Kadının tepkisi "Her şeye lanet olsun!"dur.

Menopozun beklendiği yaşlardan çok daha genç yaşlarda, histerektomi yaptırma durumuyla karşı karşıya kalan kadınlarda her türlü kuşkunun ve duraksamanın nasıl yaşandığını pek çok kez gördüm. Bunlar her yaştan, homoseksüel, heteroseksüel kadınlardı; kimi anne olmuş, kimi olmamış, kimi de hamile kalmak için fazla

yaşlı ama kadınlıkla yakından ilişkili bir organın yitimi nedeniyle ciddi kuşkular içinde kıvranıyorlardı. Bir kadının gerçek ya da hayal dünyasının en güzel meyvesi olan çocukların doğumunu olanaklı kılan ya da kılabilecek olan o harika o yaratıcı organdan vazgeçmek ya da vazgeçmemek arasında dayanılmaz ölçüde acı veren bir çatışma yaşıyorlardı.

Histerektomide, yas tutma süreci ameliyattan önce başlar. Anneler, kendisi için bu kadar önemli olan o organı terk etmekle ona ihanet ettiğini hisseder. Çocuk doğurma zevkini ve acısını hiç tatmamış kadınlar bile, bir bebek doğurma fikrinden sonsuza dek vazgeçmenin verdiği acıyı ve yitim duygusunu yaşarlar. Bu yas, sıklıkla kürtaj anılarıyla da ilişkili olabilir ve doğmamış bebeğin kendini kadının zihninde aniden gösterdiği kabuslar ortaya çıkar.

Bu kitabın ana konusu anneliktir; tüm iyi güçleriyle, ama zaman zaman da sapkınlık gücüyle annelik. İç uzam, rahim ve onun zihinsel simgeleri kadınlara özeldir ve annelik açısından çok önemlidir. Rahimden yoksun kalmak, yalnızca kadınlara özgü bir biçimde gerçek bir güç yitimi yaşamaktır.

IV
Bir sapkınlık olarak annelik

Tuhaf gelse de annelik, kimi kadının eline, çocuklarına karşı sapkın ve saptırıcı tutumlar takınmak ve kendi annesine misilleme yapmak için mükemmel bir araç verir.

Normal çocuk gelişiminin öncelikle sağlıklı bir annelik tutumuna dayandığına inanılır. Sağlıklı annelik tutumunda, anne, bebeğine bakmaktan ve bebeğin kendi eşsiz özelliklerini taşıyan, bağımsız ve kendinden emin bir insan olarak yetişmesine yardımcı olma sürecinden büyük haz duyar. (Winnicott, (1965), bebeklerin ancak "yeterince iyi annelik" sayesinde "gerçek benlik"ine kavuşabileceğini söyler.) Ne yazık ki bunu söylemesi kolay, ama yapması zordur; çünkü anne de bir annenin kızıdır, ve bu annenin de kendisine ait çok sayıda erken yaşantıları ve travmaları olabilir. Chodorow'un

ifadesiyle, "kadınların anneliği, kuşaklar boyunca üretilir" (1978, s. 3). Blum da ona katılır ve şöyle der: "Anne, çocuğun mutlak bağımlılığı sona erdikten sonra, bir sonraki kuşağın yetişkinlik yaşamında da büyükanneliğin annelik özelliklerinde de annelik yapmayı sürdürür" (1980, s. 95).

Psikanalizde "sapkınlık" sözcüğü, yalnızca cinsellikle ilişkili olarak kullanılır, ama Laplanche ve Pontalis'in belirttiği gibi, terim, Freud'dan önce, "içgüdü sapmaları"nı göstermek için kullanılıyordu. Yine Laplanche ve Pontalis'e göre, "İçgüdülerin çoğulluğunu kabul eden yazarlar, sapkınlık kategorisini çok geniş tutmak ve ona çok sayıda biçim vermek zorundadırlar, örneğin: "ahlâk duygusu" sapkınlıkları (suçluluk), "toplumsal içgüdü" sapkınlıkları (fahişelik), "beslenme içgüdüsü" sapkınlıkları (aşırı yeme, alkol düşkünlüğü)" (1973, s. 307). Yine de içgüdü kavramının beslenme ve alkol düşkünlüğündeki gibi kullanımlara kadar genişletildiğinin görülebilmesine karşın, "normal"de çok yaygın ve rastgele kullanılan bir terim olan "annelik içgüdüsü"nün sapkınlığından söz edilmemesi tuhaftır. Bir başka deyişle, "sapkın annelik" neredeyse hiç kabul edilmemiştir. Bu durumun bir istisnasına J.N. Rosen'da rastlanır; Rosen, çok etkileyici biçimde şöyle demiştir:

> *Annelik içgüdüsü sapkınlığı kavramı, şizofreninin etiyolojisi hakkında gözlemlediğim bütün gerçeklere uyar. Şizofreni hastalarının annelerinin davranışlarına da uyar, psikotik hastalardan elde edilen malzemeye de uyar ve biyolojik bir yasa olan her içgüdünün kendisini ifade ederken sapkınlığa tâbi olabilmesine de uyar. Türlü çeşitli içgüdüleri gözden geçirdikten sonra, bu yasaya tâbi olmayan tek bir içgüdü düşünemiyorum. Sapkınlık adını verdiğimiz hatalı amaç-nesne ilişkisine uyacak biçimde yön değiştirmeyecek tek bir içgüdü düşünemiyorum ... Bebeğinin niçin ağladığını anlamasını sağlayan ve bebeği yeniden hoşnutluk dünyasına döndürmeye olanak veren ilahi alışkanlıkla ödüllendirilmemiş sapkın anne, çocuğunu zehirler. Ama çocuk büyümek zorundadır ve annede sapkın bir annelik içgüdüsü varsa, çocuk daha en baştan itibaren zayıflamış bir psikoseksüel temel üzerine inşa edilmek zorunda kalır.* (1953, ss. 100-1).

Rosen, şizofreninin etiyolojisi ve "sapkın anne"nin etkilerinden zarar görmüş bebeği/yetişkini anlamakla ilgilenirken, ben sapkın an-

nenin davranışlarıyla ilgileniyorum.

Bu bölümde, bir sapkınlık olarak anneliğe ve bunun sonuçlarına ilişkin bulgular ele alınmaktadır. Bu yorumlar, klinik malzemelerle desteklenmektedir.

Bu süreci açıklamaya çalışırken iki ayrı dizi kanıttan yararlanacağım. İlk dizide, annesiyle ilk çocukluk yaşantılarını anlatan ve o dönemde yaşadığı kuşatılmayı ve bağımlılığı aktarımları sırasında yeniden yaşayan yetişkin erkek hastalar var. Bunlar, kendi geçmiş yaşantılarını yeniden yaşama geçirmesini ya da canlandırmasını terapistten beklerler. Bu bağlamda, normal bebek gelişiminde "sembiyoz" (ortak yaşam) ve "ayrılma/bireyleşme" devreleri hakkında Mahler'in (1963) ve "çekirdek kompleks" konusunda Glasser'in (1979) çalışmasından bilgi alabiliriz. Çekirdek kompleksinde, bir başka insanla en özel yakınlığa dair derine yerleşmiş ve yaygın bir özlem duyulur ve bu özlem, "birleşme"ye, bir "birlik durumu"na, "mutlu bir birlik"e karşılık gelir. Bu, asla gerçekleşmez, bunun nedeni kısmen, böyle bir insanın bir başkasına duygusal açıdan yakın olma fırsatı olduğunda kimliğini tehdit altında hissederek geri çekilmesidir (ss. 278-80). Aktarım sürecinde bu, çok belirgindir. Söz konusu süreçte, hasta, ne kendisinden ayrılmasına ne de bireyleşmesine izin veren annesiyle başlayan bir birleşme tahayyülünü yeniden yaşama geçirir. Bence bu birleşme arzusu, Klein'ın varsaydığı gibi, kıskançlığa karşı bir savunma değildir, aksine, Hopper'in (1986) öne sürdüğü gibi, cinsel gücünü yitirme korkusuna ya da yok edilme ve çaresizlikle ilişkili kaygılara karşı bir savunmadır; ve kıskançlığın arkasından gelmesi ya da kıskançlıktan kaynaklanması ne kadar olasıysa, ondan önce gelmesi ya da ona yol açması da o kadar olasıdır.

İkinci dizide, çocuklarıyla ilişkilerinden söz eden ve çocukları üzerindeki gücünü ve denetimini nasıl kötüye kullandığını anlatan sapkın kadın hastalar vardır. Annenin akıl sağlığı çocuğunun gelişimi açısından çok önemli bir etken olarak tekrar tekrar kendini gösterir. Bu konuda Greenson'un anlattıkları önemlidir. Greenson, beş yaşındaki transseksüel-travesti bir erkek çocuğuyla çalışmasını şöyle betimler:

Kadının toplumsal-cinsel kimliğinden emin olmasının köklerinin de erkeğin kendi toplumsal-cinsiyet kimliği konusunda duyduğu güvensizliğin köklerinin de anneyle ilk özdeşleşmede olduğuna inanıyorum ... Anne, bu özdeşleşmemeye yol açan ya da önlenen konumda olabilir ve baba da karşı özdeşleşmede aynı şeyi yapar ... Erkek çocuk anneyle özdeşleşmenin sağladığı hazdan ve güven sağlayan yakınlıktan vazgeçmeye çalışmalı, daha az erişilebilir durumdaki babayla özdeşleşmelidir ... Anne oğlunun baba kişiliğiyle özdeşleşmesine izin vermeye istekli olmalıdır. (1968, ss. 371 ve sonrası, vurgular bana ait)

Greenacre (1960) ve Mahler (1968), babanın, çocuğun annesiyle sembiyozu çözmesine yardım etmedeki rolüne dikkat çekmişlerdir. Baba ayrılma ve bireyleşmeyi sağlayan kişidir; ayrılma/bireyleşme sürecini kolaylaştırır. Loewald, Ödip öncesi dönemdeki çocuğun anne tarafından yeniden kuşatılma tehdidine karşı olumlu destekleyici gücü olarak görür babanın rolünü: "Anne tarafından kuşatılma tehdidi karşısında, babanın konumu bir diğer tehdit ya da tehlike oluşturmaz, etkili bir gücün desteğini oluşturur" (1951, s. 15).

Rascovsky ve Rascovsky, daha 1968'de, kişinin kendi çocuğunu öldürmesini konu alan ve artık bir klasik haline gelen çalışmalarında, ana-babanın bazı hareketlerindeki aşırılıkların bebeğe çoğu kez ciddi zararlar verdiğine dikkatimizi çekmişlerdi. Bu zararlardan bazıları "hamilelik ve doğumun iyiden kötüye doğru travmatik değişiklikler göstermesi, sünnet, doğal ya da yapay emzirmenin verdiği rahatsızlıklar ve özellikle de terk edilmenin nicel ve nitel değişkenleri"ydi. Adı geçen yazarlar, bu alanın psikanalitik literatürde yadsınmasının "*kuşkusuz yüzleşemeyeceğimiz kadar korkunç ve tuhaf bir gerçek olan, annenin kendi çocuğunu öldürme dürtülerinin* kabul edilmesine karşı gösterilen evrensel direncin bir yönü" olarak görülebileceğini belirtmişlerdi (1968, s. 390, vurgular bana ait). Aynı yazarlar daha sonraki bir çalışmalarında bebeklerin doğuştan gelen saldırganlığında ana-baba tavrının belirleyici rolünü vurgularlar ve insanın annesini ya da babasını öldürmesinin, "kendi çocuğunu öldürme davranışının bir sonu olarak kabul edilmesi gerektiğini ve birincil kökeninin de bebeğin ana-babasının saldırganlığıyla özdeşleşmesine atfedilmesi gerektiğini" öne sürerler

(1972, s. 271). Rascovskylerin bize anımsattığı bir başka gerçek de, ana-babaların çocuklarına karşı "erken yaşta ya da sürekli olarak terk etme, zihinsel ya da fiziksel ceza, eziyet, fiziksel ya da sözlü saldırılar, [ve] acı çekmeye karşı kayıtsızlık" gibi etkin ya da edilgen tutumlarla ifade ettiği yıkıcı davranışlardır (s. 272). Yazarlar, bu davranışlardan etkilenen çocuğun sözü edilen yaşantıları, fantezide değil gerçek ebeveynlerle çok yakından ilişkili cezalandırıcı iç nesneler olarak iç gerçekliğe dönüştürdüğünü de eklerler.

Ne var ki çocuğunu öldürmek çok eskiden beri bilinen bir şeydir ve kısmen, ana-babanın karışık duygu ve düşünceleriyle ilgilidir. Blum'un belirttiği gibi, "bebek öldürmenin ya da çocuk kurban etmenin, kötü davranılmış bebek ve hırpalanmış çocukta görülen türev ifadelerinin bütün tarihsel ve psikolojik anıştırmaları, ancak bu yüzyılda; yani çocuğun ya da psikanalizin yüzyılı diyeceğimiz dönemde derinlemesine incelenmiştir ... Psikanaliz aslında çocuklar ve ana-babalardaki evrensel ensest çatışmalarının keşfedilmesinden önce, çocuk tacizinin incelenmesiyle başlamıştır." Blum, ayrıca, "çocuğun toplumsallaşma gereksinimlerinin ana-babanın antisosyal dürtülerini boşaltması için bir hedef olarak kolayca kullanılabileceğini" öne sürer ... "Sonsuz güce sahip olan ana-baba, çocukla girdiği güç çatışmalarında yengi kazanacağından emin olabilir" (1980, ss. 109-10).

Benedek'e göre, "Annelikteki bozukluk, sembiyotik ilişkiyi bir kısır döngüye dönüştürebilir. Bu, nesnelerin ve benlik simgelerinin, saldırgan ruhsal enerjiyle yüklenmiş çocuğun içinde dış gerçeklikten iç gerçekliğe dönüştürülmesine yol açar" (1959, s. 397).

Kötü muameleye maruz kalan bebeklerin, annelerinin kötü davranışlarına nasıl tamamlayıcı bir biçimde tepki verdiğini görmek şaşırtıcıdır: Görünüşe bakılırsa bebek bunu hayatta kalmak için yapar. Annesini ve dolayısıyla kendi varlığını yitirmekten korkar. Blum (1980), bu amaç doğrultusunda Kernberg'in (1975) betimlediği parçalanma düzeneğini şöyle anlar: "Çocuk cezalandırıcı ana-babayı, savunmacı bir biçimde idealleştirebilir ya da bir 'iyi nesne' imgesinden parçalayarak ayırır. Alçaltılan cezalandırıcı ana-babayla özdeşleştirilen 'alçaltılmış, kötü benlik', genellikle bastırılır. Çe-

lişkili ego idealleri, bilinçte tutarsızlıkların tam anlamıyla farkında olmaktan savunucu biçimde sakınılan 'dikey parçalanma'da sürdürülebilir" (Blum, s. 111). Ne de olsa çocuk, hayatta kalmak için başlangıçta ana-baba tarafından sağlanan bir "yardımcı ego"ya (Spitz, 1946, 1951) dayanır. Bu, ana-baba-çocuk ilişkisinin etkileriyle ilgili pek çok çalışmada gözlenmiştir (Bakınız örneğin, Bowlby, 1951, 1958; Bowlby ve ark., 1956; Burlingham ve Freud, 1943). Benzer bir süreç, sınır kişiliğin etiyolojisinde annenin rolünü anlatan Masterson ve Rinsley (1975) tarafından betimlenmiştir. Yazarlar, annenin cinsel içgüdüsünün erişilebilirliği (ödül) ile bunun ayrılma/bireyleşme döneminde geri alınması arasındaki değişimin bebek üzerindeki etkilerini vurgularlar. Gelecekte sınır kişilik olacak bebek, annesinin ödüllerine ayrılmayı reddederek tepki verir. Yalnızca bu bile, çocuğun anne yarı nesnesiyle yeniden birleşme hayallerini ifade ettiğini doğrular ve eğer çocuk bireyleşme cesaretini gösterirse, terk edilme korkularını ve bağımlılığını destekler. Lothstein (1979) benzer bulgular elde etmiştir. Lothstein, kadın ve erkek transseksüellerin annelerine ilişkin çalışmalarında, transseksüelliğin etiyolojisinde annenin rolünü vurgular: "Bu anneler, oğlunun kendinden ayrılmasına ve erkek özdeşlemesiyle bireyleşmesine katlanamazlar ve oğluyla ilişkisini oğlunun kadın özdeşleşmesi üzerinden sürdürürler. Erkek çocuğun cinsiyet ayrılığını, kendi kişisel bütünlüğüne bir tehdit olarak algılıyor gibidirler." Lothstein, transseksüel olan kız çocuklarının yetiştirilmesinde iş gören bir süreci de şöyle betimler:

> *Bu anneler kızının uzun süreli ve süregiden özdeşleşmesini de kendi kişisel bütünlüğüne bir tehdit olarak görür. Kızını kadın özdeşleşmesinin dışına etkin biçimde iterek kendini sembiyotik birleşmeye ve gerilemeye karşı koruyor gibi görünürler. Klinik verilerimiz, kız çocuklarının erkeklerle özdeşleşmesinin de hem kendilerinin hem de annelerinin birbirlerini öldürme isteğini ortadan kaldırmayı amaçladığı için, kısmen savunmacı olabileceğini öne sürer.* (s. 221)

Lothstein, daha sonra annenin "çocuğunun toplumsal-cinsiyet kimliklerinden birini bozma eğiliminin, çocuğun cinselliğinin, kendi

evliliğindeki sıkıntılar, kendi annesiyle o sıralardaki ilişkisi ve kendi içindeki *biseksüel* çatışmanın bir işlevi olarak değişiklik göstereceği" varsayımını öne sürer (s. 222, vurgu bana ait). Bu çocuklar hayatta kalmanın tek yolu olarak annesinin isteklerine uyarlar ve böylece, yapısal ego bozuklukları ve ego zayıflıkları olan sahte bir benlik duygusu yaratırlar.

Benedek'in ifadesiyle, "Psikanaliz, ana-babaların, çocuğun davranışlarını ve bilinçsiz güdülenmelerini tahmin ederek çocuklarına karşı kendi bilinçdışı güdülenmelerinin farkına varmaya başladıklarını gösterir ... Öyle görünüyor ki, ana-babalar ve çocuklar tıpkı paranoitler gibi kaygıyla öngördükleri ve kaçınmayı amaçladıkları şeylere ulaşıyorlar" (1959, s. 406).

Çocukluğunda kendi süperegosuna boyun eğen cezalandırıcı bir anneyle mücadele etmiş olan kadın, saldırgan anneyle özdeşleşir ve onu düş kırıklığına uğratan ve yoksun bırakan çocuğa kolaylıkla saldırabilir (Steele, 1970). Kadın, annelik yapması için gereken bilinçsiz güdülenmelerini çocuğunun karşılamadığını hisseder.

Şimdi bu sürecin işlenmemiş psikolojik temelini, bildiğimiz günlük yaşam açısından inceleyelim. Hatalarımızdan ders aldığımız genel olarak kabul edilir; ama işin o kadar kolay fark edilmeyen yanı, "hatalar"ın yaşamın erken devrelerinde geçirdiğimiz yaşantılarla bilinçsiz bir biçimde bağlantılı olduğudur. Bu nedenle yaşamımızda birdenbire ve beklenmedik bir biçimde ortaya çıkıveren sözlerin ya da eylemlerin anlamını fark etmeyebiliriz. Bunlar, özellikle anne baba olduğumuzda üzerimizde güçlü etkiler yapar. Kendimize ilişkin zihinsel simgelerimize yabancılaştığımızı hisseder ve onları yitirmekten korkarız. Örneğin, kendi ana-babasıyla acı dolu ve aşağılayıcı yaşantıları olan insanlar, kendileri, asla böyle davranmamaya gizlice söz vermişlerdir. Ne var ki bilinçdışı bize acımasızca oyunlar oynar ve içimizden bize ait olduğunu fark etmediğimiz bir şey hiçbir uyarıda bulunmadan ortaya çıkıp bizi gafil avlar. Bunun ana-babamızdan geldiğine inanırız. Annemizin ya da babamızın kaçınmak için o kadar özenle çaba harcadığımız o korkunç sesi ya da eylemi, kendi çocuklarımızla ilişkilerimizde büyük bir güçle kendini yeniden gösterir ve o anda suçluluk ve utanç

duymaya başlarız. Ben, çoğumuzun bunu büyük bir acıyla fark ettiğimize ve onun ne kadar çok farkında olursak, içimizdeki bu "baskın"ı çözmek için o kadar çok çaba gösterdiğimize inanıyorum. Hedefimiz, kendimiz, "gerçek benliğimiz" olmaktır, böylece çocuklarımızın da bizim yaptığımızı yapmasına izin verebiliriz. Ne var ki, özellikle tekrar tekrar aşağılayıcı ve zararlı yaşantılara maruz kalmış olan kimileri için bunu yapmak hiç kolay değildir.

Grunberger'in (1985), kız çocuğun kendi "gerçek" cinsel nesnesi olmayan birine doğmuş olduğu için kaçınılmaz olarak kısıtlandığı ve annesinden, bir erkek çocuğa sunulacak ruhsal enerjinin aynısını almadığı için, sevgi nesnelerine erkek çocuğa oranla daha bağımlı olduğu fikrine katılıyorum. Bir kadın pek çok biçimde sapkın olabilir, ama bu bölümde, yalnızca annelikle ilgili nedenleri ve bir kadının kendi çocuğunun cinsiyetine tepkisini ve onu nasıl kabul ettiğini ele alacağım. Kadınların, "doğru şey"i yapmak için bazen kahramanca çaba göstermesi gerekebilir, çünkü kadınların başından geçenler, özellikle de kendi toplumsal-cinsiyet kimliğinin asla kabul edilmediği ve annesinin de aynı yaşantıları geçirmek zorunda kaldığı düşünüldüğünde, sürecin kendi kendini yinelediği ve her bir kuşağı tehlikeye soktuğu görülür.

Elli yaşında bir kadın, erkeklerle aşırı sadomazoşist ilişkilere girme eğilimi nedeniyle tedaviye gelmişti. İki kez evlenmiş ve pek çok aşk ilişkisi olmuştu ve bu ilişkilerin hepsinde kadının sevgilileri onu dövmeye başlamıştı. Hasta, zeki, başarılı bir kadındı ve sanat dalında başarıyla sürdürdüğü bir mesleği vardı. İlk görüşmede hâlâ "kör olası bir inek" olarak gördüğü annesinden şiddetle yakındı. Annesinin onda erkeklere karşı uysal ve itaatkar bir tutum geliştirdiğini iddia ediyordu. Bunun, o dört yaşındayken erkek kardeşinin doğmasına ve bunun üzerine kendisinin yatılı okula gönderilmesine bağlı olduğuna inanıyordu. Ona bütün yaşamı boyunca kendisini bir baş belası gibi hissettirmişlerdi ve annesi ona zor katlanıyordu.

Kadın, küçükken babasının gözbebeğiydi, ama yeni bebeğin gelmesiyle bu da değişmişti. O zaman terk edildiğini hissetmiş ve ne annesinden ne de babasından sevgi görmüştü. Annesi oğluna tut-

kundu ve iki kardeş arasında çekişmeye dayalı bir ilişkinin gelişmesine yol açmıştı. Bu da, hastamda erkeklere karşı yoğun bir rekabet ve nefret uyandırmıştı. Bu duyguları kendini "erkekler kadar, hatta onlardan daha iyi" hissettiği mesleki yaşamında yatıştırabiliyordu. Yine de eş olarak kendine hep etkisiz ve zayıf erkekleri seçiyor ve böylece onlardan daha iyi olduğu kanısını pekiştiriyordu. Birlikte olduğu erkekleri eleştiriyor, bu eleştiriyi vahşice aşağılama noktasına kadar götürüyor, o zaman da erkekler tarafından fiziksel tacize uğruyordu.

İlk evliliğinden iki çocuğu olmuştu. İlk önce bir kızı, dört yıl sonra da bir oğlu olunca, kişisel geçmişinin yinelendiğini fark etti. Zeki olmasına ve kendi durumu hakkındaki içgörülerine karşın, annesiyle yaşadığı modelin aynısının içine düşmekten kendini alamamıştı: Çocuklarına eşit davranmaya çalışıyor, ama başaramıyordu. Kızı doğduğu andan itibaren onunla arasında büyük bir rekabet olduğunu hissetmeye ve ona karşı duyduğu güçlü düşmanlıkla baş edememeye başladı. Başlangıçta bunu kabul etmesi zordu, ama daha sonra, kızı, ergenlik çağında güzel bir genç kız olunca, ona tıpkı annesinin kendisine davrandığı gibi davrandığını gördü.

Kızından kurtulmayı istemesine karşın, iyi bir anne olma arzusundan hiç vazgeçmedi. Ama kızının yaşadığı sorunları görmüyordu. Kız, bir suçluyla ilişkiye girmişti; bir gün eve yara bere içinde geldiğinde, adamın onu fahişe ve uyuşturucu satıcısı olarak kullandığı ortaya çıktı. Bu arada erkek çocuk, akademik alanda dikkate değer başarılar kazanmıştı, ama annesiyle arasında o kadar güçlü bir bağ vardı ki kendi yaş grubundakilerle ilişki kuramıyordu. Tedavi sırasında hastam, kendisi hakkında ve annesine duyduğu yoğun öfkeyi kendi çocuklarıyla ilişkilerinde nasıl sapkın biçimlerde yeniden yönlendirdiği hakkında pek çok şeyin derinden ve acıyla farkına vardı. Kızına, kadınlığına ilişkin herhangi bir biçimde güven ve destek verememişti; kadının kendini alçaltması tutumu, art arda üç kuşak boyunca yinelenmişti. Kızı, kendi yaşında biriyle iyi bir ilişkiyi hak etmediğini hissediyordu ve tıpkı annesi gibi sadomazoşist ilişkilere girmişti. Kadın, oğlunun da bireyleşme süreci yaşamasına izin vermemişti.

Greenacre (1968), cinsel açıdan sapkın hastalarla edindiği deneyimlerde, hastanın yaşamının ilk iki yılındaki gelişimde belirgin bir bozukluk gördüğünü söyler. Bu bozukluk, ayrılma ve bireyleşme işinin gerektiği biçimde ilerlemesini etkiler ve ona zarar verir.

> *Annenin çocuğuna doyurucu bir biçimde bakmayı başaramaması, onu yoksun bırakması ya da bunaltması, ileride sapkın eğilimlerin gelişmesi için verimli bir zemin hazırlar; ancak bu başarısızlık, özel sapkınlık bağlamı için koşulları kendiliğinden ortaya çıkarmaz. Yani, "ben" ve "öteki" hakkında uzun süreli bir belirsizlik olur ve ilişkilerin dengesiz sürmesine yardım eden bir durum da zaten vardır. Bu koşullar ayrıca, nesne ilişkisinin bozulmasına ya da yavaşlamasına da yol açar ve sonuç olarak, birincil saldırganlığın daha fazla tutulmasına ve früstrasyonun yarattığı ikincil bir saldırganlığın artmasına neden olur ... Annenin saldırısına tepki olarak, bu saldırganlık daha sonra sadizme dönüşür.* (1968, ss. 53-4)

Klinik gözlemlerim, annelerin çocuklarına karşı sapkın eğilimlerini çocuklarının yaşamının ilk iki yılında gösterdiğini ortaya koyuyor. Winnicott'un (1953) ifadesiyle, sapkın kişi "geçiş nesnesi"ni var edilmek, yönlendirilmek, kullanılmak ve taciz edilmek, yıkılmak ve atılmak, sevilmek ve idealleştirilmek, sembiyotik olarak özdeşleşmek ve cansızlaşmak ya da bunların hepsini aynı anda yapmak için kullanır. Bence sapkın annenin zihninde ve bebeğini yönlendirmesinde olanlar tam olarak bunlardır. Bir başka deyişle, Stoller'in (1968) öne sürdüğü gibi bebek böyle bir annenin "geçiş nesnesi" olur. Granoff ve Perrier de (1980), annenin bebeğiyle kurduğu türden sapkın ilişki konusunda benzer bir yorum yaparlar: Anne bebeği önce eksik olan penisi olarak, daha sonra da "oyuncak" ya da "şey" olarak görür; Granoff ve Perrier'e göre, bu, "fetişist sapkınların 'yarı-nesne' ilişkilerine benzer" (s. 85, benim çevirim).

Daha önce de söylediğim gibi, bir klinisyen olarak erkekte ve kadındaki sapkın eylemler arasındaki başlıca farkın amaç olduğunu gözlemledim. Erkekte edim, dışarıdaki bir yarı-nesneyi hedef alırken; kadında, ya kendi bedenine ya da kendi yarattığı nesneye, yani bebeğine yöneliktir. Her iki durumda da kadınlar bedenine ve bebeklerine yarı-nesne gibi davranır. İkinci çocuğuna şiddet uygula-

ması nedeniyle psikiyatrik değerlendirme için bana gönderilen bir hastayı anımsıyorum bu bağlamda. İlk hamileliği bir sürpriz olmuştu; ama hasta, bunu yalnız kalma korkusuna karşı bir güvence olarak görmüş ve hamileliğini sona erdirmemişti. Çocuk tamamen ona bağımlı ve tam anlamıyla onun denetimi altında olabilirdi. İlk bebeği doğduğunda kadın ona karşı tiksinti ve iğrenme duygularıyla dolmuştu. Ona tekmeyi vurmaya hazırdı ve biraz düşündükten sonra bu duyguları yenmek için bebeğin kendisinin bir parçası olduğu fikrini kafasına yerleştirmeye karar verdi; bebeğini, bazı günler sağ kolu olarak, bazı günler bacaklarından biri olarak düşünüyordu. Böylece içinden gelen bebeği dövme içgüdülerine hakim olabiliyordu. İkinci bebek gelince kadın "Bedenimde ikinciye yer kalmadı. Birinci hepsini kullanıp bitirdi" demişti.

Hasta, hırsızlığı meslek edinmiş, hayatının on yıldan fazla bir bölümünü farklı hapishanelerde geçirmişti. Karşı konmaz bir biçimde çocukluğundan beri, para, giysi, mücevher, kimde ne bulursa çalıyordu. İlk dönemde yakalanmamayı başarmıştı, ama ele avuca sığmadığı ve ana-babası onunla baş edemediği için birkaç kez ıslah evlerine gönderilmişti. Daha sonra şık mağazalarda hırsızlık yapmakta uzmanlaştı ve evlere girmek için de bir teknik geliştirdi. Soygunlarını genelde yalnız başına yapıyordu, çünkü kimseye güveni yoktu. Eğer parayı doğru kullanmış olsaydı, şimdiye dek çoktan zengin olacağını, ama "hırsızların kişiliğinin bir parçasının parayı almak ve har vurup harman savurmak" olduğunu söylüyordu. Bir mağazada hırsızlık yapmak istediğinde hissettiklerini ayrıntılarıyla betimliyordu. Hiçbir zaman kurbanlarını düşünmemiş, suçluluk ya da utanç duymamıştı. Bir nesnenin önünde duruyor, eğer yakalanırsa, bunun özellikle evindeki hayvanlar (bu açıdan çocuklarını hiç düşünmemişti) için ne kadar kötü olacağına, kendisi hapisteyken onların çok acı çekeceğine kendini ikna etmeye çalışıyordu; sonunda, bazen "hayvanları için de güzel bir şey" çalıveriyordu. Bazen elindeki malları satın alacak parası oluyordu, ama kendi kendine "Sermayeni tüketirsen aptallık edersin" diyordu. Bu, eylemlerinin sonuçlarından acı çekmediği ve hapis yatma fikrinin onu mutsuz etmediği anlamına gelmiyordu; ama kafası çok karışıktı.

Onu ilk gördüğümde, bana, bir oğlan olan ilk çocuğunun, yaşamında ilk kez ona "bir bilinç duygusu" verdiğini söylemişti. Sonra, bunu, anne olmadan önce eylemlerinin bir başka insanı etkileyebileceğinin hiç farkında olmadığını söyleyerek açıkladı. Bu keşfi ona katlanılmaz geliyor, çünkü hapisteyken kafasının içinde oğlunun sesini duyuyor ve oğlunun annesine gereksinimi olduğunu da biliyor. Çok bilinçli bir kararlılıkla, bu durumla başarıyla başa çıkmanın tek yolunun, oğlunu kendisinin dışındaki biri olarak düşünmekten vazgeçmek ve onun kendisinin bir parçası olduğuna inanmak olduğuna karar veriyor, böylece ikisi tek bir kişi olabileceklerdir: "Bebeğim de ben de bir kozanın içindeydik." Oğlu üç yaşındayken bir kız çocuğu oluyor ama onu kozanın içine alamıyor. Kızın bütün taleplerini aşırı buluyor, ona karşı saldırganlaşıyor ve onu dövmeye başlıyor. Uzun süre boyunca ondan nefret ediyor ve onu yaşamına giren davetsiz bir konuk olarak görüyor. Kızını dövmekten intikamla karışık nasıl bir doyum aldığını, ama sonradan bu yaptıklarından rahatsız olduğunu sonunda kabul etti.

Bir başka hasta da yedi yaşındaki kızının kendisine olan sevgisini fiziksel olarak göstermesine duyduğu yoğun ve karşı konmaz gereksinim nedeniyle tedaviye geldi. Üç yıllık tedavinin ardından, terapistine duyduğu güvensizliğe ve aktarım sürecinde boğulmaktan duyduğu yoğun korkuya bakmayı başardığında, kızının onun rahatsızlığına nasıl doğru bir "tanı koyduğunu" anlattı. Kızı ona "Anne, beni doğurduğunda bir bebek istiyordun ve bebeğin büyüyeceğini hiç düşünmedin. Artık on yaşındayım ve sen bana hâlâ bir bebekmişim gibi davranıyorsun ve benim gitmeme izin vermiyorsun" demişti. O zaman kadın küçük bebeğinde bulduğu hayali duyusal haz kaynağıyla ve kızın büyüyerek bağımsızlık kazanmasına duyduğu öfkeyle yüzleşmişti.

Diğer bir hasta, çok kaygılı ve aklı karışık olduğu için beni görmeye gelmişti. İki yaşında bir bebeği vardı ve onunla başa çıkamadığını hissediyordu. Ne zaman früstrasyona uğradığını hissetse ya da öfkelense bebeğini dövüyordu. Çocuğunu dövmek hastanın kaygılarından kurtarılmasını sağlıyor, hasta bunu cinsel haz için de kullanıyordu. Ama çocuğun gözlerinde zafer kazanmış bir ifade görüp

çocuğun kendisine kötü davranılmasından "neredeyse zevk aldığını" fark edince birden onu dövmeyi bıraktı. O zaman bebeğin kendisinden üstün konumda olduğunun, çünkü annesine kendini kaybettirmeyi başardığının farkına vardı. Artık "efendi" çocuk olmuştu.

Stoller'e göre, "Sapkınlıktaki düşmanlık, sapkınlığı oluşturan eylemlerde gizli bir hayali intikam biçimini alır ve çocukluk travmasını yetişkinlikteki zafere dönüştürme görevi görür" (1974, s. 4). Klinik deneyimlerimde, anneliğin sunduğu "durumun tam denetimini elinde tutma" fırsatı, kendi yaşamında yaralayıcı ve travmatik olaylar yaşamış kimi kadınların, bebeğine kötü davranmasına ve bebeği taciz etmesine uygun bir zemin hazırlar. Hırpalanan bebeklerin, transseksüellerin ve hepsinden öte, cinsel sapkınlıkları olan erkeklerin anneleri böyle kadınlardır.

Cinsel sapkınlıkları olan erkeğin daha sonraki yaşamında nesne ilişkilerinin bozuk olmasının en etkili belirleyicisi, annesiyle ilk ilişkisidir. Bebeğini hırpalayan annelerin güvensiz ve duygusal açıdan yoksun kalmış insanlar olduklarını kabul ediyoruz. Bu kadınların nasıl dayak attığına ilişkin anlatımlarında, öfkelenen bebek karşısında bir yengi kazanma unsuru vardır. Aynı örüntü, erkek çocuğunu kız gibi giydiren ya da tersini yapan annelerde de görülür; erkek çocuğun bir kız gibi davranmaması durumunda annenin sevgisinin geri çekilmesi tehdidi ve intikam duygusu her zaman vardır. Bu anneler, çocuğunun toplumsal-cinsiyetini kabullenememiştir; ve denetleyici gücünü çocuğa farklı bir toplumsal-cinsiyet vermek üzere kötüye kullanmışlardır. Bu kadınların kendi bebekliğinde kadınlığını aşağılayan yaşantılar geçirmiş olmaları da tesadüf değildir. Bu durumda yalnızca bir intikam unsuru değil, nesnenin insandışılaştırılması, yani insanlıktan çıkarılması da vardır. McDougall'ın belirttiği gibi:

> *İlk yaşlardaki anne imgesi, bütün neoseksüel yaratıcıların bilinçdışında süregiden çok önemli bir rol oynar. İdealleştirilmiş anne imgesi yalnızca annenin cinsel arzudan yoksun olduğunu öne sürmekle kalmaz, jenital farkların öneminin gizlice inkar edilmesini de içerir. Her neoseksüel senaryonun altında, cinsler arasındaki farkların cinsel arzunun uyanmasında rol oynamadığı inancı yatar.* (1986, s. 249).

Stoller'den (1968) öğrendiğimize göre, çocuğun çekirdek toplumsal-cinsiyet kimliğinin ortaya çıkmasında çok önemli unsurlardan biri, bebek-ana-baba ilişkisi, özellikle de Ödip öncesi ve Ödip dönemlerdeki ilişkilerin psikolojik yönleridir. Annenin çocuğunun cinsiyetini kabul etmesi, çocuğun çekirdek toplumsal-cinsel kimliğinin oluşmasında ve onaylanmasında son derece önemli bir rol oynar.

Çocuğun çekirdek cinsel kimliğinin oluşumunda anneliğin önemini bir başka hastam –bu kez erkek– hakkındaki klinik malzemelerle göstermeye çalışacağım. Bu hasta, kırklı yaşlarının ortasında, evli ve dört çocuk babası. Bana bir mektupla başvurdu. Mektubunda sıkıntısını şöyle anlatıyordu:

Yaşamımın çoğunu, kendini travesti ya da transseksüel duygu ve davranışlar biçiminde gösteren bir durumda geçirdim. Bu duyguları uzun süre bastırabiliyorum ama bir an geliyor ki artık onunla başa çıkamıyorum –tıpkı şu anda olduğu gibi ... ve ilk kez penisimi kestirmek bana mantıklı geliyor ... Bunu denetlememin ya da bastırmamın en iyi yoluna karar vermem için birinin bana yardımcı olmasına ya da kendimi bu amansız işkenceden kurtarmam için bir yol önermesine umutsuzca gereksinim duyuyorum ... Şu anda yaşadığım belirtiler birbirinden oldukça farklı iki kategoriye giriyor: Zihinsel ve fiziksel. Zihinsel açıdan kendimi yalnızca olmak istediğim kadar mükemmel olamadığım için kılık değiştirerek yaşamak zorunluluğu duyduğum o klişe durumdaki bir kadın gibi hissediyorum ... Bir "değişiklik" yapma olasılıklarını açıkça görebiliyorum. Bu amaçla şimdi kendimi çevremdekilerden duygusal açıdan neredeyse tamamen kopardım denebilir. Ama o zaman da çatışma şiddetleniyor ve soruyorum: İlk önce kime karşı sorumluyum? Hepsinin de kendi yaşamları olan ve olabilecek olan aile üyelerime karşı mı yoksa yalnızca bir tane değerli yaşamı olan kendime karşı mı? ... Fiziksel açıdan, gerilimi ancak erkek kıyafeti dışında herhangi bir şey giyerek azaltabiliyorum ... Fiziksel açıdan daha açık olan belirtiler şunlardır: Sabahları mide bulantısı, tüm gün kusma, iştahsızlık, ürperme hissi, sırtımın orta kısmında ağrı ve bana o anın yeniden "gelmek" üzere olduğunu söyleyen en belirgin işaret de göğüslerimin sertleşmesi ve acıması. Bu gibi anlarda, göğüs uçlarımın yün kazağıma değdiğini hissettiğimde içimden bağırmak geliyor ...

Belirtiler böyle devam ediyordu. Hastanın kendi sorununu anlatışından, yaşadığı büyük umutsuzluğu, üzüntüyü ve perişanlığı görebiliriz.

Bu vakanın açıkça gösterdiği gibi, sapkınlıklar söz konusu olduğunda mutluluk ve doyumdan söz edilemez. Şimdi hastanın geçmişini kısaca inceleyelim. Tahmin edebileceğiniz gibi, bu geçmiş çok karmaşık ve kendine özgüydü. Hasta yaşamının ilk yıllarında her türlü saptırıcı tavırla kuşatılmıştır. İki çocuklu bir ailenin ikinci çocuğudur. Bir ablası vardır. Bir yaşındayken (savaş sırasında) "güvenlik nedenleri"yle teyzelerinden biriyle yaşamaya gönderilir. İlk anılarında, kaybolmuşluk duyguları vardır. Teyzesiyle geçirdiği zaman boyunca aklının çok karışık olduğunu anımsamaktadır. Teyzesi sıcak ve sevecen bir kadındır, ama hastam üç yaşındayken, eğer bütün isteklerine uymazsa, ondan sevgisini çekeceğini çocuğa açıkça belli etmiştir. Ona kabul ettirmeyi istediği koşullar, yalnızca kız gibi giyinmek değil, öyle de davranmaktır. Hastam yaşamının o döneminde duyduğu kaygıyı hâlâ unutamamıştı. Başlangıçta teyzesinin tuhaf isteklerine karşı çıkmaya çalışmış, ama kısa süre sonra bunun sonucunun tam anlamıyla yalıtılmak olacağını fark etmiştir. Ne de olsa annesi onu çoktan terk etmiştir; yılda birkaç kez kart göndermektedir, ama onu görmeye hiç gelmez. Bundan sonra, teyzesinin ondan istediği her şeyi yapmaya başlar.

Teyzesinin bir kızı olmuş, ama çok küçük yaşta ölmüştür. Teyze, yeğenini bir kız okuluna göndermeye karar verir gibi davranmayı öğretir; tıbbi nedenlerle ara sıra Londra'ya gitmekte ve orada çocuğu bir doktor arkadaşına muayene ettirmektedir. Hasta on iki yaşına geldiğinde inandırıcı bir biçimde kız çocuğu gibi görünmektedir artık, öyle ki aileden birinin düğününde onu nedime yaparlar. Oğlunu teyzesiyle yaşamaya gönderdiğinden beri hiç görmemiş olan annesi, tören sırasında kızkardeşiyle gelen o güzel "kız"ın aslında kendi oğlu olduğunu fark edince, hastam, sıra dışı bir skandalın nesnesi oluverir. Annesi, bağırışlar, ağlamalar ve çığlıklar arasında onu alıp oradan götürür. Ona şiddetli bir ceza vermekle kalmayıp hemen bir erkek okuluna gönderir. Ama okulda çocuğun çektiği acı, işkence ve gördüğü aşağılanma öyle bir boyuta ulaşır ki

sonunda anne onu teyzenin yanına geri gönderir. Çocuğun kendisinin artık ilgilenemeyeceği kadar hanım evladı ve aptal olduğunu söyler. Hastam, teyzesinin yanına dönmekten hoşnuttur, ama işler artık eskisi gibi olmayacaktır. Şimdi "erkek" olduğu için teyzesinin onun küçük görmesine katlanması gerekmektedir. Bu vakada daha derine inmek istemiyorum; şimdiye dek anlatılanların, o iki kadının annelik rolünde bu zavallı çocuğa bebekliğinden ergenliğine kadar verdiği korkuları aktarmak için yeterli olduğunu düşünüyorum.

Anneyle çocuk arasındaki sapkın ilişkilerin kendine özgü psikopatolojisini ele alan psikanalitik çalışmaların sayısı çok azdır. Bunlar arasında özellikle Sperling'in (1959, 1964) çalışmaları, ortaya koyduğum bulguları daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır. Aşağıdaki alıntılar adı geçen çalışmalardandır: "Belli çocukluk yaşantılarının, sapkınların yaşamı üzerindeki etiyolojik etkilerini analizlerin yeniden yapılandırılmasıyla değerlendirmek, özellikle de ayartma farkları pek göze batmadığından, kolay değildir" (1959, s. 236); "... bence, çocuklarda sapkın cinsel davranışlar, dinamik olarak süperegoda, ana-babanın belli bilinçsiz tutumlarının içselleştirilmesi sonucu ortaya çıkan bir bozukluktur. Çocuklar söz konusu olduğunda bu süperegonun alındığı nesnelerin bilinçdışı tutumlarını değiştirmenin terapi açısından vazgeçilmez bir gereklilik olduğunu düşünüyorum" (1959, s. 238). "Anneyle çocuk arasında *sapkın bir nesne ilişkisi türü olarak* betimlediğim [1959] ilişki, çocuğun patolojik ego ve süperego işleyişinde genetik bir etkendi" (1964, s. 484, vurgular bana ait).

Sperling'in "*sapkın bir nesne ilişkisi türü*" ne gönderme yapmasına ve travesti erkek çocukların kendilerinden önce annelerini çözümlemeye almasına karşın, sapkın annelikten bir daha söz etmemesi, bizi düş kırıklığına uğratır. Bunun bir istisnası Sperling'in iki anneden gelişigüzel bir biçimde söz ederken şöyle demesidir: "İki anne de cinsel fonksiyonları açısından yeterli görünüyorlardı ve kadın olmaktan zevk alıyorlardı. Kadının rolü onaylanmıyor değildi: Aslında, belli kadın etkinliklerine, *özellikle de annelik işlevlerine*, çok değer veriyorlardı. Onlarla karşılaştırıldığında erkeğin rolü bazı açılardan daha önemsiz görünüyordu, çünkü çocukların bakımı,

erkeğe verilmemişti" (1964, s. 485, vurgular bana ait). Sperling, sapkın çocukların annelerinin tedavi edilmesini savunurken bile, bunların anneliğinde herhangi bir sapkın tavrı kavramsallaştırmaya yanaşmaz ve bunun yerine "çok değer verilen annelik işlevleri"nden söz eder. Kişisel olarak ben, o hastaların anne olarak güç konumlarını kötüye kullandığına ve benim sapkın annelik tutumları dediğim şeyi gösterdiğine inanıyorum. Birinci Bölümde belirttiğim gibi, bu kadınlara doğru tanı konamamasının bir nedeni, toplumun anneliği yüceltmesi ve anneliğin karanlık tek bir yönü olabileceğini bile reddetmesidir.

Gallwey şöyle der:

> *Kadınlar,* bedenlerini daha dolaysız biçimde kullanabildiği için erkekler karşısında avantajlıdır; çünkü bedenin idealleştirilmesi, idealleştirilmiş biçimde "ilk besleyen nesne" olma fantezisini desteklemek amacıyla, *toplumsal bir temele dayanılarak yüreklendirir ... Cinsel sapkınlıkların, çoğu suçlu davranış biçiminin ve baskın davranış biçimlerine genel olarak duyulan aşırı güvenin, ideal anne nesnesi prototipleriyle özdeşlemede ya da bunlara egemen olmada başarılı olduğu inancını sürdürmek için daha ileri gitmesi gereken erkeklerde çok daha yaygın olmasının bir nedeni, büyük olasılıkla budur.* (1985, s. 134, vurgular bana ait)

Gallwey, bu mükemmel çalışmada, "besleyen nesne"nin stresli koşullar altında mutlak bir egemenlik ve denetim nesnesi haline gelmesinin mümkün olduğu annelikte, kadın cinsel sapkınlığının özüne çok yaklaşır; ancak kadın bedenini ve anneliği aşırı idealleştirdiği için bu sonuçtan çark eder. Annede varolması olası saptırıcı yetileri görmezden gelir.

Anne olmanın altında yatan bilinçsiz güdülenmelerin önemi yadsınmamalıdır. Raphael-Leff'in, annelik modelleri ve bebeğin annesi üzerindeki etkisi hakkındaki araştırması bu konuyla ilgilidir. Raphael-Leff, iki temel annelik modelini betimler. Bu modellerden birinde anne, bebeğin kendisini ona uyarlamasını ister ve burada kendisi "düzenleyici"dir; diğerinde ise kendisi bebeğe uyar ve "kolaylaştırıcı"dır. Bu çalışma, orta sınıftan meslek sahibi kadınlar

üzerinde yapılmıştır. Raphael-Leff, bebeğin, annesinin "umutları ve vaatleri" üzerindeki etkilerini (anlaşma-etki) ele alır. Bana öyle geliyor ki, ciddi bir psikopatolojisi olan kadınlarda, bebeğin kendisine yoğun bağımlılığını ve ikisinin sembiyozunun yarattığı özel yakınlığı hoş karşılayan kolaylaştırıcı anne, ciddi biçimde rahatsızlanırsa, travesti, fetişist ya da transseksüel erkek çocuklar yetiştirmeye meyleder. Öte yandan, düzenleyici anne de, yine aşırı durumlarda, bebeğini hırpalayabilir.

Rinsley de (1978), sınır kişilik psikopatolojisinin başlangıcındaki anne-bebek etkileşimini betimlerken bize benzer bulgular sunar. Burada anne, edilgen ve bağımlı olduğu sürece bebeği ödüllendirir, bebek saldırgan veya girişken davrandığı zaman ondan sevgisini çeker. Rinsley'e göre, gelecekte sınır kişilik geliştirecek ergenin ya da yetişkinin annesi bebeğinin gurursuz bağımlılığından zevk alır ve onun doğuştan gelen ayrılma/bireyleşme dürtüsünü sürekli olarak engeller. Ama bu zevk alma süreci en saf durumunda kısa ömürlüdür, doğumdan sonra yalnızca iki ay sürer. Bu nedenle Rinsley'e göre,

> *Gelecekte sınır kişilikte bir çocuk ya da yetişkin yaratacak olan anne, tipik olarak, yeni doğan bebeğiyle yaşantıları sorulduğunda gülümseyerek mutlu bir doyum içinde kendini kaybeder, ancak daha sonra, doğumu izleyen ilk yılın ikinci yarısı ve sonrasında, bebeğin giderek etkinleşmesinden söz ederken, kaşlarını çatar, duygusal hoşnutsuzluğunu ya da bebeğini küçük gördüğünü ifade eder ... Sınır kişiliğin annesi, çocuğuyla, o önemli dönemde kendi annesinin onunla ilişki kurduğu biçimde ilişki kurar ... Psikotik annenin anneliğinde mutluluk yoktur. Psikotik anne, çocuklarına ancak onları kişiliksizleştirerek ve geçici ya da fetiş benzeri nesnelere dönüştürerek tepki verir.* (ss. 45-6)

Kimi kadınların bebeğin kendi bedenini işgal ettiği annelik dönemindeki işlevlere karşı da sapkın tutumları olur. Bir kadının hamile kaldığı zaman bilinçdışı sapkın güdülenmeleri olabileceğini ve kendi bedenini sapkın biçimde yönettiğini zaten görmüştük. Böyle bir kadın, doğum sırasında bedeninde çok şiddetli olabilecek doğum sancıları hisseder. Kimi kadınlar, bebeğinin bedenine "yapış-

ma"ya ve ona tamamen sahip olmaya büyük bir gereksinim duyarlar; doğum, bu birincil gereksinime karşı koyar. Bebek hayatta ve hatta kimi açılardan bağımsız olduğu zaman, anne öfke ve hatta intikam arzusu duyabilir. O zaman bedenini yoksullaşmış görmekle kalmaz, bu çok önemli ayrılık nedeniyle çok derinden aşağılandığını duyumsar. Bu, tam bir darbe gibi yaşanır. Yeni varlık şimdi kendine ait bir yeri fethetmek için mücadele etmektedir. Anne aşırı bir sarsıntı yaşar. Ne de olsa hamile kadının hamileliği hemen anlaşılır ve toplum onu her türlü ayrıcalıkla, ilgiyle ve saygıyla ödüllendirir; ama bebek doğduğu anda birdenbire bunların hepsini geri alır. Daha da kötüsü, bebeğin duygusal, fizyolojik ve biyolojik bütün yeni talepleri şimdi kadına yöneliktir. Bu, doğum sonrası çöküntüyü kısmen açıklayabilir.

Burada annenin duygusal dengesinin oynadığı rolün önemini bir kez daha görüyoruz. Bu, bebeğin annesinden ayrılması ve bireyleşmesi, aynı zamanda da kendi toplumsal-cinsel kimliğini edinmesi açısından çok önemlidir. Ama gelecekte sapkın olacak kişinin annesi tam ters biçimde davranır. Daha önce Sperling'in yaptığı gibi, Chasseguet-Smirgel de (1985b) anneyle oğlu arasındaki ilişki sürecini ve annenin oğlunun gelişimine nasıl müdahale ettiğini anlatır; ama bunu, herhangi bir sapkın anne tutumuna açıkça atfetmez. Anne yalnızca besbelli bir erkek çocuk olan sapkının annesi konumunda dikkate alınır. Chasseguet-Smirgel şöyle devam eder: "Sık sık sözü edilen sapkınlıkların etiyolojisindeki bir özellik, annenin çocuğuna karşı baştan çıkarıcı ve karmaşık bir tutum sergilemesinin sıklığıdır" (s. 12). Burada, çocuğun kişiliğinin sapkın gelişimini desteklemiş olan kişi anne de olsa, annenin psikopatolojik özellikleri betimlenmemiştir.

Ben, anneliğin bazen bilinçdışı sapkın nedenlerle seçildiğini öne sürüyorum. Kadın, anneliğe ulaşarak otomatik olarak efendi rolüne de ulaştığını bilecektir. Bu efendi, taleplerine yalnızca duygusal değil biyolojik açıdan da boyun eğmek zorunda olan bir başka varlığın tam denetimini elinde tutacaktır; denetim altındaki varlık taleplere ister uysun ister uymasın. Aslında kendini yetersiz ve güvensiz hisseden kimi kadınların, duygusal beslenmenin ken-

disine açık tek yolunu bir çocuk olarak gördüğü ve fiziksel sevgiye açlığını o çocukla karşılamaya çalıştığı genel olarak kabul edilmektedir. Birlikte çalıştığım anneler bazen bunun çocuk üzerindeki olumsuz etkilerinden kaygı duyuyor bazen de bununla hiç ilgilenmiyor gibi görünüyorlardı.

Ana-babalar, kendi erkeklik ya da kadınlık duygularıyla ilişkili aşağılayıcı durumlarda kalmış oldukları için "normal" taleplere yeterli bir biçimde yanıt veremezler. Stoller'in yapıtından bildiğimiz gibi, oğlan çocuk bir erkek haline gelirken bu yaşantılara sapkın bir ruhsal yapı geliştirerek tepki gösterebilir. Chasseguet-Smirgel'e (1985a) göre, erkek çocukta sapkın yapı, annesi ona "ergenlik öncesi penisiyle mükemmel bir eş" olduğunu hissettirdiği zaman yerleşir (s. 29). Peki ya sırf cinsiyeti kadın olduğu için doğduğu andan itibaren ana-babası tarafından küçük görülen kız çocuğa ne olur? Geleneksel sapkın erkek çözümü ona açık değildir. Ama o kız çocuğu anne olduğu zaman, bir kadın olduğu gerçeği yüzünden kendinden intikam almak için bilinçsiz de olsa başka araçlar bulur. Chasseguet-Smirgel'in, kadının, sevgi nesnesi olarak babasını beklemeye zamanı olduğu için, sapkınlığın kadınlarda erkeklere oranla daha az yaygın olduğu görüşüne katılmıyorum. Sapkın kadın bekler, ama babasının sevgisi için değil, yaşamının çok erken bir döneminde karşılaştığı aşağılanmanın intikamını almak için bekler.

Zilbach (1987), kendi tabiriyle kadının "etkin yutma"sını normal kadın gelişiminin bir parçası olarak tanımlamakla, tesadüfen de olsa benim sapkın annelik kuramımı destekler. Bence sapkın anne bu "etkin yutma"yı öyle bir biçimde kullanır ve saptırır ki bebeğini kendisinin bir parçası olarak yaşantılar; hem de öyle bir parça ki bırakın bireyleşmesi, gitmesine ya da kendi cinsel kimliğini oluşturmasına dahi izin vermez. Bebeğinin kendi uygunsuz gereksinimlerine tepki vermesini sağlamaktan büyük bir mutluluk duyar.

Sapkınlıklarda işlev gören bazı psikodinamik ilkelerin, kadınlarda, anne oldukları zaman ortaya çıktığını görebiliriz. Kadınların üreme, yani hamile kalma ve bebeği kendi bedeninin içinde taşıma yetisi, sapkın ilişkilerdeki abartılı ve epeyce bozulmuş bazı duygusal özelliklerin aynılarını, nesne ilişkilerinde verir kadına. Bunlar,

diğer kişiyi yutma, nesneyi kişiliksizleştirme ve işgal etme, onun tam denetimine sahip olma ve ötekiyle birleşme arzularıdır.

Ödip, Coriolanus ve Hamlet'in sık sık ve dolu dolu çözümlenmesine karşın, Jocasta, Volumnia ve Gertrude'a çok az ilgi gösterilmiş olması şaşırtıcı değil midir?

Bunlar, sapkın anneliğin en iyi bilinen yazınsal örneklerindendir. Oğulları üzerindeki güçlerini istismar etmiş, kötüye kullanmışlardır. Yazın alanı şimdiye dek, yalnızca oğulların (Stewart'ın (1961) "Jocasta'nın Suçları" adlı dikkate değer çalışması da dahil olmak üzere çok az sayıdaki istisnayı saymazsak) psikopatolojisini anlamakla ilgilenmiştir.

Yazın alanında bir diğer örnek de Medea'dır ve Medea yalnızca anneliğin gücünü değil, "biyolojik saat"in, bir kadının eylemlerini nasıl belirlediğini de gösterir. Medea son derece zekidir, güçlüdür, sever ve sevilir. Tüm bunlardan bir anda yoksun kaldığı zaman ise, kendisine kalan tek gücün farkına varır: Çocukları. Çocuklarını, kocası Jason'a karşı duyduğu intikamın hedef tahtası yapar. Jason, çok daha genç ve güçlü bir gelin için onu terk etmeye karar verdiğinde, Medea, ustalık ve incelikle düşünerek ona olabilecek en büyük acıyı yaşatacak bir kumpas kurar. Çocuklarını öldürecektir. İçine düştüğü durum ona o kadar acı vermektedir ki, eylemlerini haklı bulur ve planladığı korkunç şeyi yirmi dört saat içinde yapar.

Ben, anneliğin bir sapkınlık haline gelmesinin, iç zihinsel yapıların çökmesinin bir sonucu olduğunu; ve bu çöküşte, annenin duygusal açıdan kendisini bebeğinden gelen çok büyük psikolojik ve fiziksel taleplerle baş edemeyecek kadar yıpranmış hissettiğini, üstelik başka kaynaklardan haz alacak gücünün ve kudretinin olmadığını ileri sürüyorum. Bu kadına göre, çevresinde herhangi bir yardım alacağı ya da destek göreceği bir dünya yoktur o yüzden uygun olmayan ve sapkın davranışlara yönelir; bu da ters teper ve kendisini daha güçsüz hissettirir. Bebeği üzerindeki duygusal ve fiziksel yetkisi sayesinde kadın, sapkın davranışlarını ulaşabileceği tek güç kaynağı olarak görür. Bu nedenle sapkın annelik, en azından üç kuşak boyunca devam eden bir sürecin ortaya çıkardığı duygusal dengesizliğin ve yetersiz bireyleşmenin bir ürünü kabul edil-

melidir. Kültürümüzün tamamı, annelerin bebekleri üzerinde mutlak egemenliği olduğu fikrini destekler; böylece biz de sapkın annenin aklından geçirdiği ve kötüye kullandığı tuhaf fikirleri yüreklendirmiş oluruz. Anneliği, kimi kadınların sapkın davranabileceği gerçeğini dışarıda bırakacak kadar körü körüne yüceltirsek, ne anneye, ne çocuklarına ne de genel olarak topluma yardım edebiliriz. Bir sonraki bölümde bu durumun örneklerini ele alacağım ve toplumun kadınların konumundan beklentilerine ve bu konuma karşı tutumlarına ilişkin son bir yorumda bulunacağım.

V

Ensest yapan anneler:

Çocuğun başkasının yerine konması

Acaba anneler bizim sandığımızdan daha mı çok ensest yapıyorlar ve ensest sandığımızdan daha sık olarak annenin girişimiyle mi başlıyor? Anneliği idealleştirmemiz bunu algılamamızı engelliyor mu? Hiç kuşkusuz engelliyor ve bu nedenle de özgün Ödip durumunda bile Jocasta'nın sorumluluğunu fark edemiyoruz. Oysa en önemli ensest vakası Jocasta'nınkidir.

Her zaman annesini değil de Ödip'i suçladık. Burada bir kez daha olayın sorumluluğunu yalnızca erkek çocuğa yüklüyor ve sonuç olarak, Ödip'in annesini bilinçdışında "tanıdığını" ve onunla evlenmesinin sapkın bir davranış olduğunu kabul ederek, bir kompleks için yepyeni bir kavram geliştiriyoruz. Aslında Jocasta'nın oğlunu tanıması için sahip olduğu donanım –bilinçli olarak da– oğulun an-

nesini tanıması için sahip olduğu donanımından daha fazlaydı. Jocasta, Ödip'in hayatta olabileceğini bilen tek kişiydi; Laius onun ölmüş olduğuna inanıyordu. Peki neden kendi ensest arzularını hayata geçirdiği için tamamen değilse de, büyük ölçüde Jocasta'yı sorumlu tutmuyoruz? Jocasta'nın kendisi sapkın değilse bile, besbelli ki çok sapkın bir erkekle ilişkideydi: Kocası Laius, yalnızca homoseksüel değil pedofilikti de (çocuk seviciydi); ve çocuk istememesinin en önemli nedeni de buydu. Jocasta, sapkın bir ilişkinin kurbanı olmayı seçtiğine ilişkin belirtiler göstererek (klinik benzetme burada da geçerlidir), Laius'la evlenmekle kalmamış, üstelik hamile kalmak için onu sarhoş etmeyi de başarmıştır. Bir başka deyişle, çocuğu üzerindeki gücünü çoktan göstermiştir ve bu güç daha sonra onu, bebeğinden doğduğu anda kurtulmaya da itecektir. Jocasta bilinç dışında da olsa yitirdiği çocuğunun izini süreceğini –ya da oğlunun gelip onu bulacağını– biliyor da olabilirdi. Annelik gücünün yerini daha sonra ensest ilişkinin gücü alacaktır ve bu güç Jocasta için daha ödüllendiricidir.

Araştırmacılar, Ödip kompleksine koşut bir Elektra kompleksi geliştirmeyi gereksiz görürler, çünkü bu işi Jocasta zaten yapar. Acaba bu yine, zayıf cins olarak kadını cinsel saldırının hiçbir zaman saldırganı değil, her zaman kurbanı olarak görme eğilimi midir? Kadınların her zaman kendi sapkın cinsel tasarımlarını uygulamaktan âciz olduğuna ve cinsel fantezilerini hayata geçirenlerin yalnızca erkek çocuklar olduğuna inanılmıştır. Bence, kadının cinsel gelişimiyle ilgili kuramların pek çoğunun temeli kötüdür; çünkü bu kuramlar kısmen, her zaman varolan bir "toprak ana" gereksinimi üzerine kurulmuştur. Toprak ana o kadar idealleştirilmiş ve hatta idolleştirilmiştir ki hataları göz ardı edilir. Kadın, ya penis kıskançlığı ikileminde güçsüz kalmıştır ya da yeni feministlere göre, toplumsal tutumların kurbanı olmuştur. Hatta, erkekten daha önemsiz olarak değerlendirildiği için küçük görülmüştür. Öyle görünüyor ki hepimiz, hangi açıdan bakarsak bakalım, kadınların ya güçten tamamen yoksun bırakıldığı ya da erkek karşılıklarının cinsel nesnesi ve kurbanı yapıldığı bir sistemin sessiz suç ortaklarıyız. Kadınlara, doğurganlıkla ve kadınlıkla derinden ilişkili olan ve za-

man zaman kendini sapkın biçimlerde göstermesi mümkün olan benzersiz işlevleri nedeniyle herhangi bir sorumluluk duygusu vermiyoruz. Jocasta da Ödip de bu ensest ilişki hakkındaki gerçeği öğrendikleri zaman, hemen intihara kalkışan neden Jocasta oluyor? Belli ki Ödip olan biteni çabucak kavrayamıyor; demek ki gerçek, Jocasta'ya çok daha yakın.

Bir süre önce, belli sıkıntıları olan kadınlara ilgimi bilen ve başka bir ülkeden bir kadın, benimle bağlantı kurdu. Bence benimle konuşmasının nedeni, duyduğu aşırı kaygıya artık katlanamamasıydı ve benim ondan başka bir yerde yaşıyor olmam gizlilik konusunda ona fazladan bir güvence veriyordu.

Otuz sekiz yaşında ama daha genç duran, zeki, dış görünüşü derli toplu bir kadındı. Sıkıntısını zorlukla ve acıyla da olsa anlatabiliyordu. Benim kadın olmamın, yıllardır içinde sakladığı korkunç bir sırrı bana açmasını olanaklı kıldığını söyledi. Belki onu anlayabileceğimi veya en azından ona vereceğim tepkinin empatik olacağını düşündüğünü de ekledi.

Onun neden bu kadar kaygılı olduğunu başlangıçta açıkça değerlendiremedim. Yirmi bir yaşındaki oğlundan ve onun evden ayrılmaya karar vermesinden telaş içinde söz ediyordu. Başlangıçta oğlunun iyiliğini düşünmek gibi görünen tutumunun, tamamen yalnız kalmaktan duyduğu yoğun umutsuzluğun bir ifadesi olduğu sonradan ortaya çıktı. Kadın, bu olayı, gerçekten de yaşamının sonu gibi görüyordu.

Nihayet bana kişisel geçmişini anlattı.

Bir cennette büyüdüğümü söyleyebilirim; istediğim her şeye sahiptim. Annem de babam da üzerime titrerlerdi. Ama ben yedi yaşındayken babam aniden öldü. Bunun üzerine annem dünyadan elini eteğini çekti ve kendisini her şeyiyle bana adadı. Başlangıçta kendimi çok ayrıcalıklı hissediyordum, ama daha sonra boğuluyor gibi olduğumu ve normal gelişimimin zarar gördüğünü fark ettim. Okula gitmeme ve arkadaş edinmeme izin vermiyordu annem. Yaşamımın bu biçimde işgal edilmesine karşı mücadele etmeye çalıştım, ama işe yaramadı. Annem bütün eylemlerimi sürekli izliyordu. Onun düşüncelerime ve hayallerime bile müdahale ettiğini hissediyordum. Banyoda fazla uzun kalırsam,

yanıma geliyor, bana tuhaf bir biçimde bakıyor ve her zaman çok özel sorular soruyordu. Her şeyime o kadar çok karışıyordu ki kafamın içine girmek istediğine inanır oldum. Ergenlik çağına geldiğimde ve ilk kez âdet gördüğümde durum daha da kötüleşti. Başlangıçta ben sanki mide bulandırıcı bir yaratıkmışım gibi kendini benden geri çekti, ama sonra yabancı erkekler ve onların yalnızca cinsellikle ilgili kirli isteklerinin getirebileceği tehlikeler hakkında benimle tehditkar konuşmalar yapmaya başladı. Annem benim genç bir kadın olmama katlanamıyordu. Yalnızca Pazar günleri, kiliseye gitmek için evden çıkıyorduk ve o günlerde vahşi bir hayvan gibi oluyor, yanıma yaklaşan herkesi izliyordu. O da çekici bir kadındı, ama dini kurallara göre yetiştirildiği için aşırı sert ve hoşgörüsüzdü. Hiç kimsenin evimize gelmesine izin vermezdi ve biz de dini bayramlarda bizi evlerine çağıran akrabaları ziyaret etmek dışında hiçbir yere gitmezdik. Bu çağrılardan birinde, hoş görünüşlü bir erkekle tanıştım. Bana karşı çok nazik davrandı. Ona âşık oldum, ya da belki onda bir çıkış yolu buldum. On altı yaşında evlendim ve hamile kaldım.

Annem onu yalnız bıraktığım için beni hiç bağışlamadı; bebeğin doğumu bile fikrini değiştirmeye yetmedi. Oğlum beş yaşındayken kocam bir trafik kazasında öldü. Annem sanki onu hiç terk etmemişim gibi yanıma geldi, ama ayrı kalmamızın daha iyi olacağını söyledim ona. Daha sonra annemi yanımda istemeyişimin nedeninin, oğlumu hiç kimseyle paylaşmaya niyetli olmayışımdan kaynaklandığını fark ettim. Hiç kimseyle rekabet etmeden yalnız olmalıydım. Oğlumla aramda öyle güzel bir ilişki yarattım ki hayatımda artık başka bir erkeğe gereksinim duymuyordum.

Birlikte tatillere çıkıyorduk. Deniz kenarında keyifli bir tatil geçiriyorduk bir sefer; mini eteklerin çok moda olduğu dönemdi. Bu tatil, benim yaşamımda bir dönüm noktası oldu. O sıralar oğlum on dört yaşındaydı. Tatil yaptığımız yerdeki bir otele gençlerle dans etmeye gitmiştim ve içkiyi biraz fazla kaçırmıştım. Odaya döndüğümde oğlumu yatağının içinde ağlıyor buldum. Kaygı içinde nedenini sordum. Bana, beni dans ederken izlediğini, kendini terk edilmiş hissettiğini ve o gençleri çok kıskandığını söyledi. Ondan bunları duyunca içimi büyük bir huzur ve hoşnutluk duygusu kapladı; geçmişteki bütün o acılar ve zorluklar artık boş görünüyordu. Ben kazanmıştım: O tamamen bana aitti. İkimiz sonsuza kadar baş başa olacaktık. Yatağa yanına yatıp onu avutmak bana çok normal gelmişti. Ona olan sevgimi en doğal bir biçimde göstermek istedim. Çok mutluydum, çok da şehvetliydim. Ona sevişme sanatını ben gösterdim. Zaman içinde ona adım adım ne ya-

pacağını ve nasıl yapacağını öğrettim. En harika sevgiliyi yaratmıştım; ikimiz de uçuyorduk. Bu, bütün bir yıl boyunca sürdü. İkimiz de başka kimseye gereksinim duymadık. Dünyamız mükemmeldi. Oğlum, mutlu ve rahat bir genç adam gibi görünüyordu.

Dışımızdaki dünyaya, aramızda normal bir anne oğul ilişkisi olduğunu göstermek için gereken her türlü önlemi almış durumdayım. Bütün yaşamımı ona bağladım; bu durumun sonsuza dek sürmesini sağlayacak ekonomik gücüm de var. Oğlumun bana ihanet edebileceği hiç aklıma gelmezdi. Ama liseyi bitirdikten sonra huzursuzluk belirtileri göstermeye ve kendi istediklerini yapmaya başladı. İlk önce yüksek öğrenim için yurtdışına gitmek istedi; ama gitmesine izin veremezdim. Başlangıçta, onu benimle kalmaya ikna etmek kolay oldu, ama o benden ayrılmak kararını hâlâ sürdürüyormuş. Oğlum dışında yalnızca annemle görüşüyorum. Her Pazar görüyorum annemi, ama ona gittiğimde bile oğlumun bu durumdan yararlanacağından ve başka biriyle görüşeceğinden korkuyorum. Daha genç görünmek için kendime iyi bakıyorum; her zaman bakımşımdır. Oğlumla hem gündüzlerimiz hem de gecelerimiz o kadar dolu ki.

Oğlum on beş yaşındayken şiir yazmaya başlamıştı. Şiirleri öyle tutkulu ve olgundu ki öğretmenlerinin onları okuyup olan biteni tahmin etmesinden korkmuştum. Eskiden şiirlerini bana okurdu, ama son zamanlarda onları bana göstermeyi reddediyor. Kağıtlarını karıştırdım ve şiirlerinin artık intikam arzusuyla dolu, alaycı ve öfkeli olduğunu gördüm. Hatta benden kurtulmak için çok akıllıca bir plan yaptığını da biliyorum. Ama umurumda değil. Ona söylediğim gibi, eğer beni terk ederse, kendimi öldürürüm. Zaten onsuz yaşamanın bir gereği yok.

Bu kadının anlattıkları içimde öyle güçlü ve karmaşık duygular uyandırdı ki tarafsızlığımı tekrar kazanmam uzun zaman aldı. Onun yoğun acısına, umutsuzluğuna ve çaresizliğine nasıl tepki vereceğimi bulmaya çalıştım. Onu, yedi yaşındayken, babasının ani ölümünden kısa süre sonraki haliyle görmeye ve bu küçük kızın aklını karıştıran duygularla nasıl boğuştuğunu zihnimde canlandırmaya çalıştım. Belki başlangıçta tam bir sarsıntı ve duygusuzluk yaşadığını, sonra bunların yerini büyük olasılıkla annesinin bütün ilgisini yönelttiği nesne olmanın verdiği mutluluğun aldığını düşündüm. Görünüşe bakılırsa annesi, yalnızca inkar ve yalıtma düzeneklerini kullandığı patolojik bir yasa girmişti. Küçük kız, babası-

nın ölümünden duyduğu üzüntüyü açıkça hiç göstermemişti, çünkü annesini üzmek istemiyordu. O sıralarda annesinin sürekli ilgi gösterdiği tek nesne olmaktan o kadar zevk alıyordu ki babasının ölümünden suçluluk duymuş da olabilirdi. Anne ve çocuk, kapalı bir devre oluşturmuşlardı ve bu, kız çocuk ergenliğe yaklaşırken bozulmaya başlamıştı, çünkü o zaman annesi kızıyla yakın ilişkisinde bir tehdit hissederken, kız da (içinde ensest unsurları olması mümkün) ilişkinin niteliğinin kendisini boğduğunu hissetmeye başlamıştı. Hastamın annesini öldürme tasarımları kurmuş olması ve manik bir heteroseksüel hamle olarak zamanından önce yaptığı evlilik yoluyla ondan kaçmanın tek çıkar yol olduğunu düşünmüş olması da olasıydı.

Kadının kocasıyla cinsel sorunları olmuş olabilirdi. Annesiyle bağlantısı kesildiği ve üzerine kendi anneliğinin sorumlulukları yüklendiği için içerlemişti. İşte o zaman bir âni ölümle daha karşılaştı ve bu, onu, çocukluğunda kendi annesinin içinde bulunduğuna koşut bir durumda bıraktı. Ama bu sefer denetim ondaydı. Annesi gibi o da üzüntüsünün üstesinden gelemedi ve duruma bildik, manik bir tepki vererek kendi çocuğuyla mükemmel bir devre oluşturdu. Acaba kendisine yapılanları oğluna yapma kaderinden kurtulabilir miydi? Oğluna bireyleşme duygusu kazandırmak, onun büyümesine ve kendi yaşamını sürmesine olanak mı tanımalıydı? Yoksa durumu, annesinden daha da ileri götürüp oğluna, oğlunun kendisini terk etmesini güçleştirecek hatta neredeyse olanaksız kılacak kadar çok haz mı vermeliydi? Kadının iki seçeneği vardı ya da diyelim ki kadın, önünde iki seçenek görüyordu: Annesine geri dönmeye çalışmak ya da oğlunu, gelecekteki eşi olarak güvenceye almak. İkinci yolu seçmesi için fazla zaman geçmesi gerekmedi. Kendi kendime anımsatmalıyım ki, bu kadın, geçmişi ve dışarıdaki ve kendi içindeki kaynakların yetersizliği nedeniyle, duruma başka bir çözüm göremiyordu. Eli kolu bağlanmıştı; başka seçeneği olmadığını hissediyordu. Oğlunu cinsel eşi gibi kullandığı için sapkın bir anne miydi? Ben onun sapkın bir kurban olduğuna inanıyorum. Önce kendi kurban olmuş, sonra da oğlunun tek cinsel haz kaynağı olmayı sağlamak üzere onun üzerindeki egemen konumu-

nu kullanarak, onu kurban etmişti.

Bu hastaya ve onun üç kuşaklık sıkıntısına duyduğum acıma duygusu, bana, Shengold'un bir içgörüsünü getirdi: "Terapiye gelenlerin çoğunun, terapistlerin ana-babayı *kollama* yerine *suçlama* eğiliminde olduğunun, bu yönde karşıaktarım verdiğinin farkında olduklarını gördüm. Terapistin, ana-babanın yıkıcı olduğunu (zihinsel açıdan kabul etseler bile) reddetme gereksinimi, Ödip kompleksini reddetmeye duyduğu ihtiyaca benzer ve onun kadar yoğun ve karmaşıktır" (1979, s. 554, italikler yazar ait). Ama o zamandan beri, bir erkek olsaydım duruma nasıl tepki vereceğimi soruyorum kendime. İlk başta aklımın karışması, kendi içimdeki erkeksi unsurun öfkelenmesine bağlı olabilir, bunu fark ediyorum. Ama eğer erkek olsaydım, tepkim daha mı güçlü olurdu? O zaman acaba oğulla özdeşleşir ve korkunç davranışından dolayı kadına mı kızardım?

Bu sorular, beni, her günkü mesleki çalışmalarım sırasında karşılaştığım karşıaktarım olgusuna götürüyor: Cinsiyetimiz, hastaların açık psikopatolojisine verdiğimiz tepkileri nasıl etkiliyor? Cinsiyetinden hoşnut olmama sorunları olan hastaların, tanı uzmanının ya da terapistin "cinsiyeti"ne ilişkin duyguları genellikle güçlüdür. Ayrıca aynı hastanın anlatım kayıtlarını dinlerken, bunların tanı uzmanının cinsiyetine göre farklılık gösterdiğini keşfettim. Tepkideki bu farklılık yalnızca hastanın aktarımının değil, bizim onların sıkıntılarına tepki verme ve bunları yorumlama biçimlerimizin de bir sonucudur. Ganzarain ve Buchele (1986), geçmişinde ensest olan bir grup yetişkin hastaya uyguladıkları toplu terapiye ilişkin yaşantılarını anlatırlar. Bu hastalara karşıaktarımları hakkında, inanmazlık, heyecanlı bir merak, cinsel fanteziler ve kurtarma arzusu da dahil olmak üzere pek çok duygunun kendini gösterdiği yürekli ve aydınlatıcı yorumlar sunarlar bize. Bir kadın ve bir erkek terapist olarak, kendi çalışmaları sırasında hastalarla kurulan değişik ilişkilerin onlara kendi toplumsal-cinsiyetlerini nasıl hissettirdiğini birbirleriyle açık yürekle konuşabilmişlerdir. Yazarlar ayrıca, psikanalitik literatürde bu konuyla ilgili hiçbir şey bulunmadığına da dikkat çekerler.

Kuşkusuz hiçbir cinsin, ensest olayına karışanlarla, taciz eden

ya da edilenle ilişki kurmak için diğer cinse göre daha doğru yanıtları bildiği ya da daha iyi donanımlı olduğu söylenemez; ama bu insanları değerlendirirken ya da tedavi ederken tepkilerimizin farklı olduğunu kabul etmek de görevimizdir. Bu, cinsel tacize karışan erkek ve kadın hastalarımızın sorunlarına toplumun verdiği farklı tepkileri anlamamıza da yardımcı olacaktır.

Shengold'un anne-oğul ensestinin baba-kız ensest ilişkisine göre neden çok daha az görüldüğü konusundaki görüşünü çok dikkat çekici buldum: Shengold soruyor: "Bunun nedeni çoğu psikiyatrın erkek olması ve erkeğin Ödip döneminden kalma yasaklanmış arzusunu doyurduğunun ortaya çıkarılması ve açıklanmasına karşı direnç göstermesi olabilir mi?" (1980, s. 462) Ayrıca Shengold, söz konusu çalışmayı yazdığı sırada, bu sorun üzerinde düşünürken ele aldığı fikrin gücüne kendi gösterdiği direncin üstesinden gelmek için mücadele ettiğini de içtenlikle itiraf ediyor.

Aynı çalışmada yazar, çöküntülü ve mutsuz olduğu için tedavi olmaya gelen otuz yaşlarındaki erkek hastasını betimliyor. Bu hasta, erken gelişmiş bir ergenken annesiyle arasında bir ensest ilişki olmuş. Adam ailenin ilk çocuğuymuş; annesi kız çocuk istiyormuş ve oğlunu kız giysileri giymeye ve kız gibi görünmeye, ama erkek gibi davranmaya zorlamış. Anne, oğlunun bedenine takıntılı bir ilgi gösteriyormuş, ama sonra bu ilgisi son bulmuş ve oğlu on iki yaşına gelene kadar onunla ilgilenmemiş. Ama o yaşta yeniden oğluna yoğun bir merak duymaya ve ona karşı aşırı ilgili davranmaya başlamış. Sonunda aralarında bir ensest ilişkisi başlamış ve birkaç hafta sürmüş. İlişkinin başlıca özellikleri, kadının oğlunu baştan çıkarması, orgazm olması, ama oğlanın boşalamamasıymış. Bu durum hiç konuşulmuyor ve kabul edilmiyormuş; ama oğlan çocuğu annesiyle cinsel birleşmede ilk kez boşalınca, aralarındaki ilişki de aniden bitmiş. Bu noktada anne bir çığlık atmış, şiddetli biçimde rahatsız olmuş ve hemen oğlundan uzaklaşmış. Ensest bir daha yinelenmemiş ve hiç sözü edilmemiş. Shengold bu vaka için şu açıklamayı yapıyor: "Geriye dönüp düşündüğümde, anlıyorum ki ne hastamın annesi oğlu tarafından hamile kalma olasılığıyla yüzleşebilmiş ne de hastanın kendisinin onu hamile bırakma olasılığının

sonuçlarıyla yüzleşebilmiş" (1980, s. 471). Açıkçası Shengold anneyi baştan çıkarıcı olarak görüyor; ve çocuğun, hem ensestin hem de annenin suçluluğunun sorumluluğunu üzerine aldığını ve annesinden çok kendisini suçlayışını betimliyor. Ayrıca "ana-oğul ensest ilişkisinde, anne eyleme doğrudan katılır ve hem annenin hem de oğulun fantezilerinin *merkezindedir*" diyor (s. 470, italikler bana ait). Böylece bir kez daha düş kırıklığıyla görüyoruz ki, Shengold da, bu gibi annelere psikotik olarak tanı konmasını doğru biçimde sorgulamasına ve hastasının annesine böyle bir etiket yapıştırmayı reddetmesine karşın, annenin sapkın psikopatolojisini tanımıyor ve bu konuda yorum yapmıyor.

Kendi adıma, ben bu annenin oğlunun yaşamının ilk devrelerinden beri ona karşı saptırıcı tutumlar sergilediğine inanıyorum. Sözü edilen anne, bana, Chasseguet-Smirgel'in (1985a) Ödip öncesi dönemdeki oğlunu, bu oğulu ergenlik öncesindeki penisiyle kendisine ideal eş olarak gören ve geleceğin sapkınını yetiştiren anne gibi görünüyor. Bence, oğlan, annesini hamile bırakmaktan korktuğu için ensest ilişkiye son vermeye karar vermiş değildir; ensesti bitiren annedir; oğul artık "ideal eş" olmadığı ya da onun sapkın amaçları için ideal biçimde tasarlanmış yarı nesne olmadığı için bitirmiştir bu ilişkiyi. Çocuğu, bir yetişkin gibi davranıp boşlamaya başladığı anda, anne durumun denetiminin artık kendisinden çıktığını hissetmeye başlamıştır. Zihninde ve bedeninde o bir erkekle birliktedir artık ve bu nedenle, fantezilerinde bir erkeğin insafına kalmıştır.

Kadın sapkınlıkları alanı içinde ensestin yeri neresidir? Görünürde, ensest suçlusu çocuğuna saldırır; ama aynı zamanda kurbanını çevreler, kuşatır ve onun gitmesine de izin vermez. Shengold'a "...insani temasa duyulan açlığın enseste ve sapkınlığa yol açabilecek biçimde cinselleştirilmesi, [çocuk için] duygusal ve cinsel gelişimin durdurulmasından daha mı sağlıklıdır?" (1980, s. 464) sorusunu sorduran, belki de bu sahiplenmeci tutumdur. Ne var ki benim deneyimlerime göre, duygusal ve cinsel gelişimi engelleyen, ensest ve saptırıcı tutumlardır. Eylem ve tepki, uyumsuz değil, tamamlayıcıdır. Ensestin ya da sapkınlığın kurbanları duygusal ve

cinsel gelişimlerinde sakatlayıcı ve kalıcı etkiler yaşarlar; bütün vakalar bunu gösterir.

Çocuklarda fetişizmin etiyolojisi üzerine yorum yapan Sperling, "bu çocukların yaşamında, anne babayla, özellikle de anneyle ilişkilerde, *gerçek* bir baştan çıkarma ve bütünü oluşturan bu içgüdülerin aşırı uyarılması vardır" der (1963, s. 382, vurgu bana ait).

Kramer ve Margolis'in (1980) betimlediği anneyle ensest ilişki vakalarında tedavi edilmesi gerektiği düşünülen bütün davranışlar, çocukların davranışlarıdır. Bir başka deyişle, ana-babaların çocuğun saldırgan davranışları karşısında kaygılarının artması nedeniyle hasta olarak ele alınanlar çocuklardır. (İlginçtir ki, çocuğun anneyle ensest ilişkisi, genellikle çocuk açıkça şiddet eylemlerinde bulunmaya başladığı zaman açığa çıkar. Bu sır korkular devreye girene kadar annenin marifetiyle saklanır.) Bu tuhaf durum, Margolis'in betimlediği vakada neredeyse korkunç bir hal alır. Yirmi yedi yaşında bir erkeğin annesi, oğlunun cinsel saldırısına uğradığı için ilk kez psikiyatra gider. Kadın oğlunun hem kendisini hem de sevgilisini tabancayla vurup öldürmekle tehdit ettiğini de iddia etmektedir. Oğul, tutuklanmadan üç yıl önce annesiyle cinsel ilişkiye girmiştir.

> *Anne yalnızca dört kez cinsel ilişkiye girdiklerini itiraf etmişti, oysa hasta en az on sekiz- yirmi kez ilişkiye girdiklerini iddia ediyordu. John, bu ilişkiden söz etmekten bile utandığı için, annesiyle cinsel yaşantısını abartmış olması kuşkuluydu. Büyük olasılıkla hastanın annesi, olayın gerçek boyutunu en aza indirmeye kalkışmıştı.* (s. 268)

Kramer'de (1981) yer alan üç vakada da, çocuklar ana-babalarının telaşlanması üzerine psikiyatrik bakıma alınmışlardı. Vakalardan birinde, ana-baba çocuğun saldırganlığı karşısında büyük bir korkuya kapıldıkları için onu analize getirmişlerdi; diğer iki vakada ise çocuklar zalim davranışlarıyla ana-babaları üzerinde öyle bir egemenlik kurmuşlardı ki, ana-babanın mevcut duruma dayanma gücü azalmış ya da hiç kalmamıştı.

Anlaşılıyor ki iki yazar tarafından aktarılan vakaların hepsinde de saldırganlık ve şiddet, kurbanlarda ileri bir devrede ortaya çık-

mıştı. Çoğu profesyonel bu gibi durumlarda kendini gösteren yansıtmalı özdeşleşme (yani, saldırganla özdeşleşme) düzeneğini tanır. Çocukları baştan çıkaranlar, genellikle, geçmişte kendileri de baştan çıkarılmışlardır. Sapkınlıkların yayılma ve kendi kendini devam ettirme özelliği ve etkileri de kendini tekrar tekrar gösterir. Margolis'in aktardığı vakada bu son derece açıktır. Kramer'in bildirdiği vakalardan birinde, annesinin cinsel tacizine maruz kalan beş yaşındaki kız çocuğu Abby, annesinin ona uyguladığı cinsel uyarımın aynısını köpeğinde yeniden yaratmaya çalışır (1980, s. 332). Bu, yeni bir sapkınlık örneğidir; yani hayvanlarla cinsel ilişkiye girmek. Burada köpek, çocuğun içindeki annenin gördüğü biçimiyle kendisinin bebeksi ve zayıf parçalarını temsil eder.

Annesiyle ensest ilişkinin bir sonucu olarak cinsel sapkınlıkları olan kadın hastalarla benim de benzer deneyimlerim oldu. Bayan E. Bu vakalardan biriydi. Bayan E. kendini yetki sahibi kişilere, özellikle de kadınlara teşhir etmek için karşı konmaz bir arzu duyması nedeniyle bana gönderilmişti. Bu davranış biçimi yüzünden öylesine şaşkınlık ve güçsüzlük duygusu yaratıyordu ki bulunduğu her yerden; okullardan, eğitim merkezlerinden, iş yerlerinden, danışma gruplarından, hatta akıl hastalıkları hastanelerinden atılmıştı.

Otuz dört yaşında, kilolu ve gösterişsiz bir kadındı. Onu ilk gördüğümde beni hoşnut etmeye istekli, ama oldukça da korkmuş görünüyordu. Bende bıraktığı ilk izlenim buydu, ama onun "tehlikeli" olduğu konusunda önceden uyarmışlardı beni. Tehlikeli olmasından kasıt, yetki sahibi kadınlara tutulmak, mektup yazarak ve telefon açarak eski doktorlarını sıkboğaz etmek, hatta beklenmedik biçimde evlerine gidip teşhirci davranışlarıyla onları rahatsız etmek gibi şeylerdi; bu hareketleriyle kendini aptal durumuna düşürüyordu.

Hasta, "kendini gösterme" isteğinin, idealleştirdiği "annelik" özelliklerini atfettiği birine bağlandığı zaman ortaya çıktığını anlattı. O kişiye yakınlaşmak istiyordu, onun kendisini fark etmesini ve kendisiyle ilgilenmesini arzuluyordu, ama aynı zamanda "kurban"ını şaşırtmak da istiyordu. Bu kişiyle karşılaşacağı zaman uygun giysiyi giymeye çok özen gösteriyordu. Bu, minik bir fanila ve

üzerine giydiği bir pardesüden ibaretti ve böyle giyinerek, içinden gelen dürtülere hemen cevap vermeye hazırlanıyordu. Yaptığının yanlış olduğunu ve bu yüzden reddedileceğini biliyordu, ama kendini engelleyemiyordu.

Bu dürtüyü çok küçük yaşlardan beri duyuyordu aslında, ama başlangıçta denetleyebilmişti. Okuldayken kadın öğretmenlerinden birine tutulmuş ancak eylemlerini onun önünde soyunmakla sınırlı tutmuştu. Bu soyunma ona büyük bir cinsel haz vermişti. On yedi yaşında bir kurumda mesleki eğitim alırken müdüre âşık olmuş ve ilk kez içinden gelen dürtüye boyun eğmişti. O zamandan beri içindeki gerilime dayanamıyor, aynı eylemi, öğretmenler, kurumlardaki müdürler, doktorlar, patronlar ve benzeriyle sürekli yineliyordu. Her seferinde sonuç bir felaket oluyordu. "Antisosyal" davranışları nedeniyle her yerden, hatta yaptıklarına dayanamayan psikiyatrların ve psikoterapistlerin bürolarından bile kovuluyordu.

Bir seferinde, yaşlı bir erkek olan kurbanı çok öfkelenmiş ve tokat atmıştı. Hastamın bu tokata tepkisi yoğun bir mutluluk ve cinsel heyecan olmuş ve buna çok şaşırmıştı. Sonra bu "anne kişilikleri"nin çoğundan istediği şeyin, ona mastürbasyon yapmaları ya da poposuna şaplak atmaları olduğunu fark etti. Bu hastayla ilgili olarak bana gönderilen mektupta kadının eylemlerinin cinsel ilişki amacına yönelik tepkiler olmadığı, daha ziyade mazoşist gereksinimlerine bir tepki olduğu yazıyordu. Ne kadınlarla ne de erkeklerle duygusal ya da fiziksel hiçbir yakın ilişkisi olmamıştı. Sekiz yaşından beri, öğrenci, çalışan ya da hasta olarak çeşitli kurumlarda yaşamıştı.

Kadın, küçük yaştan beri her üzüldüğünde, her kızdığında ya da sadece uykuya dalsın diye annesinin ona mastürbasyon yaptığını anlattı. Buna inanmak zor değildi, zaten daha sonra görüştüğümüz annesi de kızının anlattıklarını doğruladı. Yalnızca bu kızına değil, diğer dört çocuğuna da mastürbasyon yapmıştı. Kendi sözleriyle bu, "emzik kullanmaktan daha kolaydı." Hastanın annesi, o zamanlar, sürekli sarhoş olan ve onu döven bir adamla mutsuz bir evliliği olduğu için kendini çöküntüde hissediyordu. Çocuklarıyla yaptığı bu şeyler ona büyük bir rahatlama sağlıyor ve mutluluk veriyordu.

Ayrıca kendisi de ancak bu şekilde uyuyabiliyordu. Kadın, hiçbir psikotik özellik göstermiyordu.

Bütün sapkın hastalar gibi, dış dünyayla ilişki kurarken benim hastam da, bir hayatta kalma aracı olarak parçalanma, yansıtmalı özdeşleşme ve cinselleştirmeyi kullanmıştı. Kendisini, annesinin bedeninin bir parçası ya da devamı gibi algıladığı, varoluşunun nedeninin yalnızca annesine narsisist ve cinsel haz vermek olduğunu hissettiği çocukluk dönemi yoksunluk içinde geçtiği için ortaya çıkan yoğun, kronik, gizli çöküntüyle başa çıkma girişiminde manik savunmalar kullanıyordu. Gerçekten de bacaklarının arasında annesinin dokunabileceği, okşayabileceği, sürtebileceği "bir şey"den ibaretti kendisi: Hasta ağlayacak gibi olduğunda onu yatıştırmanın tek yolu buydu. Yaşam ondan bu sürekli yinelenen, hiç durmayan ve rahatsız edici harekete tepki vermesinden başka bir şey istemiyordu. Ve bu durum ona özel değildi. Tüm kardeşleri onunla aynı anda, aynı şeyi yaşıyorlardı. Hasta hayatta kalmak için cemaat hayatı sürmesi gerektiğini öğrenmişti. Bu hayatta yetki yöneticideydi, bağımsız olmaya ve kendini öne sürmeye hakkı yoktu ve akranlarının oluşturduğu grup içinde olabildiğince az sorun çıkarmalıydı. Bir sonraki hamlesi, kadın müdüre tutulmaktı. O zaman müdür, annesinin yaptığı gibi, onu kullanacaktı. Hasta, herkesi uyum içinde bir arada tutmak için, kendini bir kurban olarak feda ediyordu.

Kurbanlarından şaşkın bir tepki almayı ummaması, yetki sahibi kadınların, yani simgesel annelerin, ona annesi gibi tepki vermemesini, onu bir yarı nesne gibi kullanmamasını ve istismar etmemesini ummasıyla bağlantılıydı; ama sonuna kadar sınaması gerekiyordu. Mektuplar, telefon konuşmaları ve "özel" ev ziyaretleri ile bu simgesel anneleri sıkboğaz ettiğinde, annesinin, onun "özel" parçalarına izinsiz girmesiyle yansıtmalı bir özdeşleşme kuruyordu. Bunları yapma hakkını kendinde buluyordu, çünkü kendisine de aynısı yapılmıştı. Artık saldırgan o olmuştu; yaptığının yanlış olduğunu bildiğini itiraf edip, ama buna engel olamadığını söyleyerek de kendini saldırgan olarak gördüğünü doğruluyordu.

Böylece, her zaman olduğu gibi, sapkın eylemlerinin ardında sihirli, olumlu bir sonuç yaratma umudu yatıyordu. Çocukken geçir-

diği travmatik yaşantılardan kaçmayı çok istiyordu; ama annesinden ödünç aldığı sapkın psikopatoloji, eylemlerine öyle yerleşmişti ki aynı zamanda tam bir intikam da almak istiyordu. İç dünyasında hiçbir zaman duygusal ilişkiler olmamıştı.

İlginçtir ki, kadındaki teşhircilik yüzeysel olarak erkeklerdekinin eşdeğeri gibi görünse de durum farklıdır. Erkek teşhircilerin, yalnızca kadınlara ve tanımadıkları kadınlara kendilerini göstermek istedikleri iyi bilinmektedir; oysa hastam, yalnızca çok bağlandığını hissettiği kadınlara teşhircilik yapıyordu. Bu da cinsler arasındaki bir diğer dikkate değer farktır (Bakınız İkinci Bölüm).

Bir başka hasta da bana pek çok sorununun yanı sıra herhangi birinin ona herhangi bir biçimde dokunduğu düşüncesinden bile aşırı bir tiksinti duyduğu için gönderilmişti. Cinsel ilişki fikri midesini bulandırıyordu; başka insanların birbirlerine dokunduklarını görmek bile ona iğrenç geliyordu. Ayrıca oldukça karşı konmaz nitelikte intihar içgüdüleri vardı ve bu yüzden bazen yataktan bile çıkmaması gerektiğini hissediyordu. Ciddi yeme sorunları yaşıyordu. Bazen hiçbir şey yemiyor, bazen aşırı yiyor ve bu yüzden kustuğu oluyordu. Yemek yerken, zaman zaman gözünün önünde engelleyemediği imgeler beliriyordu. Örneğin, yediği greyfurt, ölmüş annesinin beyni oluyordu ya da annesinin başka parçalarını yediğini görüyordu ve bunun üzerine ölü insan etini kusuyordu. Kendini son derece çirkin ve şişman görüyordu (aslında son derece hoş bir kadındı). Bazen, genellikle kusmalarının ardından karşı konmaz biçimde saatlerce mastürbasyon yapıyordu. Mastürbasyon yapmaktan çok iğreniyordu. Genellikle başka insanlarla yüz yüze gelme korkusundan evden dışarı çıkamıyor, bu yüzden de düzenli bir işte çalışamıyordu.

Boşanmış bir çiftin tek çocuğuydu. Çok erken bir yaştan itibaren annesi tek başına büyütmüştü hastayı. Anne o kadar müdahaleciydi ki kızını hiç yalnız bırakmıyordu. Hasta, kendinden bir "varlık-olmayan" diye, "yalnızca annemin bir parçası" diye söz ediyor, kendi kararlarını veremediğini anlatıyordu. Bacaklarından nefret ediyordu, çünkü tıpkı annesininkilere benziyorlardı (yoksa onlar annesinin miydi?). Geceleri annesinin onun yanına yattığını anım-

sıyordu; kadının uzun uzun ağladığını ve kızına kendisini asla terk etmeyeceğine dair söz verdirdiğini hâlâ çok canlı bir biçimde anımsıyordu. Hasta bu sözü verirse, annesi bedeninin, her yerine, özellikle de kalça çevresine dokunarak ödüllendiriyordu ve bu, onu çok heyecanlandırıyordu. Aynı şey hemen hemen her gece oluyordu.

Kramer, ensest yapan annelerin, çocuklarının herhangi bir bireyleşme duymasına izin vermediklerini belirtir. ("Jocasta kompleksi"nin bu biçimde değerlendirilmeyişinin nedeni belki de, Jocasta'nın doğduğu anda Ödip'den vazgeçmiş olmasıdır.) Kramer, "annenin yaptığı ensest, kasıtsız eylemden öte bir şeydir: Annenin yinelenen, kasıtlı eylemleridir ve çocuğun ona haz vermesini amaçlar. Çocuk kız da olabilir erkek de" der (1980, s. 328). Ben, Kramer'in "annenin yaptığı ensest"ten söz ederken, aslında bir tür kadın sapkınlığını betimlediğini öne sürüyorum.

Yukarıdaki betimlerde, nesnenin, yarı nesneye indirgenmesi yoluyla, cinsel hazda yinelenme ve karşı konmazlık unsurlarının görülmesi gibi, bir sapkınlığın belirleyici özellikleri olan kimi koşulları da görebiliriz. Söz konusu özelliklerin bir diğeri de, aynı çalışmadan alınan aşağıdaki parçada betimlendiği gibi insandışılaştırmadır: "[Ensest yapan annelerin] kendi cinsel organından cinsel zevk alamadığını, zevk almak için anne bedeninin insandışılaştırılmış uzantısı olarak kendisinden tam olarak ayrılmamış ve bireyleşmemiş çocuğunun cinsel organına mastürbasyon yaptığını düşünüyorum" (s. 330). Kramer, ayrıca bu annelerin homoseksüel olduklarını öne sürer. Çocuğunu, kendi bedeninin çeşitli parçalarıyla özdeşleştiren hastam, bu insandışılaştırma niteliğini açıkça betimliyordu (Bakınız daha önce, ss. 72-3). Kramer, annenin yaptığı ensest üzerine yoğunlaşır ve kadın sapkınlıkları hakkında, özellikle annelikle ilişkili olarak, benimkine benzer bir soru sorar: "Yazarlar, neden annenin yaptığı cinsel uyarıma ensest etiketi yapıştırmaya bu kadar gönülsüzdür?" Bu soruya olası bir yanıt olarak da şöyle der: "'annenin ensest yapması" kavramına gösterilen direnç, melek olarak anne ile yosma olarak anne arasındaki derine yerleşmiş, neredeyse evrensel ayrımla ilişkilidir" (s. 328).

Klinik gözlemlerim, bu önyargıyı doğrular. Kurum ve kuruluş-

ların, cinsel tacizci erkek hastaları bana gönderirken telaşa kapıldıklarını defalarca gördüm. Bu, kurumların kadın hastalarımı ciddiye almakta büyük güçlük çekmesiyle büyük bir karşıtlık gösterir. Tedavi için bana gelen kadın hastaların pek azı –ister kız ister erkek olsun– çocuğuyla duygusal ve fiziksel açıdan fazlasıyla yakın olmanın kendisinde yarattığı duyguları anlayacak çabayı göstermeye hazır birini bulmayı umar. Kadınların, kız çocuklarına yönelik ensest duygularını ya da eylemlerini, erkek çocuklarına yönelik olanlardan daha kolay bildirdiklerini fark ettim. Annelerin erkek çocuklarıyla ensest ilişkileri çok daha sonra ve genellikle erkek çocuğunun geçmişi incelenirken ortaya çıkar.

Bu bağlamda aklıma gelen bir diğer hasta, bir çocuk rehberliği kliniği tarafından bana gönderilen bir annedir. Altı yaşındaki kızı, özellikle okula gitmeyi reddetmekle ilgili davranış sorunları nedeniyle kliniğe gönderilmişti. Klinikte yapılan tanı değerlendirmesinin ardından çocuğun aile durumunun, özellikle de annesiyle ilişkisinin çok bozuk ve güçlüklerle dolu olduğuna karar verilmişti.

Hastam, kızına sevgisini abartılı fiziksel yollardan göstermek gibi yoğun teşhirci davranışları olan yetersiz bir anne olarak betimlenmişti. Ne var ki bir süre önce, kadın bu davranışları nedeniyle birine danışmaya karar verdiğinde ona kaygılanmasına gerek olmadığını, "bir annenin, özellikle de bekar bir ebeveynse, çocuklarını çok sevmesinin doğal olduğunu" söylemişlerdi. Kızıyla öylesine özdeşleşmişti ki kendisi de küçük bir kız çocuğu gibi davranıyor, kızından onun bütün gereksinimlerini karşılamasını, hatta onu kucağına almasını ve yıkamasını bekliyordu. Küçük kız, kendini bu aşırı taleplere karşı en ilkel ve en çocuksu aşırılıklarla savunuyordu.

Anne ve kızı, aynı yatağı paylaşmaya varan bir sembiyotik ilişki yaratmışlardı. Anne kızıyla etkin ensest ilişki kurmaya başlıyor, çocuğun göğüslerini okşamasıyla başlayan ilişki, daha sonra jenital organlarına mastürbasyon yapmasına kadar ilerliyordu. Anne kızının okula gitmesine izin vermiyordu, çünkü onun kendisinden uzakta olması fikrine katlanamıyordu. Onun kendi arkadaşları ve kendine ait bir yaşamı olmasına ve büyümesine de izin vermiyordu.

Hastam anneliğe dair düşüncelerini ve geçmişini şöyle anlatıyordu:

Benim asla sahip olamadığım gibi bir anne olmak istiyorum. Kız olduğum için benden nefret eden ve diğer çocukları ve kocasıyla ilgilenmekten bana bir dakikasını bile ayırmayan kendi annem gibi olmak istemiyorum. İstediğim gibi, yani her zaman benimle olacak ve bütün ilgisini bana yöneltecek bir anne olmak istiyorum. Annemin ilk çocuğuyum, ama bir kız olduğum için annem hiç bağışlamadı beni. Bir oğlan çocuğu olmasını çok istiyordu. Ben her zaman aşağılanıyordum ve diğer beş çocuğu doğunca her şey daha da kötüleşti. Bunların hepsi kızdı. Sonra annemin bana karşı nefreti daha da arttı. [Bu hasta, kadınların toplumsal açıdan erkeklerden daha alt bir konumda görüldüğü (bu aşağı görmenin İngiltere'den çok daha açık bir biçimde yapıldığı) ve kendilerine ait bir yaşam kurma fırsatlarının çok az olduğu bir kültürde doğmuştu.] Ben de bir "kadın" olarak kendi yaşamımı kurmak için olabildiğince çabuk İngiltere'ye göç ettim.

Hastam İngiltere'ye gelir gelmez fahişeliğe başlıyordu. Bu işin, ona, daha önce aşağılanmasına sebep olan kadın bedeni sayesinde değerli olma fırsatı verdiğini hissettiğini söylüyordu. Erkeklerin onun bedenini arzu etmesinin, üstelik de bedenine para ödemeye hazır olmasının onu mutlu ettiğini ifade ediyordu. Ayrıca, uzun süre boyunca dikkate alınmamış olan zekâsı, dile hakimiyeti ve iletişim kurma becerileri sayesinde işine bir başka boyut da katmayı başarmıştı. Öyle uzman bir öykü anlatıcısı olmuştu ki, bazen müşterilerini erotik öyküleriyle büyülüyor ve onun bedenine dokunmayı akıllarına bile getirmeden bütün paralarını ona vermelerini sağlıyordu. Anlattığı öyküler kendisini de rahatlatıyordu, çünkü çöküntü ve düşük benlik saygısının yarattığı yoğun duygulardan kısa süreliğine de olsa kurtuluyordu. Ama bunun yeterli olmadığı ortaya çıkacaktı. Bastırdığı gizli umutsuzluk ve çaresizlik, denetleyemediği bir biçimde kendini göstermeye başlamıştı. İçindeki öfkeli ve üzgün küçük kız çocuğu, onunla ilgilenilmesini istiyordu.

Sonunda hastam bir çocuk doğurmaya ve bu çocuk aracılığıyla kendi çocukluk beklentilerini karşılamaya karar veriyordu. Bu proje için seçtiği adamın yalnızca onu hamile bırakması gerekiyordu.

Adamın kim olduğunu unutmuştu bile; ama belki de onu hatırlamak işine geliyordu, çünkü çocuğunun kendininki gibi bir babası olmasından korkuyordu. Kendi babası, doğduğu andan itibaren onu tamamen ihmal etmekle kalmamış, onun gelişimini de engellemiş ve çok yatkın olduğu akademik çalışmaları yapmasına izin vermemişti. Annesine ise yalnızca nefret duyuyordu; bunun birinci nedeni, kız olduğu için onun kendisini sürekli reddettiğini hissetmesiydi. Annesininki gibi bir bebek doğurmakla ve annesininki gibi bir yaşam sürmekle nasıl baş edebilirdi? Evlenmek ve çocuk doğurmak, annesinin izinden gitmek olacaktı. Çok uzun yıllar boyunca alıştığı kendi kendini aşırı alçaltma duygularının üstesinden nasıl gelebilirdi? Annesini, yalnızca kız çocuklar doğurduğu için babası tarafından aşağılanan bir nesne olarak yaşantılamıştı; üstelik annesinin de aşağıladığı cinsti bu.

Hastam, bir kız çocuk olarak değil, insan olarak bile hiçbir zaman yüreklendirildiğini hissedememiş, çok zeki ve duyarlı bir kadındı. Hayatı boyunca hiç kimseye güvenmemiş ve herkesten uzak durmuştu. Müşterileri onun "tek dostları"ydı; hepsi erkekti ve bu nedenle hiçbiri gerçek dostlar sayılmazdı. Bunu biliyordu. Şimdi güvenebileceği ve tamamen ona bağımlı olacak birini arıyordu. Eğer çocuğu kız değil de erkek olsaydı kim bilir neler olacaktı? Ama kızı oldu. Hasta, kızında, kendisinin ve kendi gereksinimlerinin bir yansımasını gördü. Başlangıçta kendisini mükemmel bir anne olarak görüyordu. Bütün zamanını kızıyla geçiriyordu, çünkü çalışma saatleri annelik görevlerini hiç engellemiyordu: Yalnızca geceleri, kızı uyurken çalışıyordu. Kızı duygusal sorunlar yaşamaya başladığı zaman, hastam, kendi güdülenmelerini uzun uzun ve çok çaba harcayarak sorgulamaya başladı. Kendisinin hiç sahip olmadığı şeyleri kızına vermeyi o kadar çok istiyordu ve kızının kendisiyle aynı yoksunlukları yaşamaması için yeterince para kazanmaya o kadar kararlıydı ki şimdi yaşadığı beklenmedik çatışmalar altında eziliyordu. Tedaviye de o zaman başladı.

Eğer bir kurum olduğu söylenebilirse, ikame annelik kurumu, bizim baba tarafından yapılan ensestin tehlikelerine karşı bu kadar tetikteyken anne tarafından yapılan enseste neden gözlerimizi ka-

padığımızı aydınlatır. İkame bir anneyle "ensest", geçmişte sık rastlanan bir olgudur. Evin küçük oğlu ergenliğe ulaştığı zaman, evdeki işleri yapan bir kadın (hizmetçi ya da aşçı), onun cinsel yaşamını başlatır ve daha sonra, çocuk yeni edindiği teknikleri güvenli bir biçimde yaşıtlarıyla kullanmaya başlar. Bu "iyi niyetli" eylem, yedek bir babanın küçük kızın cinsel yaşamını başlatmasından çok farklıdır. İlk durumda toplum olanlara göz yumar; ikincide ise öfkesini kusar. Bunun nedeni, annelerin birer melek oluşu ve bu nedenle üreme dışında onlara cinsellikle dokunulamaması mıdır? Hizmetçinin (temizleyen) ya da aşçının (dünyevi yemekleri sağlayan kişi) olaya katılımı hem somut hem simgesel bakımdan yerindedir. Belli toplumlar tarafından kirli ve utanç verici, ama ev yaşamında ve toplumsal açıdan uygun kabul edilebilir görülen cinsellik eylemlerine katılabilecek olan "daha alt" konumu nedeniyle odur. O, küçük erkek çocuğun cinsel yaşamını başlatmakla kalmaz, aynı zamanda annenin "kutsal" konumunu da korur.

Ne var ki tekrar tekrar gözlemlediğimiz gibi, gerçek annenin oğluna yönelik ensest davranışları oğlanda çok biçimli bir sapkın cinsel psikopatoloji gelişmesine neden olur genellikle. Rinsley, fahişelere giden ve yalnızca "hiçbir şey" hissetmediği kadınlarla sevişebilen, sevgi duyguları ortaya çıktığı anda iktidarsızlaşan bir hastasının tedavisini betimler. Rinsley'e göre, "iktidarsızlık, birbiriyle ilişkili olan, sınır kişilik anneyle sembiyotik bağı koruma ve annenin 'gerçek' rakiplerini uzaklaştırma işlevlerini yerine getirmeye yarıyordu" (1978, s. 52). Hastanın geçmişine bakıldığında çocuk, altı yaşındayken, okula başlamadan hemen önce, annesinin onu yıkarken ona jenital mastürbasyon yaptırmaya başladığı görülüyordu. Açıkçası bu, annenin baştan çıkarmayı sürdürerek oğlunun kendisine bağımlılığını ve ikisinin sembiyotik ilişkisini uzatmak için tasarladığı bir manevraydı. Bu annenin sınır kişilik değil, sapkın olduğuna inanıyorum. Benzer sorunlara Altıncı Bölümde daha yakından bakacağız. Bu sorunlarda, Masterson ve Rinsley'in (1975) deyimiyle "parçalanmış nesne ilişkileri birimi" her iki tarafta da, yani hem benlikte hem de nesnede, iş başındadır.

Whal (1960), oğulların şizofrenik olmasına yol açan iki ana-

oğul ensest vakası bildirir. Whal'a göre, Ödip kompleksinde, "yalnızca güçlü, cezalandırıcı, hadım edici babadan değil; tıpkı esrimelerinin bir andaçı olarak eşinin içini alıp onu boş bir dış kabuk olarak bırakan dişi örümceğin benzeri olarak göğüslerini veren ama her şeyi alan, her yeri kuşatan anneden de bilinçdışı bir korku duyulur" (s. 192). Bu ifade, kadınların sıkıntılarını anlamaktan çok onları aşağılama yönünde bir girişim gibi görünse de, bence işe yarar. Whal ayrıca "Şizofreni hastalarında ensest sorunlarının, şizofreninin gelişiminde eskiden düşünüldüğünden daha fazla rol oynadığını" da söyler (s. 192).

Toplumun annenin ve babanın ensest ilişkilerine farklı tepkiler vermesi, kadınların ve erkeklerin bilinçsiz zihinlerinde yaşamın başlangıcından beri işleyen erişilmesi olanaksız süreçlerle ilgili olabilir. Döllenme anından itibaren kadınlar açık fiziksel değişimler yaşarlar. Hem kadınlar hem de erkekler, döllenme, gebelik ve doğum hakkında tuhaf bilinçli ya da bilinçdışı bir fanteziler dünyası kurarlar. Hamilelik kadının bedenini değiştirmekle kalmaz, aynı zamanda onda kendisi, bebeği, nesne ilişkileri ve kişisel koşulları hakkında beklentiler yaratır; bedensel değişiklikler dışında bunların hepsi erkeğin zihninde de geçekleşir. Bu nedenle bebeğin doğmadan önce varolduğunu söyleyebiliriz.

Şimdiye dek başat ilgi odağı, bebeğin fantezileri, dünyaya ilişkin algıları ve kendine ait imgeler yaratma yeteneği olmuştur. Anababanın bebekleriyle ilgili algılamaları ve doğumun yaşamlarında doğuracağı pek çok sonuç, özellikle kendileri de ensest kurbanı olan anne babaların ensest ilişkiler kurma vakaları ışığında yeniden gözden geçirilmektedir. Aslında bu tür ana-babalarının çocuklarına karşı tutumları hakkında ipucu verecek olan kendi çocukluklarıdır; özellikle de kendi ana-babalarının nasıl davranmış olduğu. Bu anababaları inceleyerek, sapkınlıktaki psikojenik etkenler hakkında daha fazla bilgi edinebilir ve annenin ve babanın ensest ilişkilerine verilen tepkilerdeki belirgin farklar konusunda biraz içgörü kazanabiliriz.

Annenin bebeğine biyolojik ve duygusal yakınlığı o kadar açıktır ki bebeğine karşı dengesiz olacağı ya da düşmanlık besleyeceği

düşünülmez. Baba, bebekten çok daha uzak görünür ve bundan dolayı çocuğunun bedenini ve zihnini kötüye kullandığı zaman kendi gücünü kötüye kullanmış olur. Toplum babanın ensest ilişkisini kimi erkeklerin güvensizlikle başa çıkmasının bir yolu olarak kabul ederken, bu erkeklerin derinlerindeki güdülenmelerini dikkate almama eğilimi gösterir. Bu güvensizliklerin kökü, genellikle bebekliktedir ve erkeğin annesiyle ilişkisinden kaynaklanan ve daha ileride eşi hamile kalınca yeniden hayata geçen annelikle ilgili duygularına bağlıdır.

Öyleyse annenin ensest ilişkisine inanmak ya da bunun babanın ensest ilişkisi kadar ciddi olduğunu kabul etmek neden bu kadar zor? Bu olguyu yansıtan bir toplum mikrokosmozu yaratan grup terapisinde bile, hem erkekler hem de kadınlar, erkek tacizcilerle karşılaştıkları zaman, bu duruma yalnızca ilgiyle değil, şaşkınlıkla bakıyorlar. Küçük kız çocuklarla özdeşleşiyor, babanın eylemlerini tiksindirici buluyorlar. Aslında bunun tedaviye yararı olabiliyor, çünkü erkek tacizciler, toplum içinde de yapılacağı gibi utandırılıyorlar (ama grubun üyesi olarak kabul edildikleri için bu tepkiler daha az cezalandırıcı oluyor). Grup üyeleri geçici bir hoşgörüsüzlüğün ardından, onlara ilgiyle ve özenle yaklaşmaya başlıyor.

Öte yandan, kadın "tacizci" sorunlarının diğer hastalarca en aza indirgediğini görüyor. Kimse onun sıkıntısını dinlemek istemiyor ve kimse onu ciddiye almıyor. Bu tepki terapiye çok zarar veriyor; ve terapist bu toptan inkarı grubun üyelerine yorumlamazsa suçlu kadınlar kendini değiştirmek bir yana, sorunları hakkında içgörü bile kazanamıyorlar.

Sapkınlığın etiyolojisinin iktidar politikalarıyla iç içe olduğuna inanıyorum; bunlardan biri psikobiyolojik, diğeri ise toplumsaldır. Bu tepki farklılığını yaratan, toplumun, kadını tam bir insan olarak görememesidir. Annelerin gücünü kötüye kullanabileceğinin zor kabul edilmesi, bu tatsız gerçekle başa çıkmak için toptan inkarın sonucu olabilir. Kadın, bir yarı nesne, yalnızca erkeğin sapkın tasarımlarına yarayan bir kap olarak görülür. Toplumun sapkın kadın tutumlarını saklamak için yaptığı belirgin idealleştirme ("Kadınlar böyle korkunç şeyler yapmazlar"), aslında alçaltıcı zıddını da içe-

rir. Kısa süre öncesine kadar kadın sapkınlığı hakkında yasa olmaması da toplumun bu olguyu toptan inkarını yansıtır.

İktidar politikalarının incelenmesi, annelik işlevlerinin yeni bir ışık altında anlaşılmasına yardımcı olabilir. Belki de kadınlar iktidar yapılarına dahil olmaya daha önce başlamış olsaydı, şimdi bunu erkeklere ve çocuklara karşı tutumlarına hakim olan sahiplenmeciliğe ve denetime dönüştürme zaafına düşmezlerdi.

VI
Yosma olarak simgesel anne
Kimin denetimi?

Kadın fahişeliği meselesi her iki cinsi de içine alır ve bu meselede, kadınların yanı sıra erkeklerin de her zaman çok açık olmayan sorunları vardır. Çifte standartlar, bir değil birkaç biçimde iş başındadır. Buna şaşırmamak gerekir, çünkü paraya dayanan bir sözleşmeye girilir ve iki taraf bazen birbirinin suç ortağı bazen de hasmıdır. Görünüşte yalnızca fiziksel bir eylem olan, ama gerçekte pek çok simgesel çağrışımı bulunan şeyden beklentileri farklıdır. Kültürel, sosyolojik ve ekonomik etkenler, derin duygusal güdülenmelerle birbirine bağlıdır.

Fuhuş olgusunu yalnızca fahişeye ya da yalnızca onun peşinden koşan erkeğe bakarak anlamak olanaksızdır. Dinamik bir süreç vardır iş başında; kendi geçmişleri, kendi mevcut durumları ve bu

bağlantıyla elde etmeyi umdukları dengeye ayrı ayrı gereksinimleri olan iki kişi arasındaki bir etkileşimdir. Olguya dışarıdan bakanlar ya da onu eleştirenler, fuhşu, dengesiz, yanlış ya da ahlâkdışı görebilirler, ancak besbellidir ki hem fahişe hem de müşterisi, bunu bir gereksinimi karşılamanın yolu olarak kabul eder ve her ikisi de başarılı ve tamamlayıcı sonuca ulaşmayı umar.

Klinik bulgularıma göre fahişeyle müşterinin birbirini tanımaması, aralarında duygusal bağ bulunmayan iki yabancı olması fuhşun en önemli yönü gibi görünüyor. Bu yabancılık, hem her iki eşe sınırsız fantezi malzemesi (örneğin karşı cinsten olma) hem de duygusal ya da başka türlü yakın ilişkilerden kaçınmanın yapısında varolan "güvenlik"i veriyor. Bu gibi anıştırmalar olmaksızın, cinsiyetlerin ayrılması ve gerçek bir nesne ilişkisinin kurulması olanaksızdır. Ama unutmayalım ki fuhuşta mali bir işlem de yapılır ve bu mali yan, her iki tarafın da hayallerini etkileyecektir.

Hukukun uygular göründüğü çifte standartları biliyoruz. Bu çifte standartlar, her bir taraf için her iki biçimde iş görerek kadını da erkeği de eşit olmayan bir durumda bırakabilir. Meslektaşlarım, fahişelere giden erkeklerin intrapsişik işlevleriyle fazlaca ilgilenseler de, yasal sistem bu tür işlevleri nadiren kabul eder. Hukuk istatistikleri, fuhuş suçlamasıyla mahkemeye çıkartılan kadın sayısıyla, bunların erkek karşılıklarının, –yani hemen hemen hiç suçlanmayan fuhuş düşkünü erkeklerin– sayısı arasında büyük bir fark olduğunu ortaya koyar. Böylece fahişelerin hizmetine para ödemekle kalmayıp, bu kadınları bulmak için sokaklarda dolaşma sıkıntısına girmekten de çekinmeyen erkeklerdeki intrapsişik işlevsizlik ne kadar çok söz konusu edilse de, yasal yardım (tespit edilme) bu erkeklere açık değildir. Bir başka deyişle, hukuk erkeklerin "paçayı kurtarmasına izin verir" ama onları anlamaz. Yasal sistemin hem vatandaşların güvenliği hem de suçluların iyiliği için çalışması gerektiği varsayılıyorsa, erkekler eşit olmayan bir konumdadır. Kadınların aksine, erkeklerin sosyoekonomik bir mazeretleri de yoktur: Besbelli erkekler, fahişelerin hizmetine para ödeme gücüne sahiptir, oysa fahişelik yapan kimi kadınlar bu işi parasal nedenlerle yaptıklarını söylerler.

Kimi araştırmacılar, kadınların yalnızca sosyoekonomik nedenlerle fahişelik yaptığını iddia ederek onların duygusal sorunlarını yadsımış, bazılarıysa bunun tam tersini söyleyerek bu kadınların yalnızca duygusal sorunları olduğunu öne sürmüştür. Beni asıl ilgilendiren ise, kadınların fahişeliğe duygusal sorunlarının üstesinden gelmek için başladığına, ama erkeklerde durumun farklı olduğuna inanmamıza yol açan çifte standarttır. Aslında, klinik deneyimlerime göre hem kadınlar hem de müşterileri, farklı yollarla da olsa, anneleriyle ilk yaşantılarına tepki vermektedir. Bu düşüncenin kanıtlarını incelemeye geçmeden önce, farklı düşünce ekollerinden yazarların fuhuşla ilgili birkaç açıklamasına bakalım.

Fuhuş olgusuna neden kadınlarda erkeklere oranla çok daha sık rastlanır? Grunberger'in bize anımsattığı üzere, "Freud, narsisist kadının 'sevilmek' istediğini vurgulamıştı. Sevilmek, birincil olarak seçilmek ve her şeyden önce kendi olduğu için sevilmek anlamına gelir. Şüphesiz bunun birçok nedeni vardır ve bu nedenlerden biri, kendini çatışma yaratan suçluluktan kurtarma gereksinimidir." –Chasseguet-Smirgerl bunun kadın narsisizminin yalnızca bir yönü olduğunu belirtirler." Grunberger, daha sonra şöyle der: "Erkekler, birincil olarak cinsel haz ararken (erkekler doyuma ulaşmak için severler) kadınların neden her şeyin ötesinde, hatta kendi güçlü cinsel gereksinimlerinin zarar görmesi pahasına, narsisist haz aradığını ve sevilmek için kendini neden cinselliğiyle sunduğunu anlamalıyız" (1985, s. 70).

Kinsey ve ark., basit bir açıklama yapar: "Erkekler, fahişelere gider, çünkü cinsel ilişkinin parasını ödeyebilir ve sorumluluklarını unutabilir; oysa diğer kızlarla cinsel ilişkiye girmek, almayı istemedikleri toplumsal ve yasal sorumluluklar yükleyebilir" (1948, s. 607).

Krout Tabin, daha da ileri gider: "Cinsel ilişkinin ek sorumluluğunun sevgi nesnesiyle kurulan bağlara eşit kabul edilebileceğini, ego çekirdeğini sağlamlaştırmamış bir erkek için böylesi bir yakınlığın kuşatılma tehdidi olacağını görebiliriz" (1985, s. 92). Tabin, erkek modelini ve fahişelere giden erkeklerin bilinçdışı güdülenmelerini açıkça betimler, ama fahişelik yapan kadınlar için aynısını yapmaz.

Coria, "kültürümüzde paranın açıkça cinsiyetle ve erkeklikle ilişkilendirilmiş" olduğuna dikkat çeker. Ona göre, "fuhuş, bir kadının cinselliğini satmasıyla eşanlamlı görülür, ama cinselliği satın alan erkeği tuhaf biçimde fuhşun dışında bırakır" (1986, s. 23, benim çevirim).

Simone de Beauvoir, "Fuhuşta, erkek arzusu herhangi bir bedende doyurulabilir; bu arzu özeldir, ama nesnesi bakımından bireyleşmemiştir" der (1972, s. 569). Sapkın ilişkilerin belirleyici özelliği olan bir yarı nesne ilişkisini betimler gibi görünür, ama aynı gözlemi kadınlar açısından yapmamıştır.

Gibbens'e göre, fuhuş yapan kadınlar travmatik bir çocukluğun intikamı olarak erkekleri domuza çevirmeyi isterler. Gibbens, buna, "Circe* kompleksi" adını vermiştir (s. 7).

Glover (1943), fuhuş sorununu kendi başına incelemenin olanaksız olduğunu, çünkü tüm cinsel sorunlar gibi onun da iki tarafı bulunduğunu ve insan ilişkilerinde cinselliğin oynadığı daha geniş rolün yalnızca bir parçası olduğunu söyler. Hem fahişenin hem de müşterisinin cinsel yaşamında, açık ya da gizli, etkili bir sadizm unsuru bulunduğunu ve bu unsurun yaralayıcı sonuçlarının, karşılıklı değersizleştirmenin kural olduğu bilinçsiz bir mazoşist unsuru gösterdiğini de ekler.

Rolph (1955), Glover'in kadın fahişeliği konusundaki geniş kapsamlı çözümlemesini geliştirerek, cinsel eşi alçaltma arzusunun yalnızca kadınlara özgü olmadığını ileri sürer. Erkek müşterinin kadın ya da anne kişiliğini alçaltmaya gereksinim duyduğunu ve fahişenin bu amaca hizmet ettiğini ileri sürer. Sonuç olarak, fahişenin ve müşterinin patolojik gereksinimlerinin karşılandığı sembiyotik bir ilişki kurulur.

Ben, fuhşa katılan erkeğin de kadının da eski bir ana-oğul ilişkisini bilinç dışında yeniden harekete geçirdiğini ve bu ilişkide, annenin de oğulun da bedensel görevlerin simgeleriyle, özellikle de oğlanın tuvalet eğitimiyle ilgili olduğunu öne sürüyorum. Bir fahişenin verdiği hizmetin yalnızca cinsel olduğu yönünde genel bir

* Homeros'un "Odise"sinde, sihirli bir içki ile erkekleri domuz biçimine sokan kadın (ç.n.).

varsayım vardır, ama fahişelik yapan pek çok kadının ve bu kadınların hizmetlerine para ödeyen erkeklerin anlattıklarına bakılırsa, bu doğru değildir. Fahişeyle müşterisi arasında fiziksel bağlantının çok az olduğu ya da hiç olmadığı "destekleyici" ve "güven verici" bir buluşma olur sık sık. Ama işin içinde para her zaman vardır. Açık bir anlaşma yapılır: Kadın üretilecek "mallar" için ödemesi gereken fiyatı adama söyler. Bu ilişki simgesel açıdan, anallıkla, sfinkterin denetimi ve bu nedenle erkeğin duygusal akışı ile ilişkilidir; ve bu ilişkide bu üstünlük kadındadır.

Krout Tabin, iki yaşındaki bir erkek çocuğun annesine karşı duyduğu cinsel dürtüler nedeniyle kendini tehlikede hissetmesini ve bu dürtüleri kendinden uzaklaştırarak annesini iki parçaya bölmesini betimlerken, yosma/melek kompleksi hakkında aydınlatıcı yorumlar yapar. Annenin bir yarısı cinsellik sunmaksızın bakıp beslerken, diğer yarısı buna itilmediği halde cinsel tepki verebilir. Her iki yarı da çocukta yakın olma, ama fazla yakın olmama yanılsaması yaratır. Yetişkinlikte bu parçalanma, kendini, penisin "yarı nesne" olarak kullanıldığı cinsel iktidarsızlıkla ifade edebilir. Krout Tabin'in gözlemlerine göre, "erkeğin penisi, onun iradesinden bağımsız gibi görünür" (1985, s. 92).

Sık sık fahişelerle birlikte olan kimi erkeklerin yaşadığı şaşkınlık ve umutsuzluk pek çok insanı şaşırtabilir. Bu duygular, erkeklerin psikiyatrik yardım istedikleri bir noktaya kadar ulaşabilir. Şimdi bu erkeklerin bazılarının sorunlarına bakalım.

Sanat alanında başarılı bir meslek yaşamı olan otuz sekiz yaşında, çekici, zeki ve evli bir adam olan Bay R. fahişelere gitmek için karşı konmaz bir gereksinim duyduğu için beni görmeye geldi. Evliliği ne kadar iyiye giderse, adamın durumu o kadar kötüleşiyordu. Bu da adamı çok mutsuz ediyordu; çünkü kendi söylediğine göre, karısını çok seviyordu ve onunla çok doyurucu bir cinsel ilişkisi vardı. Bu nedenle bu "tuhaf takıntı"yı anlayamıyordu. Durumundan utanıyordu ve aklı da karışıktı, çünkü fahişelerle cinsel ilişkisinde devamlı başarısız oluyordu. "Akla aykırı gelse de", bunu karısıyla "iyi sevişme" yeteneğine bağlıyordu. Ayrıca, bu iyi sevişme yeteneğini onu fahişelere gitmeye zorlayan duyguyla bağlantılı görüyordu.

Psikoterapi ilerledikçe, çok büyük bir güvensizlik duygusu, yalnız bırakılma korkusu ve herhangi birine güven duyma güçlüğü açıkça ortaya çıktı. Uzun bir süre benim tedaviyi aniden keseceğimi, çünkü kendisinin tedavi edilmeye değmediği duygusunu yaşamış ve benim onu her biçimde aşağılayacağımdan korkmuş/aşağılayacağımı ummuştu. Mükemmel çocuk gibi davranmaya çalışıyordu, ama sorunlarından söz etmek istemiyordu. Aktarım yorumlarında, tedavi olma güdüsünün "aşırılıklarının" yerine "normal" görüneni koymakla ilgili olduğunu kabul etmemek için çok mücadele etti. Bir başka deyişle, benim hastam olmasının ve mesleki hizmetlerime para ödemesinin, onu fahişelere para ödeme gereksiniminden kurtararak "iyileştirme"sini umuyordu aslında gizliden gizliye. Böylece, piskoterapi, sapkınlığın yerini alacaktı.

Başlangıçta, –aktarım terimleriyle ifade edecek olursak– Bay R.'nin korkularının, ihmal edildiğini ya da annesinden ayrılma tehdidi altında olduğunu hissettiği erken bir oral devreye ait olduğunu sanmıştım, ama daha sonra söz konusu korkuların daha geç bir anal devreye ve tuvalet eğitimi sırasında annesiyle ilişkisine bağlı olduğunu anladım. Kanıtlar yeterince açık bir biçimde ortaya çıktı. Adam, "etrafa saçmak"ta olduğundan söz ediyordu ve benim bundan hiç hoşlanmayacağımı hissediyordu, çünkü bana getirmesi gereken "mallar"ı aslında başka yerlere götürdüğünü "biliyordu." Bütün "kirli, kokuşmuş şeyler"le fahişelerin uğraşması gerekiyordu. Ben, ondan her zaman temiz olmasını ve "emirlerine uymasını" bekleyen gaddar anne olmuştum. Tedavisinin bu döneminde, benimle randevusuna gelmeden önce ya da randevusundan geri dönerken bazen bir fahişeye gidiyordu. Sonra utanç içinde, bana "itirafta bulunma"ya geliyor ve yine reddedilmeyi umuyor/reddedilmekten korkuyordu; böylece ona acı veren ama tanıdık olan bu örüntüyü sürdürebiliyordu. Karısının onun cinsel fantezilerini tatmin etmekte yetersiz kaldığından yakındığı zamanlardaysa beni babası gibi görüyordu; ona ne kadar küçük olduğunu ve annesinin "ruh halleri"yle başa çıkmakta ne kadar yetersiz kaldığını söyleyen sadist babası gibi.

Ne var ki daha sonra, annesine duyduğu derinlere kök salmış

nefreti acı içinde fark etti. Yaşamının ilk günlerinden itibaren sürekli annesinin onu duygusal açıdan yaraladığını ve kocasıyla bitmek tükenmek bilmeyen kavgalarında onu kullandığını hissetmişti; öyle ki gerçekte kim olduğunu hiç bilmiyordu. Babası gibi olmaktan ve çocuğunun da kendisi gibi olmasından öyle korkuyordu ki kendisini babası olarak gözünün önüne getiremiyordu. Annesi karşısındaysa öyle kolay incinebilir durumda, ona öyle duyarlı ve bağımlıydı, onun kendisini taciz etme gücünden öyle korkuyordu ki, bu nefret onu fahişelerle birlikte olmaya itmişti. Kadınları melek ve yosma olarak ikiye ayırmıştı. Aslında ilk görüşmede sözünü ettiği "akla aykırı nedenler" oldukça geçerliydi. Adam fahişelere gitmekle evliliğini ve aslında karısını, fantezisinde önce annesine ve şimdi de bana yönelen sadist saldırılardan koruyordu. Bu ona, yalnızca bir kişiye güvenme ve o kişinin beklentilerini karşılayamama korkunç riskine girmekten daha kabul edilebilir bir şey geliyordu. Sık sık fahişelere gitmesi, kendini tüm bu iç taleplerden ve dolayısıyla psikolojik zararlardan koruması için tek çıkar yoldu. Kendi deyimiyle "aşkın mutluluğunu yaşamak için insan hassas olmalı ve güvenebilmelidir; ben bunları yapamayacak kadar çocuksu ve bencilim."

Bir başka hasta, yirmi sekiz yaşında bekar bir erkek, kadınlarla doyurucu bir ilişki kuramadığı için tedaviye gelmişti. Mükemmellik arıyordu. "Kimse bana uygun olacak kadar iyi değil" diyordu. Bu kadar "şanslı" olduğuna inanmakta güçlük çeken, başarılı bir işadamıydı; ama sıfırdan başlayarak başarıya ulaşmış babasıyla rekabet edemeyeceğini hissediyordu. Bu durum, onun kendisini sürekli yetersiz ve işe yaramaz hissetmesine yol açıyordu. Ailenin tek çocuğuydu ve çok güzel bir kadın diye betimlediği annesi hakkında konuşurken temkinliydi. Tedavi başladıktan bir süre sonra, fahişelere düşkünlüğünden istemeyerek de olsa söz etmeyi başardı.

Bu hasta yakışıklıydı, güzel konuşuyordu ve yüzeysel bir çekiciliği vardı; ama tüm bunların altında son derece baskıcı ve katıydı. Sevgi dolu ve düşünceli biri olduğunu iddia etmesine karşın, amansız mükemmeliyet ve temizlik arayışında bazen sadistçe davranabiliyordu. Bu yanı terapi sırasında, muayenehanemdeki ya da

bendeki değişiklikler hakkında yorum yaparken ortaya çıktı. Ortada hiçbir neden yokken, birdenbire mutlak idealleştirmeden tam bir aşağılamaya geçiyordu. Duygusal açıdan bana yakınlaştığı zaman, beni çekici bir kadın olarak görüyor ve hakkımda cinsel fanteziler kuruyordu. Bu aniden amansız, kararlı ve dik başlı bir tarzda şiddetli kötülemeye dönüşüyordu. Başlangıçta, beni çirkin ve itici bulduğunu söylemişti. Tüm bu malzeme aktarımda ele alındı ve hastam bana karşı giderek aksileşti.

Hasta, son derece kışkırtıcı ifadeler kullanmakla, yoğun bir olumsuz terapi tepkisi vermekle benim terapi becerilerime açıkça zarar vermeye çalıştı. En sonunda benim temizlik standartlarım hakkında, büyük ölçüde anallık izleri taşıyan ve çoğunlukla kokularla ilgili düşmanca yorumlar yaparak bunu başardı. Ben "leş gibi kokuyordum", "nefesim de kötü kokuyordu bedenim de kötü kokuyordu". Daha sonra ifadeleri muayenehanemi hedef almaya başladı: "Burası pis kokuyor, herhalde kalorifer su akıtıyor" ya da "Bu kokunun nedeni odanda gaz çıkarman olabilir" diyordu. İnatçılığına diyecek yoktu. Beni öfkelendirerek ve öfkelendiğim için kendimi güçsüz hissetmeme yol açarak savaşı kazanmaya başlamıştı. Onun yansıtmalı özdeşleşmesini ya da kendi içindeki kötü nesneleri bana atmasını yorumlama girişimlerimin hepsine alayla ve güleрek yanıt veriyordu. Bu olayların, hastanın tuvalet eğitiminin ve yaşamını o döneminde annesiyle kavgasının yeniden harekete geçmesi anlamına geldiğini fark ettim. Küçükken annesinin, pisliğini onun yüzüne vurduğunu tahmin ettim; ve o anda o ne hissettiyse bana da aynı şeyi hissettirmeyi başardığını gördüm. (Kernberg'in terimleriyle ona "tamamlayıcı özdeşleşme"yle tepki vermiştim (1980, s. 212). Bu gibi hastalarda karşı aktarımım üzerinde çalışırken, Kernberg'in teknikle ilgili incelemesi benim için çok aydınlatıcı oldu ve çok işime yaradı).

Hastam bu yorumu duyunca, aşağılamanın yerini yoğun bir umutsuzluk aldı. Annesinin onu doğurmadan önce on dört kez düşük yaptığını anlattı. Annesinin babasıyla evlenmeden önce fahişelik yaptığı inancıyla ilgili fanteziler kurmuştu. Muayenehanem ve benimle ilgili çağrışımları, annesinin üreme organlarıyla ilgili çok

ilkel fantezilerine dayanıyordu. Onun doğumundan önce bu kadar çok ölüme yol açtığına göre, kim bilir ne kadar yetersiz ve kirliydi. Hasta artık kendisinin de çok derinlerine kadar kirlendiğini hissediyordu ve tüm bu zehirin çıkış noktası kendi bedeniydi, çünkü ona göre bedeni, denetlenemezdi. En baştaki "Hiçbir şey ve hiç kimse, benim için yeterince iyi değil" ifadesi, kendi değersizliğinin yansımasıydı ve fahişelere düşkünlüğü de, hem nefret ettiği hem de sevdiği annesiyle bir olmak için duyduğu gizli, bilinçdışı arzuyu yansıtıyordu. Tek çözümün yeniden doğmak olduğunu hissediyordu.

Krout Tabin, iki yaşındaki bir erkek çocuğun davranışını, "iyi" anne tarafından kuşatılmaya (yutulmaya) karşı çocuğun kendi tarzında "kötü" benliğini tanımlaması olarak betimler ve ekler: "Çocuk, ayrı biri olduğunu kanıtlamak için olumsuzluğun taşıdığı değeri genişletir ve bunu annesine yakın olmaya duyduğu karışık arzudaki früstrasyonu ve öfkeyi ifade etmek için kullanır. Cinsellik, böylelikle dehşet ve öfkeyle karıştırılır; olumsuzluğun aşırı noktasında da acı verme ve öteki üzerinde tam denetim sahibi olmayla karıştırılır. Denetlemek, kuşatılmanın karşıtı gibi görünür" (985, s. 92). Ben bu betimin hem fahişelere düşkün erkek hem de bu tür ilişkinin simgeselliği açısından fuhuşta olanlarla karşılaştırılabileceğini düşünüyorum. Yukarıda sözünü ettiğim hasta, yürümeye yeni başlamış bir çocuk gibi davranıyor, güç sahibi olduğu bir duruma gelmek için bana meydan okuyor, beni güçsüz ve öfkeli, terapi amaçlarım açısından tamamen işe yaramaz bırakmayı umuyordu. Ancak ben, en sonunda onun sıkıntısını anlamayı başardım ve terapi becerilerimi yeniden kazandım.

Yürümeye yeni başlamış bebeği olan kimi kadınların oğluna tuvalet eğitimi verirken kızına olduğundan daha talepkar ya da daha müdahaleci olmasının nedenini hep merak etmişimdir; çünkü gelişimin bu devresiyle ilişkilendirilen inatçılık, karşı koyma ve rekabetçilik gibi kişilik özellikleri, erkekte, kadına oranla daha sık görülür. Bu tutumdan ve sonucundan sorumlu olan merakı ve heyecanı yaratan, karşı cinsten küçük çocukların denetleyici delikleri ve atık ürünleri üzerinde denetim sahibi olmak olabilir mi? Ya da kız çocuklar, cinsel içgüdülerinin farklı gelişimi ışığında tuvalet eğiti-

mini daha çabuk tamamlıyor olabilirler mi?

Fuhuşta her iki taraf da denetim arar, ama acaba kim kimi denetlemektedir? Öncelikle, ilişkinin mutlaka cinsel-jenital bir ilişki olduğu varsayımı doğru değildir. Ben her iki tarafın da bir tür uzlaşmaya katıldığına ve bu uzlaşmada katı annenin, yani bedensel hizmet sunan tarafın, cinsel anne üzerinde denetim kazandığına inanıyorum. İlk bağlantının ve bazı durumlarda sonucun da denetimi açıkça kadındadır. Ama erkek de aynı denetim beklentisini paylaşır. Erkeğe göre, parayı o ödediği için denetim de ondadır ve sonucun ne olacağını tam olarak o bilir. Erkek, her şeyi bozan annenin denetimine girmeyeceği yanılsaması için para öder ve böylece kendini güvende hisseder.

Bu durumda erkek, tuhaf gereksinimlerini karşılamak ve doyum sağlamak için "anal" bir anneye, "malı", parayı (dışkıyı) getiren "iyi çocuk" durumuna indirgenir. Şimdi cinsel haz için hazır olduğuna inanmak ister, ama gerçekte tuvalet eğitiminde annesine karşı geliyormuş gibi davranır. Glover (1943), fuhuştan, sevginin alçaltılmış bir biçimi olarak söz eder ve bize, paranın bilinç dışında bedenden çıkarılan ve çocukların değerli mal olarak gördüğü vücut atıklarına eşit sayıldığını anımsatır. Ayrıca Glover'e göre,

> *Fahişelere karşı konmaz bir ilgi duyan erkek, hâlâ o eski bayağı sevgisine saplantılıdır ve yetişkin yaşamında farkında olmaksızın bebekliğin tabu sayılan arzularını doyurmayı ister. Fahişenin de benzer, bilinçdışı amaçları vardır, ama bunların alanı daha tutkuludur. Müşteri, yani yaptığı iyiliğe para ödeyen "tuhaf adam", fahişenin babasının kötüleşmiş bir imgesidir; ayrıca fahişe, kendi kadın parasını değersizleştirerek annesinin evliliğinden duyduğu o şiddetli, kıskanç hoşnutsuzluğu ifade eder.* (s. 5)

Kadının "para" karşılığında bedenini verdiği gerçeği, "aslında fuhşun ilkel ve geçmişe giden bir dışavurum olduğunun bir diğer kanıtıdır" (s. 7). Bana öyle geliyor ki Glover, fahişelere düşkün erkeğin, yasaklanmış bir cinsel nesne olarak arzuladığı bir anneyi aradığını anlatmaya çalışıyor. Ama bu cinsel hazzı alamadığı için, geçmişteki bir anal cinsel içgüdü devresine ait olan ve annenin ye-

rine geçen alçaltılmış bir ikame kişilikle yetinmek zorundadır.

Üstelik, bu ilkel parçalanmayı çözme girişiminde her iki tarafın da zihninde bir yansıtmalı özdeşleşme süreci gerçekleşir. Fahişe, denetimine boyun eğen küçük bir çocuğu –müşterisi– olan annedir artık; ama aynı zamanda o "genç adam"a cinsel haz vermesi gereken bir fahişedir de. Bunu olanaklı kılan bir kişiliksizleştirme süreci, karşılıklı bir parçalanma ve sonuçta ortaya çıkan duyguların inkarıdır. Süreç aynı zamanda bir kuşak karışması da içerir. Chasseguet-Smirgel (1985a), sapkınlıkta cinsiyetler ve kuşaklara ilişkin tüm farkların ortadan kalktığı anal devreden söz ederken bu karışmayı öngörür. Fahişelikte kadın zaman zaman anne, erkek de çocuk olur. Diğer zamanlarda, müşteri, "kirli yaşlı adam" olur ve kirin yananlamları parayla bağlantılıdır; dışkı, Ödip öncesi bir devreye karşılık gelir. Bir başka zaman da müşteri "tatlı baba"dır, oral alanla, şeker ve sütle bağlantılıdır; bir başka deyişle, kadını/bebeği besleyen, isteyebileceği tüm saçma sapan şeyleri olan bir babadır. Sayers'in (1986) bize anımsattığı gibi, "Çocuk ister kız olsun ister erkek, anal ve oral zevklerle bağlantılı fiziksel gereksinimleriyle ilk kez ilgilenenlerle etkileşiminden kaynaklanan ya da bu etkileşimde "üretilen" anal ve oral zevklerin yalnızca edilgen değil etkin yönlerini de yinelemek ister." Ayrıca Sayers'e göre, "başkalarını izlemekten cinsel zevk almak geleneksel olarak erkeklerle ilişkilendirilmesine karşın ... kız çocuklar da, tuvaleti denetleyen kişinin onları gözetlemekten aldığı hazzı yinelemek ister. Erkek çocuklar gibi kızlar da başkalarını tuvaletteyken izlemenin yolunu ararlar" (s. 105-6).

Ödip öncesi dönemde ikili (anne-çocuk) bir sapkın süreç her halükarda iş başındadır; söz konusu riskin ölçüsü, bir üçüncü tarafı gerekli kılar. Bunu katı ve cezalandırıcı bir süperego sağlar: Yasa, yani ödevini yerine getirmeye çağrılan simgesel bir baba. Bu babanın, sapkın, sağlıksız bir ilişkiden her iki tarafı da kurtarması ve bir düzen sağlaması beklenir. Bir başka deyişle, fahişe ve müşteri, "ideal", aldatıcı ve işbirlikçi bir durumu yeniden canlandırmaktadır ve bu durumda, simgesel anne-bebek birimi koca/babadan kurtulmaya çalışır ama aynı zamanda her ikisi de yasa/koca/ba-

baya olası bir cezayı göze alarak meydan okur. Ne var ki baba, yasayı uygularken kendi cinsiyle işbirliği yapar: Kadın suçlanır, ama erkek ve onun duygusal sıkıntıları göz ardı edilir.

Müşterisiyle birlikteyken kadının zihninde ve bedeninde neler olup bittiğini incelemeye kalkarsak, bunların yalnızca bir örüntüyle açıklanamayacağını görürüz. Aslında süreç, hem bilinçli hem de bilinç dışında son derece karmaşıktır. Ben hem fahişenin hem de müşterinin, anneye karşı intikam güden ve alçaltıcı bir eylemde, zihinleriyle ve bedenleriyle işbirliği yaptığı kanısındayım. Fahişenin de müşterisinin de gerçek kimliğini gizli tuttuğu bu özel ve yakın suç ortaklığı her ikisine de haz ve güvence verir. Melek/yosma kompleksinde her ikisi de aynı parçalanmış kadın görüşünü paylaşır. Kadın fahişe olarak çalışırken bütün duygularını bir yana bırakır ve çoğu zaman becerikli biçimde ve kendini durumdan tamamen ayırarak iş görebilir. Ama aynı kadın, işinin dışındaki ilişkilerinde duygulu, duyarlı ve özenli olabilir. Fakat ne yazık ki, eşi tarafından istismar edildiği ve sık sık dövüldüğü sadomazoşist ilişkilere girme eğilimindedir. Kadındaki mazoşizm eğiliminin erkekte de, kendisi için önemli olan öteki ilişkilerinde, cinsel açıdan başarılı olamadığı zamanlarda temsil edildiğini düşünüyorum. Erkeğin iktidarsızlığı iki biçimde çalışır: Hem sevdiklerine karşı sadist gereksinimlerinin bir ifadesidir, hem de kolayca aşağılanabileceği ve küçük düşürülebileceği bir duruma sokar onu.

Fuhuş bazen yalnızca fantezilerde var olur; daha başka zamanlarda ise gerçektir, ama gerçek olduğu zaman bile mutlaka cinsel birleşme olmayabilir. Kimi erkeklerin fahişelere gitmesinin başlıca bilinçdışı nedeni kendini güvende hissettiği bir mutluluk içinde kendinden geçmektir.

Bu nedenle fuhuştaki sorunların kadınların iç ve dış dünyasını daha sık etkilese de yalnızca kadınlara özel olduğuna inanmıyorum. Belki de sözcüğü çoğul kullanarak fuhuşlardan söz etmek daha doğru olur, çünkü iş başındaki süreç birden çok düzeydedir: Kimi kadınlar, fahişe olmanın pek çok yönü hakkında hayaller ve fanteziler kurar, bazıları da bu hayalleri hayata geçirir ve yaşam biçimi haline getirir.

Yüzeysel olarak bakıldığında fahişelik yapan kadınların başlıca özelliği, erkeklere karşı düşmanlık ve onları hor görme gibi görünebilir; ama bu kadınların kendini ihmal ettiği ve bedenini pek çok riske maruz bıraktığı da yadsınamaz. Yalnızca fiziksel riskler değildir bunlar; bedenin zihinsel simgelerini içeren fantezilerle de ilişkilidir.

Söz konusu fanteziler, hem somut hem de simgesel biçimde iş görürler ve kadında yoğun çöküntüye ve kendini aşağılamaya karşılık gelen özellikleri vardır. Benlik saygısı çok düşüktür bu kadınlarda ve bundan kurtulmak için fahişelik yapmaya başlarlar. Erkekler ortaya çıkıp onların hizmetine karşılık para ödediği zaman büyük mutluluk duyarlar. Çünkü o zaman, istendiklerini dolaysız bir biçimde duyumsarlar. Bunu tiksindirici bulurlar, ama aynı zamanda bedenlerini sahip oldukları tek değerli mal olarak görürler. Ne yazık ki böyle düşünen yalnızca onlar değildir.

Fahişelik, I. Rosen'in genel olarak sapkınlıklardan söz ederken betimlediği gibi, "benlik saygısını düzenleyici" bir düzenek olarak kullanılır. Rosen'e göre, "Sapkınlıkta benlik yaşantılarının niteliği büyük değişiklik gösterebilir ve çelişkili bir biçimde varolabilir; öyle ki (benliğin alçaltılması sonucu ortaya çıkan) bu alçaklık duygusu, kişideki "her şeye gücüm yeter" nosyonunun yanı sıra varolabilir (1979b, s. 67).

Fahişelik suçundan mahkemeye çıkacak bir kadından da böyle ifadeler duydum:

> *Kendimi çok kötü hissediyorum, ama başka ne yapabilirim ki? Ben Kuzey'de doğdum ve orada hiç kimse beni istemedi, ailem bir erkek çocuk bekliyordu. Londra'ya geldim ve sokaklarda erkek aramaya başladım. Bu nedenle birkaç kez mahkemeye çıktım. Erkekler her zaman çok düşünceli oluyor, bana normal bir insan gibi davranıyorlar. Mutsuz olduğum her sefer dışarı çıkıyorum ve bir erkek beni kabul ederse kendimi çok daha iyi hissediyorum. Onlardan çok az para alıyorum, ama kendimi çok daha kadın gibi duyumsuyorum.*

Bir başka kadın çöküntü, intihar eğilimi ve genel bir "dünyada kaybolmuşluk" hissi nedeniyle bana danışmaya gelmişti. Kırk üç ya-

şında, hâlâ çekici bir kadındı. Bir zamanlar güzel bir kadın olduğu belliydi, ama zor günler geçirmiş olduğu da açıkça görülüyordu. Uzun yıllardır fahişelik yapıyordu ve şiddet kullanma, sokakta bedenini pazarlama suçlarından birkaç kez mahkemeye çıkmıştı. On yedi yaşında tecavüze uğramış, hamile kalmış ve kendisine tecavüz eden adamla evlenmişti. Adam, yaşamının çoğunu hapishanede geçiren bir hırsızdı. Kadın kızını doğurduğunda adam yine hapisteydi ve onlara bakamamıştı. Kadın, kendini bebeğinden kopuk hissediyordu ve ihmalkarlık ölçüsünde ilgisizdi çocuğuna karşı. Kızın annesi bebeğe geçici bir süre bakmaya gönüllü olmuş, ama sonra hastamın kızını görmek için yaptığı tüm girişimlere karşın, çocuk on yedi yaşına gelene kadar onu görmesine izin vermemişti. On yedi yaşına geldiğindeyse artık bir eroin bağımlısıydı.

Hastam annesini, "tam bir domuz" diye betimliyordu. Annesi onu hep aşağılamıştı, zaten edilgen ve ilgisiz bir anneydi. Hastamın sözleriyle "Annemle aramdaki çatışmaya ilişkin anımsadığım ilk şey, onun aramıza bir yastık koyarak beni sıkıştırdığıydı. O zamanlar daha bir bebektim, ama üzerimde yoğun bir baskı hissettiğimi ve akciğerlerimin sıkıştığını anımsayabiliyorum." Hastam kendini her zaman mutsuz, evde de okulda da yalnız hissetmişti. İlk evliliğinden sonra pek çok erkekten hamile kalmıştı. Bu hiç şaşırtıcı değildi, çünkü hiçbir önlem almıyordu. Bir şırınga kullanarak sürekli bebek düşürüyordu, bunu en az on dört kere yapmıştı. Ayrıca cinsellik dürtüsü onu riske girmeye itiyordu. Kocası onu fahişelik yapması için zorluyordu. Kocasından yoğun bir biçimde nefret ediyordu ama fahişeliğin kendisini neşelendireceğini umarak adamın istediğini yapmıştı. Aslında kısa süreliğine de olsa fahişelik onu mutlu ediyordu; ardındansa kendisini daha da mutsuz hissediyordu. Ona yabancılaşmış olan kızıyla bir ilişki kurmaya çalışmış, ama tıpkı kendisinin annesine yaptığı gibi kızı da ona sırt çevirmişti. Kızı, hastama karşı onunla herhangi bir ilişki kuramayacak kadar katıydı ve kendi sorunlarıyla meşguldü. (Bu arada, kızın erkek arkadaşı, annesine karşı tutumu nedeniyle onu eleştiriyordu.) Bu hasta da, hem intikam duygularıyla ilgilenecek hem de onu önemseyecek bir anneyle iyi bir ilişki kurma umuduyla bir kadın terapist istemişti.

Bu hastanın hayli uzun süren psikoterapisi hiç de kolay olmadı. Önce beni baştan çıkarmayı denedi; bunda başarılı olamayınca öfkelendi ve aklı karıştı. Uzun bir ayrılma/bireyleşme mücadelesi başladı; bu mücadele benim tatile çıktığım zamanlarda iyice belirginleşiyor ve ona çok acı veriyordu. Eğer onu bırakıp gidersem ve onu yok denebilecek kendi araçlarıyla baş başa bırakırsam, onunla nasıl ilgilenebilirdim? Ne var ki yinelenen bu olaylar psikoterapi boyunca büyük acı ve sıkıntı yaratmasına karşın, hasta üzerinde en sonunda bazı iyileştirici etkiler gösterdi. Hasta, benim kendi yaşamım ve gereksinimlerim olduğunu ve orada bulunma amacımın, onun tarafından baştan çıkarılmak ya da kendi duygusal taleplerimle onu kullanmak olmadığını fark etmeye başladı. Kendi başına kalmasında sorun olmadığına inandığımı ve benim kendime ait bir yaşamım olduğunu fark etmesi, hastama, kendi gereksinimlerini ve isteklerini keşfetmesi için bir özgürlük duygusu kazandırdı.

Yirmi sekiz yaşında bir başka kadın da dokuz ay önce bir bebek doğurduğundan beri kocasıyla cinsel birleşmelerinden zevk alamadığı için bana gelmişti. Bu durum onu aşırı derecede kaygılandırıyordu, çünkü bebeğinin babasını çok seviyordu ve adamın bıkıp evi terk etmesinden korkuyordu.

Daha sonra bana, kocasıyla kendisinin yıllardır yasalarla başlarının dertte olduğunu anlattı. Adam profesyonel bir banka soyguncusu, kadın da fahişeydi. Birlikte bu iki mesleği birleştirmeyi ve en iyi biçimde kullanmayı başarmışlardı. Bu, uygun bir bileşimdi, çünkü her ikisi de kendi meslekleriyle, simgesel bir biçimde, annelerine öfkelerini ve babalarına başkaldırılarını ifade ediyorlardı. Hastanın banka soyguncusu kocası, annesinin bedenine giriyordu bankaya girmekle; ve kendisine değil, babasına/bankaya ait bir şeyi çalıyordu; para, iktidar ve güçle dolu olan banka, baba otoritesinin simgesiydi.

Kadın kocasıyla ilişkisini yaşamındaki ilk olumlu ilişki diye betimliyordu. Aralarında öyle güçlü bağlar oluşmuştu ki bir çocuk yapmak istemişlerdi. Ama ikisi de çocuk doğduktan sonra işlerini bırakmayı düşünmemişlerdi, bu nedenle oğullarının doğumunun kadının cinsellikten tamamen soğumasına yol açması onları düş kı-

rıklığına uğratmıştı. Kadın, kocasıyla ya da herhangi bir müşteriyle sevişmeyi mide bulandırıcı buluyordu; o kadar ki artık bu işi yapamazdı. Üstelik kocasıyla cinsel ilişkisi de öyle dengesizdi ki, bu durumun ayrılmalarına yol açmasından korkuyordu. İkisi de kadının bebeğine duygusal bağlılığından dolayı telaşa kapılmıştı, hem gelirlerinde önemli bir azalmayla karşı karşıya kalmışlardı hem de ilişkileri zayıflamıştı. Hastanın bana gelmesinin nedeni de buydu.

Hastanın geçmişinde duygusal bir yoksunluk vardı ve fahişelik yapması da kısmen bundandı. Şimdi kadın bütün ruhsal enerjisini emzirme yoluyla bebeğine yöneltmişti ve bilinç dışında, bedenini bir başka amaçla kullanırsa bebeğine yeterince bakamayacağından, böylece onun normal gelişimine zarar vereceğinden korkuyordu. Bebekle ve onun duygusal ve fiziksel gereksinimleriyle yoğun bir özdeşleşme yoluyla annelik, hastanın daha önceki parçalanmasına bir çözüm oluşturmuştu anlaşılan.

Bu vakada, en uygun seçeneğin karı kocaya ortak seanslar yapmak olduğunu düşündüm. Bazen bebeği de yanlarında getiriyorlardı ve terapi sırasında kadın ara sıra onu emziriyordu. Bu seanslarda aile dinamiği daha iyi anlaşılmaya başlandı ve bu sayede adamla kadın bir arada kaldılar. Adam sabit gelirli sıradan bir işe girdi ve kadın da bebeğine bakmasına ve sonunda kocasının özel gereksinimlerine yanıt vermesine olanak sağlayan yarı zamanlı bir işte çalışmaya başladı. Artık kendini kendiyle ve duygusal biyolojik bebek birimiyle çatışma içinde görmüyordu ve bu, kocasına da haz veriyordu.

Bu hastanın yaşadığı türden bir parçalanmanın anne ensesti hakkındaki tabuyla ilişkili olduğuna inanıyorum. İkinci Bölümde betimlenen kimi orgazm fantezilerini anımsarsak, yuvası zaten kadının bedeni olan bebeği yeniden bedeninin içine almak, bazı kadınlar için çok büyük bir gerçeklik olacaktır. Yaşamın başlangıcına geri dönülebilecek bir nokta var mıdır? Bu, bir döngünün, yaşam/ölüm döngüsünün kapanması gibidir ve fantezideki sonucu da oğlan çocuğun ölümüdür. İşte bu nedenle böyle bir kadın bir yabancının –yani müşterisinin– sadist bir biçimde bedeninin içine saldırmasına "kopuk" bir biçimde izin verir, çünkü sevgi yoktur, her iki

tarafta da yalnızca nefret vardır. Kadının nefret ettiği bedeninin hiçbir olumlu duyguya layık olmadığını hissetmesine karşılık gelir bu. Böylece müşterisiyle yansıtmalı özdeşleşme sürecinde kadın, kendi annesinin bedenine saldırır. Ama zaman zaman, tıpkı bu hastanın durumunda olduğu gibi, kadın kendisi olduğunda, "ideal" bir anneyle özdeşleşme gerçekleşir. Bu vakada "ideal" anne imgesi, kadını müşterileriyle riske girmekten alıkoymuştur. Ne de olsa tehlikede olan kendi benlik saygısıdır. Bebeğinin doğumu, ona kendi içinden istendiğini hissettirmiştir ve bebek, kadından asla vazgeçmek istemediği çok sayıda beklenmedik duygusal ve fiziksel hazzı da içeren gerçek taleplerde bulunmuştur.

Fahişelik yapan kadınlarla psikoterapi çalışmalarımda bu olguyla sık sık karşılaşırım. Bu kadınların bazıları, duygusal yoksunluklarına ve dişi bir ego ideali oluşturamamalarına karşın, bir anne ego ideali yaratmayı başarmışlardır. Ne kadar tutarsız ve dengesiz olsa da, bu ideal, anne olduklarında onların imdadına yetişmiştir.

D. Pines, "normal nevrotik" kadınların tedavisinde benzer bir bulgu bildirir: "Kimi kadınlar için ilk çocuğun doğumu, özellikle de çocuk erkekse, *yetişkin* cinsel ilişkilerini karıştırabilir; çünkü anne, bedenini besleme için ve cinsel eşiyle zevk için ayrı ayrı kullanmakta sorun yaşayabilir. Pek çok kadın, çocuğunu emzirirken bedeninde cinsel bir tepki yaşar ve bu, içini utanç ve suçluluk duygularıyla doldurur. Bu nedenle kadın, eğer yetişkin cinsel haz tepkisini anneliğinin bedensel tepkisiyle birleştirmekte zorluk çekiyorsa, çocuk doğduktan sonra cinsel duygusuzluk yaşayabilir ve bu da evlilik içinde sürtüşmeye yol açabilir" (1986, s. 5). Ne var ki, benim klinik çalışmalarımda, rastladığım kimi kadınların bebeğiyle yaşadığı şey, utanç ve suçluluktan çok uzak öyle bir mutluluktur ki bu kadınlar bedeni için rekabet edecek başka herhangi bir şeyle o mutluluğu bozmak istemez.

Ancak, fahişelik yaparken hamile kaldığı için yukarıdakine benzer bir sıkıntısı olan pek çok başka kadında durum farklı olabilir. Bunlar öyle bir çöküntü ve değersizlik duygusu yaşar ki hamilelikte ya da bebeğiyle ilişkilerinde herhangi bir hazzı hak etmediğini hissederler. Sonra, "kötü" ve zalim bir anneyle özdeşleşme sonu-

cunda bu değersizlik duyguları iyice belirginleşir. Aşağıdaki klinik vakada durum budur.

Bir hasta yoğun çöküntü nedeniyle kendiliğinden psikoterapiye geldi. Pek çok kez intihar girişiminde bulunmuştu. "Hiçbir şey yaşamaya değmez" diyordu. Hâlâ fahişe olarak çalışıyordu, ama kendi ifadesine göre yardım istemesinin "bununla bir ilgisi yok"tu. Kırk altı yaşındaki kadının geçmişinde çok büyük duygusal ve toplumsal yoksunluklar vardı. Sekiz yaşındayken babası aniden ölünce annesine bakmak zorunda kalmıştı. Ölümünden önce de babasının eve zil zurna sarhoş gelip annesini dövdüğü birçok şiddetli kavgaya tanık olmuştu. Annesi "Bir oğlum olsaydı o bana bakardı" diyordu. Hastam ailenin tek çocuğuydu ve bir "pislik" gibi görülüyordu. İstenen biri olduğunu hiçbir zaman hissetmediği gibi, ailesine ağır bir yük olduğunu sanıyordu. On üç yaşındayken çalışmaya başlamıştı, hem annesini hem kendini geçindirmesi gerekiyordu. Evli bir adamla ilişkiye girmiş, adam onu fahişeliğe sürüklemişti. Çok kısa süre sonra tanıştığı müşterilerinden biri, sırf kadının meşru satıcısı olmak için onunla evlenmek istedi. Evlilik, hastamın "düzgün bir kadın" olarak tanınmasını sağlayacaktı; bunu annesi için istiyordu. Zaten kendini annesine annelik etmeye mecbur hissediyordu ve kocasına da bakması simgesel açıdan bir anneye daha bakması anlamına geliyordu. Kadın bu görevi, büyük bir şefkatle ve özenle yerine getiriyordu. Annesi için, kendisine ikinci bir yaşam uydurdu; kocasının sermayesi olarak çalıştığı halde, annesine kendisini geceleri bir lokantada kasiyerlik yapıyor gibi gösteriyordu. Hatta kendi kendine bazı kişilikler uyduruyor ve bunları annesine ayrıntılarıyla anlatıyordu: Bir şef garson, pek çok garson ve lokantanın düzenli müşterileri. Gerçekten bütün gece boyunca ondan her türlü sadomazoşist oyunu oynamasını bekleyen bir sürü tuhaf müşteriye hizmet verdikten sonra her sabah eve, kocasıyla annesinin yanına geliyor, kazandığı paraları kocasına veriyor, annesini de lokantadaki uydurma işi hakkında gülünç öykülerle "eğlendiriyordu." Aslında müşterilere "hizmet ediyor" ve onları "besliyor"du, bu nedenle de benzetme, gerçeğe çok aykırı sayılmazdı.

Bu hasta anneliğe her türlü kuşkuyla ve karışık beklentilerle

yaklaşmıştı. Bir oğlan çocuk doğurdu ve oğluna doğduğu andan itibaren son derece aşağılayıcı davrandı. Kendini çocukla başa çıkmakta yetersiz hissediyordu ve annesinin kendisi için o kadar çok istediği şeye sahip olduğu için de büyük suçluluk duyuyordu. Çocuğu olmasının tadını çıkaramıyor, annesinin gerçekleşmemiş beklentilerinin bir uzantısı olarak gördüğü bebeğe kötü davranmak zorunda olduğunu hissediyordu. O oğlan çocuğu, kadına her zaman içerleyen bir annenin, onu hiç kabul etmeyen bir babanın ve sonradan, onun "ahlâksız kazançları"yla geçinen asalak bir kocanın ona gösterdiği sadist davranışların aynılarını gösterebileceği, kendisine yakın tek varlıktı. Oğluna kötü davranmasının sonucunda ödemek zorunda kaldığı yüksek bedel, çocuğun uyuşturucu ve kadın satıcısı olmakla kalmayıp annesine de şantaj yapmaya başlamasıydı.

Bu hastanın terapiden herhangi bir anlam çıkarması güçtü. Boyun eğme üzerine kurulu bir role saplanmaya ve kendini kurban olarak görmeye kararlıydı; bu açıdan ne kadar yorum yapılırsa yapılsın içgörü yetisi değişmiyordu. Psikoterapinin ona verebileceği daha iyi bir iç yaşamı hak etmediğini hissediyordu ve bunun yalnızca "orta sınıf"tan kadınların işine yaradığına inanarak tedaviyi bıraktı.

Bazı koşullarda kadınlar, yalnızca görünüşte bir ödül olan ama aslında cezayı saklayan ya da cezayla sonuçlanan bir şey isterler. Enini sonunu düşünmeden fahişelik yapan ve bu nedenle de kolayca yakalanan kadınlar için geçerlidir bu. Bu gibi kadınlar fahişelik suçlamasıyla mahkemeye çıkarıldığında sırf bu suçlama yüzünden herkesin ona karşı önyargılı olacağını, hiç kimsenin onu, nasıl yetiştirildiğini, duygusal gereksinimlerini ve kişisel koşullarını öğrenmeye çalışma zahmetine girmeyeceğini düşünürler. Öyle bir umutsuzluk içindedirler ki gerçekten anlaşılmayı beklemez ve suçlarına göre fazlasıyla ağır cezaları kabul ederek içlerindeki cezalandırılma gereksinimini karşılamak için yasa uygulayıcının kendileriyle işbirliği yapmalarını sağlarlar. Ve aslında toplum bu kadınların yalnızca eylemine değil, kendini savunmaktan âciz olmasına da öyle düşmanca yaklaşır ki kadının eylemini kişilerinden ayıramaz. Bu nedenle bu kadınların cezalandırılması, eylemlerinin ve cezalandı-

rılma gereksinimlerinin bilinçdışında kabul edilmesi anlamına gelir. Daha pişkin fahişelerin durumuysa farklıdır.

Suçluların tüm yaşamı hatalarının ne olduğunu söyleyip duran insanlarla geçmiştir. Ahlâki bir bildirime her zaman hazırdırlar, çünkü Winnicott'un belirttiği gibi "Antisosyal eğilimin belirleyici özelliği, çevreyi önemli olmaya zorlayan bir unsur bulundurmasıdır içinde" ve ayrıca "antisosyal eğilim umut çağrıştırır" (1956, s. 309). Bu kadınların "yasa dışı" eylemlerinin en azından kısmen duygusal yoksunlukların bir ürünü olduğunu ve sihirli bir sonuç doğuracağı umuduyla gerçekleştirildiğini kabul edebilsek bile, kimse onların hatasının ne olduğunu söylemekten kendini alamaz.

Yirmi yedi yaşındaki bir kadının durumu buydu. Yıllar önce onu ilk gördüğümde altmış yaşında gibi görünüyordu. Sokaklarda fuhuş yapma suçlamasıyla mahkemeye çıktığında kullanmak üzere bir psikiyatri raporu alması için bana gönderilmişti. Fuhuş yapma biçimi kendisini en alçaltıcı tarzdaydı ve çöküntülü tutumlarının bir göstergesiydi: Evinin yakınındaki bir parkta elli sent karşılığında oral seks yapıyordu. Yaptığım araştırmada onun fuhuş suçundan birkaç kez mahkemeye çıktığını ve çöküntüye her girişinde ya yeniden fuhşa başladığını ya da evden kaçtığını öğrendim. Yaşama koşulları "dehşet verici" olarak betimlenebilirdi. Annesi on yedi yaşındayken doğurmuştu hastamı; ve doğumdan hemen sonra kendi annesine vermişti bebeği; kız anneanneye bağlanmıştı. Babasının kim olduğu bilinmiyordu. Araştırmadan, birkaç kez evden kaçtığı ve anneannesine düşkün olduğu da ortaya çıkmıştı. Kendisinden yirmi dokuz yaş büyük bir adamla evlenmişti. Adam onu sokaktan almış ve bakacağına söz vermişti; aslında para kazanma ve birini kendi mutsuzluğuna ortak etme şansını yakalamış bir serseriydi.

Bu kadın on iki kez düşük yapmıştı ve anne olmayı hak etmediğini hissediyordu. Aslında hiçbir şeyi, hatta psikiyatrik bir görüşmeyi bile hak etmediğini düşünüyordu. İlk görüşme için odama geldiğinde, tırnaklarını çıkarmış bir kedi gibi, kuşkulu ve güvensiz görünüyordu. Koltuğun kenarına oturdu, yüzü kıpkırmızıydı, ağza alınmayacak küfürler ediyor, elleri ve bacakları titriyordu. İlk söz-

leri "Bak doktor, bir daha yapmayacağım. Senin zamanını harcamak istemiyorum. Gerçek sorunları olan bir sürü hastan olduğuna eminim" oldu. Bunları söylerken ağzının içinde hiç diş olmadığını fark ettim; çok yaşlı bir kadın gibi görünüyordu. (Daha sonra üzerinde çalıştığımız kendini alçaltma tutumu, fiziksel görünüşünden zaten belliydi.) Sonra yeniden konuşmaya başladı "Kendimden utanıyorum. Bir daha yapmayacağım" gibi bir şeyler geveledi. Belli ki beni hoşnut etmek için böyle bir iddiada bulunmuştu: Şimdiden "yasalar"a uyuyor ve gerçekten anlaşılmayı değil, küçük düşürülmeyi, "yasaya aykırı" eylemlerinin biraz olsun tanınmasını istiyordu.

Kadın suçlularda görülen bu önemli genel özelliği biraz daha derinlemesine incelemek ve yaşamının bir döneminde fahişelik yapmış kadınların iç dünyasını özel olarak ele almak istiyorum. Fahişe olarak kadın, kendini cinsel varlık olmak bir yana, ayrı bir varlık olarak bile göremez. Benlik saygısı çok azdır, çöküntülüdür ve yansıtma ve parçalanma savunma düzeneklerini kullanır. Topluma karşı gösterdiği güçlü küçük görme duygusu ("Onları hiç takmıyorum") kendini ihmal etmesini yansıtma düzeneğiyle gizlemenin etkili bir yoludur. Ne de olsa dışlanmış, soyutlanmış, nefret edilmiş ve sonunda da gözaltına alınmıştır. Dış dünyayı kendine zorla kabul ettirilen bir şey olarak görme eğilimindedir, çünkü dışarıdan güçlü bir tepkiye çok gereksinimi vardır. Bu tepki ne denli olumsuz ya da şiddetli olsa da, yaşamında kendi içinden elde edemediği narsisist bir destek verir.

Zamanımızdan, duygusal bağlılığımızdan ve fiziksel güçlerimizden ne kadar çok şey talep ederse etsin, çoğu meslek yine de toplumsal ve özel yaşamlarımız olmasına izin verir. Özel yaşamlarımızda zihinsel ve fiziksel kaynaklarımızı tazeleriz. Ama fahişelik yapan kadınlar için bu olanaklı değildir; tam tersi bir durum söz konusudur. Yaşadıkları sıkıntıların bu yönü, mahkemede özel yaşamları topluma açıldığı zaman ortaya çıkar. Meslekleri nedeniyle müşterilerine çok özel bir yapıda hazlar verdikleri için fahişelerin kendi özel gereksinimlerinin göz ardı edilmesi gerekir. Özel olan her şey toplumsal hale gelir ve çatışmanın yapısı budur. Kimi kadın-

ların bilinç dışında sorunları açığa çıkarılıp kabul edildikten sonra, yardım alabileceği umudu vardır; ama genellikle böyle olmaz.

Grunberger, narsisizmi iki unsuru olan özerk bir dürtü olarak betimler. Unsurlardan biri "hazcı" bir öz sevgidir; diğeri ise "psişik ve psikosomatik değişikliklerle evrimleşip, ciddi vakalarda ölümle sonuçlanabilecek, ölümcül" bir unsurdur. Grunberger, bu "ölümcül" unsuru mazoşizmle özdeşleştirmeyi reddeder; çünkü mazoşizmi nesne ilişkilerinin görece ileri bir biçimi olarak ve dolayısıyla narsisizmin karşıtı olarak görür. Ona göre "ölümcül" unsurun özellikleri, "nesne efendiliği, saldırganlık ve sonsuz güç"tür (1979, s. 71). Fuhuş edimleriyle uğraşan kadınların narsisizmin "hazcı" değil, "ölümcül" unsurunu istediğine inanıyorum. Bunlar elbette nesne ilişkileri yaratmaya çalışmıyorlar, çünkü mesleki dünyalarında bu ilişkilerden hiç yok. Aulagnier'in (1966) bize anımsattığı gibi, sapkınlıkta narsisist haz değersizleştirilir: Pislikle, çürümeyle, acıyla ve alçaklıkla ne kadar ilişkili görünürse, bir şehitlik mertebesi gibi, narsisizmin tersi olarak taşınması o kadar kolay olur. Aulagnier'e göre, "erotik oyunda 'fazla ileri gitmiş' sapkın kadın, büyük olasılıkla bunu 'zevk vermek için' yaptığını söyleyecektir ve verdiği zevki bir tür katliam gibi, zevk tanrısına sunulmuş bir kurban gibi gösterecektir" (s. 75, benim çevirim).

Genelev ve benzeri yerler işletenler, bu narsisist değersizleştirmenin karmaşık yönlerini gayet iyi "biliyor" görünürler ve "kızlar"a ne kadar özel ve benzersiz olduklarını söyleyip durmayı ihmal etmezler. Hatta o gece için kaç tane "müşteri" ayarladıklarını görmek için onları birbirleriyle yarıştırırlar. Bu, kadınların karşı koyamadıkları bir tuzaktır. O zaman kendilerini "canlı", heyecanlı ve azimli hissederler. Böylece mal sahibinin işleri iyi gider, ama kadınlar, daha sonra kendilerini birer budala gibi hissettiklerini itiraf ederler. Her şey eskisinden daha kötü değilse bile, eskisi gibi olur: Hatta kazandıkları para bile maddi değerini yitirir ve bazen gerçek anlamda sokağa atılır.

Klinik çalışmalarımda yaşamın her alanından kadının fahişelikle ilgili fantezilerini anlatmasını dinledim. Fahişelikle suçlandıktan sonra psikiyatri tanı raporları almak için zorla bana gönderilen ka-

dınları inceledim. Kendi isteğiyle psikoterapiye gelen ve yaşamının bir döneminde fahişelik yapmış kadınları tedavi ettim. Fahişe olarak "çalışırken" bana gelen kadınlar da oldu. Hepsinin ortak bir yönü vardı: Özel yaşamlarını müşterileriyle paylaşmaktan alıkonduklarını hissediyorlardı. Örneğin yaşlanma düşüncesinin onları nasıl üzdüğünü söyleyemiyorlardı, çünkü işlerinin doğası, neşe ve gençlik sunmaktı.

Fahişelik yapan orta yaşlı kadınlardan pek çok kez duyduğum bir olgu yaşlanma belirtilerini saklamak zorunda kaldıkları-; çünkü bunun otomatik olarak gelir kaynaklarına zarar vereceğidir. Kırk iki yaşında bir hastam "Oyundan çıkmam gerekiyor, yoksa garip şeyler yapmak zorunda kalacağım, çünkü eskimiş bir çuval gibi görünüyorum" demişti. İşte bu meslekle uğraşan kadınların, her zamankinden daha çok güvenceye gereksinim duydukları orta yaşa ulaştıklarında ellerinde kalan tek seçenek bu. Biyolojik saat bir kez daha tam hız ilerliyor.

Psikanalistler kadınlarda cinsel sapkınlık olduğu konusunda kuşkuludur. Öyleyse neden fahişelik kadınlarda erkeklere oranla daha sık görülen bir olgu? Bence bu sorunun yanıtı, kadın fuhşunun bir kadın sapkınlığı olarak görülebileceğidir. Fahişelik yapan hastalarımın çoğunun büyük bir boşluk duygusu yaşadıklarını söyleyeceğim. Bu duygu dayanılmaz hale geldiğinde ve kadınlar kendilerini çöküntülü hissettiklerinde fahişeliğe dönerler ve ondan benlik saygılarını yükselten bir mutluluk duyarlar, ama bu duygu kısa ömürlüdür, çünkü "sahte bir benlik"i besler ve yerini çok kısa sürede boşluk ve terk edilme duygusuna bırakır.

Fuhuş mesleğindeki kimi kadınlar, kimi erkekler tarafından da seçilen sapkın bir yol izler. Bu yol, özel ve yakın ilişkilerin karikatürize edildiği geleneksel sapkınlık tanımını andırır. Kadının zihninde çeşitli simgesel işlemleri içeren birtakım sapkın tasarılar vardır: Kadın sert, girişken ve intikam almaya hazırdır. Yüzeyde, sosyoekonomik boyun eğmişliğe ve erkek dünyasına yönelik gibi görünen bu intikamın hedefi aslında annedir. Kadının intikam arzusu sorumlu olma, bilinçli denetim sahibi olma ve aynı zamanda kendini ve kendi toplumsal-cinsiyetini alçaltma arzusudur. Sapkın bir

erkek birey gibi kadın da müşterisiyle birlikteyken mutlu olur; bunun arkasından çöküntü ve umutsuzluk gelir. Bu bilinçdışı bir süreçtir; bu süreçte kadın ruhsal acı yaşantısından kaçınmak amacıyla inkar, parçalanma, kişiliksizleştirme ve gerçekdışılaştırma düzeneklerini kullanır. Kadın, kendini, her zaman belirtildiği gibi, erkeğe karşı intikam dolu duygular besleyemeyecek kadar aşağılanmış ve çöküntülü hisseder. Aslında hissettiği şey, toplumsal-cinsiyetini ve kendi cinsini küçük görmekten başka bir şey değildir ve o zaman erkek müşteriyle özdeşleşir.

VII
İkame annelik ensest kurbanı fahişeler
Bundan kim sorumlu?

Ergenlik ya da yetişkinlikte fuhuş yapmış kadınların geçmişinde bir ensest olayı olması olağandışı değildir. Elbette bu, bütün ensest kurbanlarının fahişe olduğu ya da bütün fahişelerin ensest kurbanı olduğu anlamına gelmez, ancak pek çok yazarın gösterdiği gibi, fahişelik, baba-kız ensest vakalarında sık rastlanan bir sondur.

Ciba Vakfı'nın (1984) yayımladığı rapora göre, çoğu klinik çalışma gösteriyor ki ensest kurbanlarını zor durumda bırakan başlıca uzun süreli etkiler: uzun soluklu duygusal ve cinsel ilişkiler kurmada yetersizlikle birlikte gelişigüzel cinsel ilişkiye girme ya da cinsel soğukluktur. İşimin yapısı nedeniyle uzağında kaldığım, "kötü etkilerin görülmediği" grubu bir kenara bırakacağım. Fakat öyle görünüyor ki ensest kurbanı olan ve bundan ciddi biçimde et-

kilenmeyen kız çocuklar, çocukluk yıllarında ensest olayından ötürü suçlanmıyorlar ve arkadaşlarından ve ailelerinden koşulsuz destek görüyorlar. Bu, toplumsal ve kültürel koşullarla çok bağlantılı ve akıldan çıkarılmaması gereken önemli bir etken.

Kanımca, ensest kurbanı kızlar, yetişkinliğe ulaştıklarında fuhuş dışında pek seçenek göremiyorlar. Her halükârda bedenleri ya abartılı bir cinsel dürtüyle ya da cinselliği tamamen bastırma biçiminde çok güçlü tepkiler veriyor. Yaşadıkları şiddetli sorunlar, fuhuştan kronik psikosomatik belirtilere kadar geniş bir yelpazeye yayılıyor. Yirmi yıllık çalışma yaşamım boyunca, akut psikopatolojiyi gözlemledim; ama ensest kurbanlarının yetişkin yaşamlarında cinsel ya da duygusal çatışmaların ortaya çıkmaması gibi olumlu sonuçlarla karşılaşmadım.

Ensestin iki zararlı sonucu olan gelişigüzel cinsel yaşam ve cinsel soğukluk birbirine taban tabana karşıt görünebilir, ama aralarında güçlü bağlantılar vardır. Sürekli ya da zaman zaman gelişigüzel cinsel ilişkiye giren ve sorunları cinsel soğuklukla ilişkili kadınlarla çok sık karşılaştım. Gelişigüzel cinsel yaşama eşlik eden cinsel duygusuzluktur, fahişeliğe de cinsel soğukluk; ve bunlar da gelişigüzel cinsel yaşam davranışlarının ve sapkın cinsel fantezilerin ortaya çıkmasına yol açar.

İlk önce "fahişelik çözümü"nü ele alalım. İstatistikler arasındaki farklılıklar, ortaya karmaşık bir resim çıkarır; ama bu karmaşık resim, sorunun doğasını yani ensesti çevreleyen gizliliği yansıtır. Sloane ve Karpinski (1942), araştırdıkları her üç ensest kurbanı kadından birinin daha sonra fahişe olduğunu saptadılar. Gagnon (1965), incelediği kadınların yüzde 80'inin fahişelik de dahil olmak üzere ciddi cinsel sorunları olduğunu gördü. Lukianowicz (1972), çalışmasına katılan ensest kurbanlarının yüzde 15'inin sonradan fahişe olduğunu buldu. Goodwin'in aktardığına göre, "fahişelerle yapılan çalışmalarda, bunların yüzde 59'unun ensest kurbanı olduğu bildirilmiştir" (1982, s. 4). Peters (1976) de fahişelikten ensestin bir sonucu olarak söz eden bir diğer araştırmacıdır. Justice ve Justice, fuhşu, ensest kurbanlarının yetişkin yaşamlarında ortaya çıkması olası bir sonuç olarak ele alırlar ve eklerler: "Fahişe olmak, bu ka-

dınların kendilerini nasıl gördükleriyle tutarlıdır: Kirli ve kötü, yalnızca cinsellik vermeye yarayan ..." (1979, s. 188). Justice ve Justice, Seattle'da yapılan bir ankete göre, iki yüz fahişeden yüzde 20'sinin çocukken ensest türünde saldırıya uğramış olduğunu ve benzer bulgular içeren Chicago Suç Komisyonu Raporuna göre de sorgulanan 103 kadından 51'inin ilk cinsel deneyimini babasıyla yaşadığını anımsatır. İki yüz genç ve yetişkin sokak fahişesiyle bir çalışma yapan Silbert ve Pines (1981) bunların geçmişinde yüksek düzeyde çocuk cinsel taciz olayı bulmuştur: Çalışmaya katılan kadınların yüzde 70'i, çocukluk döneminde yaşadığı cinsel tacizin fahişe olmasında güçlü bir etkisi olduğunu belirtmiştir. Renshaw (1982), fahişelik yapan kimi kadınların geçmişinde bir aile üyesiyle cinsel bağlantı olduğunu bulmuştur. Bu rakamların bu kadar farklılık göstermesi (%20, %50, %70), ya bu oranların güvenilmez olduğunu gösterir ya da doğru rakamlar elde etmenin güçlüğünü yansıtır.

Dinamik ensest sürecinde kız çocuklar önemli ve özel sırları kendilerine saklamayı öğrenirler. Bu konudaki ustalıkları parçalanma ve inkar gibi ilkel savunma düzeneklerine dönüşür. Okell Jones ve Bentovim'in (1984) belirttiği gibi, "Cinsel tacize uğramış çocuklar genellikle baştan çıkarıcı ya da cinsel açıdan kışkırtıcı davranışlar sergilerler; bu, ilgi görmek için bildikleri tek yol ve onlara kendilerinden beklenenin cinsel davranış olduğunun öğretilmesinin kuşkusuz ikincil sonucudur" (s. 6). Bu çocukların "her şeyi bilmesi" kendini feda etmeye, aşırı gösterişliliğe ve kendine zarar vermeye eğilimli oluşu, yetişkinliklerinde bu "yeni iş"te "mükemmel" olma anlamında çok acı biçimde sömürülebilir. Çoğu ensest kurbanının "yaşamının sonraki dönemlerinde cinsel açıdan saldırgan ve talepkar eşleri kendine çekeceği" gayet iyi bilinmektedir (Ciba Vakfı, 1984, s. 16). Acaba yaşamlarının erken devresinde edindikleri bu "beceriler" onların kaderini mi belirler?

Bentovim (1977), geniş kapsamlı ve çok değerli çalışmasında dikkat çektiği üzere, geçmişinde ensest olan ailelerin anlaşılmasında, tedavisinde ve yönetiminde, ailenin işlevini yerine getirip getirmemesi çok önemlidir. Ensest, aile dinamiğiyle çok yakından ilişkili bir konudur.

Ensestin abartılı bir duygusal tepki yaratma gücü öylesine büyüktür ki biz psikoterapistler, iyileştirici konumunda olduğumuzu kolaylıkla unutabilir ve taraf tutmaya başlayabiliriz. Bu gibi vakalara tepkimiz genellikle kurbanla tam bir duygu birliği içine girmek ve suçluya öfke duymak olduğu için, duyguların karşıaktarımı ortaya çıkabilir. Ensest gerçektir ve kurbanlar, bizim onlara karşı sahiplenici duygular beslememizi ya da kendimizi çok özel hissetmemizi sağlarlar. Aslında ensest kurbanlarına göre, biz, onları herkesten daha iyi anlamamıza olanak verecek bütün "iyi" niteliklerle doluyuzdur. Eğer buna inanırsak, ensest durumunun duygusal özelliklerini yinelemiş oluruz. Bu "inanç" bizi ya suçluyla ya da kurbanla danışıklı dövüşe itebilir. Suçlulardan çok kurbanlara daha anlayışlı olma eğiliminde olduğumuzdan, suçlunun da kendi yaşamının ilk devrelerinde kurban olmuş olabileceği gerçeğini unutmamız ya da yadsımamız çok kolaydır. Bu önyargılı görüş, bizi yanlı bir tutuma iterek olguyu tam anlamıyla anlamamızı önler. Böylece kurban bizden anlayış görür, ama durumunun tam ve doğru bir değerlendirilmesinden yoksun kalır; çünkü gerçekte başına gelenler, kısmen kendi bilinçsiz hayallerine karşılık gelmektedir. Tıbbi modeli uygularken bütün aileyi hasta olarak ele alıp tedavi edelim, yoksa yalnızca kurbanların sesinin duyulduğu bir sistemin suskun işbirlikçileri olma tuzağına düşebiliriz. Böylesi bir durum, tacize uğramış çocuk da dahil olmak üzere durumla ilişkili herkes için istenmeyen sonuçlar doğurabilir.

Ensestte aile dinamiğinin önemi ne kadar vurgulansa azdır. Ama yine de bu dinamiğin önemi her zaman fark edilmez. Eskiden bir annenin, çocukla ensest ilişkiye giren baba ve duruma ilişkin her türlü bilgiyi inkar etmesi karşısında şaşkınlık ya da kuşku duyardı profesyonel danışmanlar. Bu gibi tutumlar, aile dinamiğine doğru tanı konmasına yardımcı olmaz. Söz konusu durumda anne ensesti kabul edememektedir, çünkü bakıcı, karı ve eş olarak kendisine yöneltilen taleplere karşılık vermekten duygusal ve/veya fiziksel açıdan geçici olarak âciz kalmıştır. "Ödevler"ini kabul edemeyecek ve yerine getiremeyecek kadar çöküntülü, kopuk ya da bitkindir. Artık bunlarla baş edemez. Ensesti bilen, ama bilmezden gelen anneler

için çok kötü şeyler söylenmiştir. Bunların kimisi kızına inanmaz; kimileri de gerçekle yüzleşince çocuğuna kötü davranır. Annenin bilmekle bilmemek arasındaki bulanık eşikte olduğu durumda, olan biteni duyabilir ve kabul edebilir anne. İşte o zaman dışarıdan, doktorlardan, toplumsal hizmet kurumlarından, yasalardan ya da polisten yardım isteyebilir. Ama gizli kalan pek çok vaka olsa gerektir.

Ensest "sırrı" bazen çok uzun yıllar boyunca saklanır. Ensest durumları yaşamış hastalar, ana-babası ya da geçmiş yaşamı hakkında yorumlar yaparken çok tedbirli davrandıklarından ("Her şey normaldi, gayet iyiydi"), söyledikleri şeyler mutlaka doğru kabul edilmemelidir. Kendi geçmişlerinden neleri anlattığını dikkatle dinlersek, çok küçükken başına gelen travmatik olay ya da olaylara dikkat çeken durumlar genellikle ortaya çıkacaktır. Cinsel suç işlemiş ya da böyle bir suça katılmış insanlar ilk çocuklukla ilgili anıları olmadığını söylüyorlarsa, bunların çocukluk döneminde anımsanması çok acı veren olaylar yaşadığı ve bunları anımsamanın önünü tıkamış olup olmadığını görmek için daha derin bir inceleme yapmak yararlı olacaktır. Söz konusu anılar, özellikle, kurbanın annesinin de ensest kurbanı olduğunu ortaya çıkarabilir.

Bazen kız çocuk, yalnızca babasının taleplerini karşılamak için değil, annesinin durumla baş edememesine yanıt olarak da enseste katılır. Çoğu kız çocuğunun babanın cinsel saldırılarını ancak baba bu "ödev" için bir başka kızını kullanmaya başladığı zaman bildirmesinin nedeni budur. Bu koşullar altında ilk kız çocuk değerinin azaldığını ve ihanete uğradığını hisseder; bunun nedeni, babasının gözdesi olarak konumunun elinden alınmasından çok annesinin yerine "ödev"i yerine getirmek için seçilen kişinin artık kendisi olmamasıdır. Ensestten önce kız çocuk annesinin onu anlamadığını hissediyor ve onunla yakınlaşmaya özlem duyuyordur. Hatta zaman zaman annesiyle bir ölçüde yakınlık duygusu kazanmak için kendi annesinin annesi oluyordur. Dolayısıyla, eğer durum buysa, ensest kaçınılmaz görünür.

Özellikle babanın kız çocuğuyla ensest ilişkiye girmesi halinde, durumun çekirdeğindeki etkenin gizlilik olduğunu yineliyorum: Ailenin her üyesi "bilerek" ya da "bilmeyerek" enseste katılır, ama

kimse bu konuda konuşmaz. Aslında baba kızıyla ensest ilişkiye girdiği zaman, annenin ensest olasılığını kabul edip etmemesi konumuzla ilgili değildir; çünkü eğer anne en başta bu olasılığı kabul edebilirse, ensest zaten olmaz. Ensest "aileyi bir arada tutacak" bağlar yaratma çabasıyla yapılır. Gizlilik, ensest tabusunun yıkılmasından sonra ortaya çıkan yeni tabudur (Ciba Vakfı, 1984, s. 13). Kimse onu "bilmez" ya da daha doğrusu kimse onu kabul etmez.

Geçmişinde ensest olan kimi hastaların psikanalitik bir tedavi grubuna girdikleri zaman, en baştan itibaren terapistin "ideal yardımcıları" gibi davrandıklarını gördüm. Bilinçdışı süreçleri hiç tanımayan hastalar bile, terapistin/annenin/babanın, grubu/aileyi bir arada tutmasına "yardımcı olma"nın uygun yollarını hemen keşfediyor gibidirler. Diğer hastalar, onlara önce şaşkınlıkla, daha sonra rekabet duygusuyla tepki verirler. Gruba yeni gelenin yaşamının ilk dönemlerinde öğrendiği patolojik bir örüntüyü yinelediği yönünde yorumlar yapıldığı zaman, diğer hastalar bu yeni anlayışla rahatlarlar, ama o zaman da yeni gelen bu yoruma öfkeyle tepki verir. Ne de olsa "o, elinden geleni yapmaktadır"; peki bu kadar "sert eleştiri" niyedir?

Acaba fuhuş da bir aileyi bir arada tutma amaçlı simgesel bir manevra mıdır? Evde işler yolunda gitmediği ya da evdeki baskıların ev dışından bir aracı tarafından gevşetilmesine ihtiyaç duyulduğu zaman, fuhuş dışarıdan bir "cinsellik sunucu" aracılığıyla aileyi mi korur? Ensest kurbanları yaşamlarının ileriki yıllarında fahişelik mesleğinin tehlikeleriyle başa çıkmakta diğer insanlardan daha mı beceriklidir acaba? Bu ışık altında ensest, neredeyse bir tür çıraklık olarak düşünülebilir. Herman da bunu belirtmiştir: "... baba, kızını normalde bedava alması gereken sevgi ve ilginin bedelini bedeniyle ödemeye zorlamış olur. Böylece ana-babayla çocuk arasındaki koruyucu bağı bozar ve kızını fahişeliğe iter" (1981, s. 4). Herman, ayrıca, bu kızların "ensest sırrının koruyucusu" olarak diğerleri üzerinde yaşantıladıkları güç duygularını anlatır. Tehdit etmek niyetiyle kızına ailenin parçalanmasının ya da bir arada kalmasının onun elinde olduğunu söyleyen baba, kızının fantezilerini doğrulamış olur. Herman'ın dediğine göre fahişelik yapan

bu tür kadınlar –bazen tamamen tesadüfen– fahişelere düşkün bazı erkeklerin ensest konularıyla "tahrik olanlar" olduğunun farkına varırlar (s. 98).

Bir ensest durumunun evrimi pek çok devre geçirir. Ensestin başlamasının tipik yolu aile yapısının, belki de ailenin hiçbir üyesi tarafından bilinçli biçimde hissedilmeksizin gizlice bozulmasıdır. Daha sonra gün ışığına çıktığında, ensestin nedenleri olarak saptanan bazı olaylar olabilir ya da var gibi görünebilir. Örneğin çok sık olarak süreç, kadının kocasıyla sevişmeyi reddetmesiyle başlar. Bu, kocanın kendini güvensiz ve yetersiz hissetmesine neden olur ve ensest suçlusunun belirleyici özellikleri olan üzüntüyü ve belirgin bir geri çekilmeyi doğurur. Koca, karısı tarafından istenmediği zaman, kızlarında ya da oğullarında yalnızca cinsel haz değil, aynı zamanda sıcaklık ve güven arar. Bu erkekler, içinde bulunduğu duruma bazen böyle aşırı tepki verir; çünkü bu yeni durum, benzeri travmatik olayların üst üste yığıldığı kendi çocukluğundan kabus gibi yansımalar getirir. Ailenin bütün üyelerinin eylemlerini anlamak için tekrar üç kuşaklık yaklaşımı ve bu yaklaşımın dinamikleriyle sosyoekonomik ve kültürel etkenlerle bağlantılarını kullanmamız gerekir.

Ensest ilişkiye giren pek çok hastadan, karısı tarafından nasıl reddedildiğini ve kendini, küçükken sahiplenici, hükmedici ya da ihmalkar bir annenin yanında hissettiği gibi, küçük düşmüş, aşağılanmış ve yetersiz hissettiğini dinledim. Ensestin başlamak üzere olduğunun klinik bir göstergesi, kocanın karısıyla bir süre cinsel ilişkiye girememesi olabilir. Vakaların birçoğunda bu, kadının yeni hamileliğiyle, doğumuyla ya da çöküntüde olmasıyla ilişkilidir. Hasta genellikle karısının soğukluğundan, uzaklığından ve cinsel duygusuzluğundan söz eder ve karısının onunla sevişmek istemediğini anlatır. Herhangi bir evlilikdışı ilişkiye giremediğini söyler ve aslında karısına sadakatsizlik etmeyi aklından bile geçirmediğini iddia eder. Hatta ensestten "cinselliği aile içinde tutmak" olarak söz eder (ona göre bu, ailenin dışına çıkmasına oranla, karısına daha az ihanet etmektir) ve bu ifadede kinizm yoktur. Söz konusu durumlarda, özellikle duygusal yoksunluk ve iletişim eksikliği yaşayan

çiftlerde, "çözüm" çocuğun baştan çıkarılması gibi görünür.

Bir erkek hastamın üvey kızıyla, kız altı yaşındayken cinsel ilişkiye girmeye başladığını ve bu ilişkiyi beş yıl sürdürdüğünü anımsıyorum. Hasta, karısı hamile kalıp onunla sevişmeyi reddedince kızı çekici bulmaya başlamıştı. Cinsel dürtülerini denetleyebildiğini ve bebek doğup da aile durumu yeniden düzenlenene kadar bekleyebileceğini hissediyordu. Ancak bebek doğduktan birkaç ay sonra beklenmedik bir biçimde ölünce, hastanın karısı çöküntüye girmiş ve onun cinsel gereksinimlerini hiç karşılayamaz olmuştu. Bebeğin ölümünden önceki kısacık süre aile için çok fırtınalı bir dönem olmuştu. Karı koca her gün kavga ediyorlardı. Bebek öldükten sonra adam içine kapanıyor, üzüntüsünü ifade edemiyordu. Keder duyguları üvey kızıyla cinsel yakınlık kurmaya doğru yer değiştirmeye başlamıştı. Neden böyle olduğunu bilmiyordu. Tek bildiği, sıcaklığa, önemsenmeye ve bir insanla bağlantı kurmaya gereksinim duyduğuydu. Adam kendi durumunu şöyle anlatıyordu: "Aklıma, kızıma yaklaşmanın daha yeğlenecek bir şey olduğu geldi; ne de olsa aileden biriydi ve benim de bir parçam sayılırdı." Hasta, tedavi sürecinde içindeki öfkenin yoğunluğunun, benlik saygısının ne kadar az olduğunun ve kızın temsil ettiği karısından intikam almak istediğinin farkına vardı. Bebek, bir gece bir kavgadan sonra, adam evden çıkıp gitmişken ölmüştü ve bu yüzden içten içe karısını suçluyor; bu da durumu daha çok karıştırıyordu. Adam kendi suçluluk duygusunu karısına yansıtıyordu, çünkü ona göre kendisi orada olsaydı bebek ölmeyecekti. Ayrıca hasta, çocuğunun yasını tutamadığını ve hayatta kalan çocuğu taciz etmesinin manik bir savunma olduğunu gözlemliyordu.

Ensest, farklı aile üyelerinde aynı anda birkaç farklı düzeyde işler: (1)Karı koca arasındaki gerginliğin boşaltılması. (2)Nesnenin ya da aslında yarı nesnenin kolayca ulaşılabilir ve baştan çıkarılabilir olmasının verdiği doyum ve cinsel haz ve bunun son derece ketum bir tarzda gizlenebilmesi. (3)Bu gizlilik –ki ensesti anlamanın anahtarı olduğu için özellikle vurgulanmalıdır– sayesinde ensest kurbanı çocuğun aile içinde özel bir kabul görmesi ve kayrılması. (Bu üç özellik, yalnızca tedavi süresince değil, ilk gö-

rüşmede, ilk karşılaşmada ya da tanı oturumunda, aktarımda çok canlı bir biçimde ortaya çıkar). (4)Yoğun düşmanlığın boşaltılması: "Çocuğu"nun kişiliğinde kadına yöneltilen intikam duygusu. (5)Bir tür aile dinamiğinin ya da dengesinin yeniden kurulması. (6)Ensestin aile dinamiği için artık gerekli olmadığı bir noktadan sonra sırrın açıklanması.

Gerçeklerin açığa çıkarıldığı aile koşullarının nasıl olduğunun farkında olmak çok önemlidir. Kadının çöküntü ya da yas tutma dönemi sona mı ermiştir? Kadın artık "var" olabilmekte midir? Kocasıyla yeniden cinsel ilişkiye girmeye başlamış mıdır? Ya da diğer kız çocuk, kardeşinin "gözde" olduğunu fark etmiş ve arkasından iş çevrildiğini mi hissetmiştir; yani ensest kurbanına yoğun kıskançlık duyan diğer kardeş, babasının ve kardeşinin sırrını mı açığa vurmaktadır?

Hastalarımın bana açtıkları bazı sıkıntıları ve hayatta kalmak için buldukları birkaç kaçış aracını sizinle paylaşmak istiyorum. Hastaların geçirdiği travmanın yoğunluğu ve hangi yaşta tacize uğradığı, daha sonraki benlik saygısı düzeyini ve dolayısıyla hak ettiğini düşündüğü yaşam düzeyini etkiler.

Otuz beş yaşında, zeki, boşanmış bir kadın, erkeklerle şiddet içeren ilişkilere girmeye yatkınlığı nedeniyle aile doktoru tarafından psikiyatrik tanı için bana gönderilmişti. Kadının, erkek arkadaşlarını şiddete yatkın bir doğası olan insanlardan seçmesi ve ilk saldırıyı kendisi yaparak onlardaki bu şiddeti desteklemesi sabit bir örüntü haline gelmişti. Sonuç her zaman aynıydı: Kadın sık sık yara bere içinde kalıyor ve aile doktoruna gidiyordu. Duygusal açıdan kendini yakın hissettiği sevgililerinin onu fiziksel ve zihinsel açıdan manipule etmesine de çanak tutuyordu. Üç farklı erkekten üç çocuğu vardı. Bu erkeklerin üçü de, kadın hamile kaldıktan hemen sonra kadınla aralarındaki çalkantılı ilişkiyi ani bir biçimde bitirmişti.

Hasta, bireysel terapi ve bir kadın terapist istiyordu. Ben bu isteklerin onun kadınlığına değer veren ve annesine duyduğu nefrete ve intikam duygusuna katlanabilecek, duyarlı ve ilgili bir anneyle bir birlik oluşturmaya duyduğu derin özlemin göstergesi olduğu-

nu anladım. Kadın, bir erkeği kolayca manipule edeceğinden ve baştan çıkaracağından, dolayısıyla "gerçek" bir yardım alamayacağından korkuyordu; fantezilediği bu sonucu bilinç dışında "biliyordu" da. Bir kadına güvenme "riskine girmek" zorunda olduğu sonucuna varması için uzun bir zaman ve çok sayıda acı dolu yaşantı geçirmişti.

Fuhuştan "bu benim mesleğim" diyerek ve son derece sıradan bir şeyden sözedercesine bahsediyor, bu alanda kendini duygusal veya fiziksel sorunlara karşı her zaman güvende hissettiğini anlatıyordu. Örneğin, çalışırken şiddet içeren hiçbir saldırıyla karşılaşmamıştı ve müşterilerinden herhangi birine duygusal yakınlık duymamıştı. Onun uzmanlık alanı, sadomazoşizmdi; müşterileri, fiziksel ceza ve aşağılanma içeren mazoşist oyunlarına ortak olmasını istiyorlardı ondan.

Kadın işini yalnızca iyi bir gelir kaynağı olarak değil, kendi çalışma saatlerini çocukların "okul zamanına göre ayarlama" olanağı sağlayan özgürlüğünün kaynağı olarak da görüyordu. Bu özgürlük sayesinde, birlikte olmaktan çok zevk aldığı üç çocuğuyla yeterince zaman geçirebiliyordu. En büyük çocuğu bir oğlandı ve annesinin fahişelik yaptığını öğrenince, kadının sözleriyle, "Bu konuda konuşmayalım. Para kazandığın sürece işin kimin umurunda?" demişti.

Kadının günlük yaşamının belirleyici özelliği olan aşırı "parçalanma" çok belirgindi. İlişkileri tamamen ayrı iki düzeyde ve tamamen farklı gereksinimlerle yürüyordu. Bu parçalanma, onun işini başarıyla sürdürmesi için çok önemliydi. İşinde kendinden emin, girişken, aynı zamanda da sadistti; intikam gereksinimi orada yaşıyordu. Diğer gereksinimleriyle ve korkularıyla bağlantısı tamamen kesiliyordu ve onun tarafında ilişkiye gerçek bir katılım yoktu. Öte yandan, duygusal ilişkilerinde kadın kaygı dolu ve yetersizdi; kendini sürekli eleştiriyordu. Zihni takıntı denebilecek düzeyde kendisiyle meşguldü, aşırı bağımlılık ve yalnız bırakılma korkusundan doğan gereksinimlerle doluydu. Son derece mazoşist bir yapı sergiliyordu.

Bu kadının yaşamının ilk dönemlerinin nasıl olduğunu merak

ediyorsunuzdur. Hastam daha on bir aylıkken annesi evi terk etmişti. Anımsadığı ilk şey, annesinin evden ayrılması yüzünden babasının onu suçladığıydı. Bir kız çocuğu olduğu için her zaman aşağılandığını, alçaltıldığını ve terk edildiğini hissetmişti. Kızının doğumundan bu kadar kısa bir süre sonra evden ayrıldığına göre kimbilir kadının annesinin başına neler gelmişti? Hastam dört yaşına geldiğinde, bir erkek akrabası ona cinsel tacizde bulundu. Kadın bu tacizden aşırı bir acı duydu. Aklı karmakarışık olmuştu ve olanlara bir anlam veremiyordu. Çöküntüye girdi ve başına gelenleri gözyaşları içinde babasına anlatmayı başardı. Babanın olaya öfkeli ve kendi standartlarına göre "haklı gösterilebilecek" tepkisi, kızıyla uzun yıllar sürecek bir ensest ilişkiye girmek oldu. Eğer annesinin olmamasından o sorumluysa, onun yerini almaması için bir neden yoktu. Bu, pek çok ensest durumunun başlangıcı oldu, çünkü kadın derdini aile içinde hangi erkeğe açsa, o da cinsel tacizciler listesine ekleniyordu.

Gene de şimdiye dek ne zaman bir yardıma gereksinimi olsa, ona yaklaşanlar yalnızca erkeklerdi. Kadınlara hiç mi hiç güvenmemesi, annesinin onu terk etmesiyle ilgiliydi. Oysa babası onunla kaldığı gibi, ona ilgi de göstermişti. Ensestte bile bir katılım niteliği olduğunu hissediyordu ve durum kesindi; denetiminin dışında da olsa babasının gözünde özel bir yeri vardı. Öyleyse, sorunu olduğunda kadınlara gideceğine erkeklere gitmemesi için bir neden var mıydı? Kadın, duygusal değilse bile en azından fiziksel bir yanıt alacağını "biliyordu." Annesinden ikisini de alamamıştı. Ne var ki hayatta kalmak için ödemek zorunda kaldığı ağır bedel, duygusal ve fiziksel gereksinimlerinin ve hazlarının normal yaşamdan bütünüyle kopmasıydı. Fahişeliğin, ona uygun bir çözüm gibi gelmesi hayat hikayesiyle son derece tutarlıydı. Ne de olsa bebekken hiç kimse onun duygularıyla ilgilenmemişti. Bedeni, herhangi bir duygu yaratmakta ve aktarmakta başarılı olan tek araçtı.

Kadının bulduğu tek çözüm fuhuştu; çünkü fahişelik, yaşamının aşırı erken bir devresinde yaşadığı yoğun acıyı, çöküntüyü, umutsuzluğu ve güçsüzlüğü yatıştırmakla kalmıyor, bu travmatik ve zararlı yaşantılar için intikam almanın bir aracı da oluyordu. Geçmi-

şin aksine şimdi, denetimin tamamen kendisinde olduğunu hissediyordu ve aşağılayan da kendisiydi. İşine yararcı bir açıdan bakıyordu: "Haftada yalnızca iki gün çalışıyorum ve bu iş beni hiç rahatsız etmiyor." Yine kendi ifadesiyle: "Bu dünyaya erkeklerin zevki için değil, kendi zevkim için geldiğimi daha beş yıl önce fark ettim."

Fuhuşu, tuhaf biçimde erkekler için değil kendi için bir şey yapmanın tek yolu olarak yaşıyordu. Ama "diğer yarısı"nın yaptığı şeyden ötürü korkunç biçimde cezalandırıldığı duygusal ilişkilerinde, kendi kendini aldattığı ortaya çıkıyordu.

Psikanalitik bakımdan, bu kadının süperegosunun –ne kadar dengesiz de olsa– pek çok sapkınlıkta olduğu gibi hâlâ amansızca işlev gördüğünü söyleyebilir. Süperegosu, aşırı suçluluk duygusuyla onu cezalandırıp duruyordu. Bu suçluluğun kaynağı neydi? Suçluluk duygusu, babasıyla ilgili olarak kurduğu ensest fantezileriyle ilgili olabilirdi; belki de bir kız olarak dünyaya geldiği bu nedenle de babanın ensest ilişkiye girmesine uygun biri olması yüzünden doğumunun iyi karşılanmadığı günden beri kendinden ve bedeninden duyduğu büyük tiksintiyle bağlantılıydı.

O halde, gerçekten de böyle güçlü bir süperego yaratabilecek toplumsal, genel bir suçluluktan mı sözediyoruz? Kadının yardım istemesi çok uzun zaman almıştı, ama bu istek de fuhuşla doğrudan ilişkili değildi. Kadın, ilk yaşantıları nedeniyle fuhşun ego-uyumlu (bir başka deyişle egosunun bütünlüğüyle uyumlu) olduğunu hissediyordu. Yaşın önemli bir etken olduğuna inanıyorum ben. Bu kadın otuz beş yaşındaydı: Sabrı taşmıştı. İkincil kazanımlarıyla birlikte "taklitçi" kişiliği soluyordu ve kadın kendini artık, gerçek benliğinin farkına varmasını sağlayabilecek bir keşif yolculuğuna çıkmaya hazır hissediyordu.

Bir diğer hasta da "çöküntüde olmak, hiç doyurucu olmayan ilişkiler ve fahişe olarak çalışıyor olmak" nedenleriyle şartlı tahliye görevlisi tarafından bana yönlendirilmişti. Randevusuna yarım saat geç geldi. Bu, bir psikiyatra danışma konusundaki duygularının karışık olduğunun göstergesiydi; ama bunu ve bana gönderilmesine yol açan güdülerine ilişkin olarak yaşantıladığı belirsizliği zaten itiraf etti. Son altı yıldır fuhuş yasalarıyla başı dertteydi; şart-

lı olarak tahliye edilmiş, on sekiz, altı ve üç aylık gözaltı cezaları almıştı. O sırada üç aylık gözaltı süresinin sonuna geliyordu ve uzun süre "temiz" kaldıktan sonra fuhuş yaparken yakalandığı için bir kez daha mahkemeye çıkacaktı. Bir gözaltı emrinin kişinin üzerinde yarattığı denetim duygusu ortadan kalktığı zaman, yasayla yeni sorunlar yaşanır genellikle. Bu yeni harekete geçiş, daha fazla dış denetimin yerini alan bilinçdışı bir unsurdur.

Hastamın geçmişinde çok büyük bir travma ve yoksunluk vardı. İki yaşındayken annesi ölmüştü. Babası onu bir başka aileye vermeye çalışmıştı ama kız beş yaşına gelene kadar bunu başaramamıştı. Çocuk bu süre boyunca, babası, onun ikinci karısı ve iki üvey ağabeyle yaşamıştı. Üvey annesinin ona kötü davrandığını anımsıyordu. Onu evlat edinen yeni ailesinde de pek bir şey değişmemişti; yeni ailesi de ona fiziksel ceza veriyordu. Okula gitmeyi seviyordu, çünkü böylece evden uzaklaşmış oluyordu; ve orta okuldan iyi bir dereceyle mezun olmayı başarmıştı. Sık sık evden kaçıyordu. Bu firarlardan birinde, destek ve güvence almak için gerçek babasıyla bağlantı kurdu, ama umduğunu bulamadı. Babası onu arabasına alıp yakındaki bir parka götürdü ve onunla cinsel ilişkiye girme girişiminde bulundu. Çocuk babasına şiddetle karşı koydu ve kurtulmak için âdet gördüğünü söyledi. Bunun üzerine babası, onu dövmekle ve evlatlık verildiği karı-kocaya hakkında çok kötü şeyler söylemekle tehdit ederek oral seks yapmaya zorladı. Kadın, o zaman ne kadar korktuğunu ve midesinin nasıl bulandığını hâlâ canlı biçimde anımsıyordu. Evlatlık verildiği ailesine döndüğünde, umutları tam anlamıyla tükenmişti. On yedi yaşındayken kendi yaşında bir oğlanla tanıştı ve hamile kaldı. Oğlan o yaşta sorumluluk almaya hiç niyetli olmadığından kürtaj yaptırmasını istedi. Ama hastam bebeği doğurmakta kararlıydı ve bebek doğduktan sonra evlendiler. Kısa süreli evlilikleri boyunca kocası onu sürekli aşağıladı ve dövdü. Ayrıldılar. Daha sonra tanıştığı bir adam, ona fahişelik yapmasını önerdi. Kadın, aynı "oyundaki" diğer kızlarla birlikte her gece Park Lane'e gitmeye başladı. Bir gecede yaklaşık 500 pound kazanıyordu ve paranın hepsi, ona fahişelik yapmasını öneren, birlikte yaşadığı adamın cebine gidiyordu.

Kadın bazen müşterilerinin yerlerine gidiyor, bazen de müşterilerini kendi evine götürüyordu. Müşteriyi eve getirdiğinde adam yan odada bekliyor, müşteriden daha fazla para koparması için onu zorluyordu.

Eski kocası kızının velayetini alınca hastam çok üzülmüş, ama bu karara karşı çıkamamıştı. Kızı yaklaşık dört yaşındayken bir gün onu okuldan almış ve yaklaşık bir yıl alıkoymuştu. Ama bu koşullar altında yeterince para kazanamadığı için birlikte yaşadığı adam kızını terketmeye zorlamıştı kadını. Bundan sonra hastam aşırı dozda uyuşturucu almaya başlamış, birkaç kere hastaneye kaldırılmış ve beraber olduğu adam onu terk etmişti. Hasta, benimle görüşmeye gelmeden üç ay önce, iki gün hapis yatmış ve iyi geçindiği şartlı tahliye görevlisinin müdahalesi sonucu kefaletle serbest bırakılmıştı. Tahliye olunca, kızıyla görüşmesine izin verilmesi için bir işe başvurmuştu. Sonunda, yakın gözetim altında da olsa kızını on beş günde bir görmesine izin verildi, ama bu görüşmeler hiç de beklediği gibi geçmiyordu; kadını kızdırıyor, kızının da aklını karıştırıyordu. Bunun üzerine kadın, bir karar verdi ve "bunun her ikisi için de daha iyi olacağı" inancıyla kızını bir daha görmedi.

Otuz beş yaşındaki Bayan G. ise "psikoseksüel bir sorun yüzünden umutsuzluk noktasına geldiği" için bana bir mektup göndererek tedavi olmak istediğini bildirmişti. Beni görmeye geldiği ilk sefer, sorunlarını açıkça ifade eden, içgörü yetisi olan ve tedavi olmaya istekli, çekici ve zeki bir kadın izlenimi vermişti.

Başarılı bir araştırmacıydı ve söylediğine göre, dış dünyaya öyle bir özdenetim ve durumundan hoşnutluk izlenimi veriyordu ki meslek yaşamında onu tanıyan hiç kimse, onun psikiyatrik yardıma gereksinim duyacağını aklından bile geçirmezdi. Ama iç dünyası bambaşkaydı. Söylediğine göre, "başka başka erkeklerle yatakta zıplamaktan bıkmıştı" ve çaresizlik, umutsuzluk ve genel bir mutsuzluk duyduğunu itiraf ediyordu.

Birkaç yıl önce, boşanmasının ardından, iç çatışmalarını "kendi zihninde" çözmek için yarı zamanlı fahişelik yapmaya başlamıştı; mesleki yardım almadan ya da "gülünç sorunları"yla arkadaşlarının ve tanıdıklarının zamanını boşa harcamadan ve onları utandırma-

dan bu işi halletmekti niyeti. Konuyla ilgili yayınlara göz gezdirdikten sonra, sorunlarını yarı zamanlı yeni işinde kullanacağı "beceri" ve "üstünlük"lere dönüştürmesine olanak veren bağlantılar kurdu. Yaşamının bu döneminde "yeni kurduğu ilişkileri"nin hepsi üzerinde öyle bir denetim sahibiydi ki kısa süre sonra işine ilgisini yitirdi ve sıkıldı, çünkü verdiği hizmetlere para ödeyen herkes, tam olarak onlardan istediği şeyleri yapıyorlardı. Bu konuda Stoller de de benzer şeyler anlatır; fuhuş yaparak geçirdiği bir yıldan sonra, bu işin gizeminin kaybolmasından ve sıkıntı vermeye başlamasından söz eden bir fahişeyi betimlerken aynı olguyu anlatır: "Yanlış bir heyecan türü yani, kendi kökenlerini açığa çıkarma tehdidinde bulunan heyecan, heyecanı kurutur" (1975, s. 107). Hastamın, müşterilerini heyecanlandırma yöntemi her şeyi göstermek, ama çok az şey vermekti; ona göre bu, müşterileri çok kışkırtıyordu. Adamların bedeninin her noktasını görmesine ve en sonunda "ona biraz dokunmasına" izin vererek, müşterilerine "acımasızca işkence ediyordu." Bu gösteriye ek olarak onlara emirler de veriyordu. O bunu yaptıkça, erkeklerin heyecanı da artıyordu. Besbelli ki hastam fahişeliğin sadomazoşizm alanında uzman olmuştu. Bir süre sonra tüm bunlardan vazgeçti, ama meslektaşlarının bu "meslek dışı" etkinliği nasıl yorumlayacağını düşünmekle istediği gizemi ve doyum duygusunu almıştı.

Hastam, bana son on sekiz yılda geliştirdiği bir örüntüyü anlattı. Bir erkek görüyor, ona âşık oluyor ve onu cinsel açıdan aşırı çekici buluyordu. Sonra ikisi, onun öğretici olduğu cinsel etkinliklere başlıyorlardı. Kadın bunu heyecan verici buluyordu, ama yaklaşık üç dört ay sonra, kadın adama ilgisini birden yitiriyordu. Başlangıçta çok heyecan verici ve hoş bulduğu şeylere, kınama ve tiksintiyle bakmaya başlıyordu. Daha sonra da, yakınında erkek olması ona fobi ölçüsünde korkutucu geliyordu ve hastam ilişkisini aniden bitiriyordu. Bu ilişkinin hemen arkasından aynı biçimde gelişen yeni bir ilişkiye giriyordu. Bu durumundan çok fazla sıkılıyor ve dengeli bir ilişki kurmak ve onu sürdürmek istiyordu.

Sözünü ettiği örüntü, hastam hiç tanımadığı babasını bulduktan sonra başlamıştı. Sorun, yalnızca babasını ilk kez on yedi yaşında-

ken görmüş olması değil, babasının daha ilk karşılaşmalarında ona karşı açık bir cinsel yaklaşımda bulunmuş olmasıydı. Kız babasına yakın olmayı çok istediğini, ama kendisi sevgi isterken babasından hemen cinsel bir tepki gelmesine şaşırdığını söylüyordu. İlk şaşkınlığın ardından kadın babasına teslim oldu, çünkü cinsel ilişkiye girmeyi kendisi de çok istiyordu. Bunu birkaç kez denediler, ama babası onunla birlikte olduğu her seferde iktidarsız kalıyordu. Kadın, babasının bu başarısızlığı nedeniyle büyük bir düş kırıklığı yaşadı. Şimdi içinde bulunduğu güç durumla, babasıyla yaşantıları arasında bağlantılar kurmaya başlayınca, babasını bir daha görmemeye karar verdi ve bir profesyonelden yardım almaya gereksinim duyduğunun farkına vardı.

Bir kaza sonucu doğmuştu: "Evlilikleri iyi gitmeyen iki insanın rastgele sevişmesinin ürünüydü." Annesi yirmi yaşındaydı, çocuğu olmasını hiç istememiş, bebeği düşürmeye çalışmış, ama başaramamıştı. Ona, doğduktan sonra annesinin onu boğarak öldürmeye çalıştığını söylemişlerdi. Hastama göre, annesi cinselliğe tutkundu, gelişigüzel cinsel ilişkiye giriyor, duygusal bağlantıları hiç önemsemiyor, yalnızca beden yoluyla elde edebileceği erotik hazları düşünüyordu. Hastam doğar doğmaz kocasından ayrılmış ve bebeğini kendi annesine göndermişti. Anneanne çok sert ve tutucu bir kadındı ve anne kızın bir araya gelmelerine izin vermedi. Hastamı bir Katolik manastırına gönderdi.

Bayan G. çocukluğunu hiç anımsamıyor. Çocukluk döneminde, anımsanmaya değer güzel ya da ilgi dolu pek bir şey olduğunu sanmıyorum. Yalnız, o on beş yaşındayken anneannesinin öldüğünü ve o zaman kalbini katılaştırarak bir daha hiç üzülmemeye karar verdiğini anımsıyordu. Anneannesinin ölümünden sonra annesiyle yakınlaşmıştı. Annesi ergenlik çağındaki kızının bedeni ve cinsel eğitimiyle takıntılı biçimde ilgilenmeye başladı. Bunu oldukça sapkın bir biçimde yapıyor, kızını sevişmeye yüreklendiriyor, zorluyor, ama yalnızca çok deneyimli ve becerikli erkeklerle sevişmesini öğütlüyordu.

Bayan G. bunun pek mümkün olmadığını anlamış olmalı ki bir sürü "maço" erkekle ilişkiye girmeye başlıyor. Bu adamlar teknik

açıdan deneyimli olsalar da şefkat ve ilgi göstermeyi bilmiyorlar. Annesi kızının cinselliğiyle öyle yakından ilgileniyor ki, kızın eve gelmesini iple çekiyor, geldiği zaman da cinsel yaşantılarını ayrıntılarıyla anlatmasını istiyor. Sonunda hastam hamile kalıyor ve kötü koşullar altında yasadışı kürtaj yaptırıyor ve bu kürtaj, onun için çok travmatik oluyor.

İşte tam bu noktada; annesinin gerçek yüzünü tam olarak gördüğü zaman, biraz ilgi görmek için tanımadığı babasına dönmeye karar veriyor ve daha önce anlatılan sıkıntılar başlıyor. Hastamın tek haz ve benlik değeri kaynağı, akademik başarıları oluyor; ama yıllar geçtikçe bu da zayıflamaya başlıyor; duygu ve zekâ arasındaki parçalanma artık onu ayakta tutmaya yetmeyecek kadar ileri gitmiştir. Kadın kendini, denetimini yitirmenin eşiğinde duyumsamakta ve dengesiz biçimde sürdürdüğü savunmaların tam olarak çözülmesinin yakın olduğunu hissetmektedir artık.

Bir diğer hasta, yirmi beş yaşındaki Bayan M., dört yıl boyunca "üst sınıf" bir fahişe olarak çalıştıktan sonra, ilişkilerinde yaşadığı güçlüklerin ve cinsel duygusuzluğunun tedavisi için bir hastane tarafından bana gönderilmişti. Onu ilk gördüğümde, fiziksel görünüşündeki masumiyete, saflığa ve temizliğe hayran kaldım; bir zarafet örneğiydi. Ayrıca sorunlarını çözmek için yardım almaktaki kesin kararlılığı da beni etkilemişti. Ne var ki kendisi için gerçek bir yardım istemeye hakkı olduğunu hissetmesi için "oyun" dan ayrıldıktan sonra iki yıl beklemesi gerekmişti. Kendi söylediğine göre:

Her şeyden vazgeçmeye karar verdim, çünkü kazandığım paraya karşılık ağır bir bedel ödemek zorundaydım. O yaşam biçimi, cinselliği aşkla ya da yakınlıkla hiçbir ilgisi olmayan çirkin ve yoz bir şeye dönüştürüyordu ... Erkekleri en kötü halleriyle görmeye başlamıştım, her biri hayvan gibi geliyordu bana; ama duygularımı devre dışı bırakmayı çok kısa sürede öğrendim ve kendimi, sanki içimde iki farklı insan varmış gibi hisseder oldum. Gün ışığını hiç görmüyordum, çünkü yalnızca geceleri yaşıyordum. Hiç kimseyle dostluk kuramıyordum, utanç doluydum, ama öte yandan, "hostes" olarak çalıştığım gece kulüplerinde herkes son derece özel kabul edildiği için, bana kendimi çok önemli hissettiriyorlardı. Kısa süre sonra, bunun, diğer hosteslerden

daha yüksek puan almakla, kaç kişiyle sevişti̇ği̇mi̇zle ve müşterilerden ne kadar para aldığımızla ilgili olduğunu fark ettim. Biz, kullanmalık eşyalardık. Çöküntüye girdim ve çok fazla içki içmeye başladım. Para benim için kazanırken önemliydi, ama kazandıktan sonra parayı sokağa atıyordum. Hatta Paddington İstasyonunda platforma para saçtığımı anımsıyorum. Kendime hiçbir zaman güzel bir şey alamadım. Para, yalnızca diğer insanların gözünde değerimin bir simgesiydi. "Burada yaptıklarımın karşılığını almalıyım" diye düşünüyordum.

Sonra hastam bana, kendisine uygun bir işin ne olabileceğini dikkatle düşündüğünü anlattı. İlk olarak, gece işi yapmamaya karar vermişti; bunu yeterince yaptığını düşünüyordu. Peki ya insanlar? İnsanlardan da ağzının payını almıştı; erkeklerle ya da kadınlarla yakın çalışma fikrini aklından çıkardı. Erkeklerin tüm hayvani özelliklerini görmüştü, kadınların rekabetçilikleri ve sahte yakınlık duyguları nedeniyle çok acı çekmişti: "Hepsi göz boyamaydı." Yaşamını diğer insanlara borçlu olduğunu hisseden ve çevresindeki herkes için iyi şeyler yapmak isteyen genç, konuşkan ve zeki bir kadındı. Onun meslek seçiminden etkilendiğimi belirtmek zorundayım. Bir şeyler yetiştirmeyi seviyordu ve çiçekçilik yapmaya başladı. Şöyle diyordu: "Çiçekler çok güzel ve insan çiçek düzenlediği zaman kendini iyi hissediyor." Hastam bu alanda saygınlık kazandıktan sonra psikoterapi görmeye başlamıştı.

Bayan M.'nin geçmişi sıkıntılarla doluydu. On üç çocuklu bir ailenin, dokuzuncu çocuğuydu ve sekiz yaşındayken, ağabeylerinden biriyle birlikte, amcasının ve yengesinin yanına gönderilmişti. Ona, bunun nedenini, ana-babasının yoksul olması ve çocukların hepsinin istekleriyle başa çıkamaması olarak açıklamışlardı, ama kadın bu evden gönderilmede neden kendisiyle ağabeyinin "seçildiğini" anlayamamıştı. Yine de yeni evleri çok daha iyiydi ve kızcağız, başlangıçta bu değişime iyi ayak uydurmuştu. Fakat kısa süre sonra sorunlar başgösterecekti. Yaşlı ve hasta amca, fiziksel olarak yaklaşmaya başlamıştı kıza. Kendini bunlarla başa çıkmakta yetersiz hissediyordu, çünkü annesi ona amcasına ve yengesine onu evlerine kabul ettikleri için minnettar olması gerektiğini söylemişti. Şimdi amcasının cinsel kışkırtmalarının nesnesiydi ve kısa

süre sonra onun metresi olacaktı. Bütün bunlar onu tiksindiriyordu, ama amcasına hâlâ karşı koyamıyordu, çünkü onun isteklerine uymayı "görev" olarak görüyordu. On altı yaşına geldiğinde, amcasında romatizmal artrit olduğu ortaya çıktı ve ona bakmak için okulu bırakmak zorunda bırakıldı. Yengesi bunun onu yetiştirmelerinin bedeli olduğunu söylemişti. Kız birkaç başkaldırı girişiminde bulunmuş, ama amcası hastalığını bahane ederek intihara kalkışınca isyan etmekten vazgeçmişti. Amca ölünce, yengesi onu evden atacak ve hastam, küçük bir çocuğu olan evli bir çiftin evinde dadılık yapmaya başlayacaktı. Çok kısa sürede bu adamla da ilişkiye girmişti. Adam ve kadın, bunu üçlü bir ilişki olarak sürdürmeye çalışmışlardı ama ilişki yürümeyecekti. Hastam Londra'ya gelmiş ve burada gece kulübü sahnesine ve fahişelik dünyasına girmişti ardından.

Bu kadının durumu oldukça dikkat çekicidir. Daha en başta onun dan etkilenmiştim ve yardım için birine başvurmadan önce kendi başına pek çok şey başardığı için daha fazlasını da yapabileceğini biliyordum. Hastam, kendini genelevlerden kurtarmış, kadın satıcılarına karşı koymuştu. Açıkçası, yaşamının erken, en azından sekiz yaşına kadar olan dönemi, ekonomik açıdan dengesiz olsa da, güvenli ve sağlamdı. Bu, onun sonraki yaşamında önemli bir güvence oldu ve yaşadığı sıkıntılara katlanması için gereken kendini öne sürme özelliğini ona verdi. Ama hastam, kendini taciz kurbanı olarak hissettiği amcasının evinden ayrılır ayrılmaz intikam almaya ve kendine zarar vermeye başladı.

"Fuhuş çözümü", kurbanın yaşamını yoluna koymaya çalıştığı, ama eski aile örüntüsüne ya da tanıdık örüntüye hapsedildiğini ve yine sömürüldüğünü hissettiği için bunu başaramadığı eski travmaların bir tekrarıdır.

Daha önce sözünü ettiğim gibi ensestin yetişkin yaşamındaki bir diğer olası sonucu, şiddetli psikosomatik belirtilerle bağlantılı olarak cinselliğin toptan bastırılmasıdır. Bu duruma genellikle "nevrotik" bir bozukluk tanısı konur. Ne var ki bu bozukluğu yaşayanların kendi bedenine ve zihnine verdiği zarar öylesine büyüktür ki, özellikle kadın cinselliğiyle ve bu kadınların bedenini taciz et-

me biçimleriyle ilişkili iç çatışmalar ışığında, bu tür kadınların "nevrotik" sorunlarında gizli sapkın yönler olmazsa şaşarım. Anababa kişiliklerine karşı bir intikam ifadesi olarak başlayan sadizmin daha genelleştirilmesi ve kişiye yaklaşma cüretini gösteren herkese yöneltilmesi durumunda, bu daha da doğrudur.

Bunu, birkaç yıl önce bana gelen bir hastada gördüm. Doktoru bu hastayı, âcil vaka olarak göndermişti bana. Doktor, yirmi yıldır hastası olan ve şiddetli psikosomatik şikayetleri bulunan kırk iki yaşındaki bu kadınla ilgili olarak telaş içinde beni aradı. Söz konusu şikayetler, astımdan, çarpıntıya, migren ve şiddetli göğüs ağrılarından, sindirim yolu bozukluklarına kadar değişiklik gösteriyordu. Sorunlarına çözüm bulunamayınca kadın kendisine işkence gibi gelen ağrılarından kurtulmak amacıyla ameliyat olmak için yalvarmaya başladı. O zamana dek kendini hiç kimseye yakın hissedememişti.

Doktoru, psikosomatik bozukluklar hakkında geniş bilgi sahibi, ilgili bir hekimdi ve çaresiz durumdaydı: Hastasındaki sorunun ne olduğunu anlamıyor, onun kendine zarar verme planlarına katılmak istemiyor ve ona yardım edemiyordu. Hastasını, kesinlikle "isterik" olmayan, duyarlı, hoş, zeki ve anlayışlı bir kadın diye betimliyordu. Kadın, tam bir toplumsal soyutlanma içinde yaşıyordu, başarılı bir akademisyendi, ne kadınlarla ne de erkeklerle herhangi bir ilişkisi olmamıştı. Zaman zaman ortaya çıkan ve onu görevlerini yapamaz duruma getiren fiziksel sorunları bir yana bırakılırsa, öz denetim sahibi ve dengeli biri gibi görünüyordu. (Eğer herhangi bir yakınlık kurmaktan tamamen âciz olmasını saymazsanız) kadının bu belirtilerinden ikincil kazançları yoktu.

Umutsuzluk ve çaresizlik içinde geçen uzun yıllardan sonra kadın, bir gün tam bir duygusal çözülmüşlük halinde doktoruna gitmişti. Ancak o zaman yaşamında ilk kez, doktoruna babasıyla bir ensest ilişkisi olduğunu söyleyebildi. Bu ilişki, kadın on yaşındayken başlamış ve evden ayrılma cesaretini topladığı yirmi iki yaşına dek sürmüştü. Başlangıçta, babasının isteklerine boyun eğmişti, çünkü korkmuştu ve ona "karşı çıkamamıştı." Babasının bu istekleri, annesi bir ölü doğumun ardından yeniden hamile kaldığı za-

man başlamıştı.

Lewis (1979) bu bağlamda, ölü doğum yapan kadınların yitirdiği bebeğin yasını tutmaktansa, "eskisinin yerine geçen, hızlı hamilelik" yaşaması tartışmasına önemli bir katkıda bulunur. Lewis'in klinik deneyimlerine göre, yeni doğan bebeğin getirdiği taleplere ek olarak kendini yas tutmayı becerme güçlüğü içinde bulan kimi anneler, yeni doğan bebeği taciz edebilirler. Aktardığı vakalardan birinde bir anne bebeği hırpalama tehdidiyle yıldırmış; diğer vakada ise hamilelik döneminde kocası aniden ölen bir kadın, bebeğin doğumundan sekiz ay sonra, en büyük çocuğunu öldürmüştür. Lewis, ölü doğumun aile içinde şiddete yol açan sorunlar yaratabileceğini de belirtir (s. 327). Acaba ölü doğum aile dinamiğinde babakız veya anne-kız arasındaki ensest ilişkiye eğilim doğuran bir diğer etken midir diye düşünüyorum.

Yeniden biraz önce sözünü ettiğim kırk iki yaşındaki hastanın geçmişine geri dönelim. Hasta, ailenin en büyük kız çocuğuydu ve annesine karşı çok koruyucuydu. Annesiyle yakın bir ilişki kurma özlemi çekiyordu, ama bu hiç olmamıştı. Babasıyla ensest ilişkisini bitirip evden ayrıldıktan sonra, bunu unutmaya yemin etti. İçten gelen bu emre, yirmi iki yıl boyunca uymayı başardı. Zihni, o korkunç anılarla ona hiç eziyet etmedi, ama bunun yerine bedeni, amansız ve yorucu bir zulme başlayarak kadının erişemediği bilinçdışı güdülenmelerden psikosomatik şikayetler üretti. Bedenine yaptığı saldırılardan daha önce hiç kimseye söz etmemişti. Oysa kendine zarar veriyordu. Son derece sadomazoşist yapıda mastürbasyon içeren âyinler yapıyordu.

Bedeniyle, annesine karşı sadist bir intikam unsuru da içeren böyle amansız, sürekli, doğrudan ve simgesel biçimlerde savaşan kadınların sapkın dışavurumlar sergilediklerine inanıyorum. Bu gibi özel durumlarda, "sapkın" yerine "nevrotik" terimini yeğlemek için nedenler olduğunun gayet iyi farkındayım, oysa kadın süperegosunun nasıl geliştiğini anlama girişiminden kazanılacak çok şey vardır.

İrigaray'ın sorduğu gibi: "Kadının, süperegosunun bu kadar 'eleştirel', bu kadar zalim olması nedendir? Buna birkaç neden gös-

terilebilir ... Diğerleriyle çakışan bir neden şudur: *Kadınlarda bir süperego olarak işleyen şey her neyse, kadınları, özellikle de kadınların cinselliğini/cinsel organ(lar)ını hiç sevmez*" (Sayer aktarıyor, 1986, ss. 43-4, italikler yazara ait).

Genç kızlık geçmişinde ensest olan bir kadının gelişiminde ego idealinin, süperegonun ve zihinsel simgelerin oluşumunu inceleme yönündeki her girişim ya başa çıkılamayacak bir iş ya da boş bir çaba gibi görünür. Bu tip kadınların geçmişinde her zaman, "varlığıyla yokluğu bir" içine kapanık, çöküntülü bir anne ve güvensiz, yardıma muhtaç, talepkar ve şiddete –cinselliğe düşkün bir baba vardır. Kız hem anne ilgisinden ve tutarlı sevgiden yoksun bırakılmıştır ve buna üzülmesi uygun bulunmaz, hem de aile dinamiğinde annenin "yokluğu"yla başa çıkmak için manik savunmalar kullanılır. Kız çocuk, ailenin dengesini güvenceye almak için, anababası tarafından, annenin aile içindeki yerini almaya "zorlandığını" hisseder. Böylece egosunun ve süperegosunun oluşumuna katkıda bulunması gerekenler, onun rolünü tersine çevirmiş ve ona, bu ana-babaya karşı kendini öne süremeyeceğini hissettirmişlerdir. Kız çocuk, kendi annesinin annesi ve babasının karısı/metresi olur; ve bu durum olabilecek her türlü zararlı sonucu doğurur. Sonuç olarak çocuğun egosu, ego ideali, süperegosu ve idi birbirine karışır ve çocuk, iç ya da dış herhangi bir başvuru çerçevesinden yoksun kalır.

Böyle bir kız çocuğun iç dünyasına ve onun zihinsel simgelerine bakarsak, ortaya karmaşık bir resim çıkar. Çeşitli yazarlarca betimlenen bu zihinsel düzeneklerin oluşumlarını anlamlandırmaya çalışalım. Örneğin Nunberg (1955), ego idealini süperegodan ayırt etmek için, egonun, ego idealine sevgiden; süperegoya da cezalandırılma korkusundan boyun eğdiğini söyler. Bir başka deyişle, ego ideali, sevgi nesneleriyle (anne) özdeşleşmenin sonucu olarak; süperego ise daha sonra, korkulan kişilerle özdeşleşme (daha sonra ortaya çıkan baba korkusu) sonucu oluşur (s. 146). Ensest kurbanı kız çocuk söz konusu olduğunda, bence, var-yok bir anneyle ego idealinin oluşumu ciddi biçimde engellenir ve aynı zamanda korku duyulan baba kişiliği –yani kuramsal olarak süperegonun sağlayı-

cısı– çocuğun yaşamına aniden girer ve ondan annesinin rolüyle özdeşleşmesini ister. Bu durumda kız çocuğun ego idealinin ve süperegosunun aşırı bozulması ve birbirine karışması ya da her ikisinden parçaların en çalkantılı ve tutarsız biçimde varolması şaşırtıcı değildir.

Lagache'nin betimlemesine göre ise: ego ideali, öznenin, otoritenin beklentilerine uyacak biçimde davranmasına yanıt verir ve süperego da otoriteye karşılık gelir (Laplanche ve Pontalis aktarıyor, 1973, s. 145); bu bana, kız çocukların otoritenin güçlerine karşı çok hassas olduğu ensest durumuyla özellikle ilgili gibi görünüyor.

A. Reich'a (1986) göre ego ideali, benlik saygısının düzenlenmesiyle yakından ilişkilidir; çocuğun ana-babaya benzemeye duyduğu derin özleme karşılık gelir ve "belli koşullar altında, ana-babaya benzeme *isteğinin* yerini yüceltilen ana-babayla *sihirli özdeşleşme*, –yani megaloman duygular– alabilir (s. 303, italikler yazara ait). Reich, ayrıca narsisist kişilerin (kişi derken yalnız kadınları kasteder), bütün bedenin fallus olduğu –paternal fallus olduğu– fantezisi kurduğunu ve bu fantezinin derin saplanmalardan ve aşırı cinselleştirmeden kaynaklandığını belirtir; tüm bunlar fallik devrede olur.

Geçmişinde ensest olan kadınlara dönecek olursak, bu kadınların gelişim devrelerinde büyük bir kuşak çatışması olduğunu görürrüz genellikle; ve bu çatışma, rolün tersine çevrilmesini de içerir. Bu kızlar, daha ergenlik öncesi dönemde bir metres, bir anne ve bir yetişkin olarak işlev görmek zorunda kalmışlardır. Duygusal açıdan büyüyemeden, cinsel açıdan büyümeye zorlanmışlardır. Gözden kaçırılmaması gereken nokta her şeyin aile içinde olup bitmesi ve normalde kuşaklar tarafından tanımlanan sorumluluklar arasındaki temel sınırlara uyulmamasıdır. Ana-baba-çocuk ilişkisi, artık ana-babanın kız çocuğa baktığı ve çocuğun kendi hızında gelişmesine izin veren bir ilişki değildir artık. Ensest kurbanı kız çocuk küçük yaşta evin metresi, ailenin en özel sırlarının ortağı olur.

Benim bu tür hastalarımın klinik geçmişinde de taciz ve duygusal yoksunluk, yarı nesne olarak görülme ve buna uygun muamele

edilme, kendini ana-baba kişiliklerinden ayırt ederek bireyleşmekten alıkonma ve ana-baba tarafından zamanından önce cinselleştirilme olduğunu gördüm. Bunlar, sapkınlığın yalnız psikogenezinde değil, klinik yansımalarında da bulunan benzer özelliklerdir.

Bu kadınlar maskelenmiş bir çöküntü içine düşerler; bu çöküntü derin bir intikam gereksinimi tarafından güdülenen, karşı konulmaz, gizli, jenital cinsel etkinlikle örtülüdür. "Cinsel" ilişkilerinde, yakınlık, duygusal besleme, süreklilik duygusu ve cinsel haz yoktur. Aslında bu ilişkiler kadına, kısa süre sonra yerini yalıtılmışlığa ve umutsuzluğa bırakan kısa ömürlü mutluluktan başka bir şey vermez. Fuhuşta başarılı olmak, manik bir tepki, çok kısa soluklu bir "coşkunluk duygusu" yaratır. Benlik saygısını düzene sokmak üzere kurulan bu sistem başarısız olmaya mahkumdur, çünkü fiziksel ilişkilerin güdüsü sevgiye değil nefrete dayanır ve ilişki kurulan nesne, ister kadının kendi bedeni ister müşterilerinin bedeni olsun, intikam duygularının yönlendirildiği gerçek bedenlerin yerine geçmiş simgelerden ibarettir.

Ensest bir şeyler verir ama sonra hepsini birden alır götürür. Küçük kız çocuk, bilinçdışındaki en yaban fantezilerde gördüğü her şeye –babasıyla sevgili olmak da dahil– sahip olacaktır. Peki bu durum ona ne kazandırır? Çocuk, babasıyla kimsenin bilmediği bir sırrı paylaşır. Düşleri gerçek olmuştur. Şimdi babasının aşkına, penisine, her şeye kavuşmuştur. Ama aynı zamanda tam bir mutsuzluk yaşamaktadır. Herkese bütün güvenini yitirmiştir. Onunla ilgilenmesi ve onun hayaller dünyasıyla gerçeklik arasında kesin sınırlar çizmesi gerekenler, çocuğu düş kırıklığına uğratmıştır ve artık her şey karışıktır. Çocuk çok büyük bir yalnızlık duyar. Böyle bir kız çocuğu, öfke duygularını onaylamakta güçlük çeker, çünkü bu duygular son derece yoğundur. Annesini korumayı başaramadığını düşündüğü için annesine, kendisini taciz ettiği için de babasına kızgındırlar. Bir hastamın dediği gibi "Kadınlardan nefret ediyorum ve erkeklere güvenmiyorum"u yaşamaktadırlar. Bu çocuklarda artık derin yaralar açılmıştır. Bu yaralar, bu çocukların hem duygusal yaşamı üzerinde hem de sevgi kazanmanın tek yolunu cinsellik sandıkları için bütün fiziksel ilişkileri üzerinde belirgin biçimde etkili olacaktır.

Bu olgu, Chasseguet-Smirgel tarafından betimlenen bir olguyla karşılaştırılabilir. Chasseguet-Smirgel'e göre, anne, oğlunu "ergenlik öncesi penisiyle, annesinin mükemmel eşi olduğuna" inandırmakla ve "oğlanın babasında kıskanacağı hiçbir şey" bırakmamakla geleceğin sapkın erkeğini yaratır (1985a, s. 29). Bence, taciz edilen kız da babası tarafından mükemmel eş olduğuna inandırılır, ama erkek çocuğun "ergenlik öncesi penisi"ne sahip olmayan kız çocuk, babasının baştan çıkarmasına ergenlik öncesi bedeninin tamamıyla yanıt verir. Geliştirilecek ve bağlantı kurulacak her şey oradadır; kız çocuk, babasının ayartmasına tüm bedeniyle, tüm erojen bölgeleriyle nasıl yanıt vereceğini hemen öğrenebilir. Tıpkı Chasseguet-Smirgel'in sözünü ettiği erkek çocuk gibidir, babasında kıskanacağı hiçbir şey kalmamıştır; yalnız ergenlik öncesindeki kız çocuk, annesinin doğurganlığını kıskanabilir; ama bu, geçici bir dönemdir ve âdet gördükten sonra o da artık doğurgandır. Erkek çocuğun taciz edilmesi durumunda, anne-oğul arasında açık bir anlaşma ve babaya çamur atma varken, baba-kız ensestinde gizlilik kuraldır. Her iki durumda da kuşak sınırları bozulmuştur. Ve oğlan çocuk nasıl daha sonra buna sapkın kişilik özellikleriyle tepki verecekse, kız çocuk da aynısını yapacaktır.

Chasseguet-Smirgel, iki durumu bu biçimde karşılaştırmaz; çünkü kız çocukta bu fark edişin, yalnızca ilk nesneyle birleşme yoluyla olanaklı hale gelen ilkel bir birolma durumuna geri dönme duygusu yaratmadığına inanır (1985a, s. 32). Ne var ki, kız çocuk da babasıyla ilişki kurarak aynı şeyi yapar. Chasseguet-Smirgel'e göre erkek çocuk, annesinde doyuramadığı bir vajina olması nedeniyle kuşak farkını kabul etmek zorundadır; oysa kız çocuk, babasının onu döllemesine hazır olmadığı halde yine de vajinasını sunarak onun cinsel arzularını ya da isteklerini karşılayabilir.

Chasseguet-Smirgel, babanın kızını çok fazla sevmesinin ve kızını karısına yeğliyor görünmesinin sık rastlanan bir durum olduğunu kabul eder. Ancak bu kız çocuğun sapkın değil, nevrotik olduğunda ısrar eder ve ekler: "Sapkınlığın kadınlarda, erkeklerdeki kadar yaygın olmamasının nedeni belki de budur" (1985, s. 14).

Chasseguet-Smirgel, Freud'un "baştan çıkarma kuramı"ndan yaptığı değişikliğe, yani kadın hastaların babalarının cinsel tacizine uğradığını iddia ettiği vakaların, kadınların fantezisi olduğu fikrine sıkı sıkıya bağlıdır. Ama ben, Freud'un bize nesne ilişkisine eksik bir yaklaşım sağlayan gerçek baştan çıkarma kuramına geri dönmek için şimdiye dek elimizde yeterince kanıt biriktiğini düşünüyorum, çünkü cinsel sorunun nedeni bir kişidedir (Klein, I.M., 1981).

McCarthy, açık ve cesur bir biçimde şöyle der: "Psikanalizin, ensest konusunu bilinçdışı fanteziler dünyasına yerleştirmekle ilgiyi ensestin gerçekliğinden uzaklaştırması ve aile içinde cinsel tacizin keşfedilmesini geciktirmiş olması –Psikanalizin Psikiyatriye ve ilgili diğer mesleklere yaptığı katkıya karşın –eleştirilmesi gereken bir noktadır diye düşünüyorum" (1982, s. 11). McCarthy, ensest yaşantısı betimleyen hastaların çok sık olarak psikotik ya da büyük ölçüde isterik damgası yediğini belirtmiştir.

Babanın kız çocuğunun duygusal ve cinsel gelişimine müdahale etmesinin korkunç etkilerini sık sık görürüz. Bunlar, oğlunu ayartarak onunla ensest ilişkiye giren bir annenin oğlu üzerindeki etkilerine benzer. Bu sorunların fark edilmesi, doğru tanılar konmasını sağlar umarım.

Bu bölümde, baba-kız taciz vakalarından söz ettim. Yakından bildiğim bu vakalar, ensest kurbanı bazı kadınları fuhuşa itmiş bazılarının da herhangi bir yakın ilişkiyi tamamen bastırmasına yol açmıştı. Her iki cinsten ensest kurbanları, ilişki kurmakta büyük zorluk çekerler. Bu, erken yaşlardaki travmatik taciz yaşantılarının yol açtığı akıl karışıklığıyla tutarlıdır. Taciz kurbanları, bir yandan istismar edildiklerini, tacize uğradıklarını, yarı nesne muamelesi gördüklerini ve tamamen cinselleştirildiklerini hissederler; öte yandan kendilerini üstün, sonsuz güçlü, erken gelişmiş ve çok değerli duyumsarlar.

Bu gibi vakalarda kullanılan savunma düzenekleri arasında derin parçalanma, inkar ve kişiliksizleşme vardır. Bu kadınların eylemleri, bedenlerine karşı yoğun bir tiksintinin ürünleridir ve bu sorunları yalnızca fuhuşla değil, farklı yollarla çözmeye çalışırlar.

Genellikle, bütün bedenlerine acımasız bir sadist saldırıya girişirler. Buna bazen abartılı cinsel dürtü etkinlikleri ve bazen de cinsel dürtülerin bastırılması eşlik eder. Söz konusu ayırt edici davranış, erkek sapkınlıklarındakinden farklı sapkın özellikler içeriyor görünmektedir.

Sonsöz

Bundan önceki bölümler, bir anlamda kendini yazdı. Hastalarımın bana sağladığı kanıtlardan –şu ya da bu ölçüde– kendileri çıktı. Bu süreç, bazı açık uçlar bıraktı. Bunları bir araya getirip, kitabı tümüyle yetkin olmasa da derli toplu bir dizi sonuçla bitirmek daha doğru olacak. Son yıllarda kadın cinselliği ve aile dinamiği hakkındaki yayınların ve ilerlemelerin bolluğuna karşın bu konuları tam olarak anlayamıyoruz. Meseleye ilişkin son sözü yazmaktan henüz çok uzağız ve ben de bunu yapmaya çalışmadım. Yapmak istediğim dikkatimi çeken bazı sıkıntılarda belki de ilk sözü söylemekti. Ne var ki yenilik kimi durumlarda yalnızca daha önce söylenen bir şeyin değişkeni bile olsa kışkırtıcı olabilir; umarım sonuç olarak birkaç yo-

rumda bulunmam ve bu bulgularımı bir odağa yerleştirmem yararlı olur.

İlk olarak, 1. Bölümde ileri sürülen noktayı hatırlatmak isterim: "Sapkınlık" sözcüğü, bireyin kendini cinsel organlarıyla doyum elde etmekte özgür hissetmediği, bunun yerine bilinçdışı düşmanlık içeren ve bu düşmanlığın denetiminde olan zorunlu bir etkinliğe maruz kaldığını duyumsadığı, kabul görmüş klinik bir durumu tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. Bu kullanımıyla sözcük, psikanalitik bir terimdir ve ahlâki yananlamları yoktur. "Sapma" sözcüğü yalnızca istatistiksel bir normal dışı durumu anıştırdığı için, onun yerine "sapkınlık" sözcüğünü kullanmayı yeğliyorum.

İkinci olarak dikkat çekmek istediğim nokta, sözkonusu ettiğim kişilerin ya kendiliğinden bana gelen ya da birileri tarafından gönderilen insanlar olduğudur; gerçi bu açık gibi görünüyor ama kesin olarak anlaşılmasına önem veriyorum. Bu kişilerin sorunlarının izleri belli olaylarda ya tutumlarda bulunabilir, ama benzer olaylar ya da tutumlar yaşantılayan herkesin aynı sonuçlarla karşı karşıya kalacağı anlamına gelmez elbet. Örneğin ensest kurbanı olan her kız çocuk fahişe olmayacaktır ve bütün fahişeler ensest kurbanı değillerdir. Daha genel bir ifadeyle, sapkın eylemlerin ya da tutumların kurbanı olanlar mutlaka kendileri de sapkın davranmazlar. Ancak eğer yaşamın ilk devrelerinde sapkın ana-baba davranışlarına maruz kalınmışsa, zihinsel sıkıntı ve güçlük yaşanacağına da kuşku yoktur.

Ahlâkın, bireylerin ve toplumun eylemde ve karşı eylemde bulunma biçimleriyle alakası olduğuna kuşku yoktur. Ancak bu kitap, tamamen klinik kanıtlara, üstelik de sapkın eylemlere karışmış olan insanlardan gelen kanıtlara dayanmaktadır. Buradaki amaç, ahlâki yargılarda bulunmak değildir.

Benzer biçimde, sapkınlığın tedavisi de bu kitabın alanı dışındadır. Okurların, öykünün sonunu bilmek istemesi doğaldır: Acaba hastalarıma ne oldu? Ne var ki bunu anlatmak için en az bir kitap daha gerekir. Burada söylenmesi uygun düşecek olan, anlayışla yaklaşmanın doğru tanı için önkoşul olduğu; ve zihinsel dinamiğin anlaşılmasıyla ve uygun tanısıyla tedavinin başarılı olabileceği ve

olduğudur.

Bu, sıkıntı yaşayan, kendi başına altından kalkamadığını hissettiği çatışmalarla karşı karşıya kalan erkekler için de kadınlar için de doğrudur. Yirmi beş yıllık çalışma yaşamımda, psikoterapideki "dinamik karşılıklı etkileşimi" defalarca gözlemledim. Dinamik etkileşimin başarılı olacağı konusunda iyimserim, ama elbette başarı, tanının doğruluğuna dayanır ve bu da beni yeniden hastalarıma döndürüyor.

Klinik çalışmalarımda, benim gibi tamamen yabancı birine gösterilen yakınlık ve güvenin ölçüsü, beni onurlandırıyor ve derinden etkiliyor; özellikle de bireylerin kendini daha iyi anlama mücadelesi ve kendi ailesinin mahrem ortamında ortaya çıkan travmalardan kurtulma süreçleri gibi çok özel koşullar söz konusuyken. Ayrıca Avrupa'daki meslek kadınları gruplarıyla edindiğim deneyimlere ne kadar çok şey borçlu olduğumu yinelemek istiyorum. Bu kadınlar annelerimizinkinden farklı bir kuşağa ait. Annelerimizin kuşağındaki pek çok kadın, diğer kadınlarla açık ya da gizli bir rekabet içinde olduğunu hissediyordu. Yanında bir erkeğin olmaması başarısızlık göstergesiydi ve tüm diğer kadınlar olası rakipler olarak algılanıyordu. Bu yetiştirilme biçimi, onları kadın dayanışması duygusundan yoksun bıraktı ve kendi cinslerine güven duymamaya yol açtı. Annelerimizin aksine, birlikte çalıştığım gruplardaki kadınlar gizli becerilerini geliştirmek ve diğer kadınların başarılarını kendileri için umut verici birer sonuç olarak görmek için birbirlerini destekliyorlar, çünkü derin bir paylaşım duygusu yaşıyorlar.

Bu özel bilgi, üzerimde dikkate değer bir etki yarattı. Zaman zaman kendisini derinden etkileyen resimlere bakarken, Cézanne'ın hissettiklerini anladım, onun gözleminin gücünü duyumsadım: "Bu resimlerde göz önüne serilen süreç, bazen insanın yalnızca anlayışını değil katılımını da istiyor; bu süreç, kendini ayırarak gözlemlemenin ve sevmenin yarattığı uzaklığa yer bırakmıyor." Diğer kadınların bana duyduğu güvenden onur duydum; ve kadın olmanın mesleğimde bazen bir üstünlük olduğuna ikna oldum.

Son olarak, bir kuram yaratmak ya da bir kuramı kanıtlamak için yola çıkmadığımı yinelemeliyim. Niyetim, paradokslar yapı-

landırmak da değildi. Ne var ki bizim (Batı) toplumumuzun normal tutumları dikkate alındığında, sapkınlığı annelikle bağlantılandırmanın bir paradoks olduğunu inkar etmek saflık olacaktır. Elbette annelikte sapkınlık bir istisnadır, fakat bizim varsaymak istediğimiz kadar da ender değildir.

Bunu paradoks yapanın, yalnızca onu paradoks olarak görmemiz olduğunu kabul etmek istemeyen okurlar olabilir. Sonuç olarak bu okurlara iki şey söylemek istiyorum. Birincisi, bilgeliğin başı bilgidir; hastaları tedavi etmek için önkabullerle değil, kanıtlarla hareket etmelisiniz. İkinci sözüm, annelerin gücüyle, güçle ilgili konumuna yönelik. Bulgularım anneliği alçaltmıyor, tam aksine yüceltiyor. Ne kadar açık görünse de, klinik kanıtların kuralı desteklediğini vurgulamakta yarar var: "Bir annenin gücünü asla küçümsemeyin."

Kaynakça*

Abelin, E. (1978) 'The role of the father in the preoedipal years', *Amer. Psychoanal. Assn* 26: 143-61.

Arnaiz, M., Puget, J. ve Siquier, M. (1983) 'Paradigmas contrapuestos en las teorias psicoanaliticas sobre sexualidad feminina', in *Choques y Armonias entre Teorias Psicoanaliticas*. Buenos Aires: Asociación Argentina de Epistemologia del Psicoanálisis y de la Psicologia Profunda, ss. 29-40.

Aulagnier, P. (1966) 'Observaciones sobre la femininidad y sus atavares', in *El Deseo y la Perversion*. Buenos Aires: Sudamericana, ss. 63-93.

Barglow, P. ve Schaefer, M. (1970) 'A new female psychology?', H. Blum, baskısı. *Female Psychology*. New York: International Universities Press (1977), ss. 393-438.

Barnett, M. (1966) 'Vaginal awareness in the infancy and childhood in girls', *J. Amer. Psychoanal. Assn* 14: 129-41.

Bateson, G. (1956) 'Towards a theory of schizophrenia', *Behav. Sci.* 1: 251-64.

Beauvoir, S. de (1942) *The Second Sex*, H. M. Parshley, çeviri. Harmondsworth: Penguin, 1972.

Benedek, T. (1959) 'Parenthood as a developmental phase', *J. Amer. Psychoanal. Assn* 7: 389-417.

Bentovim, A. (1976) 'Shame and other anxieties associated with breast feeding: a systems theory and psychodynamic approach', *Breast Feeding and the Mother*, Ciba Symp. *45*. Amsterdam: Elsevier, ss. *159-78*.

— (1977) 'Therapeutic systems and settings in the treatment of child abuse', A. W. Franklin, baskısı *The Challenge of Child Abuse*. Academic Press, ss. *249-59*.

Bibring, C., Dwyer, T., Huntington, D. ve Valenstein, A. (1961) 'A study of the psychological process in pregnancy and of the earliest mother-child relationship', *Psychoanal. Study Child* 16: 9-44.

Bleichmar, E. D. (1985) *El Feminismo Espontaneo de la Histeria*. Madrid: Adotraf.

Blum, H. P. (1980) 'The maternal ego ideal and the regulation of maternal qualities', S. L. Greenspazi ve G. H. Pollock, *The Course of Life: Psychoanalytic Contributions Toward Understanding Personality Development*, cilt 3, *Adulthood and the Ageing Process*. NIMH, ss. 91-114.

Bonaparte, M. (1935) 'Passivity, masochism and femininity', *Int. J. Psycho-Anal.* 16: *325-33*.

Bowlby, J. (1951) *Maternal Care and Mental Health*, WHO Monograph No. 2. Cenev-

* Bütün kitaplar, aksi belirtilmediği sürece, Londra'da yayımlanmıştır.

re: Dünya Sağlık Örgütü.
— (1958) 'The nature of the child's tie to his mother', *Int. J. Psycho-Anal.* 39: 350-73.
Bowlby, J., Ainsworth, M., Boston, M. ve Rosenbluth, D. (1956) 'The effects of mother—child separation: a follow-up study', *Br. J. Med. Psychol.* 29: 211-47.
Brierley, M. (1932) 'Some problems of integration of women', *Int. J. Psycho-Anal.* 13: 433-48.
— (1936) 'Specific determinants in feminine development', *Int. J. Psycho-Anal.* 7:163-80.
Brunswick, R. M. (1940) 'The pre-oedipal phase of the libido development', *Psychoanal.* Q. 9: 293-319.
Burlingham, D. ve Freud, A. (1943) *Infants without Families.* Allen & Unwin.
Chasseguet-Smirgel, J. (1985a) *Creativity and Perversion.* Free Association.
— (1985b) *The Ego Ideal.* Free Association.
Chodorow, N. (1978) *The Reproduction of Mothering.* Berkeley, CA: University of California Press.
Ciba Vakfı (1984) *Sexual Abuse Within the Family.* Tavistock.
Coria, C. (1986) *El Sexo Oculto del Dinero.* Buenos Aires: Grupo Editor Latinoamericano, Coleccion Controversia.
Deutsch, H. (1925) 'The psychology of women in relation to the functions of reproduction', *Int. J. Psycho-Anal.* 6: 605-8.
— (1930) 'The significance of masochism in the mental life of women', *Int. J. Psycho-Anal.* 11: 48-60.
Erikson, E. (1968) *Identity: Youth and Crisis.* New York: Norton.
Fairbairn, W.R.D. (1944) 'Endopsychic structure considered in terms of object-relationships', Sayers (1986), ss. 64-78.
Ferenczi, S. (1924) *Thalassa: A Theory of Genitality.* New York: Norton, 1968.
Freud, S. (1905) 'Three essays on the theory of sexuality', J. Strachey, baskısı *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud,* 24 cilt Hogarth, 1953—73. cilt 4, ss. 182-83.
— (1931) 'Female sexuality', *S.E.* 21, ss. 225-43.
— (1933) 'Femininity', *S.E.* 22, ss. 112-35.
Gagnon, J. (1965) 'Female child victims of sex offences', *Social Problems* 13: 176-92.
Gallwey, P. (1985) 'The psychodynamics of borderline personality', D. P. Farringdon ve J.J. Gunn, *Aggression and Dangerousness.* Chichester: Wiley, ss. 127–52.
Ganzarain, R. ve Buchele, B. (1986) 'Countertransference when incest is the problem', *Int. J. Group Psychother.* 36: *549-66.*
Gibbens, T.C.N. (1957) 'Juvenile prostitution', *Br. J. Delinquency* 8: 3-12.
Glasser, M. (1979) 'Some aspects of the role of aggression in the perversions', I. Rosen baskısı *Sexual Deviation.* Oxford University Press, ss. 278-305.
Glover, E. (1943) 'The Psychopathology of Prostitution', Edward Glover Lecture, Institute of Study and Treatment of Delinquency Publication, ss. 1-16.
Goodwin, J. (1982) *Sexual Abuse.* Boston, MA: John Wright. Granoff, W. and Perrier, F. (1980) *El Problema de la Perversion en la Mujer.* Barcelona: Editorial Critica.
Greenacre, P. (1950) 'Special problems of early female sexual development', *Psychoanal. Study Child 5:122-38.*
— (19S3a) "Certain relationships between fetishism and the faulty development of the body image', *Psychoanal. Study Child 8:* 79-98.
— (1953b) *Trauma, Growth and Personality.* Hogarth.
— (1960) 'Considerations regarding the parent—infant relationship', *Int. J. Psycho-*

Anal. 41: *571-84.*
— (1968) 'Perversions: general considerations regarding their genetic and dynamic background', *Psychoanal. Study Child* 23: 47-62.
Greenson, R. (1968) 'Dis-identifying from mother: its special importance for the boy', *Int. J. Psycho-Anal.* 49: 370-4.
Grunberger, B. (1979) *Narcissism.* New York: International Universities Press.
— (1985) 'Outline for a study of narcissism in female sexuality', J. Chasseguet-.Smirgel, baskısı *Female Sexuality.* H. Karnac, *1985,* ss. 68-83.
Herman, H. L. (1981) *Father—Daughter Incest.* Harvard University Press.
Hopper, E. (1986) 'The problem of context in group-analytic psychotherapy', M. Pines, baskısı *Bion and Group Psychotherapy.* Routledge & Kegan Paul, ss. 330-53.
Horney, K. (1924) 'On the genesis of castration complex in women', Horney, *Feminine Psychology.* New York: Norton, 1973, ss. 37-53.
— (1926) 'The flight from womanhood', *Int. J. Psycho-Anal.* 12: 360-74.
— (1932) 'The dread of women', *Int. J. Psycho-Anal.* 13: 348-60.
— (1933) 'The denial of the vagina', *Int. J. Psycho-Anal.* 14: 57-70.
— (1939) *New Ways in Psychoanalysis.* New York: Norton. Irigaray, L. (1977) 'This sex which is not one', Sayers (1986), ss.43-4.
— (1985) *Speculum of the Other Woman.* New York: Cornell University Press.
Jones, E. (1927) 'The early development of female sexuality', *Int. J. Psycho-Anal.* 8: 459-72.
Justice, B. ve Justice, R. (1979) *The Broken Taboo.* New York: Human Sciences.
Kernberg, 0. (1975) *Borderline Conditions and Pathological Narcissism.* New York: Jason Aronson.
— (1980) 'Some implications of object relations theory for psychoanalytical technique', H. Blum, baskısı *Psychoanalytic Explorations of Technique.* New York: International Universities Press, ss. 207-39.
Kestenberg, J. S. (1956) 'On the development of maternal feelings in early childhood', *Psychoanal. Study Child* 11: 257-90.
Khan, M. M. R. (1979) *Alienation in Perversions.* Hogarth/ Institute of Psycho-Analysis.
Kinsey, A., Pomeroy, W. ve Martin, C. (1948) *Sexual Behavior in the Human Male.* Philadelphia, PA: Saunders.
Klein, I. M. (1981) 'Freud's seduction theory: its implications in fantasy and memory in psychoanalytical terms', *Bull. Menninger Clinic* 45: 185-208.
Klein, M. (1928) 'Early stages of the Oedipus conflict', *Int. J. Psycho-Anal.* 9:167-80.
— (1932) 'The effects of early anxiety situations on the sexual development of the girl', Klein, *The Psycho-Analysis of Children.* Hogarth/Institute of Psycho-Analysis, 1932, ss. 268-325.
— (1933) 'The phallic phase', *Int. J. Psycho-Anal.* 14: 1-33.
— (1935) 'Early female sexuality', *Int. J. Psycho-Anal.* 16: 263-73.
— (1955) 'The psycho-analytic play technique', Klein, *Envy and Gratitude.* Hogarth, 1975, ss. 122-40.
Kohon, G. (1984) 'Reflections on Dora: the case of hysteria, *Int. J. Psycho-Anal. 65:* 73-84.
Kramer, S. (1980) 'Object-coercive doubting: a pathological defensive response to maternal incest', I. *Amer. Psychoanal. Assn* 31: 325-51.
— (1981) 'Transactions of The Topeka Psychoanalytical Society', *Bull. Menninger Clinic 45:* 557-60.

Krout Tabin, J. (1985) *On the Way to Self*. New York: Columbia University Press.
Kubie, L. (1974) 'The drive to become both sexes', *Psychoanal. Q.* 43: 349-426.
Laing, R. 15. (1961) *The Self and Others*. Tavistock.
Lampl de Groot, J. (1928) 'The evolution of the Oedipus complex in women', *Int. J. Psycho-Anal.* 9: 332-45.
— (1933) 'Contribution to the problem of femininity', *Psychoanal. Q.*'2: 489-518.
Laplanche, J. ve Pontalis, J.-B. (1973) *The Language of Psychoanalysis*. Hogarth/Institute of Psycho-Analysis.
Lasch, C. (1984) *The Minimal Self: Psychic Survival in Troubled Times*. Picador.
Laufer, E. (1982) 'Female masturbation in adolescence and the development of the relationship to the body', *IntJ. Psycho-Anal.* 63: 295-302.
Lax, R. (1982) 'The expectable depressive climacteric reaction', *Bull. Menninger Clinic* 46: 151-67.
Lemoine-Luccioni, E. (1982) *La Particion de las Mujeres*. Buenos Aires: Amorrortu.
Lester, E. and Notman, M. (1986) 'Pregnancy, developmental crisis and object relations: psychoanalytical considerations', *Int. J. Psycho-Anal.* 67: 357-66.
Lewis, E. (1979) 'Two hidden predisposing factors in child abuse', *Child Abuse Neglect* 3: 327-30.
Limentani, A. (1987) 'Perversions: treatable and untreatable', *Contemp. Psychoanal.* 23: 4 15-37.
Loewald, H. W. (1951) 'Ego and reality', *Int. J. Psycho-Anal.* 32: 10-18.
Lothstein, L. M. (1979) 'Psychodynamics and sociodynamics of gender-dysphoric states', *Am. J. Psychother.* 33: 214-38.
Lukianowicz, H. (1972) 'Incest: 1. paternal incest', *Br. J. Psychiatry* 120: 301-13.
McCarthy, B. (1982) 'Incest and psychotherapy', *Irish. J. Psychother.* 1: 11-16.
McDougall, J. (1970) 'Homosexuality in women', J. Chasseguet-Smirgel, baskısı *Female Sexuality*. H. Karnac, *1985*, ss. 171-212.
— (1986) *Theatres of the Mind*. Free Association, 1986.
Mahler, M. S. (1963) 'Thoughts about development and individuation', *Psychoanal. Study Child* 18: 307-24.
— (1968) *On Human Symbiosis and the Vicissitudes of Individuation*. New York: International Universities Press.
Margolis, M. (1980) 'A preliminary report of a case of consummated mother-son incest', *The Annual of Psychoanalysis 5:* 267-94.
Masterson, J. F. and Rinsley, D. B. (1975) 'The borderline syndrome: the role of the mother in the genesis and psychic structure of the borderline personality', *Int. J. Psycho-Anal.* 56: 163-77.
Mitchell, J. (1980) 'On the differences between men and women', Sayers (1986), s. 91.
— (1984) *Women: The Longest Revolution*. Virago.
Muller, J. (1932) 'The problem of the libidinal development of the genital phase in girls', *Int. J. Psycho-Anal.* 13: 361-8.
Nunberg, H. (1955) *Principles of Psychoanalysis*. New York: International Universities Press, s. 146; Laplanche ve Pontalis (1973), s. 145.
Okell Jones, C. ve Bentovim, A. (1984) 'Sexual abuse of children: fleeting trauma or lasting disaster', *Tavistock Clinic Paper* 15: 1-17.
Payne, S. (1935) 'A concept of femininity', *Br J. Med. Psychol.* 15: 18-33.
Peters, J. J. (1976) 'Children who are victims of sexual assault and the psychology of offenders', *Am. J. Psychother.* 30: 398-421.
Pines, D. (1972) 'Pregnancy and motherhood: interaction between fantasy and reality',

Br. J. Med. Psychol. 45: 333-43.
— (1982) 'The relevance of early psychic development to pregnancy and abortion', *Int. J. Psycho-Anal.* 63: 311-19.
— (1986) 'A woman's unconscious use of her body: a psychoanalytic perspective', Carol Dilling Anma Semineri, New York.
Pines, M. (1969) 'Human sexuality revisited', *Bull. Br. Psycho-Anal. Society Inst. Psycho-Anal.* (özel sayı) 23: 1-26.
Raphael-Leff, J. (1983) 'Facilitators and regulators: two approaches to mothering', *Br. J. Med. Psychol.* 56: 379-90.
— (1985) 'Fears and fantasies of childbirth', *J. Pre and Perinatal Psychol.* 1:14-18.
Rascovsky, A. ve Rascovsky, M. (1968) 'On the genesis of acting out and psychopathic behaviour in Sophocles'. Oedipus', *Int. J. Psycho-Anal.* 49: 390-5.
— (1972) 'The prohibition of incest, filicide and the sociocultural process', *Int. J. Psycho-Anal.* 53: 271-6.
Reich, A. (1986) 'Narcissistic object choice in women', P. Buckley, baskısı *Essential Papers on Object Relations.* New York University Press, ss. 297-317.
Renshaw, D. (1982) *Incest.* Boston, MA: Little, Brown.
Rinsley, D. B. (1978) 'Borderline psychopathology: a review of aetiology, dynamics and treatment', *Int. Rev. Psycho-Anal.* 5: 45-54.
Riviere, J. (1929) 'Womanliness as a masquerade', *Int. J. Psycho-Anal.* 10: 303-13.
Rolph, C. H., (1955) *Women of the Streets.* Secker & Warburg.
Rosen, I., ed. (1979a) *Sexual Deviation,* 2. baskı Oxford University Press.
— (1979b) 'Perversion as a regulator of self-esteem', Rosen (1979a), ss. 65-78.
Rosen, J. N. (1953) 'The perverse mother', Rosen, *Direct Analysis: Selected Papers.* New York: Grune & Stratton, ss. 97-105.
Rycroft, C. (1968) *A Critical Dictionary of Psychoanalysis.* Harmondsworth: Penguin, 1985.
Sayers, J. (1986) *Sexual Contradictions.* Tavistock.
Schafer, R. (1974) 'Problems in Freud's psychology of women', *Am J. Psychoanal.* 22: 459-85.
Shengold, L. (1979) 'Child abuse and deprivation: soul murder', *J. Amer. Psychoanal. Assn* 27: 533-59.
— (1980) 'Some reflections on a case of mother/adolescent son incest', *Int. J. Psycho-Anal.* 61: 461-76.
Silbert, M. H. ve Pines, A. M. (1981) 'Sexual abuse as an antecedent to prostitution', *Child Abuse Neglect* 5: 407-12.
Sloane, F. ve Karpinski, E. (1942) 'Effects of incest on the participants', *Am J. Orthopsychiatry* 12: 666-73.
Sperling, M. (1959) 'A study of deviate sexual behaviour in children by the method of simultaneous analysis of mother and child', L. Jessner ve E. Pavenstedt, *Dynamic Psychopathology in Childhood.* New York: Grune & Stratton, ss. 221-43.
— (1963) 'Fetishism in children', *Psychoanal.* Q. 32: 374-92.
— (1964) 'The analysis of a boy with transvestite tendencies: a contribution to the genesis and dynamics of transvestism', *Psychoanal. Study Child* 19: 470-93.
Spitz, R. (1946) 'Anaclitic depression', *Psychoanal. Study Child* 2: 313-42.
— (1951) 'The psychogenic diseases in infancy: an attempt at their aetiologic classification', *Psychoanal. Study Child* 6: 255-75.
Steele, B. (1970) 'Parental abuse of infants and small children', E. Anthony ve T. Benedek, *Parenthood: Its Psychology and Psychopathology.* New York: Little, Brown, ss.

449-77.
Stewart, H. (1961) 'Jocasta's crimes', *Int. J. Psycho-Anal.* 42: 424-30.
Stoller, R. (1968) *Sex and Gender: On the Development of Masculinity and Femininity.* New York: Science House.
— (1975) *Perversion.* New York: Pantheon.
— (1976) 'Primary femininity', H. Blum, *Female Psychology.* New York: International Universities Press, 1977, ss. 59-78.
Storr, A. (1964) *Sexual Deviation.* Pelican.
Whal, C. W. (1960) 'The psychodynamics of consummated maternal incest', *Archives Gen. Psychiatry* 3:188-92.
Winnicott, D. W. (1953) 'Transitional objects and transitional phenomena', *Int. J. Psycho-Anal.* 34: 89-97.
— (1956) 'The antisocial tendency', in *The Collected Papers.* Tavistock, 1958, ss. 306-15.
— (1965) *The Maturational Process and the Facilitating Environment.* New York: International Universities Press.
Zavitzianos, G. (1971) 'Fetishism and exhibitionism in the female and their relationship to psychopathy and kleptomania', *Int. J. Psycho-Anal.* 52: 297-305.
Zilbach, J. (1987) 'I in the I of the Beholder: Towards a Separate Line of Women's Development', S. R. Slavson Lecture 44th Group Psychotherapy. New Orleans, LA: American Group Psychotherapy Association.

Dizin

A
Abelin 59
acı 27, 81, 129, 142
âdet 26, 46, 48, 49, 50, 69, 71, 157, 169
ahlâk 58, 78, 173
aile 147, 148, 149, 150, 153, 163, 165, 166, 170, 172
akademik ve zihinsel başarılar 41
akıl karışıklığı 170
aktarım süreci 16, 79
akut psikopatoloji 146
alçaklık 142
alçaltılmış, kötü benlik 81, 155
amca 162, 163
ana rahmine geri dönme 42
ana/çocuk ilişkisi 10
ana-baba tarafından zamanından önce cinselleştirilme 168
ana-baba-çocuk ilişkisi 82
ana-babaya benzeme 167
anallık 125, 128, 131
ana-oğul ilişkisi 124, 169
anlaşma-etki 94
anlatma özgürlüğü 29
anne bebeğe uyar 93
anne kişiliğini alçaltma 124
anne olma isteği 58, 63, 65
anne rolü 54
anne ve bebek 30, 58, 94
anneanne 10, 160
annedeki hayali penis/göğüs 46
anneler böyle şeyler yapmaz 11
annelerin bebekleri üzerinde mutlak egemenliği 98
annelerin birer melek oluşu 117
annelerin çocuklarına karşı sapkın eğilimleri 86
anneleriyle ilk yaşantılarına tepki 123
anneleriyle özdeşleşmek 59
anneliği idealleştirme 10, 99
anneliğin 'öteki yüzü' 30, 31
anneliğin aşırı idealleştirilmesi 11
anneliğin bazen bilinçdışı sapkın nedenlerle seçildiği 95
anneliğinden ayrı bir benlik bilgisi 29
annelik 10, 15, 19, 24, 41, 42, 44, 45, 46, 58, 62, 60, 61, 67, 76, 77, 78, 113, 137
annelik gücü 55
annelik içgüdüsü 31, 78
annelik işlevi 29
annelik modelleri 93
annelik ve cinsel sapkınlık 26
annelikte sapkınlık bir istisnadır 175
annelikteki bozukluk 81
annem gibi olmak istemiyorum 115
annenin "kutsal" konumu 117
annenin akıl sağlığı 79
annenin bebeğine biyolojik ve duygusal yakınlığı 118
annenin çocuğuna doyurucu bir biçimde bakmayı başaramaması 86
annenin çocuğunun cinsiyetini kabul etmesi 90
annenin çocuğunun toplumsal-cinsiyet kimliklerinden birini bozma eğilimi 82
annenin duygusal dengesinin oynadığı rol 95
annenin ensest yapması 24, 106, 108, 109, 119, 136,

annenin göğsü 62
annenin kendi çocuğunu öldürme dürtüleri 80
annenin penis eksiğini kapatmak için kullanılması 40
annenin rahmine geri dönme isteği 43
annenin, bebeğinin cinsiyetini doğduğu andan itibaren kabul etmesi 59
annesi evi terk etmiş 155
annesine annelik etme 138
annesine düşman 25
annesini korumayı başaramadığını düşünmek 168
annesini yitirmek 22
annesinin annesi 166
annesinin bedenine girmek 25
annesinin doğurganlığını kıskanma 169
annesinin üreme yetilerini çalması 25
anneye bağlılık 18, 61
anneye karşı yoğun bir nefret 22
anneye yönelik bir intikam duygusu 63
anneyi yitirme tehdidi 45
anneyle çocuk arasındaki sapkın ilişkiler 92
anneyle ilk özdeşleşme 80
anneyle Ödip öncesi bir özdeşleşme 58
anneyle özdeşleşme 46
anoreksiya 72
antisosyal eğilim 140
Arnaiz, Puget ve Siquier 37
arzulanma 22
asi delikanlılar 63
aşağılanma 22, 144, 155
aşağılanmanın intikamı 96
aşağılık duygusu 25
aşırı gösterişlilik 147
aşırı korunma 22
aşırı yeme (bulumia) 12, 26, 48
ataerkil çağlar 18
Aulagnier 142
ayrılma/bireyleşme 79, 80, 82, 86, 94, 135

B

baba 24, 44, 46, 59, 61, 80, 119, 131, 132, 135, 147, 148, 149, 150, 155, 156, 159
baba-kız 24, 106, 145, 166, 169, 170
babayla özdeşleşme 80
bakıcı, karı ve eş 148
Barglow 17
Barnett 17
baskın davranış biçimleri 93
başarı kaygısı 41
baştan çıkarma kuramı 170
Bateson 23
Beauvoir, Simone de 124
bebeğe kötü davranmak 12, 87, 89, 165
bebeği anneye uyarlama 93
bebeğin ana-babasının saldırganlığıyla özdeşleşmesi 80
bebeğin annesi üzerindeki etkisi 93
bebeğin annesiyle nesne ilişkisi 59
bebeğinin bedenine yapışma 94
bebek 10, 15, 31, 41, 137
bebek-ana-baba ilişkisi 25, 90
bebek-anne ilişkisi 24
beden 20, 48, 155
beden farkındalığı 58
beden ve bebek 22
bedendeki değişiklikler 35
bedenin idealleştirilmesi 93
bedenin katılımı 20
bedenin zihinsel temsilleri 48
bedeninden duyduğu büyük tiksinti 156
bedeninden nefret 37
bedenini ve zihnini katletmek 52
bedenlerine karşı yoğun bir tiksinti 170
bedensel değişiklikler 118
beklenen çocuğun cinsiyeti 65
Benedek 81, 83
benliğin libidinal yoğunlaşması 34
benliğin zihinsel temsilleri 35
benlik duygusu farkındalığı 51
benlik saygısı 133, 141, 143, 153, 167, 168
Bentovim 147
beslenme içgüdüsü sapkınlıkları (aşırı yeme, alkol düşkünlüğü) 78
Bibring 34
Bibring ve ark. 35
bilinçdışı 15, 21
bilinçdışı düşmanlık 173
bilinçdışı fanteziler dünyası 170
bir annenin gücünü asla küçümsemeyin 175
bireyleşme süreci 85, 168
birincil kadınlık 58

birleşmedeki cinsel gerginlik 42
biseksüel çatışma 83
biyolojik saat 29, 48, 57, 58, 59, 68, 69, 74, 75, 97, 143
Bleichmar 38, 44
Blum 78, 81, 82
boşluk duygusu 143
Bowlby 82
Bowlby ve ark. 82
Brierly 16
Brunswick 17
bulgular anneliği alçaltmıyor 175
Burlingham ve Freud 82
bütün bedenin fallus olması 167
bütün fahişeler ensest kurbanı değildir 173
büyükannelik 78

C-Ç

cezalandırıcı ana-baba 81
cezalandırılma korkusu 139, 166
Cézanne 174
Chasseguet-Smirgel 18, 42, 95, 96, 107, 123, 131, 169, 170
Chicago Suç Komisyonu Raporu 147
Chodorow 77
Ciba Vakfı 145
cinsel açıdan saldırgan 147
cinsel açlık 47
cinsel aşırılıklar 22
cinsel birleşme 34, 43, 46
cinsel birleşme sırasında vajinasına bir bebek geldiği fantezisi 43
cinsel birleşme sonrası çöküntü 47
cinsel birleşmeden duyduğu tiksinti 39
cinsel birleşmenin hedefi 47
cinsel duygusuzluk 36, 137, 146
cinsel dürtü gelişimi 24
cinsel eşi alçaltma arzusu 124
cinsel gerilimin atılması 33
cinsel gücünü yitirme korkusu 79
cinsel haz 123
cinsel içgüdü egosu 15, 39
cinsel içgüdü gelişimleri 45
cinsel iktidarsızlık 125
cinsel ilişki 61, 123
cinsel kimlik oluşturma 59
cinsel nesne 44
cinsel sapkınlık 9, 93
cinsel sapkınlıkları olan erkeklerin anneleri 89
cinsel soğukluk 145, 146
cinsel suç 149
cinsel taciz 106, 109, 114, 155
cinselleştirme 111
cinselliğe düşkün bir baba 166
cinselliği aile içinde tutmak 151
cinselliği tamamen bastırma 146
cinselliğin toptan bastırılması 163
cinsellik 21, 28, 168
cinsellik sunucu 150
cinsellikle ilişkili sorunlar 27
cinsiyet 124
cinsler arasındaki anlamlı bir fark 34, 68, 74
Circe kompleksi 124
Coria 124
Coriolanus 97
çaresizlik ve umutsuzluk 31
çatlak 21
çekirdek kompleks 79
çekirdek toplumsal-cinsel kimlik 59
çelişkili ego idealleri 82
çift cinsiyete sahip olma 47
çiftcinsiyetli 16
çifte bağ 23
çocuğun baştan çıkarılması 152
çocuğun çekirdek cinsel kimliğinin oluşumu 90
çocuğun egosu, ego ideali, süperegosu ve idi 92, 166
çocuğun toplumsallaşma gereksinimleri 81
çocuğunu öldürmek 81
çocuğunun kişiliğinde kadına yöneltilen intikam duygusu 153
çocuk cinsel taciz olayı 147
çocuk doğurma zevki 57, 76
çocuk istememe 57
çocuk tacizi 10, 81
çocuk yerine konma 18
çocuklarda fetişizmin etiyolojisi 108
çocukları baştan çıkaranlar 109
çocukların bakımı 92
çocukların yaşamının ilk iki yılı 86
çocukluk fetişi 45
çocukluk travması 89
çocuktaki ensest türü bağlanma 39

çoğul zevk kaynakları 48
çok büyük olan göğüsler 49
çok değer verilen annelik işlevleri 93
çok kısa soluklu bir coşkunluk duygusu 168
çöküntü 133, 141, 143, 144, 148, 151, 153, 155, 156, 162, 166, 168
çürüme 142

D

dayak 89
dehşet verici yansımalar 30
derin parçalanma 170
Deutsch 16, 25
diğer kadınlarla özdeşleşme 28
diğer kişiyi yutma 97
dikey parçalanma 82
dinamik karşılıklı etkileşim 174
dışkı 131
doğacak çocuğun cinsiyeti 64
doğal ya da yapay emzirme 80
doğum 46, 151
doğum sancıları 94
doğum sonrası çöküntü 95
doğurganlık umudu/korkusu 69
döllenme 118
dövme 84, 88
duyarlı ve ilgili bir anne 153
duygusal açıdan büyüyemeden, cinsel açıdan büyümeye zorlanmışlar 167
duygusal dengesizlik 97
duygusal hazırlık 31
duygusal ve toplumsal yoksunluklar 136, 138, 140, 151, 167
dünyada kaybolmuşluk 133
düşmanlık patlaması 22, 48, 54
düşük 128, 140
düşüncelerini kendilerine saklama 27
düzenleyici anne 94

E

edilgen kadın cinselliği 37
ego ideali 137, 167
ego parçalanması 28, 36
Elektra kompleksi 100
elini annesinin eliyle özdeşleştirmek 54
emzirme 42, 57, 137
en mutlu cinsel birleşmelerde hamile kalmak 35
ensest 15, 26, 31, 99, 100, 104, 105, 107, 113, 114, 116, 118, 119, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 173
ergenlik 17, 24, 35, 54, 58, 59, 60, 61, 62, 69, 74, 96, 104, 160, 169
Erikson 18, 57
eril penis 46
erkeğin dünyadaki egemen konumu 60
erkeğin entelektüel başarısı 38
erkeğin iktidarsızlığı 132
erkek anatomisi ve fizyolojisi 20
erkek bebek 66
erkek çocuğunu kız gibi giydiren ya da tersini yapan anneler 89
erkek çocuk 44, 45, 59, 60, 61, 65, 96, 169
erkek çocukla kız çocuğun bedenleri arasındaki farklar 25
erkek mastürbasyonu 54
erkek sapkınlıkları 21, 45, 52
erkek tacizciler 119
erkek teşhircileri 112
erkek üstünlüğü 40
erkeklerde sapkınlık 18, 19
erkeklere karşı düşmanlık 133
erkeklere karşı uysal ve itaatkar bir tutum 84
erkeklere karşı yoğun bir rekabet ve nefret 85
erkekleri domuza çevirme 124
erkeklik 124
erkekte sapkınlık 55
erkekte ve kadındaki sapkın eylemler arasındaki başlıca farkın amaç olduğu 86
erkekteki eylem 22
erkekten intikam alma arzusu 36
erken yaşta ya da sürekli olarak terk etme 81
erojen bölge 25
eskisinin yerine geçen 165
estetik ameliyatının yarattığı ego parçalanması 51
etkin erkek cinselliği 37
etkin yutma 46, 96
etrafa saçmak 126
eziyet, fiziksel ya da sözlü saldırılar 81

F
fahişe 10, 18, 30, 31, 115, 117, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 147, 151, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 161, 163
fahişe ve müşteri 125, 131
fahişelere düşkünlük 122, 123, 127, 129, 130
fahişelik çözümü 146
Fairbairn 39
fallik 18, 37, 44, 46, 167
fallus 15, 17
fanteziler 20, 21, 25, 39, 60, 118, 133, 142
farkındalık 35, 68
farklılaşma 45
feministler 9, 11, 12, 27, 66, 100
Ferenczi 42
fetişist 86, 94
fetişler 51
Freud 15, 16, 17, 18, 20, 41, 46, 78, 123, 170
Freud'un kategorileri 37
früstrasyon 28, 47, 62, 63, 65, 88
fuhuş 26, 121, 123, 124, 130, 132, 142, 146, 150, 154, 155, 156, 159, 168, 170
fuhuş çözümü 163

G
Gagnon 146
Gallwey 93
Ganzarin ve Buchele 105
gebelik ve doğum 118
geçiş nesnesi 64, 86
geçmişte travmatik yaşantılar 69
geleneksel kuram 17, 18, 19
gelişigüzel cinsel ilişki 62, 145, 146, 160
gelişmemiş ve özürlü bir bebek doğurma korkuları 64
genç kız 61, 62, 63
gerçek anne 62
gerçek benlik 77, 84
gerçek cinsel sapkınlık 20
gerçekdışılaştırma 144
gerçeklik 26, 35, 41
Gertrude 97
Gibbens 124
gizli homoseksüelliğe karşı bir savunma 51
gizli istek 66
gizlilik 150, 152
Glasser 79
Glover 130
Goodwin 146
göğüsler 37, 41, 42, 51, 53
Granoff ve Perrier 51, 86
Greenacre 17, 54, 80, 86
Greenson 79
Groot, Lample de 17
Grunberger 84, 123, 142
gruplar 28, 29
güdüler 15
güvensizlik ve kırılganlık 22, 28, 126

H
hadım edilme kompleksi 15, 18, 20, 25, 37, 38, 41, 44, 45
hamilelik 34, 35, 36, 37, 41, 42, 43, 44, 46, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 68, 69, 74, 80, 95, 96, 118
Hamlet 97
hareket kabiliyetinden yoksun bırakılma 18
hareketli fetüs 35
hasta 27
hatalı amaç-nesne ilişkisi 78
hatalı annelik 12, 19, 30
hayaller ve fanteziler 132
haz 47, 48
hem cinsel zevk hem de üreme 35
her şeye gücü yeten ve her şeyi bilen bir anne 31
Herman 150
heteroseksüel 20, 24, 45
hırsızlık eğilimi 54, 87
histerektomi 75, 76
hızlı hamilelik 165
homoseksüel 47, 100, 113
Hopper 29, 79
Horney 16, 17, 25, 39

İ-I
iç sabotajcı 41
iç uzam 57, 58, 62, 68, 74, 75, 76

içgüdü sapmaları 78
içindeki anne 38
içine kapanık 166
içsel bir sabotajcı 39
ideal anne 137
ideal anne nesnesi prototipleri 93
ikame "annelik" 16, 17, 31, 116, 117
iki cins birden olma itkisi 46, 48
iki kardeş arasında çekişmeye dayalı bir ilişki 85
ikincil kazanımlar 18
iktidar politikaları 119, 120
iktidarsızlık 117
iletişim eksikliği 151
ilgisiz ve ihmalkar anne 39
ilişkiler ve beklentiler alanı 74
ilk âdet 68, 69
ilk besleyen nesne 93
ilk çocuğun doğumu 137
ilk kız çocuk 149
ilk sevgi nesnesi 61
ilk yaşlardaki anne imgesi 89
inatçılık 129
inkar 144, 170
insan bedeninin topoğrafyasını yaşantılama 57
insan cinselliği 18
insan olmanın zorluğu 10
insandışılaştırma 113
insanın annesini yada babasını öldürmesi 80
intihar eğilimi 133
intikam 21, 65, 89, 143, 144, 154, 155, 163, 164, 165, 168
intrapsişik 29
istenme 22
isterik 170
iştahsızlık hastalığı (anoreksia nervosa) 12, 26, 48
Irigaray 48, 165

J

jenital cinsellik 21, 24
jenital nesne sevgisi 42
jenital orgazma giden cinsel boşalma 20
Jocasta 97, 99, 100, 101, 113
Jones 17, 24
Justice ve Justice 146, 147

K

kaba, sadist ve duyarsız 60
kadın bedeni 17, 19, 20, 24, 25, 40, 41, 66, 93
kadın bedeninin özel olarak bebek üretmek ve doğurmak için tasarlanmış olması 25
kadın cinsel sapkınlığı 27, 52, 93
kadın cinselliği 16, 17, 18, 27, 48, 163, 172
kadın cinselliğinin bir "muamma" olduğu 15
kadın dayanışması 174
kadın fahişeliği 121, 124
kadın fizyolojisi 9
kadın gereksinimleri 27
kadın giysileri giymek 50
kadın hastalıkları ve doğum 75
kadın içgüdüsü 35, 56
kadın mastürbasyonu 54
kadın narsisizmleri 16
kadın psikanalistler 16, 17
kadın psikolojisi 18, 25
kadın psikopatolojisi 11, 24
kadın psişik yapısı 37
kadın sapkınlığı 14, 19, 23, 30, 48, 56, 107, 113, 120, 143
kadın süperegosu 165
kadın üreme organları 25
kadın ve erkek transseksüelleri 82
kadındaki teşhircilik 112
kadının intikam arzusu 143
kadının kendi cinsiyetine ilişkin çatışmaları 68
kadının kendini alçaltması 85
kadının kocasıyla sevişmeyi reddetmesi 151
kadının narsis kırılganlığı 74
kadının üreme organları kadına yalnızca kiralanmıştır 74
kadının üreme yetisi 56
kadınlar böyle korkunç şeyler yapmazlar 119
kadınlarda fetişizm ve teşhircilik 52
kadınlarda homoseksüellik 58
kadınların annelik korkuları 65
kadınların cinsel gelişimi 19
kadınların cinselliği/cinsel organ(lar)ı 166

kadınların hem zihninin hem de bedeninin annelikle iç içe olması 29
kadınların kendi bedenlerine saldırıları 26
kadınların tedavisi 27
kadınlığına ilişkin yetersizlik ve güvensizlik 62
kadınlığının erkeklik tarafından kirletilmiş olmasından korku 66
kadınlık 42, 58
kadınlık duygularının onaylanması 61
kadınlık, cinsellik ve annelik 37
karı koca arasındaki gerginliğin boşaltılması 152
karısından intikam almak 152
karşı koyma 129
karşıaktarım 105
katı anne 130
kaza sonucu doğma 160
kendi annesinin annesi 149
kendi dışında olmak 49
kendi kendilerine zarar verme 12, 26, 48, 147, 163
kendi toplumsal-cinsiyetini alçaltma 143
kendinden iğrenmek 36
kendini aşağılama 133
kendini feda etme 147
kendisi olma özgürlüğü 22
kendisini neyin denetlediği 21
Kernberg 81, 128
Kestenberg 31
Khan 52
kılık değiştirmiş erkek 40
kimlik duygusu 22
kınanma 23
Kinsey ve ark. 123
kirli ve kötü 147
kirli yaşlı adam 131
kirli, kokuşmuş şeyler 126
kısıtlanma 18
kıskançlık 65, 66, 79
kişilik gelişiminin cinsel unsurunda bir işlev bozukluğu 19
kişiliksizleştirme 144, 170
kişinin kendine verdiği zarar 46
kişisel ilişkiler cinselliği 18
kız çocuğunda Ödip kompleksi 39
kız çocuk 24, 25, 31, 44, 45, 59, 60, 61, 62, 65, 67, 96, 166, 167, 169
kız çocukta cinselliğin gelişimi 46, 69
kız gibi giyinmek 91
Klein 24, 25, 37, 44, 79, 170
kleptomani 47
klinik deneyimler 27
klitoris 25
klitorisle eril orgazm 37
Kohon 45, 46
kolaylaştırıcı anne 94
korkulan kişilerle özdeşleşme 166
korkular 22
kozmik simgeler 42
köleleştirilme 18
kötü 23
kötü bir anne olacağını sanmak 67
kötü kokulu bir sokak kadını 39
kötü konuşma 39
kötü muameleye maruz kalan bebekler 81
kötü ve zalim bir anneyle özdeşleşme 137
Kramer 108, 109, 113
Kramer ve Margolis 108
Kubie 46, 47, 48
kullanılmak ve taciz edilmek 86
kurban 22, 23
kuşak çatışması 167
kuşak karışması 131
kuşaksal bir kimlik 59
kürtaj 49, 50, 57, 63, 76, 157, 161

L

Lagache 167
Laing 23
Laius 100
Laplanche 20
Laplanche ve Pontalis 78, 167
Lasch 40
Laufer 54
Lax 57, 58, 74
Lemoine-Luccioni 43, 46
Lester ve Notman 35
Lewis 165
lezbiyen 58
Limentani 63
Loewald 80
Lolita sendromu 75
Lothstein 82

Lukianowicz 146

M

maço 160
Mahler 79, 80
manik savunma 22, 31, 166
Margolis 108, 109
Masterson ve Rinsley 82, 117
mastürbasyon 52, 53, 54, 110, 112, 113, 114, 117, 165
mazoşist 18, 110, 124, 142, 154
McCarthy 170
McDougall 18, 89
Medea 97
megaloman duygular 167
melek olarak anne 113
melek/yosma kompleksi 127, 132
memeli ekolojisi 37
menopoz 57, 58, 61, 68, 69, 74, 75
meslek kadınları grupları 174
metres 167
mini-yas 69
misilleme 77
Mitchell 44, 45
muamma 41
Muller 17
mutlu bir birlik 79
mutluluk ve doyum 32, 91
mükemmeliyet ve temizlik 127

N

narsisist 28, 34, 53, 54, 75, 111, 123, 141, 142
nefret 10, 21, 26, 48, 60, 88, 137, 168
nesne ilişkileri 24, 37, 58, 62, 142
nesnenin insandışılaştırılması, yani insanlıktan çıkarılması 89
nesneyi kişiliksizleştirme ve işgal etme 97
nevrotik 9, 19, 163, 164, 165, 169
normal 77, 78, 79, 96
Nunberg 166

O-Ö

oğlanın babasında kıskanacağı hiçbir şey bırakmamak 169
oğluna kız giysileri giydirme 106
Okell Jones ve Bentovim 147
olgunlaşma krizleri 58
oral seks 157
organ hazzı 41
orgazm 33, 39, 42, 43, 47
otoerotizm 42
otorite 167
oyuncak 86
Ödip kompleksi 15, 18, 20, 25, 90, 97, 99, 100, 101, 105, 106, 113, 118
Ödip öncesi 17, 18, 19, 21, 45, 54, 59, 80, 90, 107, 131
ölü doğum yapan kadınlar 165
ölümcül unsur 142
önemsenme 22
önsevişme 37
öteki üzerinde tam denetim sahibi olma 129
ötekiyle birleşme 97
özdeşleşme yoluyla annelik 136
özel yaşamlar 143

P

para 124, 125, 130, 131, 154
paranoitler 83
parçalanma 111, 117, 144, 154
Payne 16
pedofilik 75, 100
penis 15, 17, 20, 24, 25, 26, 37, 40, 42, 44, 45, 47, 55, 57, 60, 62, 63, 86, 90, 100, 125, 168, 169
Peters 146
Pines, D. 35, 43, 58, 137
Pines, M. 25
pislik 142
pişmanlık ve suçluluk duyguları 36
Pontalis 20
profesyonel yardım 28
psikanalitik fikirler dünyası erkeklere ait 17
psikanaliz 15, 19, 81, 83, 170
psikocinsellik 18
psikogenez 19
psikolojik etkenler 29
psikolojik farklılıklar 68
psikopat 53, 54
psikopatoloji 18, 19
psikoterapi 28, 174
psikotik 23, 28, 78, 94, 170

R

rahim 26, 41, 45, 55, 75, 76
Raphael-Leff 64, 66, 74, 93, 94
Rascovsky ve Rascovsky 80
rastgele sevişmenin ürünü 160
rastlantı eseri anne 23
reddedilme ya da yanlış anlaşılma riski 27
Reich, A. 40, 167
rekabet 61, 129, 162
Renshaw 147
Rinsley 94, 117
Riviere 16
Rolph 124
Rosen, I. 20, 133
Rosen, J.N. 78
Rycroft 20

S-Ş

sadakatsizlik 151
sadist 22, 26, 36, 48, 86, 124, 126, 127, 139, 154, 164, 171
sadomazoşist 50, 84, 85, 132, 154, 159, 165
sağlıklı annelik tutumu 77
sağlıklı ve dengeli bir bebek yetiştirme 31
sahiplenici, hükmedici ya da ihmalkar bir anne 151
sahte bir benlik 143
sahte yakınlık duyguları 162
saklanmışlık 41
saldırganla özdeşleşme 109
saldırganlık 83, 86, 142
sapkın 9, 165
sapkın annelik 19, 30, 54, 78, 86, 96, 97, 98, 104, 173
sapkın bir cinsel içgüdü hazzı 48
sapkın bir kurban 104
sapkın bir nesne ilişkisi türü 92
sapkın cinsel fanteziler 146
sapkın erkek 34, 169
sapkın ilişkiler 124
sapkın kadın 10, 22, 51
sapkın kişi 52, 86
sapkın psikopatolojsi 45
sapkın tasarımlar 36
sapkın zihin 22
sapkınlık 10, 12, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 30, 36, 48, 74, 78, 89, 91, 119, 131, 133, 142, 143, 169, 173
sapma 19, 173
Sayers 39, 133, 166
Schafer 16, 17, 18
sembiyotik 53, 79, 86, 117
sevgi 166, 168
sevgi nesneleri 84, 166
sevilmek 123
sevilmek ve idealleştirilmek 86
sevişme 35
sevişmek yerine "nefretleşerek" aşağılandığı zaman orgazm olabilen âdi bir yaratık 39
sfinkterin denetimi 125
Shengold 105, 106, 107
sıcaklık ve güven 151
sihirli bir değişme 47
Silbert ve Pines 147
simgesel baba/anne 62
sınırkişilik psikopatolojisi 94
sırlar 29
Sloane ve Karpinski 146
sonsuz güç 142
sömürülme 18
Sperling 45, 92, 93, 95, 108
sperm 46
Spitz 82
Steele 83
Stewart 97
Stoller 26, 58, 86, 89, 90, 96, 159
Storr 19
suçlu davranış biçimi 93
suçluluk duygusu 152, 156
sünnet 80
süperego 156, 166, 167
sürekli bir sevgi arayışı 62
süt dolu göğüsler 26
sütten kesildikten sonra 41
şefkat 23
şefkat ve ilgi 161
şey 86
şiddet 10, 153, 154, 166
şiddetli sorunları olan kadınlar 29
şizofrenik 23, 78, 117, 118

T

Tabin, Krout 123, 125, 129
taciz 19, 31, 48, 148, 153, 163, 167, 168, 169

takıntı 48
tamamen kadınlardan oluşan bir grup 28
tamamlayıcı özdeşleşme 128
tatlı baba 131
tedavi 28
terapistlerin ana-babayı *kollama* yerine *suçlama* eğilimi 105
terk edilme 80, 84, 143, 155
teşhircilik 47, 109
tiksinti ve iğrenme 36, 87
toplumsal 18, 23
toplumsal cinsiyet 34, 38, 48, 55
toplumsal tabular 27
toplumsal ve kültürel koşullar 29, 146
toplumsal ve özel yaşamlar 141
toplumsal-cinsiyetini ve kendi cinsini küçük görmek 144
toplumun anneliği yüceltmesi 24, 93
toplumun, kadını tam bir insan olarak görememesi 119
toprak ana 100
transseksüel 82, 89, 90, 94
travesti 47, 50, 90, 92, 94
travma 23, 29, 153, 155, 157, 161, 163, 170
travmatik bir çocukluğun intikamı 124
tuvalet eğitimi 124, 126, 128, 129, 130
tuvaletteyken izleme 131
tüm bedeni cinsel bir organ 25, 26

U-Ü

utanç ve suçluluk 28, 29, 137
üreme 40, 47
üreme fantezileri 65
üreme işlevleri 55
üreme organları 33, 34, 55, 74
üreme yeteneği 74
ürkütücü fanteziler 36
üvey anne 157
üzüntü, dehşet ve öfke 47

V-W

vajina 24, 46
vajinal duygular ve içgüdüler 17
vajinal orgazm 41, 46
vajinanın farkında olmama 37
Volumnia 97
Whal 117, 118
Winnicott 77, 86, 140

Y

yabancı beden 34
yalnız bırakılma korkusu 126
yalnızlık 28
yansıtma ve parçalanma 141
yansıtmalı özdeşleşme 109, 111, 131, 137
yapısal ego bozuklukları 83
yardımcı ego 82
yarı nesne 22, 86, 119, 124, 125, 152, 167, 170
yarışma ve rekabet 66
yas tutma 76, 153, 165
yaşamın ilk birkaç ayı 24
yaşlı erkekler 75
yatılı okul 84
yeme bozuklukları 47
yeni doğan bebeği taciz 165
yeni hamilelik 151
yeterince iyi annelik 77
yetersiz annelik 23
yetersiz bireyleşme 97
yetişkin 21
yıkıcı davranışlar 81
yıkılmak ve atılmak 86
yitim duygusu 69
yoğun düşmanlığın boşaltılması 153
yoksunluk 157
yosma olarak anne 113
yosma/melek kompleksi 125
yönlendirilmek 86
yüceltilen ana-babayla *sihirli özdeşleşme* 167
yüzleşme 28

Z

zamanın işareti 75
Zavitzianos 52, 53, 54
zevk vermek 142
zihinsel cinsellik 18
zihinsel gelişim 19
zihinsel simgeler 62, 83, 166
zihinsel temsiller 37
zihinsel ya da fiziksel ceza 81
zihniyle kadınlığı arasında bir parçalanma süreci 38
Zilbach 46, 67, 96
zoraki koşutluk 18

Oidipus'un öyküsünde hep Oidipus'u suçladık; annesiyle evlenmesini sapkınlık olarak kabul edip "ödip kompleksi"ne onun adını verdik. Oysa oğlunun yaşayabileceğini ve kendisini bulabileceğini uman İakoste değil midir? Sapkın ve çocuk istemeyen bir adamla evlenip hamile kalmak ve çocuğunu doğar doğmaz terk etmek sapkın bir ilişkinin kurbanı olmayı istemek anlamına gelmiyor mu? Aralarındaki ilişkinin "ensest" olduğunu aynı anda öğrendikleri halde neden intihara yönelen İakoste oluyor?

"Bu kitabın konusu anne olmaktır" diyor Estela Welldon, "tüm iyi güçleri"nin yanı sıra bazen de "sapkınlık gücü"yle annelik. "Anneler birer melektir, çocuklarına asla yan gözle bakmazlar" ya da "sapkınlık erkeklere özgüdür, kadınlar olsa olsa nevrotik olurlar" gibi ön kabulleri sorgulayan yazar, çocuğunu taciz eden veya hırpalayan annelerin yahut fuhşa yönelen kadınların da "sapkın" olabileceğini ileri sürüyor ve iddialarına klinik deneyimlerinden kanıtlar getiriyor. Çocukluğu yeterli ana-baba ilgisinden yoksun geçen ya da ana-babasının cinsel saldırısına maruz kalan kadınların, hem kendi bedenine hem de çocuğuna karşı sapkın tutumlar geliştirebileceğini ya da fuhşa yönelebileceğini gösteriyor. Kadınların kendi bedeninde, çocuğunun ya da müşterisinin bedeninde anne ve babasından intikam alma olasılıklarını irdeliyor.

Juliet Mitchell'in kitaba yazdığı önsözdeki sözleriyle "Artık hiç kimse anneliği idealleştirme ya da alçaltma kolaylığına kaçmasın; toplumsal politikalar ve psikolojik anlayış, insan olma zorluğunun merkezindeki nokta olan anneliğin yerli yerini almasını sağlamaya çalışmalı" ve Welldon'un deyişiyle "Bir annenin gücünü kimse küçümsememelidir."

İlginç bir tez, kadınlar ve erkekler hakkında yaratıcı bir bakış, aynı zamanda cüretli.
Juliet Mitchell

Son derece önemli bir kitap, kadınlarla tedavi ilişkisi içinde olan herkes okumalı.
Joseph Sandler

Cüretli ve kışkırtıcı...Bu kitap pek bilinmeyen gerçekleri açığa çıkarması açısından değil, aynı zamanda sapkın ve patolojik anneliği anlamanın insani yönüne ışık tutması açısından da kayda değer bir çalışma.
Joyce Mcdougall

AYRINTI•İNCELEME
ISBN 975-539-345-5
9 789755 393452
03004